

Onsdagen den
2 juni 1976

Onsdagen den 2 juni

Kl. 09.00

*Arbetsrättsreform
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 24 maj.

§ 2 Föredrogs men bordlades åter

finansutskottets betänkanden 1975/76:40, 41 och 43–46

skatteutskottets betänkanden 1975/76:66 och 67

näringsutskottets betänkanden 1975/76:70, 71, 74 och 75

§ 3 Arbetsrättsreform m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:45 med anledning av propositionen 1975/76:105 med förslag till arbetsrättsform m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:105 hade regeringen

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad statsministern i propositionen anfört om arbetslivets demokratisering,

dels förelagt riksdagen vad övriga föredragande hade anfört för de åtgärder som de hade hemställt om enligt till propositionen som bilaga 1 och bilaga 2 fogade underprotokoll från arbetsmarknadsdepartementet och finansdepartementet.

I den återopade bilagan 1 (arbetsmarknadsdepartementet) hade föreslagits efter föredragning av herr arbetsmarknadsministern Bengtsson att riksdagen skulle anta förslag till

1. lag om medbestämmande i arbetslivet,
2. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
3. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,
4. lag om ändring i arbetarskyddslagen (1949:1),
5. lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.,
6. lag om ändring i lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
7. lag om ändring i sjöarbetstidslagen (1970:105),
8. lag om ändring i lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt,
9. lag om ändring i jordabalken,
10. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511),
11. lag om ändring i lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare,
12. lag om ändring sjömanslagen (1973:282),

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

13. lag om ändring i lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor,
14. lag om ändring i lagen (1974:12) om anställningsskydd,
15. lag om ändring i lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen,
16. lag om ändring i lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning.

Lagförslagen under 1 och 2 hade granskats av lagrådet.

I den åberopade bilagan 2 (finansdepartementet) hade föreslagits efter föredragning av herr statsrådet Feldt att riksdagen skulle anta förslag till

1. lag om offentlig anställning,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i rättegångsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
5. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
6. lag om ändring i lagen (1960:408) om behörighet att utöva läkaryrket,
7. lag om ändring i lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket,
8. lag om ändring i lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m. m.,
9. lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242),
10. lag om ändring i lagen (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare,
11. lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om anställning som präst i svenska kyrkan.

I propositionen bereddades riksdagen vidare tillfälle att ta del av vad som anförts under rubriken Riktlinjer för vissa kompletterande reformer på statens område.

I propositionen 1975/76:100 bilaga 13 (arbetsmarknadsdepartementet) punkten B 9 Arbetsdomstolen hade föreslagits, efter föredragning av herr arbetsmarknadsministern Bengtsson, att riksdagen till Arbetsdomstolen för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 2 156 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975/76:105 anfördes följande:

"I propositionen läggs fram förslag till lagstiftning som skall öppna vägen för en demokratisering av arbetslivet genom att ge de anställda rätt till medbestämmande i kraft av deras arbete. Lagstiftningen syftar till att stödja strävandena till en social förnyelse av arbetslivet. Den bygger på övertygelsen att demokratiska principer, samverkan och gemensamt ansvar bör prägla förhållandena på arbetsplatsen.

De lagar som f. n. reglerar förhållandet mellan arbetsmarknadens parter – framför allt lagen (1928:253) om kollektivavtal och lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt – föreslås bli ersatta av en ny lag

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Lagförslaget bygger – liksom gällande lagstiftning – på föreningsrättens och förhandlingsrättens grund. Arbetstagare och arbetsgivare skall ha rätt att sluta sig samman i organisationer och genom förhandlingar reglera sina förhållanden. Kollektivavtalet är liksom hittills det främsta instrumentet för en sådan reglering.

Den mest betydande nyheten i lagförslaget är regler, som skall göra det möjligt för arbetstagarna att genom förhandlingar och avtal vinna inflytande över arbetslednings- och företagsledningsfrågor. Den regel som under en lång följd av år har präglat relationerna mellan arbetsmarknadens parter – att arbetsgivaren ensam äger att leda och fördela arbetet samt fritt anställa och avskeda arbetare – ersätts av en lagregel, som ger uttryck för att kollektivavtal bör träffas om medbestämmanderätt för de anställda. En annan viktig nyhet är att de kollektivavtalsbärande fackliga organisationerna får tolkningsföreträde vid tvist om arbetsskyldighet och tillämpningen av medbestämmanderättsavtal och att en begränsning sker av arbetsgivarens tolkningsföreträde i lönetvister. Vidare förbättras de fackliga organisationernas ställning i frågor, som inte har reglerats i kollektivavtal, genom regler om förstärkt förhandlingsrätt och förbättrad information.

Den förstärkta förhandlingsrätten består framför allt i regler om s. k. primär förhandlingsskyldighet för arbetsgivaren. Denne måste enligt förslaget förhandla med de fackliga organisationerna på eget initiativ innan han fattar beslut om viktigare förändringar på arbetsplatsen, t. ex. omläggning av driften, organisationsförändringar, överlåtelse av företaget etc. Även viktigare förändringar av betydelse för enskild arbetstagare, t. ex. omplaceringar, berörs av den primära förhandlingsskyldigheten. I andra frågor kan arbetsgivaren bli förhandlingsskyldig om den fackliga organisationen begär förhandling. Den föreslagna förhandlingsskyldigheten fullgörs i första hand gentemot den berörda kollektivavtalsbundna lokala arbetstagarorganisationen. Uppnås inte enighet om det beslut som arbetsgivaren avser att fatta, kan frågan tas upp på central nivå med det berörda fackförbundet. Arbetsgivaren är enligt förslaget skyldig att dröja med beslut eller med att verkställa den tilltänkta åtgärden till dess förhandling har slutförts. I nödsituationer och därmed jämförliga undantagsfall befrias arbetsgivaren från uppskovsskyldigheten, men förhandlingsskyldigheten som sådan består.

Den primära förhandlingsrätten har i lagförslaget förenats med regler om rätt till information. Arbetsgivaren föreslås bli skyldig att underrätta berörda lokala kollektivavtalsbärande organisationer om den ekonomiska och produktionsmässiga utvecklingen av sin verksamhet samt om riktlinjerna för personalpolitiken. Organisationerna föreslås också få rätt att ta del av räkenskaper och andra handlingar i den omfattning som organisationen behöver för att ta till vara medlemmarnas gemensamma intressen i förhållandet till arbetsgivaren. Arbetsgivaren blir enligt förslaget också skyldig att inom rimliga gränser biträda med sådant ut-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

redningsarbete som behövs för nyss angivet ändamål. Skyddet för arbetsgivarens och enskilds intressen tillgodoses genom regler om tystnadsplikt. Tystnadsplikten bestäms i första hand genom förhandling mellan parterna på arbetsplatsen.

Den föreslagna lagens främsta syfte är emellertid att främja kollektivavtal om medbestämmanderätt för de anställda. Arbetstagarinflytandet skall enligt förslaget kunna göras gällande i alla frågor som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dvs. även frågor om företagsledning etc. Arbetstagarorganisationen föreslås få rätt att använda fackliga stridsåtgärder i den mån kollektivavtal om medbestämmanderätt inte kommer till stånd, s. k. kvarlevande stridsrätt. En förutsättning är dock att kravet på medbestämmanderätt har förts fram i samband med förhandlingarna om kollektivavtal om löner.

En viktig fråga i förhållandet mellan parterna på arbetsplatsen är vems mening som skall gälla om det uppstår tvist om tolkningen av regler som bestämmer parternas inbördes förhållanden. Detta s. k. tolkningsföretråde, som f. n. anses i vid utsträckning tillkomma arbetsgivaren i kraft av rätten att leda och fördela arbetet, föreslås i fortsättningen tillkomma den kollektivavtalsbärande fackföreningen vid tvist om tillämpningen av medbestämmanderättsavtal och vid tvist om arbetsskyldighet. Arbetstagarpartens tolkningsföretråde gäller dock inte om det skulle strida mot lag eller i andra extraordinära fall. I lönetvister föreslås arbetsgivarens tolkningsföretråde bli begränsat på det sättet att arbetstagarpartens uppfattning om löneavtalets rätta innebörd slår igenom, om inte arbetsgivaren omgående tar initiativet till förhandlingar och rättegång.

Lagregler föreslås som ger de kollektivavtalsbärande fackliga organisationerna vetorätt mot entreprenader etc., som kan antas medföra åsidosättande av lag eller kollektivavtal eller annars strider mot vad som är allmänt godtaget inom branschen.

Beträffande föreningsrätten, dvs. rätten att bilda och tillhöra organisationer på arbetsmarknaden och att verka i sådana organisationer, föreslås inte några mera väsentliga förändringar av gällande rätt.

I fråga om den fredsplikt som följer med ingångna kollektivavtal innebär lagförslaget att den s. k. 200-kronorsregeln, som begränsar den enskilde arbetstagarens skadeståndsansvar vid olovlig konflikt, behålls. Dessutom föreslås regler om skyldighet för arbetsgivaren och den berörda lokala fackföreningen att ta upp överläggningar så snart en olovlig konflikt har brutit ut och att gemensamt verka för dess upphörande. Vid bedömande av påföljd för deltagande i olovlig konflikt skall särskild hänsyn tas till de omständigheter som har framkommit vid överläggningen och verkningarna av denna. Beträffande politiska strejker och fackliga sympatiåtgärder med utländsk bakgrund sker inga förändringar i lagstiftningen.

Lagförslaget innehåller slutligen en rad bestämmelser av övervägande teknisk natur, t. ex. regler om tvisteförhandling och rättegång. Vidare har skett en översyn av medlingsverksamheten i arbetstvister.

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Många av lagreglerna är dispositiva för att arbetsmarknadens parter genom kollektivavtal skall kunna anpassa den nya lagstiftningen till de speciella förhållanden som råder inom olika branscher. De grundläggande reglerna om bl. a. förenings- och förhandlingsrätt är dock tvingande.

Propositionen innehåller vidare förslag till en ny lag om offentlig anställning. Förslaget ansluter till lagen om medbestämmande i arbetslivet. Det innehåller bl. a. de särskilda ställningstaganden som för den offentliga sektorns del har ansetts påkallade av hänsyn främst till den politiska demokratin.

Den nya lagen om offentlig anställning föreslås ersätta de tre viktigaste av de författningar, som kom till genom 1965 års förhandlingsrättsreform, nämligen statstjänstemannalagen (1965:274), kommunaltjänstemannalagen (1965:275) och stadgan (1965:602) om vissa tjänstemän hos kommuner m. fl. Den nya lagen har emellertid ett vidsträcktare tillämpningsområde. Den är sålunda avsedd att i vissa delar gälla för hela den offentliga sektorn. Det betyder att den skall omfatta olika slags anställningar både hos staten och hos kommuner m. fl., däribland anställning som kommunalarbete.

Strävan att demokratisera arbetslivet inom den offentliga sektorn kommer genom förslaget att vila på samma rättsliga grund som inom samhället i övrigt. Medbestämmandelagen avses gälla även de offentligt anställda.

Den hittillsvarande lagkonstruktionen – med ett särskilt förbud mot avtal i en del frågor – har helt frångåtts i den nya lagen om offentlig anställning. Därigenom undgår man de problem som följer med de krav på en teoretiskt bestämd gräns som ett avtalsförbud innebär.

Genom reformen lämnas åtskilliga nya frågor över för reglering i kollektivavtal. Den nya ordningen utgår från parternas gemensamma uppfattning om den politiska demokratis suveränitet. Vidare utvidgas rätten att – i egen sak eller som sympatiåtgärd – använda stridsåtgärder i arbetskonflikter. För statsanställda m. fl. har en del andra frågor också ansetts kräva fortsatt lagreglering. Som exempel kan nämnas frågor om tjänstetillsättning, bisysslor, anställnings upphörande, turordningar, disciplinansvar, avskedande, läkarundersökning m. m.

Propositionen innehåller också förslag till följdändringar i ett stort antal lagar.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1977.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:654 av herr Hallgren m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet I a) begärdes att riksdagen uttalade att deltagande i arbetskonflikt oavsett sådan var lag- eller avtalsstridig aldrig kunde utgöra saklig grund för uppsägning eller avsked,

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

1975/76:852 av herr Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen som sin mening uttalade att tvister i arbetslivet inte borde lösas genom skiljemannaförfarandet enligt lagen om skiljemän av den 14 juni 1929,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister syftande till förbud mot skiljemannaförfarandet,

1975/76:854 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag till ändring av förtroendemannalagen, innebärande

1. att lagen även skulle omfatta politisk verksamhet,

2. att endast fackförening hade att avgöra vilken tid som behövde åtgå för att fullgöra förtroendeuppdraget,

3. att ersättning till facklig förtroendeman för fackligt arbete utom arbetstid skulle utgå oavsett om detta berodde på arbetsköparen eller ej,

4. att inget skadestånd kunde ådömas facklig organisation eller facklig förtroendeman,

1975/76:880 av fru Kristensson (m) och fru af Ugglas (m), vari yrkats att riksdagen uttalade

1. att i princip hela ansökningsförfarandet till statlig tjänst borde ske under offentlighet,

2. att regeringen borde klart redovisa vilka statliga tjänster som ej omfattades av vanligt ansökningsförfarande,

1975/76:1107 av herrar Hörberg (fp) och Jonsson i Alingsås (fp),

1975/76:1858 av herr Hallgren m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med bifall till motionen beslutade hemställa hos regeringen om förslag till lag som gav arbetare i konflikt rätt till tillträde till sina arbetsplatser,

1975/76:1861 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla

1. dels om skyndsamt utarbetande av förslag till lag som förbjöd åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetare,

2. dels om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lag om obligatorisk arbetsförmedling,

1975/76:1862 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och kartläggning av förekomsten av monotont arbete inom olika branscher på alla sektorer av arbetsmarknaden och åtgärder för att minska detta,

2. att riksdagen uttalade att arbetstillfredsställelse, god fysisk och psykisk arbetsmiljö utan arbetshets och utslagning samt trygghet i anställ-

ningen skulle vara överordnade målsättningar vid reformeringar av arbetsrätten och arbetslivets villkor och att frågan om ökad effektivitet fick underordnas dessa målsättningar,

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

1975/76:1864 av herr Knut Johansson i Stockholm m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen begärde en översyn över arbetslivslagstiftningen i syfte att utreda var och i vilken omfattning tillämpningsproblem fanns,

2. att regeringen vidtog de åtgärder som var erforderliga för att anställda i små företag och på små arbetsplatser skulle erhålla förmåner motsvarande vad nuvarande lagar medgav för löntagare på större arbetsplatser,

1975/76:1898 av herr Schött m. fl. (m, c, fp),

1975/76:2034 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 2) yrkats att riksdagen begärde att regeringen påskyndade utarbetandet av ett övergripande personalpolitiskt program för hela statsförvaltningen,

dels de med anledning av propositionen 1975/76:105 väckta motionerna

1975/76:2396 av herrar Bergman i Göteborg (s) och Nordberg (s), vari yrkats att riksdagen i anslutning till sin behandling av regeringens proposition 1975/76:105 med förslag till arbetsrättsreform m. m. gjorde i motionen begärt uttalande om de allmännyttiga bostadsföretagen,

1975/76:2430 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutar

1. att anta den i propositionen 1975/76:105 föreslagna lagen om medbestämmanderätt med de i motionen gjorda tilläggen och ändringarna, innebärande bl. a.

 beträffande 2 § att offentlig verksamhet skulle undantas från lagens tillämpningsområde när det gällde verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet,

 beträffande 14 och 20 §§ att arbetsgivaren skulle kunna fullgöra sin förhandlings- och informationsskyldighet direkt med arbetstagarna på arbetsplatsen eller med ombud för dessa i de fall det inte fanns lokal arbetstagarorganisation på arbetsplatsen,

 beträffande 19 § att vissa begränsningar skulle införas i informationsplikten bl. a. i fråga om enskilda personliga ekonomiska förhållanden, hemligt utvecklingsarbete, anbudsgivning och vissa jävssituationer,

2. ansluta sig till vad som i motionen anförts beträffande omfattningen av den primära förhandlingsskyldigheten,

3. uttala att skadestånd med anledning av primär förhandlingsskyldighet borde utdömas med stort hänsynstagande till den rådande situationen i enlighet med vad som anförts i motionen,

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

4. uttala att arbetstagarorganisation ej borde ha rätt till information om företagares borgenskraft såvitt avsåg personliga förhållanden,

5. uttala att i avvaktan på förändring i de associationsrättsliga reglerna gällde dessa före medbestämmandelagens regler,

6. uttala att skadestånd enligt medbestämmandelagens regler borde utdömas för främjande av jämställdhet mellan arbetsmarknadsparterna,

7. att enskild persons skadeståndsansvar fastställdes av arbetsdomstolen på sätt som angivits i motionen,

8. uttala att frågor om bemanningsplaner, personaltäthet och liknande reservationslöst tillhörde den politiska demokratins beslutsområde,

9. uttala att om part ej följde den särskilda nämndens beslut var det att betrakta som sådan händelse som avsågs i riksdagsordningen 3 kap. 15 §.

10. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande möjligheter för politiska minoritetsgrupper på arbetsplatserna att bedriva politisk verksamhet,

11. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande den negativa föreningsrätten,

1975/76:2431 av herr Augustsson m. fl. (s),

1975/76:2432 av herr Gustafsson i Stockholm m. fl. (s),

1975/76:2450 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m),

1975/76:2451 av herr Carlström m. fl. (fp, c, m), vari yrkats

1. att 21 § i regeringens förslag till medbestämmande i arbetslivet gavs av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande bl. a. att informationsplikt inte skulle föreligga, om det fanns påtaglig risk för skada för arbetsgivaren,

2. att 22 § skulle utgå, innebärande avskaffande av den regel som skulle ge styrelseledamöter i berörd arbetstagarorganisation rätt att få del av information som givits under tystnadsplikt,

1975/76:2452 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp),

1975/76:2453 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp), vari yrkats

1. att 14 § i förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet och

2. att 20 § i samma lagförslag

skulle få av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att arbetsgivaren skulle kunna fullgöra sin förhandlings- och informationsskyldighet direkt med arbetstagarna på arbetsplatsen eller med ombud för dessa i de fall det inte fanns lokal arbetstagarorganisation på arbetsplatsen,

1975/76:2454 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c, m, fp), vari yrkats att riksdagen skulle besluta

1. att 54 § i förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att som villkor för skadeståndsskyldighet skulle gälla att arbetsgivare, arbetstagare och organisation *uppsårligen* bröt mot denna lag.

2. att 58 § i samma lagförslag skulle ges den av lagrådet förordade utformningen, innebärande att endast om arbetsgivare *utan fög* utkrävt arbete under åberopande av synnerliga skäl skulle han ersätta uppkommen skada,

3. att uttala, att rättspraxis rörande skadeståndsskyldighet borde utbildas med måttfullhet och under beaktande av svårigheterna för alla parter att omedelbart omsätta och hitta rätt i den nya lagstiftningen.

1975/76:2493 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari yrkats

1. att riksdagen skulle bifalla propositionen 1975/76:105 med de ändringar och förtydliganden som föreslagits i det följande,

2. att riksdagen uttalade att begreppet "synnerliga skäl" (11 §) resp. "särskilda skäl" (12 §) i lagen om medbestämmande i arbetslivet gavs en vidare tolkning i samband med centrala förhandlingar i enlighet med vad i motionen anförts,

3. att riksdagen uttalade att vad i 18–22 §§ sades om skyldigheten att informera ej skulle gälla om fullgörandet av informationsskyldigheten kunde bedömas medföra påtaglig risk för skada av arbetsgivarens verksamhet samt att vid samma förutsättningar arbetsgivaren kunde föreskriva tystnadsplikt eller begränsa den personkrets till vilken informationen vidarebefordrades,

4. att riksdagen uttalade att, i de fall lokal facklig organisation icke fanns på ifrågakvarande arbetsplats, förhandlingsskyldigheten enligt 14 § borde fullgöras även gentemot av de anställda inom sig utsedda fackliga förtroendemän samt att motsvarande ordning borde gälla beträffande informationsskyldigheten enligt 19 §,

5. att riksdagen beslutade att 9 § skulle tillföras av motionärerna föreslaget tillägg, innebärande att bestämmelse i avtal, som ålade arbetsgivare att endast anställa viss personal eller att ha endast sådan personal anställd, saknade giltighet,

6. att riksdagen beslutade att 60 § tredje stycket skulle utgå, innebärande att skadeståndet vid olovlig konflikt inte skulle begränsas till 200 kronor,

7. att riksdagen skulle låta utreda förutsättningarna att genom t. ex. riksdagens lönedlegation följa den särskilda nämndens verksamhet,

1975/76:2494 av herr Bohman m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade

A. att vidta följande av motionärerna angivna ändringar i den föreslagna lagen om medbestämmande i arbetslivet:

1. orden "och verksamhetens bedrivande i övrigt" i 32 § skulle utgå, innebärande att företagsledningsfrågor skulle undantas från medbe-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

stämmandelagen,

2. 11 § första stycket skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att företag med färre än tio anställda helt skulle undantas från förhandlingsplikt,

3. 11 § andra stycket och 12 § andra meningen skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att arbetsgivare skulle avvakta med beslut tills förhandling slutförts, om sådant uppskov skäligen kunde krävas av honom,

4. 14 § första stycket skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att om lokal arbetstagarorganisation fanns, skulle förhandlingsskyldigheten enligt 11–13 §§ fullgöras genom förhandling med denna,

5. 14 § andra stycket skulle utgå, innebärande avskaffande av regler om central förhandling,

6. 19 § skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att informationsplikt endast skulle åligga arbetsgivare med minst tio anställda,

7. 20 § andra meningen skulle utgå, innebärande följdändring med anledning av avskaffande av regler om central förhandling,

8. 21 § skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att informationsplikt inte skulle föreligga om det fanns påtaglig risk för skada för arbetsgivaren,

9. 22 § skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att en arbetsgivare ensidigt skulle kunna föreskriva tystnadsplikt, varvid informationer skulle lämnas endast till särskilt utsedda representanter för arbetstagarna,

10. 33–35 §§ skulle sammanslås till en paragraf med föreslagen lydelse, innebärande att i propositionen intagen regel om tolkningsföretråde vid lönetvister skulle gälla även för tvister om arbetsskyldighet och vid tolkning av medbestämmandeavtal,

11. 36 § skulle utgå, innebärande följdändring med hänsyn till vad som föreslagits beträffande 33–35 §§,

12. 37 § skulle erhålla föreslagen lydelse, innebärande att tolkningsföreträdet skulle övergå till arbetstagarparten, om arbetsgivaren underlät att påkalla förhandling eller väcka talan vid arbetsdomstolen,

13. 41 § skulle tillföras ett nytt andra och ett nytt tredje stycke av föreslagen lydelse, innebärande dels att s. k. politiska strejker skulle förbjudas, dels att sympatiåtgärd till förmån för part i utlandet skulle få vidtas om primärkonflikten var laglig i utlandet eller skulle ha varit det enligt svensk lag,

14. 14 § skulle tillföras en ny mening av föreslagen lydelse, innebärande att om lokal facklig organisation saknades skulle förhandlingsskyldigheten fullgöras mot särskilt utsedd förtroendeman på arbetsplatsen,

15. 20 § skulle tillföras en ny mening av föreslagen lydelse, innebärande att informationsskyldigheten skulle fullgöras mot särskilt utsedd facklig förtroendeman på arbetsplatsen, om lokal facklig organisation saknades.

16. 60 § tredje stycket skulle utgå, innebärande att skadeståndet vid olovlig konflikt inte skulle begränsas till 200 kronor,

17. 38–40 §§ skulle utgå, innebärande att bestämmelserna om facklig vetorätt skulle slopas.

B. att frågan om företagares rätt att anlita entreprenör m. m. skulle ytterligare utredas,

C. att med avslag på propositionens förslag såvitt avsåg gränsdragningen för de fackliga organisationernas rätt till medinflytande inom den offentliga sektorn anhålla om ny utredning i detta hänseende,

1975/76:2495 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen i anledning av propositionen 1975/76:105 om förslag till lag om medbestämmanderätt i arbetslivet beslutade

a) att fackföreningen skulle ha obegränsad förhandlingsrätt i alla frågor och att arbetsköparen hade primär förhandlingsskyldighet i alla frågor innan förändringar vidtogs (10–12 §§),

b) att den lokala och centrala fackföreningen skulle ha obegränsad strejkrätt genom att fredsplikten utgick ur lagen (41–45 §§).

c) att fackföreningen skulle ha obegränsad tolkningsrätt av avtal (33–37 §§),

d) att facklig organisation skulle ha vetorätt mot arbetsköparens åtgärder i följande frågor (38–40 §§):

- vid uppsägning och omflyttning av anställda
- i alla personalfrågor
- i alla investeringsfrågor
- vid köp och försäljning samt vid förflyttning och nedläggning av företag
- vid anlitande av entreprenörer och konsulter
- vid rationaliseringar, produktionsuppläggningar samt analys och mätmetoder
- vid bestämmande av löneform,

e) att fackföreningarna skulle ha rätt till insyn och kontroll utan att förhindras av sekretess enligt vad i motionen anförts (21–22 §§),

f) att avtal kunde träffas om anställning, ledning och fördelning av arbetet samt företagets verksamhet i övrigt på grundval av demokratiska rättigheter på arbetsplatsen såsom förhandlingsrätt i alla frågor, strejkrätt och facklig vetorätt mot arbetsköparnas åtgärder (32 §),

g) att endast arbetsköpare skulle kunna ådömas skadestånd (54–62 §§),

h) att förslaget om att tvist skulle lösas vid arbetsdomstol skulle avslås och att regeringen skulle ges i uppdrag att snarast framlägga förslag om ett nytt rättegångsförfarande enligt vad i motionen anförts (63–70 §§).

2. att riksdagen till följd av punkt 1 a–h och med ändring av regeringens förslag till lag om medbestämmanderätt i arbetslivet beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om demokratiska rättigheter på arbetsplatserna,

3. att riksdagen hemställde att regeringen skulle

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

a) framlägga kompletterande förslag som gav rätt till politiska strejker och internationella sympatiåtgärder enligt vad i motionen anförts,

b) framlägga förslag om rätt för fackförening att anordna fackföreningsmöten på betald arbetstid enligt vad i motionen anförts,

c) framlägga förslag om rätt till politisk verksamhet på arbetsplatsen enligt vad i motionen anförts,

4. att riksdagen beslutade hemställa hos regeringen att ett nytt förslag i vad gällde lagen om offentlig anställning, som överensstämde med motionärernas förslag om demokratiska rättigheter på arbetsplatsen, utarbetades och framlades till höstens riksmöte,

5. att riksdagen i anledning av beslutet om lag om medbestämmanderätt i arbetslivet hemställde hos regeringen att förslag om konsekvensändringar förelades riksdagen,

1975/76:2496 av herr Nordgren (m), vari yrkats att riksdagen skulle besluta att 32 § i lagen om medbestämmande i arbetslivet skulle ges av motionären föreslagen lydelse, innebärande att kollektivavtal ej skulle få träffas om företagsledningsfrågor i företag med färre än 50 anställda,

1975/76:2497 av herrar Nordgren (m) och Strindberg (m), vari yrkats att 32 § i förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet skulle erhålla av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att företagsledningsfrågor skulle undantas från medbestämmandelagen,

1975/76:2498 av herr Oskarson (m) och fru Troedsson (m), vari yrkats att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställde om utredning och lagförslag angående negativ föreningsrätt,

1975/76:2499 av herrar af Ugglas (m) och Torwald (c),

1975/76:2500 av herr Wennerfors (m), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att 14 § i förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet fick av motionären föreslaget tillägg,

2 a. att kollisionen mellan lagförslagets rekommendation om medbestämmandeavtal på företagsledningsområdet och aktiebolagslagen jämte annan lagstiftning som reglerade befogenheter och ansvar för företagen och dess skötsel blev föremål för utredning,

b. att 32 § i nämnda lagförslag i avvaktan på denna utredning skulle få av motionären föreslagen lydelse, innebärande en hänvisning till att kollektivavtal endast kunde krävas om det ej mötte hinder i annan lagstiftning.

Utskottet hemställde

1. beträffande övergripande mål för arbetsrättsreformen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1862,

2. beträffande tillämpningen av medbestämmandelagen på allmännyttiga bostadsföretag att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2396, i denna del, godkände vad utskottet anförde,

3. beträffande uttalande om särskilt huvudavtal för allmännyttiga bostadsföretag att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2396, i denna del,

4. beträffande utredning om sambandet mellan medbestämmandelagen och associationsrättslig lagstiftning att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandet 5, och 1975/76:2500, yrkandet 2 a, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

5. beträffande parlamentarisk utredning om aktiebolagslagstiftningen att motionen 1975/76:1107 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande utredning om föreningsrättsskyddets omfattning att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandet 11, 1975/76:2493, yrkandet 5, och 1975/76:2498 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

7. beträffande representation för arbetstagarna vid fullgörande av primär förhandlings- och informationsskyldighet

dels att riksdagen godkände vad utskottet anförde,

dels att motionerna 1975/76:2430, yrkandet 1 såvitt angick 14 och 20 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet, 1975/76:2453, 1975/76:2493, yrkandet 4, och 1975/76:2494, yrkandena A 14 och A 15, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

8. beträffande undantag för småföretag från primär förhandlings- och informationsskyldighet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2494, yrkandena A 2 och A 6 i denna del,

9. beträffande utformningen av uppskavsreglerna att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2494, yrkandet A 3, och 1975/76:2495, yrkandena 1 a och 2 i motsvarande delar, godkände vad utskottet anförde,

10. beträffande avskaffande av regler om central förhandling att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2494, yrkandena A 4, A 5 och A 7, godkände vad utskottet anförde,

11. beträffande uppskovsskyldighet i samband med central förhandling att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2500, yrkandet 1, godkände vad utskottet anförde,

12. beträffande tolkning av begreppen synnerliga och särskilda skäl i samband med central förhandling att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2493, yrkandet 2, godkände vad utskottet anförde,

13. beträffande tolkning av begreppet viktigare förändring av verksamheten m. m. att motionen 1975/76:2430, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

14. beträffande omfattningen av de primära förhandlingsfrågorna att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 a och 2 i denna del,

15. att riksdagen skulle anta 10 § i det genom propositionen 1975/76:105, bilaga 1, framlagda förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

16. att riksdagen skulle anta 11 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
17. att riksdagen skulle anta 12 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
18. att riksdagen skulle anta 14 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
19. att riksdagen skulle anta 20 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
20. beträffande gränsdragningen mot arbetsgivarens privata ekonomi
 - A. att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2430, yrkandet 1 i denna del och yrkandet 4, godkände vad utskottet anfört,
 - B. att motionen 1975/76:2450 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
21. beträffande allmänna rätten till information att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2430, yrkandet 1 i denna del, 1975/76:2451, yrkandet 1, 1975/76:2493, yrkandet 3 i denna del, 1975/76:2494, yrkandena A 6 i denna del och A 8, godkände vad utskottet anfört,
22. att riksdagen skulle anta 19 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
23. beträffande reglerna om tystnadsplikt m. m. att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2451, yrkandet 2, 1975/76:2493, yrkandet 3 i denna del, 1975/76:2494, yrkandet A 9, 1975/76:2495, yrkandena 1 c och 2 i denna del, godkände vad utskottet anfört,
24. att riksdagen skulle anta 21 och 22 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
25. beträffande rätt för minoritetsorganisation att sluta kollektivavtal att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2499,
26. beträffande medbestämmanderätt genom kollektivavtal att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2494, yrkandet A 1, 1975/76:2495, yrkandena 1 f och 2 i denna del, 1975/76:2496, 1975/76:2497, 1975/76:2500, yrkandet 2 b, skulle anta 32 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
27. beträffande reglerna om tolkningsföreträdare att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2494, yrkandena A 10–A 12, och 1975/76:2495, yrkandena 1 c och 2 i denna del, skulle anta 33–37 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
28. beträffande facklig vetorätt att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2452, 1975/76:2494, yrkandena A 17 och B, samt 1975/76:2495, yrkandena 1 d och 2 i denna del, skulle anta 38–40 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,
29. beträffande avskaffande av bestämmelser om fredsplikt att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 b och 2 i denna del, godkände vad utskottet anfört,
30. beträffande lagstiftning om rätt till tillträde till arbetsplatser i samband med arbetskonflikt att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1858,
31. beträffande stridsåtgärder av politiska skäl samt internationella

fackliga sympatiåtgärder dels att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2494, yrkandet A 13, och 1975/76:2495, yrkandet 3 a, godkände vad utskottet anfört, dels att motionen 1975/76:2432 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. att riksdagen skulle anta 41–45 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

33. beträffande avskaffande av skadeståndsskyldighet för arbetstagare och deras organisationer att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 g och 2 i denna del, godkände vad utskottet anfört,

34. beträffande utformningen av vissa skadestandsregler i medbestämmandelagen att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1975/76:2454, yrkandet 1, godkänna vad utskottet anfört i den delen.

dels med bifall till samma motion, yrkandet 2, anta 58 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av utskottet föreslagen lydelse.

35. beträffande tillämpningen av skadestandsreglerna att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandena 3 och 6, 1975/76:2454, yrkandet 3, godkände vad utskottet anfört,

36. att riksdagen skulle anta 54 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

37. beträffande förbud mot uppsägning eller avskedande i samband med arbetskonflikt m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:654, yrkandet 1 a, och 1975/76:1861,

38. beträffande 200-kronorsregeln att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2430, yrkandet 7, 1975/76:2493, yrkandet 6, och 1975/76:2494, yrkandet A 16, skulle anta 60 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av utskottet föreslagen lydelse,

39. att riksdagen skulle anta 55–57, 59, 61 och 62 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

40. beträffande bestämmelser om tvisteförhandling och rättegång att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:852 samt 1975/76:2495, yrkandena 1 h och 2 i denna del, skulle anta 67–70 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

41. beträffande kartläggning av behovet av längre tidsintervall mellan antagande och ikraftträdande av arbetsrättslig lagstiftning att motionen 1975/76:1898 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

42. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet i de delar som inte behandlats ovan,

43. beträffande arbetsrättsreformens tillämpning på de mindre företagen att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1864 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

44. beträffande underkännande av förslaget till lag om offentlig anställning och begäran om nytt förslag att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2495, yrkandet 4,

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

45. beträffande regler i lag om det avtalsbara området att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2430, yrkandena 1 i denna del och 8, och 1975/76:2494, yrkandet C,

46. beträffande motionsrätt i riksdagen om part satte sig över rekommendation av särskilda nämnden att motionen 1975/76:2430, yrkandet 9, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

47. beträffande utredning av frågan om riksdagens möjligheter att följa särskilda nämndens verksamhet att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2493, yrkandet 7, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

48. beträffande ledigkingsörande av statliga tjänster att motionen 1975/76:880 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

49. beträffande tillämpningen av lagen om offentlig anställning på allmänna försäkringskassor att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2431 skulle anta 5 § i det genom propositionen 1975/76:105, bilaga 2, framlagda förslaget till lag om offentlig anställning,

50. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om offentlig anställning i den mån förslaget ej behandlats i föregående punkt samt med de ändringarna att 1 kap. 4 §, 2 kap. 3 §, 4 kap. 2 §, 7 kap. 6 och 10 §§, 10 kap. 1 § och 15 kap. 6 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande vissa justeringar av redaktionell art,

51. att riksdagen skulle anta det i propositionen, bilaga 1, framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister med den ändringen att 1 kap. 2 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande ändring av redaktionell karaktär,

52. att riksdagen skulle anta de i bilagorna 1 och 2 till propositionen framlagda lagförslagen, i den mån de ej behandlats ovan,

53. att riksdagen lämnade utan erinran vad i propositionen, bilaga 2, anförts under rubriken Riktlinjer för vissa kompletterande reformer på statens område,

54. beträffande övergripande statligt personalpolitiskt program att motionen 1975/76:2034, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

55. beträffande facklig verksamhet att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:854 och 1975/76:2495, yrkandet 3 b,

56. beträffande politisk verksamhet på arbetsplatserna att riksdagen skulle

dels med anledning av motionen 1975/76:2430, yrkandet 10, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

dels avslå motionen 1975/76:2495, yrkandena 3 c och 5,

57. att riksdagen till Arbetsdomstolen för budgetåret 1976/77 under elfte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 2 291 000 kr.,

58. att riksdagen lade till handlingarna vad statsministern anfört i propositionen 1975/76:105 om arbetslivets demokratisering.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande övergripande mål för arbetsrättsreformen av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1862 godkände vad reservanten anförde,

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

2. beträffande utredning om sambandet mellan medbestämmandelagen och associationsrättslig lagstiftning av herrar Fagerlund (s), Nilsson i Östersund (s), Johansson i Simrishamn (s), Nilsson i Kalmar (s), Andréasson i Falkenberg (s), Ulander (s) och Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att motionerna 1975/76:2430, yrkandet 5, och 1975/76:2500, yrkandet 2 a, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande utredning om föreningsrättsskyddets omfattning av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Johansson i Simrishamn, Nilsson i Kalmar, Andréasson i Falkenberg och Ulander (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2430, yrkandet 11, 1975/76:2493, yrkandet 5, och 1975/76:2498,

4. beträffande representation för arbetstagarna vid fullgörande av primär förhandlings- och informationsskyldighet av herrar Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson (m), Granstedt (c) och Fransson (c) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandet 1 såvitt angick 14 och 20 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet, 1975/76:2453, 1975/76:2493, yrkandet 4, och 1975/76:2494, yrkandena A 14 och A 15, godkände vad reservanterna anförde,

5. beträffande undantag för småföretag från primär förhandlings- och informationsskyldighet – under förutsättning av avslag på reservationen nr 4 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2494, yrkandena A 2 och A 6 i denna del, godkände vad reservanterna anförde,

beträffande utformningen av uppskovsreglerna

6. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2494, yrkandet A 3, och med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 a och 2 i motsvarande delar, godkände vad reservanten anförde,

7. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2495, yrkandet 1 a och 2 i motsvarande delar, och med bifall till motionen 1975/76:2494, yrkandet A 3, godkände vad reservanterna anförde,

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

8. beträffande avskaffande av regler om central förhandling av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionens förslag och med bifall till motionen 1975/76:2494, yrkandena A 4, A 5 och A 7, godkände vad reservanterna anförde,

beträffande tolkning av begreppen synnerliga och särskilda skäl i samband med central förhandling

9. av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Johansson i Simrishamn, Nilsson i Kalmar, Andréasson i Falköping och Ulander (samtliga s) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att motionen 1975/76:2493, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

10. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att motionen 1975/76:2493, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att motionen 1975/76:2493, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

12. beträffande omfattningen av de primära förhandlingsfrågorna av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 a och 2 i denna del, godkände vad reservanten anförde,

13. beträffande utformningen av 10 § medbestämmandelagen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 12 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 10 § i det genom propositionen 1975/76:105, bilaga 1, framlagda förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanten föreslagen lydelse,

beträffande utformningen av 11 § medbestämmandelagen

14. – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 6 och 12 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 11 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanten föreslagen lydelse,

15. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 11 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

16. – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 5 och 7 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 11 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

beträffande utformningen av 12 § medbestämmandelagen

17. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 12 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanten föreslagen lydelse,

18. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 12 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

beträffande utformningen av 14 § medbestämmandelagen

19. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 – av herrar Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson (m), Granstedt (c) och Fransson (c) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 14 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

20. – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 4 och 8 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 14 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

beträffande utformningen av 20 § medbestämmandelagen

21. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 – av herrar Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m), Stridsman (c), Oskarson (m), Granstedt (c) och Fransson (c) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 20 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

22. – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 4 och 8 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 20 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

beträffande allmänna rätten till information

23. av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Stridsman (c), Granstedt (c), Fransson (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandet 1 i denna del, 1975/76:2451, yrkandet 1, 1975/76:2493, yrkandet 3 i denna del, och 1975/76:2494, yrkandena A 6 i denna del och A 8, godkände vad reservanterna anförde,

24. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2430, yrkandet 1 i denna del, samt med bifall till motionerna 1975/76:2451, yrkandet 1, 1975/76:2493, yrkandet 3 i denna del, 1975/76:2494, yrkandena A 6 i denna del och A 8, godkände vad reservanterna anförde,

25. beträffande utformningen av 19 § medbestämmandelagen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 5 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 22 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 19 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanterna föreslagen lydelse,

beträffande reglerna om tystnadsplikt m. m.

26. av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Johansson i Simrishamn, Nilsson i Kalmar, Andréasson i Falkenberg och Ulander (samtliga s) som ansett att viss del av utskottets yttrande bort utgå,

27. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2451, yrkandet 2, 1975/76:2493, yrkandet 3 i denna del, och 1975/76:2494, yrkandet A 9, samt med avslag på motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 e och 2 i denna del, godkände vad reservanterna anförde,

28. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 e och 2 i denna del, samt med avslag på motionerna 1975/76:2451, yrkandet 2, 1975/76:2493, yrkandet 3 i denna del, och 1975/76:2494, yrkandet A 9, godkände vad reservanten anförde,

beträffande utformningen av 21 och 22 §§ medbestämmandelagen

29. – under förutsättning av bifall till reservationerna nr 24 och 27 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 21 och 22 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanterna föreslagen lydelse,

30. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 28 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa att riksdagen skulle avslå propositionen i fråga om 21 och 22 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

beträffande medbestämmanderätt genom kollektivavtal

31. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2494, yrkandet A 1, och 1975/76:2497 och med anledning av motionen 1975/76:2496 samt med avslag på motionerna 1975/76:2495, yrkandena 1 f och 2 i denna del, och 1975/76:2500, yrkandet 2 b, skulle anta 32 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med av reservanternas föreslagen lydelse,

32. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 26 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 f och 2 i denna del, samt med avslag på motionerna 1975/76:2494, yrkandet A 1, 1975/76:2496, 1975/76:2497 samt 1975/76:2500, yrkandet 2 b, skulle anta 32 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet jämte ett tillägg till lagförslaget i form av 32 a § med av reservanten föreslagen lydelse,

beträffande reglerna om tolkningsföreträdare

33. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 27 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 c och 2 i denna del, och med bifall till motionen 1975/76:2494, yrkandena A 10–A 12, skulle

dels avslå propositionen i fråga om 34–36 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

dels anta 33 och 37 §§ i lagförslaget med av reservanternas föreslagen lydelse,

34. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 27 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2494, yrkandena A 10–A 12, och med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkande 1 c och 2 i denna del, skulle

dels avslå propositionens förslag i fråga om 34–37 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

dels anta 33 § i lagförslaget med av reservanten föreslagen lydelse,

beträffande facklig vetorätt

35. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2494, yrkandena A 17

och B, samt med avslag på motionerna 1975/76:2452 och 1975/76:2495, yrkandena 1 d och 2 i denna del, skulle avslå propositionen i fråga om 38–40 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

36. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 d och 2 i denna del, samt med avslag på motionerna 1975/76:2452 och 1975/76:2494, yrkandena A 17 och B, skulle

dels avslå propositionen i fråga om 39 och 40 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

dels anta 38 § i lagförslaget med av reservanten föreslagen lydelse,

37. beträffande avskaffande av bestämmelser om fredsplikt av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 b och 2 i denna del, godkände vad reservanten anförde,

38. beträffande lagstiftning om rätt till tillträde till arbetsplatser i samband med arbetskonflikt av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 30 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1858 begärde att regeringen lade fram förslag till lag i enlighet med motionen.

beträffande stridsåtgärder av politiska skäl samt internationella fackliga sympatiåtgärder

39. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 31 bort hemställa

att riksdagen skulle

dels med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandet 3 a. och med avslag på motionen 1975/76:2494, yrkandet A 13, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anförde,

dels lämna motionen 1975/76:2432 utan åtgärd,

40. av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 31 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2494, yrkandet A 13, samt med avslag på motionerna 1975/76:2432 och 1975/76:2495, yrkandet 3 a, godkände vad reservanterna anförde,

beträffande utformningen av reglerna om fredsplikt

41. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 37 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen skulle dels avslå propositionen i fråga om 42–45 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet, dels anta 41 § i lagförslaget med av reservanten föreslagen lydelse,

42. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 40 – av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen skulle anta propositionen i fråga om 41–45 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet med den ändringen, att 41 § skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

43. beträffande avskaffande av skadeståndsskyldighet för arbetstagare och deras organisationer av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 33 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 1 g och 2 i denna del, godkände vad reservanten anförde,

beträffande utformningen av vissa skadestandsregler i medbestämmandelagen

44. av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Johansson i Simrishamn, Nilsson i Kalmar, Andréasson i Falkenberg och Ulander (samtliga s) som ansett att utskottet under 34 bort hemställa

att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1975/76:2454, yrkandet 1, godkänna vad reservanternas anförde i den delen,

dels med avslag på samma motion, yrkandet 2, anta 58 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

45. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 43 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 34 bort hemställa

att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1975/76:2454, yrkandet 1, godkänna vad reservanten anförde i den delen,

dels med avslag på samma motion, yrkandet 2, avslå propositionen såvitt angick 58 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

beträffande tillämpningen av skadestandsreglerna

46. av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Johansson i Simrishamn, Nilsson i Kalmar, Andréasson i Falkenberg och Ulander (samtliga s) som ansett att utskottet under 35 bort hemställa,

att motionerna 1975/76:2430, yrkandena 3 och 6, och 1975/76:2454, yrkandet 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

47. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 35 bort hemställa

att motionerna 1975/76:2430, yrkandena 3 och 6, och 1975/76:2454, yrkandet 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

48. beträffande utformningen av 54 § medbestämmandelagen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 43 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 36 bort hemställa

att riksdagen skulle anta 54 § förslaget till lag om medbestämmande

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

i arbetslivet med av reservanten föreslagen lydelse.

49. beträffande förbud mot uppsägning eller avskedande i samband med arbetskonflikt m. m. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 37 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:654, yrkandet 1 a, och 1975/76:1861 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

beträffande 200-kronorsregeln

50. av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Johansson i Simrishamn, Nilsson i Kalmar, Andréasson i Falkenberg och Ulander (samtliga s) som ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2430, yrkandet 7, 1975/76:2493, yrkandet 6, och 1975/76:2494, yrkandet A 16, skulle anta 60 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

51. – under förutsättning av bifall till reservationen nr 43 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2430, yrkandet 7, 1975/76:2493, yrkandet 6, och 1975/76:2494, yrkandet A 16, skulle avslå propositionen såvitt angick 60 § förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

52. beträffande utformningen av 55–57, 59, 61 och 62 §§ medbestämmandelagen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 43 – av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå propositionen såvitt angick 55–57, 59, 61 och 62 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

53. beträffande bestämmelser om tvisteförhandling och rättegång av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 40 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:852 och 1975/76:2495, yrkandena 1 h och 2 i denna del, skulle

dels avslå propositionen såvitt angick 67–70 §§ förslaget till lag om medbestämmande i arbetslivet,

dels ge regeringen till känna vad reservanten anförde om förslag till nya rättegångsregler.

54. beträffande underkännande av förslaget till lag om offentlig anställning och begäran om nytt förslag av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 44 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandet 4, skulle
dels avslå de genom propositionen 1975/76:105, bilaga 2, framlagda lagförslagen,

dels som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anförde om utarbetande av nytt lagförslag,

55. beträffande regler i lag om det avtalsbara området av herrar Nilsson i Tvärålund (c), Nordgren (m) och Stridsman (c), fru Jonäng (c) samt herrar Oskarson (m) och Fransson (c) som ansett att utskottet under 45 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandena 1 i denna del och 8, samt 1975/76:2494, yrkandet C, skulle anta i reservationen infört tillägg till den föreslagna lagen om offentlig anställning, innebärande att avtal ej fick träffas beträffande offentlig verksamhets mål, inriktning, omfattning och kvalitet; föreskrifterna i 11–13 §§ medbestämmandelagen – om primär förhandlingsskyldighet m. m. – skulle dock tillämpas på anställningsförhållanden i offentlig tjänst,

56. beträffande ledigkungörande av statliga tjänster av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 48 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:880 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

57. beträffande övergripande statligt personalpolitiskt program av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 54 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2034, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

58. beträffande facklig verksamhet av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 55 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:854 och 1975/76:2495, yrkandet 3 b, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

beträffande politisk verksamhet på arbetsplatserna

59. av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund, Nilsson i Kalmar, Andrén i Falkenberg och Ulander samt fru Ekholm-Frank (samtliga s) som ansett att utskottet under 56 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2430, yrkandet 10, och 1975/76:2495, yrkandena 3 c och 5,

60. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 56 bort hemställa

att riksdagen skulle

dels med bifall till motionen 1975/76:2495, yrkandena 3 c och 5, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anförde,

dels avslå motionen 1975/76:2430, yrkandet 10.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande minoritetsorganisationers ställning av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m),

2. beträffande tillämpningsområdet för inflytandeavtal enligt 32 § lagen om medbestämmanderätt av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m),
3. beträffande lagrådsgranskning av lagen om offentlig anställning av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m).

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Inrikesutskottet presenterar i dag ett omfattande betänkande. Betänkandet är det största som utskottet producerat under de fem och ett halvt år som utskottet existerat och blir därmed det digraste som kommer att bära inrikesutskottets namn, eftersom utskottet fr. o. m. i höst kommer att skifta namn till arbetsmarknadsutskottet.

Det är emellertid inte bara ett till sidantalet stort betänkande, utan det är framför allt ett betänkande som behandlar ett mycket betydelsefullt ämne, ja kanske det viktigaste som inrikesutskottet någonsin behandlat. En långtgående reform av arbetsrätten tillhör inte precis vardagsämnen här i riksdagen.

Inrikesutskottet har behandlat ärendet kanske grundligare än något annat ärende under de här fem och ett halvt åren. Vi började i februari, då lagrådsremissen kommit, höll en serie hearings med företrädare för arbetsmarknadens parter och andra experter. Vi har sedan fortsatt med föredragningar och slutat med en intensiv period av diskussioner kring ändringsförslag. Det blev som i så många andra ärenden, trots att vi började planeringen tidigt, bråttom på slutet, och både ledamöter och framför allt kanslipersonal har fått göra mycket långa arbetspass.

Jag anser att slutresultatet, som är samlat i den bok med röda omslag som kammarens ledamöter fått på sina bord, är ganska gott. Man får gå tillbaka till år 1928 för att finna förändringar av samma lagtekniska omfattning som de nu aktuella. Låt mig också redan i inledningen av debatten säga att bakom den nu aktuella reformen står en mycket bred politisk opinion, och på alla väsentliga punkter kommer det säkert vid voteringen senare i dag att visa sig finnas en stor uppslutning. Jag vill slå fast detta redan nu, för det stora antalet reservationer kan naturligtvis ge intryck av stor politisk splittring och oenighet. Som alla läsare av betänkandet ser är huvuddelen av dessa reservationer avgivna av moderata samlingspartiet, 20 reservationer, och vänsterpartiet kommunisterna, 27 reservationer, där dessa resp. partier är ensamma. Övriga partier är mer blygsamma när det gäller antalet. Socialdemokraterna har 8, varav 1 reservation tillsammans med vpk. Centern finns på 5 reservationer, varav 1 tillsammans med fp. Detta är f. ö. den enda reservation som fp avgivit. I övrigt står partiets representanter helt bakom utskottets huvudskrivning.

Jag vill redan nu, herr talman, med anledning av detta yrka bifall till utskottets skrivning i dess helhet med undantag för reservationen 23, som jag yrkar bifall till men som herr Jonsson i Mora kommer att mer detaljerat utveckla folkpartiets motivering för.

När jag nu säger att den förestående reformen präglas av en långtgående politisk enighet är jag ändå medveten om att det finns en oro på vissa håll ute i landet. Det är inte onaturligt att arbetsgivarna – både inom den enskilda och inom den offentliga sektorn – känner en viss osäkerhet inför vad reformen skall föra med sig. Jag tror att man skall ha respekt för denna oro inför kommande förändringar, men jag tror också att det finns anledning att anta att oron i framtiden visar sig ha varit överdriven.

Först och främst bör man slå fast att det inte blir några revolutionerande förändringar över en natt när den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari nästa år. Den nya lagen bygger på beprövade principer i svensk arbetsrätt, och även i framtiden kommer kollektivavtalen att vara de viktigaste instrumenten när det gäller att reglera förhållandet mellan arbetsgivare och anställda.

Det är min egen – och jag vågar säga utskottets – förhoppning att parterna på arbetsmarknaden skall finna praktiska samarbetsformer inom den ram som lagen ger. Ett sådant arbetssätt är den bästa metoden för att vidga inflytandet för de anställda – och det är ju lagstiftningens yttersta syfte. Genom avtal kan man successivt – allteftersom parterna känner sig mogna att gå vidare – inteckna nya områden för arbetslivets demokratisering. Avtalsformen gör det också möjligt med lösningar som tar hänsyn till skilda branschers problem. Det är, för att ta ett exempel, självklart att de praktiska problemen ter sig annorlunda för de ombordanställda till sjöss än för dem som är anställda vid en statlig myndighet i Stockholm.

Detta är en stor demokratireform i den meningen att fler får rätt att påverka beslut som rör dem. Demokratiseringsprocessen i samhället fortgår alltså. Men det påverkar inte eller urholkar den politiska demokratin. Den kompletterar värdet av det demokratiska genombrottet i Sverige – den representativa demokratin blir inte en millimeter mindre därför att demokratiseringen av arbetslivet fördjupas. Detta bör sägas eftersom det finns en oro för att arbetsdemokratin nu också skall gälla de anställda på den offentliga sektorn.

En tredjedel av alla sysselsatta i vårt land arbetar inom offentlig förvaltning, dvs. har staten, landsting eller kommun som arbetsgivare. Det skulle vara en stympad reform om dessa människor ställdes utanför möjligheterna till medbestämmande över arbetet. Detta är dessutom den snabbast växande sektorn i samhället. De som arbetar eller tar arbete på den offentliga sidan måste i stort sett ha samma möjlighet som andra att påverka sina arbetsvillkor.

Kampen för ökat medbestämmande har ofta framställts som kampen mot § 32. Det är ingen heltäckande beskrivning. Det är också en kamp mot de offentliga arbetsgivarnas § 32, vilken som kammararens ledamöter känner till har hetat 3 § i statstjänstemannalagen och 2 § i kommunaltjänstemannalagen. I folkpartiets program och motioner har vi därför talat om att alla dessa paragrafer hindrar ett verkligt medbestämmande från de anställdas sida.

Får jag i stället göra en personlig deklaration beträffande de anställdas medbestämmande på den enskilda sektorn: Jag tycker det är värdefullt att vi nu äntligen är framme vid den dag då riksdagen kan sjösätta ett stort och betydelsefullt lagkomplex som för evigt gör rent hus med allt vad § 32-anda heter. Tillhör man ett parti som alltid haft arbetsdemokratin högt på dagordningen och i sitt partiprogram skrivit in att föråldrade former för arbetsgivarnas rätt att leda arbetet skall avskaffas, då är det här en stor dag. Vad riksdagen gör är att överrätta en rätt, en möjlighet till självförverkligande, deltagande och medbestämmande i snart sagt allt som skall beslutas inom näringsliv och förvaltning. Men riksdagen gör något mer. Riksdagen överräcker samtidigt ett väldigt ansvar. Detta ansvar faller i första hand på arbetsgivarnas och löntagarnas organisationer. Det är de som skall förvalta rätten. Det är de som skall ge lagen innehåll. Det är de som skall anpassa den efter de förhållanden som gäller på olika håll i arbetslivet.

Och detta är kanske min viktigaste erfarenhet under utskottsarbetet, att vad vi bör göra är att tillhandahålla en ramlagstiftning. Ju mer jag satt mig in i denna fråga, desto mer övertygad har jag blivit om att riksdagen inte i detalj bör söka reglera hur medbestämmandelagen skall hanteras. Aldrig så lovvärda försök blir lätt till stela paragrafer och ökad byråkrati. Vi har därför från folkpartiet konsekvent sökt tillämpa den arbetsmetoden att låta lagtexten vara så vid som det går och i stället ge vägvisning i motivtexten. Det är en teknik som överlåter mer av ansvaret på dem som skall fylla lagen med innehåll, dvs. på organisationerna. Men det är samtidigt en decentralisering av beslutanderätten. Denna metod hade naturligtvis inte varit hållbar, om vi inte trott att organisationerna på ömse sidor är vuxna detta ansvar. Det är alltså en långtgående förtroendeförklaring för deras sätt att arbeta.

Detta synsätt kommer kanske klarast till uttryck i den mest diskuterade och uppmärksammade punkten, nämligen förhandlingsordningen på de mindre arbetsplatserna. Vår utgångspunkt är självklar: det är de anställda på resp. arbetsplats som skall förhandla för sig själva. Det får inte ske över deras huvuden. Om detta är vi helt ense! Tvisten står om vilken väg man skall välja för att nå detta syfte.

Förhandlingsrätten tillkommer som bekant i första hand den lokala fackliga organisationen. På de mindre arbetsplatserna finns i allmänhet ingen lokalorganisation. Skall företagaren eller driftchefen på dessa platser behöva vända sig till någon utanför företaget? Kanske någon ombudsman eller ordförande, bosatt på annan ort och strängt upptagen med andra förhandlingar och annat arbete? En sådan ordning vore inte bra. Den bör med all kraft undvikas. Det är majoriteten i utskottet enig om, och det tror jag mig kunna säga att man inom parternas organisationer också är ense om. Vi har trots det gjort en klar anvisning om att organisationerna bör anpassa sitt arbete och sin organisation så, att det på varje arbetsplats bör finnas ett befullmäktigat ombud mot vilken förhandlingsskyldigheten kan fullgöras. Men det måste vara alldeles klart att dessa ombud är fö-

reträdare för sin lokala fackliga organisation. Det får inte konstrueras någon motsatsställning mellan de anställda och deras organisationer. Det gör rättsläget oklart och det komplicerar förhandlingarna.

Jag vill säga att trots lovvärda försök att i lag skriva in att det är de anställda på mindre arbetsplatser som skall förhandla själva torde resultatet bli att arbetsgivarna drabbas av ökat krångel och möjligheterna för löntagarnas organisationer att tillvarata sina medlemmars intressen försvagas. Jag tror inte att det har varit avsikten, men det har blivit resultatet.

Mot denna bakgrund ter det sig än mer försvarligt och riktigt att lösa frågan genom ett klart motivuttalande av riksdagen. För detta finns det också majoritet i utskottsbetänkandet. Men det förutsätter – jag upprepar det – att man har fullt förtroende för de anställdas organisationer. Även om övertramp skulle komma att registreras, är jag övertygad om att de anställdas företrädare vet sitt eget bästa, dvs. att de inte har något intresse eller någon nytta av att försvåra arbetet på företagen eller andra arbetsplatser. Det är alldeles självklart att de förstår detta.

Det är också alldeles klart att vad beslutet i dag handlar om är en klar förskjutning av makt och beslutanderätt från dem som bidrar med kapital till dem som bidrar med arbete. Ändå skulle jag vilja säga att detta inte är den viktigaste förändringen. Alla vet att de som beslutar i dag i företagen ofta inte är kapitalägare utan anställda företagsledare. Det viktigaste är därför förskjutningen av beslutanderätt från ett fåtal beslutsfattare ut till de många anställda. Det är – som det är tänkt och som vi tror att det kommer att fungera – en väldig decentralisering av beslutanderätten.

Det är detta som ger en krånglig och svårgenomtränglig död lagmassa liv och spänning – att fler får vara med och bestämma, att synpunkter och erfarenheter som nu går till spillo skall tas till vara. Den på området kände forskaren Bertil Gardell skriver så här i en nyss utkommen rapport från LO: "Hur skall man kunna förankra det kollektiva inflytandet hos de stora arbetstagargrupperna på ett sådant sätt att människor också påtagligt, i sin arbetsvardag, ser förbättringar av detta ökade arbetstagarinflytande? Hur skall man kunna göra människor medvetna, på ett konkret och påtagligt sätt, om sambanden mellan vad de gör och under vilka villkor de arbetar och de mera övergripande planerings- och beslutsprocesserna i företaget? Lyckas man inte med denna koppling, med att 'gifta ihop' det kollektiva arbetstagarinflytandet med de vardagliga arbetsvillkoren, så finns det risk för att de arbetsrättsliga reformerna så småningom kommer att framstå som pappersreformer utan reell innebörd för de många människorna i arbetslivet."

Det är alltså ett stort ansvar – en utmaning – som här läggs på arbetsgivarnas och löntagarnas organisationer. Denna tanke får inte förfuskas. Det vi i dag beslutar måste bli de många arbetarnas och tjänstemännens chans att påverka sitt arbete, att förverkliga sig själva, att

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

känna mer trivsel och mening i arbetet. Det är detta som är reformens kött och blod. Det är det som är idén bakom verket.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! När vi i dag går att avgöra detta riksmötes kanske viktigaste ärende finns det anledning att erinra om en lag som tillkom för nästan exakt fem år sedan här i kammaren.

Det var den 18 maj 1971 som riksdagen beslöt att begära tillsättande av den utredning – arbetsrättskommittén – som gjort förarbetet till den nu aktuella reformen. Bakom riksdagens begäran låg en motion av Arne Geijer m. fl. Inrikesutskottet tillstyrkte motionen och sade därvid att de frågor som tagits upp i motionen skulle utgöra utgångspunkt för utredningsarbetet.

Det är intressant att konstatera att de viktigaste kraven som restes i motionen nu tillgodoses genom det framlagda lagförslaget. Det grundläggande kravet på ett nytt system som ger bättre balans mellan arbetstagarnas parter och förslag om införande av primär förhandlingsskyldighet och överförande av tolkningsföreträdet till arbetstagarparten fördes exempelvis fram i motionen. Detsamma gäller i fråga om raserande av § 32-principen.

Jag tror inte att jag förringar Arne Geijers insats, om jag säger att det bakom hans motionskrav fanns tusentals och åter tusentals svenska arbetare som under decennier prövat villkoren i vårt arbetsliv och funnit tiden mogen för förändringar. De anställda måste få direkt inflytande över arbetsplatsen och skötseln av företaget.

Det beslut som vi i dag skall fatta kan onekligen betecknas som historiskt. Det kommer att vara utgångspunkten för ett nytt, mer balanserat förhållande mellan parterna på arbetsmarknaden. Arbetstagarnas inflytande kommer successivt att öka. Och detta kommer att föra med sig ökat ansvar och större medvetenhet om problemen. Men det kommer också att hos arbetstagarna frigöra krafter och idéer som kommer att vara till gagn för utvecklingen på olika sätt. Arbetstillfredsställelsen kommer att öka, men också möjligheterna att på sikt driva företag och andra verksamheter på ett ekonomiskt och i ordets egentliga mening människovärdigt sätt.

Man bör emellertid inte betrakta medbestämmandelagen som en isolerad sak. Den utgör en länk i en kedja av åtgärder som alla är ägnade att främja demokratiseringen av arbetslivet. Rättsutvecklingen har förvisso inte stått stilla under de år då den aktuella reformen arbetats fram. Vi har under dessa år – från 1971 – fått en lagstiftning om anställningstrygghet, föregången av de s. k. äldrelagarna. Vi har fått regler om styrelserepresentation för anställda hos företag och myndigheter – regler som vi också utökade i går. Vi har fått lagfästa rättigheter för fackliga förtroendemän, regler om rätt för de anställda till ledighet för studier, reformer på arbetsmiljöområdet – en ny lag kommer även där – och en mer tidsenlig lag om rättegång i arbetstvister. Utan överdrift kan

man säga att vi under 1970-talet genomfört arbetsrättsliga reformer i en omfattning som ingen kunde ana vid 1960-talets slut.

Det är glädjande att konstatera att flertalet av de förslag som den socialdemokratiska regeringen under åren lagt fram fått bred anslutning i riksdagen. Man kommer emellertid inte ifrån att de borgerliga partierna ofta varit beredda att nagga reformerna i kanten, att så att säga rädda vad som räddas kan åt arbetsgivarsidan. Även i dagens ärende finns åtskilliga exempel på denna taktik från de borgerligas sida. Man vågar inte gå emot huvudförslaget i propositionen, men man försöker urholka effekterna genom restriktiva motivskrivningar och genom att lägga fram ändringsförslag beträffande viktiga detaljregler. Jag skall återkomma till dessa attacker mot reformen. Herrar Nilsson i Kalmar och Lars Ulander kommer också att ta upp de frågorna.

Men dessa försök har lett till att vi från socialdemokratin varit tvungna att reservera oss på åtta punkter. Reservationernas nummer är 2, 3, 9, 26, 44, 46, 50 och 59.

Herr talman! Jag yrkar inledningsvis bifall till alla dessa reservationer men kommer att i min motivering hålla mig till de tre första reservationerna samt vad utskottet anfört i frågor som berör utskottets betänkande fram till 20 §, dvs. t. o. m. avsnitten om förhandling och informationsskyldighet.

Våra reservationer innebär att vi följer propositionen på alla punkter. Det är inte fallet med folkpartiet, som visserligen inte har mer än en reservation men som stöder de andra borgerliga partierna på vissa punkter. Därigenom har borgerliga värderingar kunnat diktera utskottsskrivningarna i de avsnitten.

Grundläggande för oss socialdemokrater – när det gäller både propositionens utformning och ställningstagandet i utskottet – är det material som kommit fram vid det omfattande remissförfarande som ägt rum ute på arbetsplatserna. Av detta material framgår att de anställda ute i företagen anslöt sig till den uppfattning som redovisas i propositionen, vilken i sin tur följer upp den reservation som av representanterna från LO och TCO fogades till arbetsrättskommitténs betänkande Demokrati på arbetsplatsen.

Men vårt ställningstagande grundar sig också på de hearings vi haft i inrikesutskottet. Av dessa framgår tydligt att är det något som man vill ha utöver det förslag vi i dag behandlar, så inte är det mindre inflytande och medbestämmande. Nej, det är i så fall utökningar på vissa punkter, bl. a. de punkter som enligt vad som aviseras skall tas upp i ett fortsatt utredningsarbete, t. ex. utökning av vetorätten. Representanterna från de fackliga organisationerna slog fast att man var besviken och trött på det samrådsförfarande som ägt rum inom företagsnämndsavtalets ram. Nu kräver man förhandlings- och avtalsrätt.

Man har också slagit fast att det inte bara är för de stora företagens del man hälsar denna lag med tillfredsställelse utan ännu mera för de många små där ledningen icke insett värdet av samråd och sällan lyssnat

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

på arbetstagarsidan.

Låt mig exemplifiera vad de borgerliga i utskottet har skrivit på denna punkt, där vi har fått reservera oss genom att avge reservationen 9 angående synnerliga och särskilda skäl i samband med central förhandling. Utskottets borgerliga majoritet skriver: "Med hänsyn till tidsfaktorn ter det sig rimligt att arbetsgivaren får en något större möjlighet att utnyttja undantagsreglerna från uppskovsskyldigheten då en fråga går till central förhandling. Avgörande härvidlag blir frågans karaktär och förhandlingarnas längd."

Vad menar man med detta? Ja, min tolkning är att om arbetsgivaren skjuter nog länge på förhandlingen och går till central förhandling kan han fatta beslut även om frågan primärt är av stor betydelse för de anställda.

Från socialdemokraternas sida hävdar vi att den primära förhandlings-skyldigheten har en grundläggande betydelse för hela detta lagförslag. Den får inte uppmjukas. I propositionen slås fast att denna bestämmelse om särskilda och synnerliga skäl utgör undantag från huvudregeln och skall tillämpas restriktivt. Det stryker vi socialdemokrater i utskottet under.

Ytterligare en ledande synpunkt är att arbetsgivaren skall inrätta sig efter den nya lagen och ge tidsutrymme för meningsfulla förhandlingar innan beslut fattas.

En annan fråga, där vi har reserverat oss, gäller associationsrättsliga förhållanden mellan t. ex. medbestämmandelagen och aktiebolagslagen. Den frågan togs upp av lagrådet som hänvisade till en äldre aktiebolagslag av 1910 och en doktorsavhandling från 1922. Nog har det väl, ärade kammarledamöter, hänt en del i fråga om vårt synsätt under den tid som förflutit sedan denna doktorsavhandling skrevs. Lagrådet är också inne på detta i sitt remissyttrande men fullföljer inte resonemanget om den förändring som ägt rum. Vi socialdemokrater och vänsterpartiet kommunisternas representant i utskottet står bakom den uppfattning som departementschefen har uttalat, att aktiebolagslagen och annan associationsrättslig lagstiftning måste tolkas och tillämpas i ljuset av de värderingar som ligger till grund för medbestämmandelagen.

Jag vill fråga dem som tillhör den borgerliga utskottsmajoriteten: Är ni beredda att stödja denna uppfattning att det är medbestämmandelagen som skall styra andra lagar, dvs. att andra lagar får ändras om de står i strid med primära punkter i medbestämmandelagen? Eller vill ni tolka medbestämmandelagen så, att även i fortsättningen kapitalet garanteras det avgörande inflytandet över hur ett företag skall skötas?

Utifrån denna grundläggande uppfattning, som vi socialdemokrater har, bör de hithörande problemen studeras ytterligare på det sätt som angivits i propositionen. En analys får visa om det finns behov av att ändra aktiebolagslagen eller andra lagar, så att de stämmer med de grundläggande reglerna i medbestämmandelagen. Det är alltså de demokratiska idéerna bakom denna lag som bör styra utvecklingen mot den nya si-

tuation som uppstår efter det att – som jag hoppas – riksdagen har antagit det föreliggande förslaget.

Vi har också avgivit en reservation angående utredning om föreningsrättsskyddets omfattning – den har nr 3. Arbetsrättskommittén tog upp även det problemet i sitt betänkande och konstaterade, liksom vi gör i vår reservation, att detta är en fråga som berör inte bara arbetsrättsfältet utan också andra områden i vårt samhälle. Man kommer in på djupgående problem kring organisationernas frihet att själva bestämma om sina inre angelägenheter, frågor kring förhållandet mellan organisationerna och enskilda medlemmar m. m. Vi tycker därför inte att denna fråga skall tas upp i arbetsrättsutredningen, då problemet inte är begränsat till arbetsrättsområdet.

Nu har jag berört våra reservationer och vill även ta upp de andra partiernas reservationer. Som jag sade har vänsterpartiet kommunisterna avgivit 27 och moderaterna 20 reservationer. Dessutom har centern och moderaterna tre gemensamma reservationer.

Låt mig börja med en av dessa senare. Den har beteckningen 4 och är ägnad att inge förvåning och undran. Reservationen har också följts upp med förslag till lagtextändringar i reservationerna 19 och 21. Reservationen 4 handlar om hur man skall organisera förhandlings- och informationsarbetet på det lokala planet. Detta har propositionen överlämnat åt parterna. Vi tycker det är naturligt att lokala klubbar, eller på mindre arbetsplatser ombud för de anställda, direkt tar hand om de frågor som berör de anställda nära och dagligen. Hur detta i detalj skall ordnas bör facket självt eller efter kollektivavtal med arbetsgivaren få avgöra. Detta gäller särskilt med hänsyn till att lösningarna kan bli olika i olika branscher och för olika typer av företag. Någon anledning för lagstiftaren att här gå in finns inte. Över huvud taget måste sägas, att om man inte litar på att parterna kan lösa de praktiska frågorna kring förhandlings- och informationsarbetet, hur skall man då våga tilltro dem förmåga att samverka i alla de materiella frågor som lagstiftningen bara ger en ram omkring?

Det resonemang som jag här fört står i överensstämmelse med vad utskottets majoritet, bestående av socialdemokrater och folkpartister, anser. Centern och moderaterna har emellertid en annan uppfattning. I beskäftig iver att styra den fackliga verksamheten – eller kanske rättare sagt att få bort den från mindre arbetsplatser – lägger man fram förslag om särskilda villkor för rätt till förhandling och information. Förslagen är emellertid både motsägelsefulla och förvirrade, och det är därför vanskligt att försöka göra någon säker uttolkning av deras innebörd, särskilt efter alla turer innan reservationen var skriven.

I texten till reservationen 4 sägs att en arbetsgivare inte skall vara skyldig att förhandla primärt – alltså om viktigare förändringar innan de vidtas – såvida det inte finns ett särskilt utsett ombud bland de anställda eller lokal klubb på arbetsplatsen. Detta följs också upp med en klar lagtext beträffande informationsskyldigheten. Där är det tydligt och

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

klart – den saken behöver vi inte diskutera. Det är bara att konstatera att moderaternas och centerns förslag kan medföra att anställda på många små arbetsplatser inte får den löpande information från arbetsgivaren som är så viktig för hela medbestämmandelagens system.

När det gäller den primära förhandlingsskyldigheten är läget mera komplicerat. I texten sägs att förhandlingsskyldigheten skall bortfalla, om det inte finns en behörig företrädare för facket bland de anställda, och att de anställda i sådana fall skall ha ett slags direkt primär överläggningsrätt – lägg märke till ordet! – med arbetsgivaren. Så långt är det relativt klart, även om bockfoten sticker fram alldeles tydligt: man hoppas på att det skall uppstå en verksamhet vid sidan om facket. Splittring på arbetstagsarsidan är ju alltid en fördel för dem som går arbetsgivarnas ärenden. Det egendomliga är emellertid att motivtexten i reservationen 4 – som f. ö. även återgetts i det officiella pressmeddelandet – inte stämmer med den lagtext som presenteras i reservationen 19. Där blandar man i allsköns röra ihop förhandlings- och överläggningsrätt och låter enskilda arbetstagare på arbetsplatserna bestämma över fackets förhandlingsrätt. Det framgår inte om arbetstagarna skall vara eniga eller ej för att få utöva sitt inflytande, och det är flera andra frågetecken i sammanhanget.

Det mest fantastiska är emellertid att man från centerns sida säger, att vi måste skapa en paragraf som kan fungera på alla typer av arbetsplatser redan från lagstiftningens inledningsskede. Och så lägger man fram ett sammelsurium där lagtext och motiv inte stämmer överens och där lagtexten, läst för sig, är dunkel-intill det obegripliga. Är detta verkligen det klara alternativ som centern vill förelägga den lagstiftande församlingen, riksdagens kammare? Vissa minimikrav på tydlighet och konsekvens måste upprätthållas i samband med lagstiftningsarbete. Och detta gäller oavsett vilka förslag man lägger fram.

Jag tycker att reservanterna är väldigt övermåga när de påstår att propositionens förslag "omintetgör" ett decentraliserat och smidigt beslutsfattande i företag där fackklubb saknas. Majoriteten har, som utskottets värderade ordförande tidigare sagt, fullt förtroende för de fackliga organisationernas förmåga att ordna dessa saker utan onödiga pekpinnar. Vi tar bestämt avstånd från den misstro mot det fackliga arbetet som återspeglas i reservationen.

Reservanterna säger också, överst på s. 84, att det skulle fjärma arbetsgivaren och de anställda om dessa företräddes av representanter som inte har anställning på arbetsplatsen. Detta yttrande är avslöjande. Reservanterna går omkring och hoppas på ständiga motsättningar mellan fackets representanter och de anställda. Hela synsättet är främmande för dem som har någon erfarenhet av fackligt arbete. En representant för facket – han må vara ordförande i en avdelning, facklig ombudsman eller ha annan befattning – är i denna position på grund av att han har sina arbetskamraters förtroende. Inbilla er inte att ni med så enkla finter kan skjuta in kilar mellan fackliga ledare och fackets medlemmar. Det

är en urgammal arbetsgivartaktik, som är dömd att misslyckas.

Låt mig ställa en fråga till herr Nilsson i Tvärålund. I förra valrörelsen hade centerpartiet en annons där ni talade om att ni tyckte detsamma som LO. Får vi i årets valrörelse se en affisch där det står: Centerpartiet och Arbetsgivareföreningen är överens när det gäller medbestämmandelagen?

Jag har redan nämnt att det är moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna som har de flesta reservationerna. Vpk har i sin huvudreservation deklarerat sin principiella inställning genom att hänvisa till sin partimotion 2495. Man förringar värdet av den föreslagna reformen och kritiserar den.

Jag skall inte gå in i detaljer. Men låt mig konstatera att trots all den kritik som från kommunisterna riktas mot såväl socialdemokratin som den fackliga rörelsen och vårt land vågar jag hävda att inget land har kommit längre än vad vi har gjort när det gäller demokratiprocessen. Och då räknar jag in länder i såväl öst som väst. Den reformistiska socialismen bygger på att stegvis förändra samhället, och det är det vi håller på med. Vissa av de problem som redovisas i vpk:s reservation, t. ex. fackföreningarnas vetorätt, skall gå till en utredning, som skall följa upp frågorna omkring demokratin på arbetsplatserna.

De moderata reservationerna vill alla gå längre än vad man fått centerpartiet med på när det gäller att urholka lagen. Bl. a. vill man undanta de små företagen från rätten att förhandla, med andra ord dela upp den svenska arbetsmarknaden i två grupper. Detta vore olyckligt, inte minst ur de små företagens synvinkel. Arbetstagarna där skall ha samma rätt som andra att få inflytande och medbestämmande. Skönmålningen av små företag som idealiska arbetsplatser stämmer inte i det verkliga livet. Inom denna företagsgrupp finns både bra och dåliga företag, sedda ur den synvinkel vi i dag diskuterar.

Till slut, herr talman, några reflexioner omkring förspelet till denna lag i ett längre perspektiv.

Frågan om den industriella demokratin har diskuterats och drivits länge inom arbetarrörelsen. Vi kunde aldrig nöja oss med bara den politiska demokratin. Ernst Wigforss var en av idégivarna på 1920-talet. Många har följt efter.

När fattigdom och nöd rådde var det väl många som trodde att fick vi bara en god materiell standard skulle människornas problem vara lösta. Men så är inte fallet. De anställda i fabriker och andra företag kände vantrivsel och vannmakt. De ville ha ut mer av sitt liv än att bara vara robotar i tillverkningsprocessen.

1947 kom Folke Fridell ut med sin bok "Död mans hand", där han skildrar Rivar-Bohms öden och tankar då han står vid sin slamrande maskin. Jag hinner inte att gå in på mycket i boken. Låt mig bara säga att Rivar-Bohm sökte sig tillbaka till landsbygden, men han trivdes inte heller där. Han hade blivit en del av industrisamhället. Och det är detta industrisamhälle som har kommit för att stanna, men som vi måste för-

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

ändra och göra mänskligare.

Det är, som Folke Fridell säger, inte bara en fråga om högtalarmusik i matsalarna, extra dusch eller 10 minuters gymnastik. Folke Fridell vill ha del av kulturen och öppna alla dörrarna i samhället för dem som han i boken kallar "skitmänniskorna". Och Folke Fridell skriver efter det att Rivar-Bohm kommit tillbaka från sin utflykt till gården: "Än är det bara underligare funderingar hos Rivar-Bohm den första natten vid rivmaskinen efter Mellangårdsvistelsen. Men det finns andra rivare vid andra maskiner i andra länder, och det finns hundra miljoner maskinslavar som redan är nere i dyn på samma sätt som jag. Och det finns andra miljoner som är på väg. Och alla dessa tänker samma tankar därför att de tvingas till det. På olika tungomål kommer de förr eller senare fram till den botten grund där det inte längre finns några alternativ, bara visshet. Där bakom står Fyll-Larssons ord: Man måste vara med och dela och bestämma."

Låt mig säga till dem som i dag försöker hindra utvecklingen eller helt stoppa den: Det finns ingen väg tillbaka, bara en väg som leder fram mot en ökad demokratisering av vårt ekonomiska system. Och detta, herr talman, kommer att bli till nytta för alla som bygger och bor i vårt samhälle.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Den reform av arbetslivet som riksdagen nu behandlar bedöms få mycket genomgripande verkningar för framtiden. Den syftar till en vidgad demokratisering av arbetslivet och påverkar också demokratiseringen i samhället i övrigt. Jag vill gärna instämma i Bengt Fagerlunds avslutningsord, att det bara finns en väg framåt, nämligen en fortsatt demokratisering av vårt samhälle och inom vårt arbetsliv.

Den enskildes rätt till arbete och arbete under trygga villkor, med möjlighet att forma och utveckla sin arbetsmiljö och att utöva inflytande, är enligt centerns värderingar grundläggande mål i vårt politiska arbete. Medbestämmandelagen blir ett ytterligare medel att nå detta mål.

Centerns inställning till demokratiseringen inom arbetslivet framgår av vårt partiprogram som antogs 1970. Centern ansluter sig till den allmänna upplägningen i propositionen, därför att den i allt väsentligt överensstämmer med vårt partis program och våra värderingar.

En bred debatt i denna fråga har pågått inom fackliga organisationer och inom politiska partier, särskilt under den senaste tioårsperioden. Flera reformer för att trygga anställningen och förbättra arbetsmiljön har under stor politisk uppslutning beslutats under senare år. Jag tänker på arbetsmiljölagstiftningen, rätt till ledighet vid studier, lagen om facklig förtroendemans ställning, lagen om anställningstrygghet, lagen om anställningsfrämjande åtgärder och nu i dag lagen om medbestämmande i arbetslivet. Det mesta har kommit till när socialdemokraterna varit i minoritet i riksdagen. Herr Fagerlund underströk också indirekt detta när han sade att det har genomförts mer under senare år på detta område

än vad man kunde ana i slutet av 1960-talet. Socialdemokraternas styrka här i riksdagen har minskat sedan den tiden.

Till stora delar fungerar moderna företag i överensstämmelse med propositionens anda. Vi har redan hunnit en bit på väg. Det är därför tillfredsställande att utskottet nu enhälligt kan konstatera "att det finns en bred uppslutning bakom huvudtankarna i regeringens förslag". Man har därför ingen anledning att blåsa upp till stor strid på de punkter där vi redovisar skilda meningar. Det skadar förverkligandet i det praktiska livet om en reform används som politiskt slagträ.

Enda undantaget från den allmänna uppslutningen kring förslagets huvudlinjer är vänsterpartiet kommunisterna som förordar ett helt annat samhällssystem byggt på värderingar som inte delas av demokratiska partier.

En praktisk följd av demokratiseringen av arbetslivet är att inflytandefrågorna decentraliseras. Det är med centerns decentralistiska ideologi ett framsteg i samhällsarbetet. Regeringens förslag undantar emellertid anställda i vissa små företag från *direkt information och inflytande inom företaget* och avviker därigenom från decentralismens idé.

Med utgångspunkt i decentralistiska värderingar har centern försökt anpassa lagstiftningen, så att den med ett minimum av byråkrati blir praktiskt hanterlig och så att den kommer att praktiskt omfatta alla fackföreningsmedlemmar i kollektivavtalsbärande organisationer och alla företag. I massmedia och främst från socialdemokratiskt håll har det påståtts senast här i debatten, att moderaterna och centern undantar småföretagens anställda. Det är inte sant vad beträffar centern. En gång för alla måste slås fast att centerns förslag omfattar alla fackligt anslutna i kollektivavtalsbärande organisationer och alla företag. Vårt förslag garanterar att information och inledande förhandlingar sker inom företaget, även när facklig företrädare saknas. Propositionen utesluter dem från direkt information och överläggning inom företaget.

Centerns alternativ är en utvidgning av lagen med avseende på direkta kontakter mellan berörda parter inom de små företagen så att deras anställda står i paritet med de större företagens. Regeringens förslag, som i det här avseendet stöds av folkpartiet, uppvisar enligt vår mening iögonfallande brister på denna punkt. I centerns alternativ inskränks inte facket's möjligheter att agera. Regeln att information och inledande av förhandling skall ske direkt med de anställda om facket inte utsett förtroendeman bland dem bör stimulera till fackligt arbete på lokal nivå. Lagen kompletterar således eventuella luckor därvidlag samtidigt som de anställda är oförhindrade, ja, kan stimuleras genom denna regel, att utnyttja sin organisation.

Om anställda godkänner planerade åtgärder i företag där facket inte utsett förtroendeman är inte företagaren skyldig att fullfölja sin förhandlingsskyldighet enligt vårt alternativ. Medlemmarna har alltid möjlighet att kräva att förhandlingarna skall fullföljas. I denna situation har arbetsgivaren också att fullfölja sin förhandlingsskyldighet. Dessutom kan

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

facket självt ta initiativ till förhandlingar. Genom centerns förslag är alltid den direkta kontakten med de anställda garanterad i alla företag, vilket icke propositionen kan garantera.

Det är märkligt att inte folkpartiet och inte heller socialdemokraterna kunnat ansluta sig till centerns förslag. Herr Fagerlund utgöt sig i orden: Obegripligt, sammelsurium, splittring och hockfot om centerns förslag på den här punkten. Dock utan att ange en saklig motivering. Kom fram med den så att vi kan diskutera den här frågan sakligt! I och för sig liknar dessa argument rätt mycket den argumentering socialdemokraterna förde mot oss beträffande regionalpolitiken. Vem har fått rätt? I vilken riktning har regionalpolitiken gått? Jo, i den riktning vi angav.

Herr Fagerlund sade att den lagregel vi anger i 14 § är obegriplig. Vi har testat den på småföretagare och deras anställda. De begriper den, och det är huvudsaken.

Vårt förslag överensstämmer helt med lagens anda och mening att de berörda skall få inflytande och information. Det stämmer också med det praktiska livets funktion. Det är som bekant viktigt i orientering att kartan stämmer med verkligheten – i annat fall kommer man fel.

Goda relationer och ett ömsesidigt beroende präglar situationen i de flesta mindre företag. Mot den bakgrunden är det ett främmande inslag som fjärrar anställda och företagare från varandra, om information och överläggningar utan de anställdas egen vilja sker med människor utanför företaget som inte har direkt beröring med händelserna. Det kommer att upplevas oriktigt av både arbetsgivare och anställda. Det har vi talat med såväl småföretagare som deras anställda om. De i regeringsförslaget åsidosatta arbetstagarna i små företag får i centerns förslag minst samma möjligheter till medinflytande och information som i större företag. Det är en viktig målsättning för oss.

Vi ser det som naturligt att förhandlingsordningen i det här sammanhanget ansluter sig till den som gäller på arbetsmarknaden i övrigt. Vi accepterar således central förhandling om enighet inte nås på lokalt plan. Den centrala förhandlingen ser vi som en möjlighet till nödvändigt korrektiv. Dessutom skapar den en jämvikt som ger möjlighet till förhandling mellan jämlika parter.

Från arbetsgiversidan har man befarat stelhet och försening i beslutsfattandet med därav följande ineffektivitet i näringslivet. Det kan nog förutsättas att liksom hittills ett mycket litet antal frågor går vidare till central förhandling. Vad beträffar företagsledningsfrågor är det viktigare förändringar som avses. Som regel fordrar dessa ganska lång tid för planering och beslut. Tid bör därför finnas för förhandling, och företagsledaren har rätt att om synnerliga skäl föreligger besluta utan att avvakta förhandling. Som jag tidigare påpekat, fungerar moderna företag redan i stort sett på det viset, med planeringsgrupper, projektgrupper o. d., där anställda är med.

I centerns partimotion framhålls att normal återanskaffning av maskiner som inte innebär förändring av verksamheten inte får fördröjas

av förhandling som medför tidsutdräkt. Den skrivning utskottet gjort med anledning av centerns motion är klarläggande. Det är inte möjligt att i detalj förutse uppkommande situationer. Utskottet uttalar att det är viktigt att näringslivets effektivitet och konkurrenskraft bibehålles.

Ett problem som livligt diskuterats ute i samhället och under utskottsbehandlingen har varit många småföretagares information om sina företags ekonomiska förhållanden och gränsdragningen till den privata ekonomin samt skyddet för den personliga integriteten. Arne Fransson kommer att närmare beröra den frågan. Helt kort vill jag bara med tillfredsställelse konstatera att utskottet enhälligt har gjort klara uttalanden om att gränsen till den privata ekonomin, den personliga integriteten, den privata borgenskraften m. m. inte får dras för snävt. Utskottet anför bl. a. med hänvisning till 1 § att privata förhållanden faller utanför lagen. Efter dessa utskottsuttalanden bör det kännas betydligt tryggare för många som oroat sig. Det har inte rått några delade meningar om att den personliga integriteten skall tryggas.

Aktiebolagslagen och de associationsrättsliga förhållandena har också varit föremål för livlig diskussion. I propositionen speglas klart att lagrådet och regeringen har delade meningar om rättsläget beträffande aktiebolagslagens och medbestämmandelagens anpassning till varandra. Lagrådet delar inte departementschefens uppfattning att aktiebolagslagen och medbestämmandelagen skall kunna förenas utan komplikationer. Lagrådet är mycket kritiskt. Man slår bl. a. fast att beslut och ansvar måste följas åt. Man konstaterar att aktiebolagslagen är en speciallag som tar över medbestämmandelagen, om det uppstår kollision dem emellan. Vid utfrågning under utskottsbehandlingen av ansvariga personer från departementet gavs klara besked om att aktiebolagslagen är att hänföra till sådan speciallag som tar över medbestämmandelagen om det uppstår kollision. Däröfver råder alltså inga tvivel. Huruvida detta faktum hindrar avtal om medbestämmande kan inte heller regeringen ge klara besked om. Rättsläget är oklart. Det är enligt vår mening högst otillfredsställande. Regeringen säger också att en utredningsinsats är nödvändig. Utskottsmajoriteten vill påskynda denna, så att rättsläget är klart den 1 januari 1977 och så att eventuella reformer har kunnat ske innan dess. Vi ser det som mycket förvånande att socialdemokraterna inte vill gå med på detta. Det kan ju förhindra reformens fulla genomförande.

Med utgångspunkt i rådande rättsläge kan den socialdemokratiska inställningen i praktiken innebära att företagsledningsfrågor undantas som avtalsbara. Sedan må man uttala en aldrig så god vilja i annan riktning.

Därmed tror jag, herr talman, att jag också svarat på herr Fagerlunds fråga till mig på den här punkten.

Likhet inför lagen är ju en grundläggande princip i den svenska lagstiftningen. En lika grundläggande princip är att inte diskriminera politisk opinionsbildning. Socialdemokraterna kan inte gå med på att klart ta en positiv ställning i dessa frågor i detta sammanhang. Det hör också till det förvånande i det föreliggande betänkandet. Pär Granstedt kommer

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

att närmare och mer utförligt behandla dessa frågor.

Den s. k. 200-kronorsregeln från 1928 är en annan stridsfråga. Arne Fransson kommer att gå närmare in på den och andra frågor.

Bara några ord om 200-kronorsregeln. Vi menar att detta inte är någon stor skiljelinje mellan majoritet och minoritet i utskottet. Vi anser liksom departementschefen att det behövs andra medel än rättsliga sanktioner för att återställa arbetsfreden efter olovliga konflikter. Sanktionen bör enligt departementschefen dock behållas för att stryka under den princip regelsystemet bygger på, nämligen bindande avtal. Majoritet och minoritet i utskottet är eniga med departementschefen om detta principiella synsätt och anser att skadestånd i dessa fall bör hållas inom måttliga ramar. Den omständigheten att 200-kronorsgränsen tas bort innebär inte att skadeståndsgränsen generellt skall höjas. Allt tal om detta är en vrångbild av den mening som vi ger uttryck för.

Denna fråga, liksom frågan om avsked på grund av olovlig strejk, som orsakade demonstrationer, kommer Arne Fransson att ta upp i sitt anförande.

Medbestämmandelagen omfattar även den offentliga sektorn. Med hänsyn till den politiska demokratin, som departementschefen liksom utskottet enligt uttalar att man vill garantera, är det nödvändigt med vissa särbestämmelser. Utskottet är dock inte enigt om deras utformning.

Enighet råder om att avtal inte får träffas i strid mot regeringsformen, kommunallagarna eller annan tvingande lagstiftning. I dessa frågor finns varken förhandlings- eller avtalsrätt.

Vi är också eniga om – och jag citerar från s. 55 i betänkandet – ”att det skulle strida mot vår vedertagna demokratiska ordning att låta de offentliganställda genom kollektivavtal få ett annat, mera omedelbart inflytande än medborgarna i övrigt över beslut som bestämmer myndigheternas verksamhet i fråga om mål, inriktning, omfattning och kvalitet”.

Det har riksdagen flera gånger uttalat. De anställdas organisationer har också betygat att man respekterar den politiska demokratis suveränitet. Slutsatsen måste bli att enighet råder om att inom den av politiska organ fastlagda ramen kan fackliga avtal träffas.

Vissa uttalanden ger visserligen anledning att fråga om enigheten verkligen är så stor inom socialdemokratin kring den politiska demokratis gränsdragning, såsom den utformas i propositionen. Propositionens konstruktion innebär att frågan om offentligt organs verksamhet beträffande mål, inriktning, omfattning och kvalitet kan bli en avtalsfråga. Vid intervju i utskottet uttalade representanten för Kommunförbundet att regeringens förslag kommer att inskränka utrymmet för det politiska beslutsfältet. Dessa uttalanden till trots förutsätter vi att det vaktsläende om den politiska demokratin, som uttalats från alla berörda parter, står fast. Desto mer förvånande är det att det inte går att nå enig uppslutning kring vårt krav att detta skall komma till uttryck i lagtext.

I andra sammanhang har vi i vårt land fäst demokratis regler och

funktionsformer i lag, utan att det funnits anledning tro att demokratin varit hotad eller ifrågasatt. Det har heller inte varit fråga om misstroende mot någon. Det är samma läge i denna fråga. Det är lika naturligt och motiverat att enligt svensk demokratisk tradition inskriva den politiska demokratin i lag i detta sammanhang som i andra. Utrymmet för avtal och förhandlingar måste ju i princip vara lika stort för alla partier om vi verkligen slår vakt om den politiska demokratin. Den primära förhandlings- och informationsskyldigheten och reglerna i övrigt för medbestämmande har inte ifrågasatts för den offentliga sektorn inom ramen för vad som avsetts höra till den politiska demokratis beslutsfält. Vill inte socialdemokrater och folkpartister acceptera detta måste man i stället vilja inskränka den politiska demokratin. Detsamma måste gälla dem som så kategoriskt uttalar sig om att det fackliga beslutsområdet skall utvidgas över gränserna för den politiska beslutsbefogenheten. Varför vill man bryta det traditionella lagstiftningsförfarandet, som garanterar den politiska demokratin?

Det är givetvis av lika stort värde på den offentliga sektorn som i arbetslivet i övrigt att tillvarata erfarenheter och kunskaper och ge anställda inflytande på arbetsmiljö m. m. Det kan också vara nödvändigt för att politiker skall rätt kunna bedöma möjligheterna för verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Besluten därom bör dock ligga hos politiker. Bör vi inte kunna vara eniga om det? Förändringar och utvecklingstendenser kan genom medbestämmandelagens regler inom ramen för demokratiskt fattade beslut leda till vad som är lagens syfte inom såväl offentliga som övriga samhällssektorer i arbetslivet. Reglerna i 11–13 §§ medbestämmandelagen skall inom den offentliga sektorn gälla för alla frågor som inte genom grundlag, kommunallag eller annan lag tillkommer offentligt organ att besluta om. En uttrycklig bestämmelse härom bör tas in i lagen om offentlig anställning.

Enighet råder om principfrågan att ett speciellt organ med särskild sammansättning bör handlägga tvister om gränsdragning beträffande den politiska demokratin. Socialdemokrater och folkpartister vill inte ange detta i lag. Vi anser däremot att det är konstitutionellt riktigt att ange förmerna härför i lag. Demokratin är inte förhandlingsbar.

Vi har angett riktlinjer för organets sammansättning men begär utredning och förslag att föreläggas riksdagen före lagens ikraftträdande den 1 januari 1977. Per Granstedt kommer att utförligare behandla denna fråga i sitt anförande.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 4, 19, 21, 23 och 55. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! En grundläggande förutsättning för den ramlagstiftning för arbetsrätten som riksdagen nu går att besluta om är att vi på den svenska arbetsmarknaden har väl fungerande organisationer – organisationer som har lång erfarenhet av förhandlingar, överenskommelser

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

och avtal, kunniga och ansvarskännande representanter och företrädare för arbetsmarknadens parter.

I fråga om lagens utformning och huvuddragen av lagen är enigheten stor här i riksdagen lika väl som den var det inom arbetsrättskommittén. Varom skilda meningar råder är hur långt medinflytande och medbestämmande skall sträcka sig på olika områden. Till grund för moderata samlingspartiets ställning ligger vissa principiella uppfattningar, som jag kortfattat vill redogöra för.

Moderata samlingspartiet förespråkar en politik, vars mål är att öka den enskildes rörelsefrihet och möjliggöra ett större personligt ansvarstagande. Vi finner det angeläget att arbetssituationerna i arbetslivet är sådana att varje löntagare känner att han får användning för sina kunskaper och kan utnyttja sin arbetsförmåga och sina personliga erfarenheter. Detta gäller alla anställda, och det är också ett samhällsintresse av allra största vikt.

Vid förändringar av arbetslivets beslutsformer, som enligt moderata samlingspartiet bör ske och måste ske, skall man också respektera bibehållande av ett fritt ekonomiskt system. Den kommande arbetsrättsreformen måste också beakta att det inte skapas krånglig byråkrati, som kan omöjliggöra eller försvåra effektivitet och snabba beslut i brådskande situationer. Vi finner att vårt näringsliv måste ha – det tror jag att vi är överens om – konkurrensförmåga, effektivitet och produktivitet. Den nya lagstiftningen måste ta hänsyn till utvecklingens krav och ge utrymme för enkla beslutsformer och smidig företagsledning. Därigenom skapas trygghet för alla, såväl anställda som företagare.

Enligt vår uppfattning hade arbetsrättskommittén lyckats ganska väl när det gällde att balansera olika intressen mot varandra. Det var också under lång tid i arbetsrättskommittén stor majoritet bakom kommitténs uppfattning. Tyvärr splittrades den under utredningens gång, och det beklagar jag. Propositionen har därefter på flera väsentliga områden avlägsnat sig från kommitténs förslag.

Mindre företag präglas som regel av nära kontakt mellan företagsledare och anställda. Vi finner det därför felaktigt att dessa företag skall behöva fullgöra sin förhandlingsskyldighet och sin informationsplikt gentemot utomstående förtroendemän eller tjänstemän inom den fackliga organisationen. Förslaget innebär, efter vad jag kan se, en inkompetensförklaring av arbetstagare och tjänstemän i små företag och på små arbetsplatser, där det saknas lokal arbetstagarorganisation. Förslaget innebär även risk att beslut som direkt berör den enskildes förhållanden på arbetsplatsen kommer att fattas över hans huvud.

Det finns ca 136 000 affärsdrivande enheter med anställda, men endast i 14 000 av dessa finns det lokala fackklubbar. Inom t. ex. Verkstadsföreningen med dess 2 300 medlemmar saknas klubbar för de anställda enligt följande: 60 % av dem saknar Metallklubb, dvs. 1 380 företag; 77 % saknar SIF-klubb – 1 770 företag; 83 % saknar SALF-klubb – 1 910 företag.

Alla de mindre och medelstora företagen måste enligt vår uppfattning få samma möjlighet som de stora företagen att fullgöra sina förhandlings- och informationsskyldigheter direkt med företrädare för företagets anställda, antingen med verkstadsklubb eller med tjänstemannaklubb i företaget eller med facklig förtroendeman, anställd i företaget och anmälld och utsedd av organisationerna.

I reservationen 4 har moderata samlingspartiets representanter i utskottet tillsammans med centerpartiet föreslagit ett system för medinflytande inom mindre företag där fackklubb saknas – ett system som ger de i företaget anställda direkt kontakt med företagaren genom ombud eller kontaktman som utses av den fackliga organisationen. Om man inte kommer överens om frågornas lösning inom företaget vid de överläggningar man har, skall ombudet ha skälig tid på sig att ta kontakt med sin lokala fackliga organisation, som i sin tur har möjlighet att ta upp förhandling med företaget. Sådana regler som vi här föreslår gör det möjligt att flytta ned medinflytandet och informationen till verkstadsgolvet, till arbetsplatsen. Det är att lägga medinflytandet hos de vanliga arbetarna, de vanliga tjänstemännen – som statsministern uttryckte det i TV för ett par dagar sedan. Jag beklagar att vi i utskottet inte har kunnat få majoritet för detta förslag.

Arbetsrättskommittén föreslog att arbetsgivaren skulle vara skyldig att vänta med beslut och verkställighet därav tills förhandlingarna är avslutade, om sådant uppskov skäligen kan krävas av honom. Enligt propositionens förslag har arbetsgivarens möjlighet att fatta beslut innan förhandling avslutats ytterligare beskuren, och man har infört begreppen "särskilda" eller "synnerliga" skäl. Enligt vår mening är de av arbetsrättskommittén föreslagna reglerna bättre än propositionens, och jag yrkar därför bifall till reservationerna 7, 15, 16 och 18. Låt mig i detta sammanhang också yrka bifall till reservationen 4.

Vi kan inte godta förslaget att förhandlingsskyldigheten – om enighet inte uppnås på lokal nivå – skall föras upp till centralorganisation.

I reservation nr 8 har vi tagit upp denna fråga och föreslagit en lagregel som undantar central förhandling. Vi anser detta nödvändigt för att undvika att förhandlingsförfarandet byråkratiseras, vilket jag tidigare uttryckte farhågor för och vilket kan medföra betydande förseningar av beslut som är väsentliga för produktionen. Givetvis – det vill jag starkt understryka – står det parterna fritt att genom avtal komma överens om att ha central förhandling i vissa frågor.

Jag yrkar bifall till reservationen 8 och till följdreservationerna 11 och 22.

Enligt arbetsrättskommitténs förslag skulle arbetsgivarna åläggas att fortlöpande hålla den lokala motparten underrättad om företagets produktionsmässiga och ekonomiska utveckling samt om personalpolitiken. I propositionen är denna skyldighet betydligt utvidgad liksom kretsen av informationsberättigade, utan att ett däremot svarande sekretesskydd stadgas.

Lagrådet uttalade att beslut och ansvar bör förenas i fråga om företagets informationsskyldighet för att kravet på lämnad information inte skall kunna åstadkomma skada. Detta sammanfaller med vår uppfattning, och vi har också gett uttryck för detta i vår motion. Jag yrkar bifall till reservationen 24.

Också reglerna för tystnadsplikt har fått en något annan utformning i propositionen än i utredningsförslaget. Möjligheter föreslås att förhandlingsvägen överenskomma om tystnadsplikt.

Vi finner det uppenbart att tystnadsplikt skall kunna utkrävas, t. ex. då information lämnas om förhållanden som mycket nära ansluter till företagarens privata ekonomiska förhållanden, till företagets interna kalkyler m. m. Särskilt viktigt är att sådan tystnadsplikt kan åläggas facklig tjänsteman, om denne i sin verksamhet har att ta emot informationer från flera företag inom samma bransch eller avtalsområde. Härav följer att regler beträffande tystnadsplikt också måste föras med sanktioner.

Jag yrkar bifall till reservationen 27 med följdreservationer.

Arbetsrättskommittén föreslog också i sitt betänkande att man skulle avgränsa medbestämmandefrågorna till arbetets ledning och fördelning. I propositionen har tillkommit möjligheter att träffa kollektivavtal även beträffande verksamhetens bedrivande i övrigt, dvs. företagsledningsfrågor.

Förmågan att fatta snabba beslut, att göra de riktiga marknadsmässiga bedömningarna samt viljan att ta risker kan vara helt avgörande för ett företags möjligheter att över huvud taget fungera. Att utan föregående utredning och remissbehandling vidtaga så långtgående ingrepp i de svenska företagens ledningsfunktioner inger enligt vår mening mycket starka betänkligheter.

Oavsett hur beslutanderätt fördelas mellan arbetsgivar- och arbetstagsidan bör det göras klart att befogenhet att besluta och skyldighet att ta ansvar bör följas åt. Vi är medvetna om att vissa gränsdragningsproblem kan uppstå, men vi är också övertygade om att dessa utan större svårigheter skall kunna lösas i det praktiska livet enligt den modell vi föreslår.

Jag yrkar bifall till reservationen 31.

I frågan om tolkningsföreträdet pekade arbetsrättskommittén på att en utvidgning i olika former av arbetstagsidans inflytande över arbetslednings- och arbetsfördelningsfrågor kommer att reducera betydelsen av den nu tillämpade regeln. Kommittén föreslog också en lagreglering av frågan, som i princip innebär att arbetsgivarens tolkningsföreträde kvarstår men att arbetsgivaren åläggs att inom viss tid ta initiativ till förhandlingar, i sista hand prövning i arbetsdomstolen. I denna fråga var också arbetsrättskommitténs majoritet enig fram till sista sammanträdet, då det uppstod oro i lägret, med känt resultat som följd.

Starka skäl talar för att arbetsrättskommitténs förslag läggs till grund för lagen i detta avseende. Jag yrkar bifall till reservationen 33.

Frågan huruvida politiska strejker är lagliga eller inte är i dag oklar.

Lagstiftning och därmed också klara rättsfall saknas. Vi ansluter oss för vår del till det synsätt som präglas av arbetsrättskommitténs överväganden. Det finns enligt vår mening anledning att nu -- när arbetsrätten i hela dess vidd görs till föremål för ny rättslig reglering -- i lag fastställa den tradition på den svenska arbetsmarknaden som har tagit avstånd från politiska strejker.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 40 och 42.

Låt mig sedan gå över till den offentliga sektorn.

Den föreslagna lagstiftningen gäller ju även den offentliga sektorn. Därvid uppkommer problem avseende gränsdragningen mellan frågor varöver anställda skall ha rätt till inflytande och sådana frågor som det med hänsyn till den politiska demokratins krav, som vi är överens om, måste ankomma på de politiskt ansvariga instanserna att ensamma fatta beslut om. Detta är en fråga som vi bedömer vara av allra största principiella betydelse. Gränsdragningen måste vara klar och reglerna för lösande av tvist därom stå i överensstämmelse med demokratins principer och de krav på rättslig prövning av dylika tvister som frågans karaktär motiverar och som vi på andra områden är överens om.

Arbetsrättskommittén föreslog att det nuvarande avtalsförbudet skulle ersättas av en regel om ogiltighet av avtal som inskränker det allmännas rätt att besluta om myndighets verksamhet. Förslaget har emellertid fått stark kritik under remissbehandlingen.

Det är möjligt att en regel om ogiltighet inte var den bästa konstruktionen, men principen var kommittén ense om, nämligen att man inte får förhandla och sluta avtal om myndighetens verksamhet.

Enligt statsrådet bör avtal inte få träffas i frågor som gäller den offentliga verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Denna uppfattning delar vi. Efter en omfattande redovisning av vilka åtgärder som måste förbehållas de politiska organen kommer dock departementschefen fram till att det emellertid kan finnas fall där en påverkan genom förhandlingar och avtal på en verksamhets kvalitet är av ringa betydelse i förhållande till arbetsorganisationens intresse att kunna påverka de anställdas arbetsförhållanden. I sådana fall kan det vara skäligt att godtaga en avtalsreglering även från den politiska demokratins synpunkt." Därigenom har vi icke någon klar gränsdragning.

Det nuvarande avtalsförbudet gällande myndighets verksamhet -- varmed vi avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet -- bör t. v. bibehållas. I det fall tvist uppstår bör tvisten lösas av domstol. Frågan bör bli föremål för ytterligare utredning och nytt förslag föreläggas riksdagen under hösten 1976, alltså innan reformen träder i kraft. Dessförinnan bör lagrådets mening inhämtas.

Att lagrådet icke hörts angående denna del av propositionen framstår för oss som icke försvarbart. Vi gjorde i utskottet en hemställan om lagrådsremiss, men det fick vi ingen anslutning till, och det beklagar jag.

På den kommunala sektorn finns i dag inte några lagliga möjligheter

till personalmedverkan i beslutssituation i grupp. De politiskt valda förtroendemännen ansvarar i nämnder och styrelser för praktiskt taget hela förvaltningsverksamheten – verkställigheten av beslut m. m. Enligt nuvarande kommunallagar kan delegation ske till en tjänsteman eller grupp av politiska förtroendemen men icke till grupp av anställda eller till blandad grupp förtroendemen och anställda.

Vi kan inte, som vi framhåller i reservationen 55, godta att den politiska demokratin görs förhandlingsbar. Vi vill, som jag tidigare har sagt, ha klart besked om var gränsen går mellan den politiska beslutanderätten och medinflytandet från fackliga organisationer.

Jag yrkar härmed bifall till de reservationer där moderata samlingspartiets representanters namn finns med.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag kan inte stämma in i den lovsång som från denna talarstol har basunerats ut från de övriga partierna om hur bra det här förslaget är, hur det kommer att genomsyra samhället och hur demokratiseringsprocessen genom det här förslaget kommer att ta stormsteg framåt.

Vänsterpartiet kommunisterna har på de mest väsentliga punkterna inte kunnat godkänna regeringens förslag till lag om medbestämmande i arbetslivet. Vi har lagt fram alternativa förslag i de viktigaste och avgörande frågorna.

Vårt parti kan inte acceptera en lagstiftning som förutsätter och bygger vidare på klassarbetet, en lagstiftning som har samma innehåll som den gamla klasslagstiftningen från 1928 – kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol – och som t. o. m. på vissa punkter skärps.

Vår partimotion 2495 och övriga motioner från vpk som nu behandlas är från arbetarsynpunkt det enda alternativet till regeringens förslag. De borgerliga partierna har i stort sett godkänt regeringsförslaget. Det säger allt om innehållet. Och detta har redan nu deklarerats från samtliga tre borgerliga partier – även om de på vissa punkter inte är helt överens.

När det gäller målsättningen i denna s. k. arbetsrättsreform har regeringspartiet och de borgerliga samstämmt uttalat följande – jag citerar ur utskottets betänkande:

”Utskottet, som längre fram i betänkandet kommer att mera ingående behandla de olika delarna av reformförslaget, anser att de grundvalar för reformen som sålunda redovisats är riktiga. Reformen ger nya utgångspunkter för ett samarbete på arbetsplatserna som bör vara till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället. Genom att vidga de anställdas inflytande kan arbetslivet tillföras nya sociala dimensioner. En ökad arbetstillfredsställelse, som är ett mål i sig, kan beräknas frigöra nya krafter och få positiva effekter inte minst från effektivitetssynpunkt. Det är betydelsefullt att vår produktionsapparat kan bibehålla sin internationella slagkraft som är en avgörande grundval för vårt välstånd. Det är sålunda viktigt att parterna på arbetsmarknaden fyller de ramar

för inflytande som nu dras upp med ett innehåll som är förenligt med effektivitet och smidighet i beslutsfattandet hos företag och myndigheter.

Innehållet i de motioner som väckts i anslutning till propositionen visar att det finns bred uppslutning bakom huvudtankarna i regeringens förslag.”

Ja, har de borgerliga partierna denna övergripande målsättning är det förklarligt att förslaget har accepterats av dem. Vänsterpartiet kommunisternas målsättning har naturligtvis ett helt annat innehåll.

Vi har i reservationen I klart uttalat att den arbetsrättsreform som nu skall genomföras bör innebära en praktisk demokratisering av arbetslivet. En lagstiftning måste tillförsäkra arbetarklassen demokratiska rättigheter. Den måste vara så utformad att lönarbetarna och deras fackliga organisationer på ett effektivt sätt kan använda lagen i kampen mot arbetsköparna. Den makt som arbetsköparna fortfarande har i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen och utnyttjandet av befintlig klasslagstiftning måste brytas. Detta kan endast ske i kamp mot kapitalets intressen – inte genom fortsatt och utvecklat klassamarbete.

Lagförslaget innehåller inte några regler som ger de arbetande beslutanderätt och är inte heller i andra avseenden av sådan karaktär att det i någon väsentlig grad förändrar maktförhållandena mellan lönarbetare och arbetsköpare.

Vår målsättning i lagstiftningen om demokratiska rättigheter på arbetsplatserna har en social inriktning. Vi anser att en sådan lag måste syfta till att ge trygghet i anställningen – rätt till meningsfullt arbete åt alla. Lagen måste vara ett instrument i arbetarklassens händer i kampen för en rättvisare fördelning av produktionsresultatet och bidra till att skapa godtagbara ekonomiska villkor för alla lönarbetare. Lagbestämmelserna skall också kunna utnyttjas av lönarbetarna och deras fackliga organisationer i kampen för bättre arbetsmiljö – mot den alltmer ökande utslagningen och för att minska hälso- och olycksrisker.

För att uppnå de angivna målen måste lagbestämmelserna rikta sig mot arbetsköparnas maktställning och mot den befintliga klasslagstiftningen.

En lag om demokratiska rättigheter måste ha ett annat innehåll än det som regeringen nu föreslagit. Vpk har krävt att fackföreningarna skall få avgörande rättigheter genom den nya lagen.

Enligt våra krav skall fackföreningarna ha obegränsad förhandlingsrätt. Den primära förhandlingsskyldigheten för arbetsköparna måste gälla alla frågor oavsett om det föreligger avtal eller ej. Samma regler måste också gälla för offentligt anställda -- dvs. för dem som är anställda hos stat, kommun och landsting.

Fackföreningarna skall ha laglig rätt att använda strejk eller andra stridsåtgärder som påtrykningsmedel i förhandlingar. Strejkande och fackliga organisationer skall inte kunna dömas till skadestånd av något slag – det är vår bestämda uppfattning.

Fackföreningarna skall också – enligt våra krav – ha exklusiv rätt att

tolka avtal. Domstolsförfarandet kan därmed radikalt läggas om. Arbetsdomstolen har inte längre någon uppgift att fylla och kan därför avskaffas. Detsamma gäller skiljenämnds-förfarandet och disciplinnämnderna på den offentliga sektorn. Tvister om tolkning av lagar kan avgöras av civila domstolar. En ny och radikalare rättspraxis måste framskapas, vilket betyder att alla gamla reaktionära prejudikat som arbetsdomstolen fastslagit och som nu gäller måste spolas, helt enkelt.

För att ge fackföreningarna större möjligheter att mobilisera medlemmarna till enad kamp för sina klassintressen kräver vpk att fackföreningarna skall ha rätt att anordna fackföreningsmöten på betald arbetstid, utan inblandning från arbetsköparna. Det är en mycket viktig detalj.

Mot bakgrunden av bestämmelserna i "trygghetslagen", som gör det möjligt att avskeda arbetare som tvingats tillgripa strejk i kampen mot ogina arbetsköpare, föreslår vpk att det i lagen införs ett klart stadgande om att deltagande i strejk aldrig får läggas till grund för uppsägning eller avskedande. Likaså föreslås att det i lagen införs förbud mot svartlistning av arbetare. För att en sådan lagbestämmelse i praktiken skall ha någon verkan måste den kompletteras med arbetsförmedlingstvång, dvs. obligatorisk arbetsförmedling. Det är ett krav som vpk på nytt reser: vi har ju ställt det tidigare.

Demokrati på arbetsplatserna måste också innefatta lönarbetarnas rätt att bedriva politisk verksamhet. Denna rätt utgör en viktig grund för att utveckla lönarbetarnas och fackföreningarnas självständiga kamp för sina klassintressen och mot arbetsköparnas maktmonopol.

Den politiska demokratin kan inte få utestängas från arbetsplatserna. Den får heller inte – som fallet blir enligt regeringsförslaget – göras till en förhandlingsfråga. Rätten till politisk verksamhet måste lagfästas. Gör man den till en förhandlingsfråga blir det ju ett dividerande om huruvida man skall avstå från någonting annat för att föra ut politisk propaganda på arbetsplatserna.

Vi delar naturligtvis inte borgarnas reservationsvis framförda tankegångar att man skulle förhandla om saken men ge anvisningar till förhandlarna att samtliga riksdagspartier skulle ha möjlighet att driva politisk verksamhet på arbetsplatserna. Det ankommer ju på de enskilda partierna att utveckla politisk aktivitet på arbetsplatserna, och kan inte moderater, folkpartister eller centerpartister bilda politiska organisationer på arbetsplatserna, så får de naturligtvis avstå från det. Vad vi menar är att arbetarna själva skall kunna utveckla en politisk verksamhet.

En avgörande fråga när det gäller i vad mån lönarbetarna och deras fackliga organisationer skall kunna hävda arbetarklassens intressen gentemot arbetsköparna är insynen i och kontrollen av företagets verksamhet. Enligt vpk:s motionskrav måste arbetsköparna åläggas att regelbundet eller efter framställning från fackföreningarna utan sekretessbestämmelser ge en fullständig information om företagets ekonomi, orderingång, lageruppbyggnad, investeringar, förändringar inom företaget-koncernen, omflyttningar, uppsägningar, avskedanden, rationaliseringar och perso-

nalpolitiken i övrigt. Informationen måste lämnas direkt till fackföreningens styrelse, som själv har att avgöra i vilken mån informationen skall föras vidare till medlemmarna. Det får således inte förekomma någon sekretessbestämmelse enligt vår uppfattning.

Fackföreningarna skall också ha rätt att utse revisorer som skall ha full insyn när det gäller att kontrollera företagens-koncernernas och myndigheternas ekonomi. Rätten till denna insyn i och kontroll av företagen bör enligt vår mening också tillkomma fackliga ombudsmän och fackliga experter som inte är anställda i företaget eller inom myndigheten.

Fackföreningarna måste för att kunna sätta kraft bakom orden få lagstadgad vetorätt i de väsentligaste frågorna som rör arbetsplatserna. Vetorätten skall gälla alla personalfrågor, såsom omplaceringar, uppsägningar och avskedanden vid beslut om rationaliseringar och omläggningar av produktionen. Den skall också gälla vid fastställande av löneformer – som är en mycket omdiskuterad och viktig fråga – samt vid anlitande av entreprenörer och i investeringsfrågor. Regeringsförslaget har inte tagit med dessa frågor i någon större utsträckning. Vetorätten för facklig organisation enligt regeringsförslaget gäller egentligen bara anlitande av entreprenörer i vissa fall.

Vpk kräver också att fackföreningarna tillförsäkras rätten att genom strejker agera för sina politiska krav som inte har ett direkt samband med förhållandena på den egna arbetsplatsen. Lönarbetarnas intressekamp är inte isolerad till arbetsplatserna utan omfattar också rent politiska krav, exempelvis pris- och hyresfrågor. Det kan även gälla Sveriges anslutning till internationella politiska block som EG och NATO. Vi vet ju att en borgerlig regering inte skulle vara främmande för vare sig EG eller NATO.

Vpk anser det också självklart att de fackliga organisationerna skall ges suverän rätt att besluta om internationella solidaritetsaktioner i både fackliga och politiska frågor.

Fackföreningarna måste också tillförsäkras rätten att själva bestämma vilken tid de fackliga förtroendemännen behöver för sitt arbete samt att arbete som facklig förtroendeman utför på tid utanför den ordinarie arbetstiden skall betalas som arbetad tid. Vpk kräver således ändringar i förtroendemannalagen, som ger fackföreningarna och de förtroendevalda dessa rättigheter.

Vårt parti har också i en motion krävt, att riksdagen uttalar att arbetstillfredsställelse samt god fysisk och psykisk arbetsmiljö utan arbetshets och utslagning skall vara överordnade målsättningar vid reformeringen av arbetsrätten, och att frågan om ökad effektivitet helt underordnas dessa målsättningar. Det är i stora drag vad vänsterpartiet kommunisterna lägger in i de övergripande målen för reformering av arbetslivet. Regeringsförslaget har en omvänd målsättning, där effektiviteten i produktionen och fortsatt klassamarbete är huvudfrågor. Detta är bara att beklaga.

Jag skall nu övergå till att mera ingående beröra de frågor som har

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

debatterats mest ute på arbetsplatserna och som lönarbetarna inte fick möjlighet att ta ställning till i den mycket omfattande arbetsplatsremissen beträffande § 32-utredningen.

Det allvarligaste med regeringens förslag är att man har bibehållit anvisningarna om uppsägning och avsked i kvalificerade fall vid deltagande i s. k. olovlig arbetskonflikt, som finns intagna i 1973 års "trygghetslag". Ja, man har t. o. m. skärpt bestämmelserna. Arbetsmarknadsministern anger här två skäl där uppsägning eller avsked vid s. k. olovlig konflikt kan anses motiverat. I propositionen, bil. 1 s. 294, säger arbetsmarknadsministern så här:

"Enligt min mening bör endast i särskilt kvalificerade fall uppsägning eller avsked av deltagande i olovlig arbetskonflikt komma i fråga. Ett sådant fall bör vara när en olovlig arbetskonflikt blir långvarig till följd av att deltagande arbetstagare inte kan förmås att vika från klart avtalsstridiga krav och återgå till arbetet. Ett annat exempel bör vara — — — när någon arbetstagare driver fram en strejk i syfte att störa den ordinarie fackliga verksamheten på arbetsplatsen och liknande."

Vad menas med att störa den ordinarie fackliga verksamheten och liknande? Det är mycket diffust uttryckt. I den formuleringen kan tolkas in nära nog vad som helst, och det kan innebära också interna fackliga dispyter. Det behöver inte nödvändigtvis vara en ren lönefråga som kräver sin lösning utanför gällande kollektivavtal. Som vi mycket väl känner till förekommer sådant i vårt land i dag. Detsamma gäller långvariga strejker. Vem är det som har sista ordet vid bedömningen av huruvida en strejk skall betraktas som långvarig eller inte, och om någon har stört den ordinarie fackliga verksamheten? Ja, det blir som hittills arbetsdomstolen eller i vissa fall en skiljenämnd som skall avgöra den saken. Och vilken tillit kan lönarbetarna i gemen ha till att få rätt i arbetsdomstolen? Ja, den möjligheten är helt obefintlig, om det är fråga om ett lag- eller avtalsbrott. Där har arbetsdomstolen sina riktlinjer klara. Där finns redan prejudikat på vad som menas med en allvarlig eller långvarig olovlig strejk. Här har regeringen kommit med en skärpning jämfört med tidigare bestämmelser i den s. k. trygghetslagen. Fackförbundens stadganden och beslut har upphöjts till lag och kan medföra uppsägning eller avsked, därest arbetare begår stadgebrott av visst slag. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: Var det verkligen nödvändigt att skärpa denna bestämmelse? Litar man inte på att de fackliga organisationerna klarar det här?

Den utvidgade lockouträtten vid s. k. olovliga konflikter innebär också en mycket allvarlig försämring.

Enligt kollektivavtalslagens hittillsvarande bestämmelser har arbetsköparen ingen möjlighet att bli befriad från fredsplikten med mindre än att han först begärt prövning hos arbetsdomstolen av frågan, om lag- eller avtalsbrott föreligger. Har arbetsdomstolen funnit att så är fallet måste arbetsköparen på nytt gå till arbetsdomstolen för att få konstaterat att lag- eller avtalsbrottet är av sådan omfattning att fredsförpliktelsen kan hävas av arbetsdomstolen eller att kollektivavtalet i sin helhet kan

hävas.

Denna paragraf har i det nya förslaget uppluckrats så att arbetsdomstolen har möjlighet att häva fredsplikten för arbetsköparna omedelbart. Arbetsköparna får möjlighet att genom ett ganska enkelt domstolsförfarande utfärda lockout mot övriga arbetare, således även mot dem som inte deltar i en uppkommen konflikt. Motiveringen för denna eftergift till arbetsköparna har arbetsmarknadsministern deklarerat på s. 277-278 i propositionen. Där säger han följande:

”Kommittén har föreslagit att dessa bestämmelser överförs oförändrade till den nya lagstiftningen. Jag ansluter mig härtill såtillvida att jag anser att det fortfarande bör vara en sak för AD att avgöra om kollektivavtal skall få hävas eller om partiell befrielse från avtalsförpliktelse skall få ske.

På den senare punkten anser jag dock att en justering bör göras, så att det inte längre skall vara nödvändigt att först utverka en förklaring av AD om motpartens lag- eller avtalsstridiga förfarande och sedan i en andra omgång begära eller få befrielse från åvilande förpliktelser. Det bör i stället vara möjligt att omedelbart utverka befrielsen hos AD.

Jag föreslår detta med tanke närmast på fackligt osanktionerade avtalsstridiga konflikter, där arbetsgivaren försätts i ett svårt läge till följd av att enbart en mindre grupp arbetstagare deltar i konfliktåtgärderna som sådana men där i realiteten hela arbetstagarkollektivet ligger bakom dem och har intresse av att åtgärderna medför ändringar i träffade kollektivavtal.

I sådana fall bör enligt min mening arbetsgivaren ha större möjligheter än nu att snabbt befrias från sin fredsförpliktelse för att kunna möta den olovliga striden med motåtgärder.”

Jag vill återigen rikta en fråga till arbetsmarknadsministern: Var det verkligen nödvändigt med en så långtgående eftergift till arbetsköparna i också detta fall? Kommentarer i övrigt är överflödiga. Dessa punkter i regeringsförslaget borde applåderas från arbetsköparhåll.

Från arbetarhåll måste kampen mot klasslagstiftningen fortsätta. Det var inte nya klasslagar som lönearbetarna tänkte sig när de flitigt deltog i det omfattande remissarbetet runt om i landet. Många uttalade sig för lokal strejkrätt och slopande av fredsplikten. Det är vad vpk i en lång rad år har krävt. Vi kommer att fortsätta att ställa krav på demokratiska rättigheter på arbetsplatserna. Vårt parti kommer att med all kraft fortsätta kampen mot klasslagarna och mot § 32, som inte kommer att försvinna med det förslag som nu föreligger. Även om § 32 inte skrivs in i kollektivavtalen, har ju arbetsköparna möjligheten att hävda en annan sak: i lagen om anställningsskydd vid uppsägningar och avskedanden finns en hel rad anvisningar om s. k. saklig grund för att ställa folk utan arbete.

Arbetsköparna behöver inte ens ha saklig grund för att avskeda eller säga upp anställda. Det går bra ändå, bara man är beredd att betala en viss summa pengar för att bli av med exempelvis fackligt och politiskt aktiva. Den möjligheten ger ju 39 § i lagen om anställningsskydd. Detta

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

borde man naturligtvis ha arbetat om.

Arbetsköparna kan också utan någon som helst motivering vägra att anställa arbetssökande, även om den sökande är kvalificerad för arbetet, dvs. svartlistning förekommer fortfarande på den svenska arbetsmarknaden. Detta förhållande torde inte vara främmande vare sig för regeringen eller för LO- och TCO-representanterna, som har varit med och utrett den här frågan. Men man har inte med en rad berört dessa reaktionära företeelser.

Verkstadsföreningen gav i slutet av 1973 ut ett cirkulär till sina medlemmar med instruktioner om hur man skulle gå till väga vid registrering av arbetare som deltagit i strejk. Registren förvaras centralt av Verkstadsföreningen, naturligtvis för framtida bruk för att utesluta folk som har uppträtt aktivt och deltagit i kampen på arbetsplatserna.

Ett annat exempel på hur reaktionärt arbetsköpare kan uppträda beträffande svartlistning är att ett inflytelserikt sjöfartsföretag på Tjörn ansåg sig ha rätt att vägra en arbetare fortsatt arbete, därför att hans hustru deltog i en petitionsrörelse mot företagets expansion på Tjörn. Man går här så långt att familjemedlemmarna kontrolleras politiskt.

Regeringens förslag berör inte dessa vitala frågor. En lag som avser att demokratisera arbetslivet borde självfallet också stadga allas rätt till arbete och då samtidigt förbjuda svartlistning.

Att fackföreningarna får förhandla om arbetets ledning och fördelning och om företagsledande frågor betyder på intet sätt att § 32 kommer att försvinna. Den s. k. kvardröjande stridsrätten, som man har gjort ett stort nummer av, kommer av allt att döma att finnas endast i undantagsfall. Förutsättningen för denna stridsrätt är att facket aktualiserat frågorna om medbestämmande i löneförhandlingarna och att man inte träffat någon uppgörelse centralt. Eftersom vi har ett system med centrala förhandlingar, kommer dessa frågor att tas upp av LO och förbundsledningarna, och det är då sannolikt att någon form av överenskommelse träffas centralt, för man hänger väl inte gärna upp en lönerörelse på de här medbestämmandefrågorna. Det kan då bli en minimiuppgörelse som skall täcka hela fältet, och då är den s. k. kvardröjande stridsrätten borta. Då kvarstår endast överläggningar på det lokala planet med fredsplikt, och det blir i praktiken bara resonemang om samförståndslösningar, något som fackföreningarna och de stora fackliga organisationerna har vänt sig emot.

Vpk:s alternativ till § 32 i den nya lagen, med det tillägg som vi föreslagit, föreskriver demokratiska rättigheter för fackföreningarna som skulle utgöra ett starkt stöd för lönearbetarna i kampen för deras klassintressen. Dessa rättigheter kommer att närmare redovisas av andra talare från vänsterpartiet kommunisterna.

Vad som kan betraktas som positivt i regeringsförslaget – för det finns utan tvivel också sådant – är den utvidgade förhandlingsrätten och den primära förhandlingsskyldigheten för arbetsköparna. Men även dessa bestämmelser är omgärdade av begränsningar som vårt parti inte kan ac-

ceptera. Det är naturligtvis en fördel för fackföreningarna att arbetsköparna är skyldiga att på eget initiativ ta upp förhandlingar när man avser att vidta viktigare förändringar. Men varför skall det bara gälla vid viktigare förändringar? Varför inte vid alla förändringar som vpk krävt? Vem skall avgöra om det är en viktig förändring eller inte? Därom skall man tvista. Dessutom finns ett undantag, och det har understrukits hur viktigt det är att det får vara kvar. Om synnerliga skäl föreligger får således arbetsköparna fatta beslut och även verkställa beslut innan förhandlingsskyldigheten är fullgjord.

Samma förhållande gäller när förhandlingsskyldigheten på fackförenings begäran skall verkställas. Om särskilda skäl föreligger kan arbetsköparna verkställa beslut utan att ha fullgjort förhandlingsskyldigheten. Huruvida arbetsköparna i sådana fall handlat rätt eller ej skall avgöras i efterhand av arbetsdomstolen, såvida man inte har skiljenämndsförfarande infört i kollektivavtalet. Vpk har ansett att sådana lagbestämmelser inte kan accepteras, utan arbetsköparna skall alltid fullgöra sin förhandlingsskyldighet innan några åtgärder över huvud taget får vidtas.

Den lagstadgade informationsskyldigheten är en för fackföreningarna mycket viktig fråga. Det måste också ses som ett framsteg att arbetsköparna blir skyldiga att lämna all nödvändig information till facket. Men även här är det fråga om en begränsning och en begränsning av mycket viktig art. Arbetsköparna har rätt att förordna tystnadsplikt för dem som mottar informationen.

Vårt parti har krävt att fackföreningarna själva skall avgöra i vilken omfattning informationen skall föras vidare. Vpk anser också att fackliga ombudsmän och fackliga experter skall ha rätt till information om företags och myndighets verksamhet. Vi vet att borgarna föreslagit en ytterligare begränsning. Förklaringen är naturligtvis att man inte vill släppa ifrån sig någon bit. Där regeringsförslaget är en förbättring går borgarna ut på samlad linje för att motverka detta.

Många frågor som borde varit med i en lagstiftning avsedd att demokratisera arbetslivet har uteslutits både av regeringen och av utredarna. Politisk verksamhet på arbetsplatserna, politiska strejker, frågan om fackföreningarnas suveräna rätt att vidta solidaritetsåtgärder är några.

En annan fråga som heller inte berörs är arbetarnas rätt till tillträde på arbetsplatsen under pågående konflikt. Enligt gällande rättspraxis är det arbetsköparna som enväldigt avgör om facket skall få sätta ut strejkvakter för att förhindra strejkbryteri. Vpk har krävt att arbetarna i lag skall tillförsäkras rätten att stoppa strejkbryteri.

Helhetsintrycket av den lag, vars antagande nu skall avgöras av riksdagen, blir för vår del att vi inte kan finna att de förbättringar som föreslås uppväger de nackdelar som förslaget har.

Den nya lagen blir inte något instrument i arbetarklassens tjänst. Den blir i väsentliga avseenden ett instrument i motsatt riktning. Arbetsköparna kommer att kunna använda lagen mot lönarbetarna ännu ef-

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

fektivare än nu gällande klasslagstiftning. Fredsplikten finns fortfarande kvar. Tolkningsföreträdet har inte fått någon acceptabel lösning – det samma gäller vetorätten. Frågan om demokratiseringen av arbetslivet får återigen vänta på sin lösning. Vänsterpartiet kommunisterna kommer att fortsätta kampen för demokratiska rättigheter på arbetsplatserna och mot § 32 och den nu gällande klasslagstiftningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer utom nr 49 som senare under debatten kommer att ersättas av ett säyrkande av herr Hagberg i Borlänge.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig börja med att säga till herr Hallgren att om jag nu inte använder mycket av min tid för att polemisera mot honom så är det därför att jag har en hel del antecknat som jag vill anföra beträffande reservation 4. Herr Hallgren får inte uppfatta det som någon ohövlighet, för vi är redo att ta diskussionen med kommunisterna där vi har fått föra den under alla tider, nämligen på arbetsplatserna och i de fackliga organisationerna.

Herr Hallgren sade på en punkt i sitt anförande att vissa saker i lagförslaget är bra, men han slutade med att förklara att medbestämmandelagen inte är något instrument för arbetstagarna att förbättra sin situation. Herr Hallgren, låt oss återkomma till den om tio eller femton år. Jag tror att det är vi som har rätt, när vi säger att det förhåller sig precis tvärtom.

Herr Nilsson i Tvärålund sade att han inte vill ha någon stor strid på tre av de punkter där centerns representanter i utskottet har reserverat sig. Man kan ju fråga sig varför han inte vill ha den striden. Vi finner det viktigt att ta upp till diskussion att ni vill luckra upp lagen – jag vänder mig i det här sammanhanget också till herr Oskarson. Man skall komma ihåg att 14 § har ett direkt samband med 11 och 13 §§ om den primära förhandlingsskyldigheten. I 11 § står: "Innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av sin verksamhet, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal." Det är ju detta ni vill kringgå genom ert förslag till ändring i 14 §.

Herr Nilsson sade att han har talat med småföretagare och deras anställda om detta och att de begriper det här. Har herr Nilsson frågat de fackliga organisationerna om de vill avstå från den primära förhandlingsrättigheten?

Herr Nilsson förklarade att centerns system garanterar inflytande för de anställda. Hur är det med det, herr Nilsson? Jag återkommer till de här paragraferna som hänger ihop, nämligen 14 och 20 §§. I det förslag som ligger till grund för pressmeddelandet började 14 § på följande sätt: "Förhandlingsskyldighet enligt 11–13 §§ föreligger endast om arbetstagarorganisation har utsett företrädare bland arbetstagarna på arbetsplatsen och fullgörs i första hand genom förhandling med sådana företrädare."

Det är precis samma formulering som ni fortfarande har kvar när det gäller informationen, där det står: "Informationsskyldighet enligt 19 § föreligger endast om arbetstagarorganisation har utsett företrädare bland arbetstagarna på arbetsplatsen."

Här har ni skrivit till ett sammelsurium som inte stämmer. Hur skall man göra, om man går vid sidan av facket? Antag att det på en arbetsplats finns 20 anställda, av vilka 19 godkänner arbetsgivarens förslag men en säger nej. Vem skall då bestämma om man skall gå vidare till facket?

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall i de båda repliker som jag har rätt till bara knyta an något till vad som har sagts av herr Fagerlund och herr Nilsson i Tvärålund. Jag använder min första replik till några reflexioner med anledning av Bengt Fagerlunds anförande.

Det har talats om att blåsa till strid. I mitt anförande sade jag ordagrant: Bakom den nu aktuella reformen står en mycket bred politisk opinion, och på alla väsentliga punkter kommer det säkert vid voteringen senare i dag att visa sig finnas en stor uppslutning.

Detta antar jag att utskottets vice ordförande inte kan förneka, men det fanns ingenting i herr vice ordförandens anförande som antydde om han var nöjd eller bitter över detta faktum. Jag tror det vore värdefullt att han redovisade om inte också *han* är tacksam för att vi kan anta denna viktiga reform med en bred samling.

Herr Fagerlund sade att det här fanns en rad ställningstaganden där socialdemokraterna har fått markera sin inställning mot de borgerliga partierna, som har haft en borgerlig värdering när de gjort sin skrivning. Herr Fagerlund tar fram några exempel och nämner bl. a. reservationen 9 angående särskilda och synnerliga skäl. Jag vill fråga herr Fagerlund: Är det till nackdel för löntagarna att arbetsgivarna får vissa möjligheter att verkställa beslut om en fråga drivs till central förhandling? Jag kan inte se det.

Jag har sagt att man måste beakta effektivitetsaspekten. Jag vill säga i arbetsmarknadsministerns närvaro att jag har tolkat det så att denna aspekt har beaktats också när statsrådet skrev propositionen. Jag vågar gå så långt att jag undrar om inte vår skrivning ligger närmare statsrådet Bengtssons skrivning än reservationen gör.

När man tar sådana exempel, då är man ute för att "söka" argument. Jag tror det vore värdefullt med ett klargörande från socialdemokraterna av om man är nöjd eller inte med den breda uppslutning ni fått i inrikesutskottet på de väsentliga punkterna.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vara glad om herr Fagerlund gav exempel på de skrivningar där centern vill styra eller splittra facket eller där vår skrivning är obegriplig.

Herr Fagerlund ville veta om vi under valrörelsen skall ha en affisch

där vi talar om att vi är eniga med SAF. Vi var ju eniga med LO under förra valet.

Uppriktigt sagt tror jag att herr Fagerlund är mycket väl informerad om och införstådd med våra förslag. Han vet mycket väl, liksom hela regeringspartiet, att vi inte följt upp SAF:s förslag. Det är våra egna förslag.

Möjligtvis kan jag förstå om herr Fagerlund förväxlat propositionen och centerns reservationer när det gäller 14 §. Jag skall citera propositionen: "Finns lokal arbetstagarorganisation, skall förhandlingsskyldigheten enligt 11–13 §§ fullgöras i första hand genom förhandling med denna."

Det garanterar ingen information till anställda i företaget.

Här säger centern i sin reservation: "Om arbetstagarorganisationen har utsett företrädare bland arbetstagarna på arbetsplatsen skall förhandlingsskyldigheten enligt 11–13 §§ i första hand fullgöras genom förhandling med sådan företrädare."

Och så fortsätter vi: "Innan arbetsgivare beslutar om viktigare förändring av verksamheten skall han, om sådan företrädare som anges i första stycket inte utsetts, på eget initiativ överlägga med berörda anställda, som tillhör organisation som avses i 11 och 13 §§, och är arbetsgivaren om arbetstagarna godkänner detta inte skyldig att fullfölja förhandlingsskyldigheten enligt dessa paragrafer."

Vidare skall tid ges för arbetstagarna att tänka över saken.

Om arbetstagarna alltså inte är eniga med arbetsgivaren, anser vi det alldeles självklart att arbetsgivaren skall ha skyldighet att gå vidare med förhandlingen.

Men om arbetstagare och arbetsgivare är eniga, vill jag ställa frågan till socialdemokraterna: Är det rimligt, och misstror facket sina medlemmar i företaget till den grad, att man måste kolla upp det?

Vi anser det rimligt att när företagare och anställda är eniga om en åtgärd, så behöver man inte fortsätta med förhandlingsskyldigheten.

Givetvis har facket alla möjligheter ändå. Vi hindrar på intet sätt facket att ta initiativ till de åtgärder man anser behövliga i varje särskilt fall.

Ja, herr talman, min tid är ute, men jag har möjlighet att återkomma.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund sade att moderata samlingspartiet vill hindra utvecklingen när det gäller medinflytande på arbetslivets område. Nej, herr Fagerlund, det är fel. Vi har under många år i partimotioner framfört krav på rätt till medinflytande och medansvar i arbetslivet. Låt mig citera en mening ur vår partimotion i år:

"Moderata samlingspartiet strävar därför efter att bredda och fördjupa demokratin i arbetslivet och därigenom förbättra den enskildes möjlighet att överblicka och påverka sin arbetssituation."

Sedan påstod herr Fagerlund i sitt anförande att vi inte litar på parterna

och att vi inte har förtroende för dem. Jag sade i början på mitt anförande att grundförutsättningen för att man över huvud taget skall kunna genomföra en reform av det slag som riksdagen nu skall besluta om är att vi har ansvarskännande organisationer på arbetsmarknaden. Vi har organisationer på arbetsmarknaden som vi kan hysa förtroende för. Vi har vår gamla välkända Saltsjöbadsanda. Och vi moderater förmodar att man skall kunna arbeta i samma anda även i framtiden. Det är alltså inte fråga om vare sig brist på förtroende för parterna eller att vi inte skulle lita på dem.

Vidare berörde herr Fagerlund de små företagen och sade att just inom dessa tar vi moderater undan möjligheten till medinflytande för de anställda. Även här är det tvärtom, herr Fagerlund. Det är just medinflytandet som vi vill bredda och flytta ned till de anställda på arbetsplatsen. Vilka är det som känner arbetsplatsen bäst? Det är de anställda, de som arbetar där. Vilka är det som känner företaget och dess problem bäst? Det är också de anställda på arbetsplatsen. Och vilka är det som har det största intresset av att diskutera företagets problem? Det är också de anställda på arbetsplatsen. Det är alltså de som skall ha möjligheterna.

Herr talman! Får jag sedan citera ett stycke ur utskottsordföranden Karl-Erik Erikssons anförande. Jag måste be honom om en förklaring. Herr Eriksson säger: Vi har trots det ändå gjort en klar anvisning om att organisationerna bör anpassa sitt arbete och sin organisation så att det på varje arbetsplats bör finnas ett befullmäktigt ombud mot vilken förhandlingsskyldigheten kan fullgöras.

Jag har läst motivtexten på ss. 31 och 32 i utskottsbetänkandet, mot vilken vi har reserverat oss. Där kan jag inte finna att majoriteten har tagit denna ställning med ett befullmäktigt ombud.

Jag skulle gärna vilja höra hur herr ordföranden i utskottet klarar ut den frågan.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Kom igen om 15 år, säger herr Fagerlund. Jag hoppas verkligen att arbetarklassen om 15 år i alla fall skall ha insett att det inte går att stifta lagar som man tror skall avskaffa klasskampen och klassamhället. Det är inte möjligt. Den kampen kommer att gå vidare, och arbetarklassen kommer säkerligen också att tala om för socialdemokratien att en lagstiftning som inte ger vetorätt och inte ger tolkningsrätt inte är något instrument i arbetarklassens händer.

Sedan sade herr Fagerlund något om att "vi talar med folket ute på arbetsplatserna och där tar vi upp debatten". I måndags skulle FCO i Skoghall anordna en sådan debatt. Lars Westerberg från LO och Åke Olsson från Aftonbladet skulle delta. De har haft synpunkter på denna fråga. Men plötsligt, när man såg att anslutningen skulle bli sådan att det skulle bli en verklig debatt om frågan, ändrade man alltihop till att bli ett informationsmöte och varken Åke Olsson eller Lars Westerberg kom. Resultatet blev att det gavs en information om de positiva delarna

i lagförslaget. Det är ingen debatt. Det är inte på det sättet man skall föra debatt, utan arbetarna själva skall få säga sin mening. Det skulle man ha passat på att låta dem göra i remissförfarandet, och där borde man ha tagit med också de negativa delarna av förslaget.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika frågar om vi är tacksamma för att man uppnått den enighet som finns kring det mesta i förslaget. Ja, men vi hade varit ännu mer tacksamma om folkpartiet följt med hela vägen och ställt sig bakom hela propositionen.

Sedan tar han upp frågan om verkställighet av beslut i de fall en fråga förs till central förhandling. Varför, herr Eriksson, förs den till central förhandling? Ni talar mycket om inflytande på det lokala företaget. Men om man inte har kommit överens vid lokal förhandling förs frågan till central förhandling – och det är då ni vill att det skall få ske endast när det finns "synnerliga" skäl. Det är att ta ifrån människorna på arbetsplatsen möjligheten att driva sin fråga!

Sedan kommer jag återigen till reservationen 4. Herr Nilsson i Tvärålund frågar: Om de fackliga organisationerna får information, vad får de som är anställda vid företaget? Då får de ingen information, säger han. Saknar herr Nilsson fullständigt kunskap om hur en facklig organisation arbetar? Det är genom fackföreningen och genom de valda ombuden som medlemmarna får information. Det är detta som är det primära i sammanhanget. Om de anställda inte är ense kan de gå till facket, säger herr Nilsson. Ta den där ensamme jobbaren på det lilla företaget i bygden som endast har en industri. Hur blir det med hans sysselsättning i det lilla företaget om han går till facket därför att han är ense med sina 19 arbetskamrater? Ni säger att ni skall slå vakt om de enskilda människorna. Nej, det är endast den fackliga rörelsen som kan göra det – och inte med hjälp av några borgerliga dimfigurer. Vi slår vakt om rätten till inflytande. Ni vill flytta ned det till arbetsplatsen. Och det är vad vi gör – skapa inflytande genom facket. Men där går skiljelinjen: Ni vill avkoppla facket. Vi vill ha det kvar.

Sedan säger herr Oskarson: Vi har inte förhindrat ett ökat medinflytande. Men hur är det, herr Oskarson, när det gäller företagsledningsfrågorna? Där vill ni göra undantag för småföretagarna.

Vidare säger herr Oskarson att vi måste ha starka organisationer på arbetsmarknaden. Det hade jag faktiskt antecknat att han sade redan i sitt första anförande. Men i den andra meningen började han tala om individen och den enskilda människan, vars position ni vill förstärka. Återigen vill jag säga: Det är genom facket som den enskilda människan kan klara sig i den kamp som finns; herr Hallgren kallar den klasskamp, men man kan också kalla den en pågående kamp för demokratisering av näringslivet.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till att börja med en kort kommentar till det vice ordföranden i utskottet sade. Herr Fagerlund citerade i sitt anförande det som står på s. 34 i betänkandet angående "synnerliga" och "särskilda" skäl. Jag vill peka på att herr Fagerlund slutade där nyckelmeningen i vår motivering börjar. Vi har sagt att avgörande för uppskovsskyldigheten skall bli frågans karaktär och förhandlingarnas längd. Här kommer effektivitetskravet in, och jag tror att anställda och företagare har samma intressen därvidlag. Jag tror att vi kan vara överens om det, herr Fagerlund.

Herr Oskarson efterlyste en skrivning om arbetsplatsombud och sade, att han förgäves hade letat efter en sådan på s. 32–34 utan att finna någon. Jag vill i all vänlighet säga till herr Oskarson: Läs *hela* det betänkande som vi har skrivit! Läs också hela sista stycket på s. 30, där det bl. a. står: "Som tidigare sagts är reglerna dispositiva, och parterna kan därför träffa överenskommelse om exempelvis att avdelningen eller sektionen skall företrädas av någon som är anställd på arbetsplatsen, dvs. av ett arbetsplatsombud eller liknande." Det är en skrivning som vi är helt överens om.

Jag har lovat att i denna replik säga något till herr Nilsson i Tvärålund, och jag skall ägna resten av repliken åt honom. Herr Nilsson i Tvärålund säger att det är märkligt att folkpartiet inte har gått med på centerförslaget om ändring av lagförslaget i vad gäller förhandlingsreglerna. Jag lämnade i mitt anförande en klar och öppen redovisning för skälet till detta. Jag tycker också att det måste kännas litet betänksamt för herr Nilsson i Tvärålund att hans medreservanter i en annan reservation ställer sig tveksamma. Moderata samlingspartiets representanter föreslår ju i reservationen 5 ett undantag för de mindre företagen och uttalar bl. a.:

"Denna lösning, som har vissa principiella svagheter, är trots detta att föredra då det inte visat sig möjligt att få till stånd andra regler som möjliggör att de mindre företagen på ett smidigt sätt kan fullgöra sin informations- och förhandlingsskyldighet direkt med de anställda."

Detta borde väl då vara en verifikation, herr Nilsson i Tvärålund, på att vår bedömning att en vid ramlagstiftning behövs i denna fråga är riktig. Har man den inställning som moderata samlingspartiet har och som tydligen i viss mån herr Nilsson i Tvärålund delar, tycker jag – för att begagna ett ord som jag ofta använder – att det är rejält av moderata samlingspartiet att inta den ställning som de har valt. Vi har inte samma inställning, och vi väljer i folkpartiet en annan väg, nämligen att i förtroende för organisationerna ge dem fullmakt att klara det hela.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill upprepa att vi i centern är förvånade över att folkpartiet inte har stött vårt förslag om en decentralisering av information till de anställda i alla företag. Det är verkligen närdemokrati. Jag vill i detta sammanhang fråga Bengt Fagerlund om han instämmer i Karl-Erik

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Erikssons beskrivning av sättet att styra facket i vad gäller deras arbetsformer. Det är ju en betydande skillnad mellan Karl-Erik Erikssons och Bengt Fagerlunds beskrivning i det här fallet.

Herr Fagerlund säger att jag saknar facklig kunskap. Får jag då peka på att det i regeringens förslag står, att information skall ges till lokal facklig organisation och att informationsskyldigheten sedan skall följas upp hos central organisation. Vi säger i vårt förslag till utformning av 20 § att information skall ges till facklig företrädare som finns på platsen och i företaget. För de fall där sådan inte finns föreslår vi i 14 § att företagaren skall ha skyldighet att inleda förhandling med de anställda i företaget. Är man ense i företaget om åtgärden, anser vi inte att facket har anledning att misstro sina medlemmars omdöme. Men om facket och medlemmarna vill det, har facket och dess medlemmar all möjlighet att verka obehindrat och företagen har om de vill fortsatt förhandlingsskyldighet.

Att detta skulle vara svårt att förstå kan vi inte inse. Jag har, som jag tidigare sagt, talat med mycket framstående fackliga förtroendemän och anställda i småföretag, som mycket väl begriper detta och som inte kan förstå att facket inte kan ha förtroende för dem i sådana fall. Facket har som sagt alla möjligheter att utse förtroendeman. Centern vill garantera att information lämnas till de anställda i företaget, även om facket inte utser förtroendeman eller om facket och medlemmarna på ett företag är eniga om att inte göra det. Det stämmer såvitt vi förstår helt och hållet med lagens syfte. Det är en decentralisering av inflytandefrågorna och av maktbefogenheterna. På den här punkten har jag under diskussionen hittills icke funnit några sakliga invändningar från dem som kritiserar oss.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund sade att så snart jag hade deklarerat moderata samlingspartiets förtroende för organisationerna på arbetsmarknaden och tilliten till dem kom jag strax in på individen.

Ja, det gjorde jag, herr Fagerlund, och jag måste säga att det är just individerna och deras förhållanden på arbetsplatsen som vi talar om. Det vi vill uppnå är deras trivsel i arbetet och deras känsla att medverka i produktionen och göra en verkligt betydelsefull insats. Det är där vi skiljer oss åt, herr Fagerlund! Vi anser att man skall kunna överlåta till de enskilda människorna på arbetsplatserna att själva bestämma detta så långt det är möjligt utan att därmed slå sönder vare sig organisationer eller rutiner. Det är i denna strävan som vi har arbetat när vi har kommit fram till vårt förslag i reservationen 4, som väl på alla punkter visserligen inte är helt kristallklart utformad, men där principen är fullt klar, herr Fagerlund.

Herr talman! Får jag sedan också säga till vår värderade ordförande, som rekommenderade mig att läsa betänkandet, att jag faktiskt har gjort det, och jag har just nu läst om den där biten nederst på s. 31 och överst

på s. 32 med verkligt intresse. Det är ju denna bit som vi reserverat oss mot i reservation nr 4, där vi tillsammans med centerpartiet har redovisat vårt system.

Detta med arbetsplatsombud o. d. är referat ur propositionen, men på den punkten är vi faktiskt överens både när det gäller referaten och när det gäller de andra delarna av utskottsbetänkandet. Men det är på just denna del, herr utskottsordförande, som det hade varit viktigt att få detta fastslaget. Är det folkpartiets uppfattning att man skall ha befullmäktigade ombud på arbetsplatserna, då är vi överens i sak, och då tycker jag att vi mycket väl skulle ha kunnat komma fram till gemensam skrivning i utskottet, men det var ju på den punkten som vi misslyckades. Låt mig därför säga att om det verkligen är folkpartiets mening att befullmäktigade ombud skall utses, hälsar jag detta med tillfredsställelse, och då tror jag också att vi skall kunna ordna upp den här saken så småningom.

Herr talmannen anmälde att herrar Fagerlund och Eriksson i Arvika anhöllit att till protokollet få antecknat att de icke ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! När man tar del av utskottsbetänkandet och där upptäcker alla reservationer, kan man få ett intryck av total splittring. Men som det har sagts från denna talarstol är det ju så, att man på vissa väsentliga punkter har kunnat åstadkomma en bred uppslutning, även om det i vissa andra viktiga avseenden kvarstår en viss splittring.

Hur kan det då komma sig att man har lyckats åstadkomma denna breda uppslutning kring viktiga frågor om arbetsrätten? Jag håller före att förklaringen ligger däruti att den fackliga rörelsen – både Landsorganisationen och TCO – så helhjärtat har ställt sig bakom de förslag som regeringen har presenterat för riksdagen. Därav denna breda uppslutning kring viktiga frågor. Men som sagt: Kvar står en del frågor, där oenighet fortfarande råder, och jag skall återkomma till dem så småningom.

Herr Hallgren ansåg sig inte kunna delta i lovsången, och det gjorde han sannernligen inte. Men i de sista skälvande minuterna av hans anförande sade han att det finns sådant som utan tvivel är bra.

Vid alla reformer som vi har genomfört på arbetslivets område har det visat sig att mycket har varit bra, men alla reformer har svartmålat precis på samma sätt av kommunisterna på sin tid och av vänsterpartiet kommunisterna under vår tid.

Den bärande tanken i den här reformen är att den som gör en arbetsinsats skall ha inflytande över sina arbetsförhållanden. Det är en fråga om rättvisa. Och det gäller att skapa sådana förhållanden i arbetslivet att de stämmer med människornas krav på hur arbetet skall vara ordnat. Med den uppläggning reformarbetet har fått bryter vi mot en länge rå-

dande princip, den princip som sagt att arbetsgivaren ensam skall bestäm-
ma i kraft av de kapitalinsatser han har gjort.

Det lagförslag som vi i dag diskuterar är av stor betydelse för strävan
att förändra maktförhållandena i arbetslivet och få till stånd en demo-
kratisering. Lagen syftar till att undanröja en princip som i själva verket
är 70 år gammal. Den knäslades i den s. k. decemberkompromissen 1906
mellan Landsorganisationen och Arbetsgivarförbundet. Den hade na-
turligtvis sin grund i de styrkeförhållanden som rådde i dåtidens samhälle.
Den lades fast i ett samhälle där de privilegierade grupperna fortfarande
bekämpade den allmänna och lika rösträtten och där de under ytterligare
något årtionde kunde förhindra den demokratiska utvecklingen. Men
demokratin gick segrande fram, och den banade väg för stora sociala
reformer och för de jämlikhets- och rättvisekrav som har präglat reform-
arbetet under ett par årtionden.

Viljan att vidga demokratin byggdes under av de faktiska förhållandena
i arbetslivet. Under 1960-talet började kritiken mot de rådande förhål-
landena inom arbetslivet att växa i styrka. Många av oss erinrar sig säkert
Arne Geijers kraftfulla inlägg på LO-kongressen. Riskerna för olyckor
och ohälsa i arbetet föreföll att öka, och det utlöste krav på förbättringar
av arbetsmiljön. Denna fortgående omvandling av arbetslivet och nä-
ringslivet ledde till att åtskilliga människor alltför ofta ställdes utanför
arbetslivet. Det betydde naturligtvis otrygghet för ännu fler människor.
Och detta ledde till krav på insyn – i företagen och näringslivet – och
krav på möjligheter för arbetstagarna att ta till vara sina intressen i denna
omvandlingsprocess.

Det står alldeles klart att frågan om hur arbetet skall ledas och fördelas
inte bara är en fråga för den part som svarar för kapitalinsatserna utan
i minst lika hög grad är en fråga för dem som möjliggör produktionen
genom sitt arbete.

De fackliga organisationernas program för en demokratisering av ar-
betslivet utgår ifrån att det är av särskild betydelse för de anställda att
få inflytande över de frågor som berör den enskilde nära och dagligen.
Det utgår vidare från tanken att man skall vinna inflytande i den takt
och på de områden som är mest angelägna ur de anställdas synpunkt.

Detta är den utgångspunkt som regeringen har haft för sitt arbete,
och därför har det varit naturligt att vi i lagstiftningen om medbestäm-
mande i arbetet har byggt vidare på förhandlingsrättens grund. Där ligger
alltså svaret på den fråga som har ställts under senare år, nämligen: Vad
skall komma i stället för § 32 – den där principen om att arbetsgivaren
ensidigt har bestämmanderätt? Vårt svar är att befogenhet och ansvar
skall fördelas mellan parterna genom förhandlingar och avtal. På så sätt
bygger man vidare på en god tradition på svensk arbetsmarknad, och
samtidigt vidgar man det fält, där parterna själva kan avtala och förhandla,
till nya områden där arbetstagarna hittills i stor utsträckning har varit
utestängda.

Grundtanken i regeringens förslag är att det ökande inflytandet för

arbetstagarna skall utformas i kollektivavtal mellan arbetsgivarna och arbetstagarnas fackliga organisationer. Det är den tanken som har kommit till uttryck i 32 § i den nya lagen, där det står att kollektivavtal och medbestämmanderätt för arbetstagarna bör träffas i frågor om ingående och upphörande av anställningsavtal, ledningen och fördelningen av arbetet och verksamhetens bedrivande i övrigt, när arbetstagersidan begär det. I den paragrafen har vi sammanfattat det vi vill uppnå, nämligen ett nytt system av regler om fördelningen av inflytande och ansvar, utformat av parterna själva i avtal. Tyngdpunkten ligger på de frågor och på de områden som arbetstagarna själva anser vara viktigast. Detta system är utvecklingsbart, det ger möjligheter att fortgående utvidga medbestämmandet i den takt som är möjlig mot bakgrunden av de erfarenheter som man undan för undan skaffar sig. Jag menar att paragrafen ger uttryck för den rätta metoden för reformarbetet. Lagen anger riktningen och ramarna. Parterna får sedan själva finna de konkreta lösningar som passar dem bäst, som är smidigast och mest anpassningsbara. Och parterna skall kunna pröva sig fram, ändra och utveckla, allteftersom de vinner nya erfarenheter. De skall inte hindras av den stelhet som ligger i ett system med i lag detaljutformade regler.

Denna grundläggande paragraf i lagen, 32 §, syftar till en sådan självständig verksamhet hos parterna på arbetsmarknaden med sikte på att ge arbetstagarna ökat inflytande. Lagens övriga regler har i stor utsträckning gjorts dispositiva av samma skäl och för samma ändamål. Den anpassbarhet som reglerna ger utrymme för är den bästa garantin för att detta system skall fungera effektivt och tillfredsställande, utan onödig byråkrati, och på ett sätt som ökar arbetstagarnas tillfredsställelse i arbetet och därigenom också gör arbetet rationellt och effektivt.

Men det är naturligtvis inte tillräckligt att lagen ger en allmän ram. Den måste också innehålla regler som anger nya utgångspunkter och som slår fast en serie grundläggande rättigheter för arbetstagarna och deras organisationer. Sådana regler finns ju i regeringens förslag. Vi har regeln om primär förhandlingsrätt för arbetstagarorganisationerna innan det sker förändringar i företagets eller myndighetens verksamhet eller i förhållandena för den enskilde arbetstagaren. Det är en utomordentligt viktig regel att besluten i frågor som har betydelse för både arbetsgivare och arbetstagare inte skall fattas bara av den ena parten. Paragrafen täcker alla frågor av betydelse.

Det är en naturlig och nödvändig princip att alla sådana frågor skall bli föremål för arbetstagarnas inflytande, och den grundläggande formen för detta inflytande är den fackliga förhandlingen. Hela idén med den här reformen för inflytande är att förhandlingarna skall genomföras *innan* beslutet ännu har fattats – det är viktigt. Det skall alltså ske medan det ännu är öppet vilket beslut som skall fattas; annars är förhandlingskyldigheten meningslös. Därför står det i lagen att arbetsgivaren skall förhandla först och besluta sedan.

Det är naturligt att förhandlingarna i första hand skall ske på lokal

nivå och skötas av dem som är direkt berörda av problemen samt har förstahandskunskap om dessa. Så kommer det också att bli i de allra flesta fall, i båda parterns intresse. Men det vore ju totalt fel att i lagen begränsa den här rätten att förhandla till den lokala nivån. Arbetstagarna måste, precis som i alla andra förhandlingar, ha rätt att koppla in sitt förbund. Det sker naturligtvis när det gäller en principfråga som bör behandlas på ett enhetligt sätt inom ett större område eller när det visar sig helt omöjligt att komma fram till en lösning på annat sätt.

I medbestämmandelagen har vi också regler om rätt till information. Parterna skall vara skyldiga att lämna över material som de stöder sig på vid förhandlingen, så att det kan råda jämvikt i utgångsläget mellan parterna. Arbetstagarparten måste ha rätt att ta del av allt material som den behöver för att kunna ta till vara medlemmarnas intressen i förhållande till arbetsgivaren. Arbetstagarparten bör också i skälig omfattning ha rätt till hjälp från arbetsgivarens sida med bearbetning av det material som lämnas över.

Allt det här är grundläggande för att det verkligen skall bli något av med arbetstagarinflytandet. Det måste vara självklart att delat inflytande och delat ansvar skall bygga på likställighet när det gäller kunskapen om beslutsunderlaget. Det är ett förlegat synsätt att betrakta arbetstagarna och deras fackliga företrädare som utanförstående som bara skall ha rätt att få veta en del av det som är av betydelse för företaget och dess verksamhet. Det är klart att vissa uppgifter kan vara av särskilt känslig natur eller att de av personliga skäl inte bör spridas till obehöriga. Men det är ofta ett ömsesidigt intresse för båda parter att inte vidarebefordra sådan information, och därför är det naturligt att man i första hand skall förhandla om den saken. Så har vi sett det och så har reglerna på det här området utformats.

Även i andra hänseenden innehåller medbestämmandelagen regler som skall förstärka löntagarnas ställning. Dit hör reglerna om tolkningsföreträdare. Som särskilt anmärkningsvärd har de anställda betraktat arbetsgivarens rätt att bestämma i tvister om arbetsskyldighet. Nu ändrar vi det förhållandet, och tolkningsföreträdet går över till den fackliga organisationen. Även i fråga om tolkning av avtal och av medbestämmanderätten läggs nu tolkningsföreträdet hos löntagarparten, och i fråga om lönetvister läggs likaså tyngdpunkten vid de anställdas bedömning. Ytterst är det självfallet arbetsdomstolen som får avgöra frågorna, men i praktiken är det av stor betydelse att arbetsgivaren inte automatiskt kan hävda sin tolkning utan att tolkningsföreträdet gått över till facket.

En sista grupp av regler som är avsedda att slå fast de nya utgångspunkterna för arbetstagarnas inflytande gäller de fackliga organisationernas vetorätt mot att lägga ut arbete på entreprenad, när syftet är att sätta åt sidan vad som har avtalats eller annars är godtaget på parternas avtalsområde. Här har vi velat komma till rätta med ett konkret problem på arbetsmarknaden, och vi har funnit att det kan ske genom att använda medbestämmanderättslagen. Det är alltså fråga om att lösa problemet

med den grå arbetskraften.

Jag har försökt betona, att vad det nu är fråga om är att i lagen lägga grunden för ett nytt system för ett på förhandlingar och kollektivavtal grundat medbestämmande för arbetstagarna. Det får inte råda någon tvekan om arbetstagarnas rätt till inflytande. Men utformningen, anpassningen och de lämpliga och effektiva formerna tillkommer det parterna själva att hitta fram till. Och regeringens lagförslag ger möjligheter till och kraftigt stöd för detta. På den punkten har regeringsförslaget rönt praktiskt taget 100-procentig uppslutning från de fackliga organisationerna och i det remissarbete som har pågått på arbetsplatserna.

Vi vänder oss i vårt förslag mot alla försök att avgränsa arbetstagarnas inflytande till att omfatta endast vissa frågor. Inflytandet måste gälla alla frågor som berör arbetstagarna, både direkt och påtagligt i deras dagliga arbete och mera långsiktigt och i stort.

Det är på många sätt särskilt angeläget att arbetsrättsreformen omedelbart ger stöd för arbetstagarnas anspråk på ökat inflytande i frågor som berör dem nära och dagligen, frågor som gäller arbetets ledning och fördelning. Men inte mindre viktigt är att arbetstagarna också får rätt att ta del i företagets verksamhet i stort. Det är i grunden fel att, som moderaterna nu vill, göra en avgränsning av området för kollektivavtal och medbestämmanderätt och undanta företagsledningsfrågor. Den som vill göra en sådan begränsning av arbetstagarinflytandet ser på hela principfrågan om arbetstagarnas medinflytande på ett oriktigt och förlegat sätt. Han godtar inte själva utgångspunkten, nämligen att arbetet skall ge rätt till inflytande lika väl som kapitalinsatsen samt att arbetstagarna har samma intresse som arbetsgivaren av att verksamheten sköts på ett riktigt sätt.

Jag menar att det också är ett oriktigt tänkande som ligger bakom, när man vill begränsa rätten till förhandlingar och information genom undantagsregler som ger arbetsgivaren rätt att bedöma vilken grad av inflytande för löntagarna som är "skälig" eller vad som kan meddelas den andra parten "utan risk för skada". Det är därför som vi har tagit bort de undantagsregler av den typ som fanns i kommitténs ursprungliga förslag. Arbetstagarinsidans inflytande måste vara huvudregeln. Därom får inte råda någon tvekan. Den anpassning som måste ske till förhållandena i enskilda fall skall åstadkommas genom förhandlingar och överenskommelser mellan likaberättigade parter. Den skall inte ske genom undantagsregler som innebär att ena parten, nämligen arbetsgivaren, i verkligheten behåller en väsentlig del av sitt tidigare överläge. Från det synsättet har vi inte kunnat vika. Vi avvisar bestämt de förslag till ändringar i medbestämmandelagen som framförts från borgerligt håll till förmån för längre gående undantag.

Vi ser på i princip samma sätt på lagens tillämplighet på de minsta företagen. Här har moderaterna och centern velat skilja ut de små företagen och antingen mer eller mindre helt undanta dem från lagen eller ställa upp skilda slag av specialregler för dem. Vi anser att det är en

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

oriktig uppfattning som ligger bakom dessa krav.

Ingen av de tre gällande centrala arbetsrättsliga lagarna har särbehandlat de små företagen. Det skulle vara ett brott mot en fast tradition på svensk arbetsmarknad att nu, när dessa lagar förs över i medbestämmandelagen, skilja ut de mindre företagen.

Det är inte heller i de små företagens intresse att göra det. Hur skall sådana företag kunna rekrytera kunniga medarbetare, om utvecklingen går mot sämre arbetsförhållanden i de små företagen än i de stora?

F. ö. är arbetstagarna i de mindre företagen inte mindre angelägna om sina arbetsplatser och sina företags utveckling än de som är anställda i större företag. De är inte mindre erfarna och mindre omdömesgilla eller mindre villiga att finna lämpliga former för inflytandet än de anställda i storföretagen. Därför vore det orättvist att dra en sådan gräns som de borgerliga vill ha.

I stället skall vi naturligtvis inrikta oss på att låta förhandlingar och avtal bli medlet för parterna att inrätta sig efter de särskilda förhållanden som råder. Det finns inte några skäl att räkna med annat än att det skall gå bra att finna lämpliga och praktiska lösningar den vägen.

Jag skall inte göra någon ytterligare genomgång av de olika reglerna i medbestämmandelagen. Jag har försökt teckna några huvuddrag. Herr Fagerlund har beskrivit en del regler, och flera andra kommer säkert att ta upp dem.

Vårt lagförslag har kallats en antistrejklag av först skp och nu också vpk. Självfallet är detta en vrågbild. Lagen inskränker på intet sätt de fackliga organisationernas strejkrätt. Lagen utvidgar i stället denna rätt. Men liksom fallet är nu är det de fackliga organisationerna som suveränt beslutar hur och om strejkvapnet skall användas. Den saken regleras inte i lagen. Den regleras i fackförbundens, Landsorganisationens och TCO:s stadgar. Så den som ropar att facket måste stå fritt slår in öppna dörrar.

Det är riktigt att lagen sätter avtalet i centrum. Förhandlingar och de stridsmedel som löntagarorganisationerna förfogar över skall mynna ut i avtal. Den som har kämpat sig till ett avtal har självfallet skyldigheter att uppfylla avtalets förpliktelser. Dessa förpliktelser måste naturligtvis gälla båda parter. När avtal har ingåtts råder fredsplikt. Den fackliga rörelsen i vårt land har alltid avvisat den vilda strejken som arbetsmetod.

Regeringens utgångspunkt vid arbetet med medbestämmandelagen har varit att fredsplikten icke får rubbas. På den punkten har vi hela den fackliga rörelsens bastanta stöd. Det hindrar emellertid inte att man skall inta en verklighetsförankrad och nyanserad ståndpunkt när man behandlar arbetsnedläggelser som strider mot fredsplikten. Det är väl känt att s. k. vilda strejker ofta har sin bakgrund i förhållanden som gör att inte enbart deltagarna kan lastas för att en olovlig konflikt bryter ut. Det kan bero på omständigheter i arbetet; en förklarlig irritation utlöser denna stridsåtgärd. I sådana fall måste det vara viktigare att komma fram till en lösning av konflikten genom kontakter mellan de berörda parterna

än att hota med rättegång och straff.

Den regel som nu ger skyldighet för arbetsgivarna och den lokala fackliga organisationen att omedelbart ta upp överläggningar när en olovlig konflikt bryter ut är ett nytt inslag i vår arbetslagstiftning. Medbestämmandelagens regler om skadestånd vid olovlig konflikt skall ses i detta sammanhang. När en konflikt kan lösas genom överläggningar skall det i princip inte alls bli tal om något skadestånd, det är klart utsagt. Skadeståndsansvaret för enskilda arbetstagare skall inte ges en alltför framträdande plats i systemet. Det är viktigare att skadeståndet fungerar som ett sätt att inskräpa fredspliktens princip än att det kommer till användning som ett vapen mot de arbetstagare som deltar i en olovlig arbetsnedläggelse. Därför anser vi att 200-kronorsregeln skall stå kvar. Skadeståndsansvaret kan väl fylla sina funktioner inom ramen för den regeln.

Sedan har man gjort gällande att medbestämmandelagen gör det lättare för arbetsgivare att avskeda en anställd som deltagit i olovlig strejk. Sanningen är den motsatta. Herr Hallgren var av helt naturliga skäl försiktig i sitt anförande, för han känner ju till sanningen. I lagen om medbestämmande upptas inte frågan om huruvida en arbetare som deltar i en olovlig strejk skall avskedas. Det är en fråga som har reglerats redan tidigare. Det vet herr Hallgren, och det var alldeles riktigt av honom att påpeka det.

Tidigare hade arbetsgivaren möjlighet att fritt avskeda arbetarna. Det var ju det som var § 32. Undan för undan har vi begränsat denna rätt för arbetsgivaren. Vi har på kort tid tagit två väsentliga steg som har beskurit den rätten. Trygghetslagarna var det steg som utomordentligt begränsade arbetsgivarnas rätt att avskeda. Det andra steget tar vi faktiskt nu. Vad jag har sagt i motiven till denna lag är att när man tillämpar anställningsskyddslagens regler om avsked och uppsägning vid en vild strejk, skall man göra det på ett mycket restriktivt sätt. Vi begränsar alltså den rätt som trygghetslagen ger, och det är klart utsagt. Varje annat påstående är lögn. Det blir alltså svårare för arbetsgivarna att få arbetsdomstolens godkännande att avskeda en anställd som har deltagit i en vild strejk, för det är inte arbetsgivaren som avskedar honom utan arbetsdomstolen som i så fall ger sitt godkännande.

Jag har sagt att om en konflikt i strid med träffat kollektivavtal – ett avtal som man har uppnått efter långa och sega förhandlingar – blir mycket långvarig, om man har förhandlat lokalt och positionerna har låst sig, och om den fackliga organisationen, med alla till buds stående medel utan framgång har försökt att förmå medlemmen eller medlemmarna att respektera det kollektivavtal, för vilket vederbörande har ansvar måste det finnas en yttersta möjlighet att skilja arbetstagaren från hans anställning.

Genom det förarbete till lagen, som jag bär ansvar för, ökas inte den rätten, utan den begränsas i jämförelse med vad som gäller nu.

Det andra fallet är om den olovliga strejken riktar sig direkt mot det fackliga arbetet. Det skall då bevisas vid arbetsdomstolen. Alla de som

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

säger sig värna om facket och som vill stärka fackets ställning kan rimligtvis inte ha någon principiell invändning mot den saken.

Vi skall hela tiden ha i minnet att det inte är strejken som arbetsmetod för den fackliga rörelsen det handlar om; den möjligheten finns, och den utökas. Vad vi talar om är de olovliga strejker som förekommit.

En annan angreppspunkt är att det skulle bli lättare för arbetsgivaren att få befrielse från avtalets fredsförpliktelse. Här har plötsligt fredsförpliktelsen blivit något mycket värdefullt! Låt mig kraftigt understryka att den lagliga möjligheten att bli befriad från avtalets fredsförpliktelse är ömsesidig. Arbetstagarna har samma rätt och samma behov av att bli befriade från fredsförpliktelsen. Det har inte skett någon förändring på den punkten. De försyndelser som begåtts måste vara precis lika allvarliga, vilken sida det än gäller, för att arbetsdomstolen skall kunna befria den andra parten från de fredsförpliktelser som finns. Där har inte heller skett någon försämring. Denna möjlighet kommer till användning i yttersta nödfall, när alla andra möjligheter är uttömda. Och vi vet ju, som Aftonbladet skrev i sin ledare, att det oftast är arbetsgivarna som grovt åsidosätter avtalets förpliktelser. Då har löntagarorganisationerna samma rätt att bli befriade från avtalets fredsförpliktelser. De behöver inte ta till vild strejk, utan de kan bli befriade från sin fredsplikt.

Syftet med de senaste årens förnyelse av arbetslivet är ju främst att förbättra arbetsmiljön och ge de anställda ett ökat inflytande. Många gånger har oviljan att förbättra en usel arbetsmiljö orsakat irritation och vild strejk. Nu har skyddsombuden fått ökad befogenhet, ökad makt, och kan tvinga fram förbättringar. Man behöver inte gå till vild strejk för att få förbättringar, skyddsombudet kan förbjuda arbetet.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att när vi diskuterade ökade befogenheter och förbättringar i arbetarskyddslagen skrämdes man också för den lagen och sade att vi egentligen gick arbetsgivarnas ärenden. Nu har vi erfarenhet på det området. Tala med våra skyddsombud! De kan tala om hur det ligger till på den punkten.

Genom de föreslagna reformerna av arbetsrätten, som vi nu diskuterar, skall vi också ta bort orsakerna till de vilda strejkerna. Vi kommer alltså genom dessa åtgärder undan för undan att undanröja det som kunnat motivera vilda strejker. Det är vårt syfte med arbetslivets förnyelse, att förbättra förhållandena för de anställda.

Detta är en viktig reform på arbetslivets område. Med den nya medbestämmandelagen som grund skall arbetstagarna få inflytande över sina förhållanden i arbetslivet. Det begreppet i vidaste mening skall utvecklas och förstärkas på ett avgörande sätt.

Det är stora ansträngningar som skall göras för att i förhandlingar och avtal komma fram till lösningar och resultat som motsvarar de högt ställda förväntningar arbetstagarna har. Det är i de förhandlingarna och sedan i det dagliga jobbet ute på arbetsplatserna som arbetsrättsreformen får sitt påtagliga innehåll.

Det har då avgörande betydelse att man når ut på ett effektivt sätt

med information och utbildning till alla som berörs av reformen och som skall fylla nya uppgifter vid en förändrad rollfördelning i arbetslivet. Det är därför vi har lagt fram ett förslag även på det området, och det ligger i linje med vårt sätt att se på de här ting. Även den verksamheten uppfattas som något som rör både arbetsgivarna och arbetstagarna, något som rör arbetslivets organisation i stort och de förhållanden under vilka arbetet skall utföras i näringslivet och inom den offentliga verksamheten. Då är det också naturligt att kostnaderna för denna verksamhet bestrids av medel som tas ur produktionen.

Vid sidan av det förhållingsarbete som nu blir nästa steg fortsätter vi översynen och reformeringen av lagstiftningen på arbetslivets område. Vi skall få en ny arbetsmiljölag, och en ny arbetsrättslig utredning skall omedelbart tillsättas för att undersöka de återstående frågorna om demokratiseringen av arbetslivet. Den utredningen skall också följa tillämpningen av den nya lagstiftningen, och en första uppgift blir att utvidga de regler som gäller för fackliga förtroendemän. Utredningen skall också behandla de fackliga kraven på självbestämmande i en del frågor. Den skall vidare följa och utvärdera arbetsdomstolens praxis och följa upp vissa frågor som står kvar efter arbetsrättsreformens genomförande.

Herr talman! Reformarbetet skall föras vidare, och jag kan försäkra att det kommer att ske i samråd med den fackliga rörelsen, precis på samma sätt som har skett när det förslag vi nu behandlar har vuxit fram.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Av naturliga skäl uppehöll sig statsrådet Bengtsson främst vid de ställningstaganden som redovisas från de partier som har rader av reservationer i det här betänkandet och som vi tidigare har talat om.

Det hedrar statsrådet, tycker jag, att han klart sade ifrån att det råder en bred uppslutning på väsentliga avsnitt. Det är precis vad jag har framhållit tidigare i debatten, så där är vi helt ense.

Men det fanns en nyans i statsrådets redovisning som jag reagerar mot. Jag fick en känsla av att han menade att det var något av ett påtvingat och halvhjärtat ställningstagande från vår sida. Det vill jag bestämt vända mig emot. Statsrådet Bengtsson vet att folkpartiet så tidigt som 1967 krävde att löntagarna skulle få representation i företagens styrelser. Statsrådet Bengtsson vet likaså att LO och socialdemokratin i flera år bekämpade det förslaget innan man tog upp det. Statsrådet Bengtsson vet säkert också att folkpartiet i det nya partiprogram som antogs 1972 förklarade att § 32 skulle bort och att löntagarna skulle få tolkningsföreträde i en rad frågor, att löntagarna skulle få en med arbetsgivarna likvärdig ställning.

När statsrådet vet detta – jag nämner bara dessa exempel; jag skulle kunna fortsätta uppräknningen – då tycker jag att det hade varit hederligt att undanta vårt parti från beskyllningen att det skulle vara fråga om ett påtvingat ställningstagande. Vi har från folkpartiet drivit de här frå-

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

gorna, och jag har redovisat vår inställning i det ärende som vi i dag behandlar.

Jag noterar än en gång att det är en bred uppslutning bakom de väsentliga avsnitten i betänkandet och att det hade varit hederligt om statsrådet låtit bli att antyda att det skulle röra sig om en halvhjärtad inställning från vår sida.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Allra först vill jag understryka att det är felaktigt om statsrådet vill ge den beskrivningen att detta är en halvhjärtad insats från centern och ett halvhjärtat medgivande från oss. Jag vill erinra om att vi i vårt partiprogram som antogs 1970 har klart uttalat oss i den här frågan.

Departementschefens anförande var huvudsakligen utformat från principiella utgångspunkter, och i de delarna vill jag helt ansluta mig. Jag har ingen invändning mot statsrådets uttalande att den bärande tanken är att den som gör en arbetsinsats skall ha rätt att utöva inflytande på sin arbetsplats och att inflytande för arbetstagarna skall finnas i frågor som berör dem nära och dagligen. Detta har gjort att vi föreslagit en kompletterande regel för vissa småföretag.

I den mån regeringspartiet önskar att genom någon propagandastrategi försöka ge folk intrycket att centern vill urskilja och i vissa fall undanta småföretagen hoppas jag att statsrådet vet att detta är en osanning. Jag hoppas att den saken inte behöver förekomma mer i diskussionen. Sådana metoder undergräver respekten för politiskt arbete och politiska argument. Vi vill nämligen genom en särskild regel få med de mindre företagen och deras anställda i full utsträckning.

Jag vill i det här sammanhanget citera vad utskottet enhälligt sagt med anledning av socialdemokraten Knut Johanssons motion, där han pekar på att anställda i småföretagen i vissa fall inte har kommit i åtnjutande av förmåner som finns i de större företagen. Utskottet säger nämligen: "Principen bör vara att samma regler så långt möjligt skall gälla för alla företag oavsett storlek. Detta utesluter inte att det av praktiska skäl ibland kan vara lämpligt att välja skilda lösningar för olika typer av arbetsplatser. En sådan ordning kan accepteras om reglerna ger samma principiella effekt." Detta är alla partier i utskottet eniga om. Det är så vi har gjort beträffande 14 § och de mindre företagen.

Fackets verksamhet blir oinskränkt enligt vårt förslag, och vi har inga pekpinningar till facket i våra skrivningar. Men vi garanterar genom lag att alla skall få samma rätt och samma möjligheter. Det är en viktig grund för lagstiftning som helhet.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Den som gör arbetsinsatsen skall ha inflytande, och arbetet skall ge rätt till inflytande, sade statsrådet. På den punkten finns inga delade meningar, herr statsråd, inte i utredningen och inte heller

här i riksdagen. Jag har tidigare citerat moderata samlingspartiets partimotion, där vi ju ger uttryck för denna inställning.

Men vi har avvikande meningar på en del punkter, och vi ser därvid det hela såväl från företagens som från de anställdas synpunkt. Målsättningen för våra förslag är att skapa ett sådant klimat att högsta möjliga grad av trivsel och tillfredsställelse uppnås för dem som arbetar inom företaget eller myndigheten och därmed också högsta möjliga produktion. Det må gälla anställda, företagare eller företagsledare.

Vi har också den uppfattningen, som vi så många gånger har deklarerat, att företag resp. myndigheter måste kunna få fungera på ett effektivt sätt, även konkurrensmässigt. Detta är dock väsentligt för samhället och därmed även väsentligt för både arbetstagare och arbetsgivare.

Vad vi är betänksamma emot är att man genom vissa delar av denna lag kan skapa krångel och irritation, och det är det vi vill undvika. Vi betraktar nämligen företaget eller arbetsplatsen som en enhet, där alla har gemensamma intressen – företagsledare, myndighetspersoner och de som arbetar på platsen.

Sedan berörde herr statsrådet vissa avgränsningar som vi gör. De gäller bl. a. företagsledningsfrågor och central förhandling. De gäller även det politiska eller offentliga området.

Detta var, herr statsråd, arbetsrättskommitténs förslag. Observera att bakom dessa förslag stod en mycket stark majoritet med kommitténs förste ordförande i spetsen. Jag hade förmånen att sitta med i utredningen och följa arbetet hela tiden. Därför kan jag vitsorda att det var på det här sättet. Dessutom är dessa frågor inte utredda. Arbetsrättskommittén gjorde det inte. De är heller inte remissbehandlade, och det anser vi är det minsta man kan kräva i så viktiga frågor.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern började med att säga att kommunisterna kritiserar all arbetslagstiftning och reformering av arbetslivet som regeringen har föreslagit. Det är naturligtvis riktigt.

Vi kritiserade lagen om anställningsskydd när den antogs, därför att den ger anvisningar till arbetsköparna på vilket sätt de skall kunna avskeda folk. Det är inte sant, som ni säger, att nu kan man inte avskeda folk längre därför att den fria uppsägningsrätten är begränsad så till vida att det nu inte är frihet att säga upp arbetare. Man kan nämligen köpa sig fri genom att bortse från arbetsdomstolens utslag att det inte föreligger saklig grund. Den saken är helt klar. Dessa frågor rör den här reformeringen inte alls vid.

Det är också riktigt att vi har kritiserat förtroendemannalagen därför att den begränsar förtroendemannens arbetsuppgifter och ger arbetsköparna alltför mycket att bestämma. Det borde vara fackföreningarna själva som avgör detta. Detsamma gäller studieledighetslagen.

Vi hävdar att det här lagförslaget innebär en utvidgning av möjligheterna att avskeda folk vid olovlig konflikt. Om denna lag hade varit

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

i kraft vid skogsarbetarstrejken, skulle denna strejk av arbetsdomstolen ha kunnat förklaras för långvarig, allvarlig och olovlig – såvitt jag har läst propositionen rätt. Men den strejken stred inte mot avtal. Den stred inte mot lag. Strejken störde däremot den ordinarie fackliga verksamheten på väsentliga punkter, eftersom skogsarbetarna gick emot förbundsrådets beslut att inte vidta någon konfliktåtgärd.

Nu frågar jag mig: Skall i fortsättningen en så omfattande konflikt kunna förklaras olovlig, även om den inte strider mot avtal eller lag?

Dessutom säger arbetsmarknadsministern att möjligheten att upphäva fredsplikten är ömsesidig. Vem har den största nyttan av det? Inte är det jobbarna, utan det är arbetsköparna som har den största nyttan. Och hur kommer arbetsdomstolen att se på detta, om det gäller en koncern? Låt oss säga att man strejkar på Volvo i Olofström. Hur kommer arbetsdomstolen att döma i den frågan? Kan man lockouta de övriga arbetarna som är anställda inom Volvo? Ja, det vet vi ingenting om. Det sägs inte någonting om detta i propositionen, utan det överläts åt arbetsdomstolen att avgöra.

Detta är mycket allvarligt. Som arbetsmarknadsministern säkert vet, har vi ingen tillit till denna klassdomstol och kommer aldrig att få det heller.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Svaret på den fråga herr Hallgren ställde till mig är att skogsarbetarkonflikten inte hade behandlats annorlunda enligt medbestämmanderättslagen än vad den nu behandlades. Den behandlades enligt de regler som gällde vid denna konflikt – det var då fråga om ett avtalslöst tillstånd. Det finns ingen som helst anledning att skrämma skogsarbetarna för medbestämmanderättslagen. Den hade inte på något sätt förändrat deras situation. – Det är inte den situationen vi avser när vi talar om att man saboterar det fackliga arbetet och direkt riktar sig mot det. Det är helt andra ting det här är fråga om.

Herr Hallgren sade att jobbarna inte har någon glädje av att bli befriade från fredsplikten. Det var en underlig inställning. Om jag har tecknat på ett avtal och jag tycker att det skall följas, men min motpart vägrar att följa det, är det väl rimligt att jag också begär att få fredsplikten upphävd så att jag kan sätta i gång med hela den stridsapparat som jag har till mitt förfogande utan att det behöver bli en vild strejk.

Det är klart att det är litet svårt att diskutera med herr Hallgren, ty jag har en helt annan inställning än han till avtal och till demokratiska rättigheter på arbetsplatsen. Varför sluter sig de anställda samman på en arbetsplats och i en fackförening? Jo, det är för att de tillsammans skall kunna träffa ett avtal som ger materiella förmåner och som ger rättigheter av olika slag. Det är därför som organisationer finns. Har man då lyckats kämpa sig till ett avtal, är det klart att man står för det – då är man demokrat. Det är ingen demokratisk rättighet att vem som helst får strunta i ett ingånget avtal. Jag betraktar inte detta som

en demokratisk rättighet utan snarare som dess motsats. Om de allra flesta tycker att det avtal som man har ingått är bra och några tycker att det är dåligt och säger att vi struntar i detta och strejkar vilt, är det inte någon demokrati. Detta är en viktig fråga.

Styrkan i den svenska fackföreningsrörelsen är att man har hårt drivit den linjen: Ett träffat avtal skall respekteras. I andra länder finns en splittrad fackföreningsrörelse – maktlös på grund av att vilda strejker förekommer och avtalen inte respekteras. Det är därför vi kan glädja oss åt det tillstånd som råder i vårt land – för detta kan vi tacka den starka fackliga rörelsens möjligheter att både träffa hyfsade avtal och se till att avtalen hålls.

Jag vill inte ta upp någon träta med herr Eriksson i Arvika eller herr Nilsson i Tvärålund om att de skulle ha tagit intryck av den fackliga rörelsen. Jag tycker inte att det är någonting att skämmas över att man påverkas i sitt ställningstagande av kloka synpunkter, och jag håller fortfarande fast vid att sällan har någon reform så bastant backats upp av den fackliga rörelsen som denna. Att detta har påverkat ställningstagandena är ingenting att skämmas för – det behöver vi inte träta om.

Herr Nilsson i Tvärålund och jag skiljer oss åt när det gäller småföretagen. Jag tycker att det är klåfingrigt att införa lagbestämmelser om hur den fackliga rörelsen skall lösa de problem det här gäller. Propositionen har överlåtit åt parterna att komma överens om de lämpligaste formerna för hur dessa medbestämmanderättslagar skall tillämpas. Då är det klåfingrigt och det är en misstro mot fackföreningsrörelsen att försöka bestämma det här genom lagstiftning – det är detta som skiljer oss åt.

Till sist vill jag rikta mig till herr Oskarson. Han säger att det är klart att vi är ense om att det här gäller ett gemensamt intresse för de anställda och företagarna och att det inte råder några delade meningar om detta. Men det är då rätt underligt att moderaterna inte vill följa med hela vägen och ge de anställda full medbestämmanderätt. Hur kommer det sig att en så viktig del som företagsledningsfrågor inte skall få bli föremål för medbestämmande? Hur kan man då hävda att de anställda skall ha samma rätt som företaget och att det inte skall råda några delade meningar om detta? Då säger man ju det som man inte menar, om man vidhåller att det inte skall vara medbestämmande i företagsledningsfrågor.

När man sedan vill ta bort företag med ett visst antal anställda från medbestämmanderättslagen, kan man inte heller rimligtvis hävda den uppfattningen att de anställda och företagen får samma rättighet. Vidare skall de anställda inte få annan information än den som arbetsgivaren vill lämna ut. Detta kan ju rimligtvis inte tolkas på det sättet att man vill ge de anställda samma behandling som företagen.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet Bengtsson sade i sitt förra anförande att han tyckte att lagförslaget i sin helhet skulle gå igenom helt oförändrat

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

och att man inte fick rucka det på något sätt. Han höjde liksom en pekpinne mot oss som lagt fram vissa marginella ändringsförslag.

Jag vill säga alldeles öppet att jag tycker att herr statsrådet har lyckats hyggligt. Jag har sagt två eller tre gånger förut att jag tycker att propositionen i huvudsak är bra, och det visar sig i att vi har ställt oss bakom den på mycket väsentliga avsnitt. Men att den skulle vara något slags helig skrift som man inte får röra i accepterar jag inte. Vi från majoriteten tycker att vi har kommit med förbättringsförslag.

Jag vill fråga statsrådet: Är det verkligen till nackdel för arbetstagarna att skadestandsreglerna utformas så att arbetsgivare och arbetstagare jämsställs? Vi tycker det inte. Är det till nackdel för löntagarna att arbetsdomstolen ser relativt mildt på överträdelser mot lag och avtal i inledningsskedet? Vi tycker det inte. Jag skulle kunna fortsätta med sådana exempel.

Jag vill säga att vi förutom att vi nu har vågat föra fram de förbättringsförslag som vi har kommit med också sagt att vi bör vara beredda på att denna lag inte är fullkomlig ens efter riksdagsbehandling, utskottsbehandling och granskning i departementet. Vi bör vara beredda på att erfarenheten får visa om vi skall komplettera med ändringsförslag i framtiden.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag, eftersom jag räknar med att detta är mitt sista inlägg i denna debatt som kommer att pågå hela dagen, är tacksam för att jag som utskottsordförande har varit med om att i utskottet fatta beslut om detta betänkande och att jag är tacksam för att det bakom denna reform är en så pass bred politisk enighet som det ändå är.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Departementschefens anföranden understryker att det råder stor enighet om grunddragen i denna reform. Jag kan också konstatera att departementschefen anser att det är mer en formfråga än en sakfråga när det gäller centerns uppfattning som skiljer oss åt. Centern har förtroende för facket, och jag vill också säga för dess medlemmar.

Jag vill påpeka för departementschefen och övriga att vårt förslag gäller endast där det inte finns avtal, där inte den fackliga organisationen fungerar. Det kan inte sägas vara klämfingrigt att rätta till detta. Det är en garanti för att lagens luckor enligt propositionen skall täppas till – något som herr Knut Johansson i sin motion har pekat på. Utskottet säger också att man måste finna praktiska lösningar så att principerna och effekten av lagstiftningen omfattar alla. Det är därför som vi har gjort ändringen och kompletteringen av 14 § i lagförslaget så att alla, jag understryker det än en gång, skall ha en garanti för att omfattas av medbestämmandelagen.

När det gäller just 14 § vill jag peka på en osäkerhet i skrivningen som utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och folkpartister, har gett uttryck åt. De framhåller att den pågående utredningen

måste fortsätta att studera dessa frågor och eventuellt göra ändringar.

När det sedan gäller den frågan som jag ganska ingående berörde, nämligen om aktiebolagslagen och de associationsrättsliga reglerna, har ingen ännu gjort någon invändning mot den inriktningen i utskottets skrivning att det är mycket angeläget att få rättsläget klart innan lagen träder i kraft så att medbestämmandelagen i full utsträckning kan genomföras.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet säger att vi inte har kunnat acceptera lagförslaget helt. Nej, det har vi inte kunnat göra av de skäl som jag tidigare redovisat.

Låt mig ändå säga till herr statsrådet att det inte är någon som motsätter sig utvidgningen av de anställdas rätt till medbestämmande – det hoppas jag att jag inte skall behöva understryka flera gånger. Men svårigheterna inträder ändå när det gäller att bestämma hur denna rätt skall utformas. Jag tror att även herr statsrådet måste hålla med om att avvägningsproblemen är ganska svåra och besvärliga.

I propositionen har ju lagts fram förslag som inte är utredda och inte är remissbehandlade och som på ett ganska genomgripande sätt förändrar förhållandena inom det svenska näringslivet med en ordning, skulle jag vilja säga, där fri initiativrätt har rätt och som har fungerat väl. Det visas genom att vi har kunnat öka vårt välbefinnande och alltså har det varit en välbefinnandeförbättring, som kommit oss alla till del.

Det talas här jämt om arbetstagare och att det är dessa som skall ha medinflytande. Ja, rent vokabulärt tycker jag nog att vi är överens, men låt mig ändå ta upp följande som jag berörde i mitt inledningsanförande.

Det är ändå på det sättet att det på ungefär 90 % av alla våra arbetsplatser inte finns någon fackklubb. Detta måste innebära att arbetsgivarnas information och även förhandlingsskyldigheten i dessa många företag inte går direkt till de anställda. Det går via ombudsman eller facklig förtroendemannan utanför företaget till de anställda. Men vad vi vill nå med vårt förslag är att korrespondensen och kontakterna skall ligga inom företaget mellan arbetsgivaren och dem som arbetar på platsen.

Herr HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om man utgår ifrån att lönearbetarna och kapitalisterna är två jämställda parter på arbetsmarknaden, kan man i viss mån hålla med arbetsmarknadsministern, när han säger att rätten att upphäva fredsplikten är ömsesidig och att den slår lika. Men så är det ju inte. De som har den ekonomiska makten, dvs. kapitalisterna, kan ju ändå ändra produktionen, vidta rationaliseringar som innebär sådana försämringar att arbetarna måste tillgripa stridsåtgärder som enligt avtal och lagar är förbjudna i dag. Det är således klasskampen som framtvingar detta, och ett sådant förhållande kommer man aldrig ifrån om inte kapitalismen avskaffas. I det sammanhanget vill jag fråga arbetsmarknads-

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

ministern – eftersom han inte berörde den frågan – hur han ser på det förhållandet att arbetsköparna exempelvis vid ett koncernförhållande skulle få möjlighet att lockouta arbetare som inte deltar i en olovlig konflikt. Kommer det att bli möjligt för arbetsköparna att lockouta hela arbetsstyrkan om exempelvis 100 arbetare av en arbetsstyrka på 3 000 strejkar mot gällande kollektivavtal? En sådan situation kan ju mycket väl uppkomma. Hur kommer då lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikter att påverka de arbetare som blir lockoutade? Dessa arbetare kommer ju enligt den skrivning som gjorts i propositionen att bli direkt berörda av konflikten.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Om en part på arbetsmarknaden har ingått ett kollektivavtal som innehåller fredsförpliktelser men blivit befriad från dessa förpliktelser i arbetsdomstolen, då har man naturligtvis rätt att använda sig av de vapen som är gängse på arbetsmarknaden. Den situation som herr Hallgren här målat upp kommer emellertid aldrig att bli verklighet. Jag har tidigare i dag framfört att jag är avogt inställd mot vilda strejker. Då det funnits rationella motiv för sådana har vi hittills accepterat dem, och det kan vi bli tvungna att göra även i framtiden. Men hela vår lagstiftning och den reformverksamhet som pågår syftar ju till att ge arbetarna sådana vapen att förhållandena kan ändras så att vilda strejker inte behöver äga rum. Jag förstår uppriktigt sagt inte herr Hallgrens resonemang när han säger att löntagarna inte har någon nytta av att bli befriade från fredsplikten, utan att det är bättre att ta till vild strejk. Det måste väl vara mycket bättre att den fackliga rörelsen befrias från fredsförpliktelserna och i stället sätter in hela sin styrka. Herr Hallgren är väl så mycket fackföreningsman att han känner till att han som ansvarig sådan inte får delta i eller uppmuntra till någon vild strejk. Denna regel trodde jag gällde även för en kommunistisk fackföreningsman.

Vad beträffar herr Oskarsons inlägg när det gäller frågan om de små företagens löne- och anställningsförhållanden vill jag framföra att den fackliga rörelsen hitintills har klarat att bevaka dessa intressen. Det har gått alldeles utmärkt. Varför skall ni klåfingra på de gängse normer som har tillämpats på svensk arbetsmarknad i detta avseende? Varför vill ni nu ha tillstånd för arbetsgivaren att förhandla direkt med den anställde? Det är naturligtvis en drömsituation för en arbetsgivare att slippa facket och förhandla direkt med den anställde, och jag förstår vad det egentligen rör sig om, men jag vill redovisa vårt ståndpunktstagande nämligen att det är parterna som skall träffa överenskommelse om hur man på bästa sätt skall tillämpa denna reform i de små företagen.

Herr talman! Jag vill också säga några ord till herr Nilsson i Tvärålund angående medbestämmanderättslagens förhållande till aktiebolagslagen. Den frågan har diskuterats sedan lagrådet tog upp den i sitt yttrande. Enligt min uppfattning har frågan fått alldeles för stora proportioner. Lagrådet har pekat på några punkter där ett samband finns mellan ak-

tiebolagslagen och medbestämmanderättslagen, och lagrådet har uttryckt tvivelsmål om var gränserna härvidlag går när det gäller att träffa ett medbestämmanderättsavtal. Jag har ju också tillgång till jurister på departementet och de delar inte lagrådets uppfattning. Lagrådet bygger sin uppfattning på en lagstiftning och en rättsvetenskaplig utredning som är mer än 50 år gammal. Jag menar att hela frågan på detta sätt blir felaktigt bedömd. Det kan inte vara så att tolkningen av aktiebolagslagen sker utan att hänsyn tas till utvecklingen på arbetsrättsområdet. Om man ser på frågan med utgångspunkt i de grundsatser som ligger bakom medbestämmanderättslagen behöver man enligt min mening inte hysa de bekymmer som lagrådet framfört. Såsom herr Fagerlund sade och såsom också skrivits i propositionen har vi inlett ett arbete med syfte att mer i detalj granska de frågor som hör till detta område, och jag är helt övertygad om att man i samband med medbestämmanderättslagens ikraftträdande kan se lugnt på denna fråga och avvakta resultatet av det inledande utredningsarbetet.

Herr talmannen anmälde att herrar Nilsson i Tvärålund, Oskarson och Hallgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Jag avser att disponera mitt anförande så, att jag först kommer att lämna några kommentarer och synpunkter på reservationerna 23–42, och därefter avser jag att ta upp några allmänna synpunkter på hela lagförslaget, främst från facklig synpunkt.

Såsom tidigare anförts har vpk ett stort antal reservationer till betänkandet. Anledningen härtill är att man i motion 2495 och i reservation 1 kräver – som man säger – en helt annan målinriktning i dessa frågor. Där menas att man vill införa ett kommunistiskt system i landet och på arbetsplatserna. Mot den bakgrunden är det mer eller mindre meningslöst att diskutera vpk:s reservationer i detta sammanhang.

Jag vill trots allt säga några ord om reservation 37, även om arbetsmarknadsministern ganska ingående har berört denna. Reservationen gäller avskaffande av fredsplikten. Vpk kräver här obegränsad strejkrätt både lokalt och centralt vid i princip alla tillfällen.

Yrkandet om avskaffande av fredsplikten måste, såsom jag ser det, grundas på den naiva uppfattningen att det finns någon part som skulle sluta avtal utan någon försäkras om att avtalet skall hållas och efterlevas. Enligt det aktuella lagförslaget får vi en regel som medger kvardröjande stridsrätt för frågor som aktualiserats vid förhandling men som inte lösts i samband därmed. Ett bifall till vpk-reservationen skulle, såvitt jag kan förstå, innebära att ett avtal blir helt meningslöst. Det skulle vidare lämna fältet fritt för oansvariga element att t. ex. av politiska skäl tillgripa stridsåtgärder i tid och otid dels för att skada arbetsgivarna, dels för att skapa oro på arbetsplatserna. En jämförelse med exempelvis engelska förhål-

landen visar att vårt system med fredsplikt avgjort är att föredra. Från facklig synpunkt har vi heller inte något intresse av att få en regel som med upphävande av fredsplikten medger obegränsad stridsrätt i alla situationer. Jag vill i det sammanhanget hänvisa till LO:s andre ordförandes yttrande i TV i går kväll.

Jag vill härnäst övergå till de övriga reservationerna, och jag börjar med reservation 23 av folkpartiet och centern angående den allmänna rätten till information. Reservanterna vill här ha med följande mening: "Undantagen bör enligt utskottets uppfattning inte vara alltför begränsade med hänsyn till de stora värden som kan stå på spel."

I reservation 24 av moderata samlingspartiet krävs samma sak, men man går här ännu längre och vill att den av arbetsrättskommittén föreslagna regeln skall tas in i lagen, som i så fall skulle innebära ytterligare begränsningar. För att det inte skall bli meningslösa förhandlingar och relationer i övrigt mellan parterna på arbetsmarknaden är det nödvändigt med en öppen information. De borgerliga reservanterna vill här göra begränsningar, som har något av det gamla företagsnämndsavtalets regler över sig. Dessa regler har vi inom fackföreningsrörelsen sannerligen haft nog av tidigare, och vi kan under inga förhållanden gå med på detta krav. F. ö. vill jag understryka att informationsfrågorna nu kan regleras genom kollektivavtal.

Här vill man nu med ramlagstiftningen införa regler som är sämre än avtalet mellan LO, PTK och SAF om ekonomikommittéer och arbetstagarkonsulenter. Det finns anledning för landets löntagare både inom LO och TCO att uppmärksamma yttrandet om att stora värden står på spel. I det läget litar varken moderata samlingspartiet, folkpartiet eller centerpartiet på löntagarna.

Reservation 25, som är en följdreservation, har behandlats här tidigare, och jag behöver därför inte gå in på denna ytterligare.

Reservation 26 av socialdemokraterna berör reglerna om tystnadsplikt. Här vill alla borgerliga partier i vissa fall begränsa informationen till en mindre krets än vad lagförslaget föreskriver, dvs. till fackföreningsstyrelsen. Detta kan vi inom socialdemokratiska partiet inte acceptera. I reservation 25 vill moderata samlingspartiet gå ytterligare ett steg – man vill ha begränsningar som upptar skriftligt förbehåll om tystnadsplikten. Detta är dispositiva regler som innebär att frågan kan avtalsregleras. Det är således inte meningen att en av parterna ensam skall kunna avgöra vad som skall vara belagt med tystnadsplikt, och vi har därför ingen anledning att bifalla denna reservation. Vi finner propositionen vara väl avvägd i detta avseende.

När det gäller reservation 31 av moderata samlingspartiet angående medbestämmanderätt genom kollektivavtal vill man, såsom nämnts här tidigare i dag, i lagen göra undantag för företagsledningsfrågorna. Att tro att löntagarna inte skulle kunna tillföra företagsledningen någonting är emellertid att underkänna löntagarnas kunskaper och erfarenheter inom företagen. F. ö. går det inte att dra en gräns mellan företagsled-

ningsfrågor och arbetsledningsfrågor. Avtal om medbestämmanderätt i företagsledningsfrågor kan också träffas av parterna. Vad som skall stå i avtalet får parterna förhandla om.

Reservation 33 av moderata samlingspartiet berör reglerna om tolkningsföreträdare. Där kräver man som väntat att arbetsgivarna skall få behålla tolkningsföreträdet. Man hävdar att eftersom arbetsgivarna bär det ekonomiska ansvaret för verksamheten är dessa också bäst skickade att klara av denna tolkning. Detta krav innebär en ytterlighet, och vpk företräder en annan när de vill lägga allt tolkningsföreträde på löntagarparten. Enligt vår uppfattning tyder emellertid allt på att löntagarparten är den skickligaste avtalstolkaren i detta sammanhang. Det finns alltså inte något skäl att frånga propositionen och behålla dessa gamla privilegier.

Reservation 35 av moderata samlingspartiet gäller den fackliga vetorätten, som man nu inte vill ha införd i lagen. I reservationen finns inga sakliga skäl mot propositionens förslag. Skälen för införande av vetorätt är, anser vi, utförligt och väl redovisade i propositionen. Det gäller, som förut sagts, också den grå arbetskraften och de förhållanden som rör den.

Reservationen 40 av moderata samlingspartiet gäller stridsåtgärder av politiska skäl och internationella sympatiåtgärder. De frågorna har arbetsmarknadsministern tidigare varit inne på. Vi menar att det inte heller här finns anledning att göra någon ändring i propositionen i denna del.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 26 och i övrigt bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på bl. a. reservationerna 23–25 och 27–42.

Så några allmänna synpunkter kring förslaget. Genomförandet av denna lag är betydelsefullt för svensk fackföreningsrörelse. Det är en demokratisering som, anser vi, är utomordentligt viktig och nödvändig. Att införandet inte sker utan vändor är alldeles uppenbart. Det finns flera motståndare till genomförandet av lagen; Svenska arbetsgivareföreningen är en. Landsorganisationen och TCO har försökt lösa de här frågorna genom avtal. Men arbetsgivarna har konsekvent sagt nej till detta. Det kan man bara beklaga. Sedan lagen har genomförts skulle man kanske kunna säga som man brukar göra om parfymen: Det är bra att den finns – men det är synd att den skall behövas.

Hela det här lagförslaget föregicks av arbetsrättskommitténs betänkande. Där hamnade de borgerliga partiernas företrädare på samma sida som Arbetsgivareföreningen – av någon anledning.

Till utredningens betänkande fogades sedermera reservationer av LO och TCO på flera vitala punkter. Dessa reservationer lades av regeringen sedan som grund för det förslag till lag om medbestämmande i arbetslivet som vi nu behandlar.

Var har nu de olika partierna hamnat i riksdagsbehandlingen? Det kan vara en intressant fråga.

Moderaterna håller i princip ståndaktigt fast vid sin linje: Ingenting

till löntagarna! Det skall vara som förut. Det är arbetsgivarna som begriper bäst. Ja, det är klart att moderaterna har betalt av arbetsgivarna – stor-kapitalet för att ha den uppfattningen. Det är alltså inte så märkvärdigt att de tycker så.

Folkpartiet har, kan man säga, gjort en omvändelse under galgen och godtar i dag det mesta. Man är dock emot lagförslaget på flera viktiga punkter, där man tar till vara arbetsgivarnas intressen. Jag vet inte om det är riktigt, men moderata samlingspartiets ledare herr Bohman påstår att folkpartiet också har betalt för att ha den uppfattningen.

Centerpartiet då? Det utger sig för att vara ett löntagarparti och säger sig tillvarata de intressena. Centerpartiet är emot det mesta – man svamlar runt i förhoppningen att argumenteringen skall bli så invecklad att partiet blir taget för ett löntagarparti. Jag vill påstå att reservationen 4 är ett mästestycke i det här hänseendet. Det förvånar mig att moderata samlingspartiets företrädare i utskottet har undertecknat den reservationen, eftersom jag har den känslan att de begriper de här frågorna mycket väl. Därför är det underligt att de har skrivit under reservationen.

Den här reservationen tillgodoser alla smakriktningar. I valrörelsen 1973 använde centerpartiet en skrift som kallades Centerns lilla gröna. Med den skulle man frälsa medlemmar inom fackföreningsrörelsen till centerpartiet. I skriften beskyller man socialdemokraterna för motvikts-ideologi – samhälle och näringsliv liksom också företag och anställda är motståndare till varandra. För centerpartiets del är det alldeles tvärtom. Man säger att det skall vara samarbete mellan samhälle och näringsliv och även mellan företag och anställda.

Vad är det då vi vill åstadkomma med propositionen? Jo, ingenting annat än att vi från socialdemokratiskt och fackligt håll vill utvidga detta samarbete. Vi vill att det skall ta fasta former. Man kan då fråga: Varför lever inte centerpartiet upp till detta vid det här tillfället? Varför vill centerpartiet göra inskränkningar i lagen vilka drabbar löntagarna men gynnar företagarna? Varför vill man inskränka förhandlings- och informationsdemokratin för löntagarna?

Varför tror inte centerpartiet på löntagarna när, som man säger, stora värden står på spel? Varför vill inte centerpartiet ge de offentliganställda förhandlingsrätt fullt ut, på samma sätt som vi vill? Litar ni inte på de kommunalt och statligt anställda i det här avseendet och tror ni att de avser att på något sätt missbruka lagen, trots att de har försäkrat motsatsen?

Varför vill ni ha lindringar för företagarna medan det enligt partiledaren skall svida i skinnet på löntagarna?

Jo, helt enkelt därför att centerpartiet är ett genuint borgerligt parti som slår vakt om företagens intressen. Centerpartiets lilla gröna var en naiv bluff som enligt min uppfattning är avslöjad nu. Jag förstår att det blev ett snöpligt slut på centerpartiets deltagande i de fackliga valen. Ni vill inte ha någon förändring, inte ha någon demokratisering av arbetslivet. Er omvändelse sträcker sig ett stycke, men ni är för fega för

att ta steget fullt ut.

Om man studerar de senaste dagarnas tidningspress får man klart för sig hur centerpartiet ser på fackföreningsrörelsen. Enligt uppgift i pressen hade centerpartiet en gruppmiddag härförleden på en guldkrog i Stockholm. Jag skulle vilja rekommendera de ärade kammarledamöterna att läsa Aftonbladets referat från den tillställningen. Av det framgår klart vad centern anser om svensk fackföreningsrörelse.

Det är här fråga om en demokratiseringsprocess, och det finns även andra som har gått ut och talat om demokrati, bl. a. moderata samlingspartiets ledare herr Bohman. Tyvärr är inte herr Bohman här i dag, men jag kan i stället vända mig till de andra representanterna för moderaterna och kanske räkna med att han sedan får reda på vad jag har sagt.

Så länge företagarna får bestämma allt själva har vi enligt herr Bohman demokrati. Men när denna och andra lagar på det arbetsrättsliga området blir genomförda är det fara för demokratin. Då kommer pamparna inom Landsorganisationen och TCO att ta över makten, och då kommer de anställda i företagen att sova dåligt om nätterna.

Vad är nu det här för smörja? Jo, det är helt enkelt en oförsämdhet från herr Bohman. Jag skulle vilja säga: Upp till bevis! Vem inom Landsorganisationen eller Tjänstemännens centralorganisation är det som herr Bohman avser? Vem är en fara för demokratin? Är det Gunnar Nilsson inom Landsorganisationen? Är det Lennart Bodström inom TCO? Det är fråga om en grov förolämpning mot de förtroendevalda inom våra löntagarorganisationer, både inom LO och inom TCO. Personer inom dessa organisationer som alltid har kämpat för och värnat om demokratin beskylls nu för motsatsen. Det här kräver enligt min uppfattning en ursäkt. Kommer inte den ursäkten under dagens debatt, vill jag påstå att moderata samlingspartiets sätt att debattera liknar det som förekom vid kosackvalet 1928.

För 60 år sedan diskuterade riksdagen en annan stor demokratisk reform, den allmänna rösträtten. I decennier hade moderata samlingspartiets föregångare, de dåtida högerkrafterna, kämpat emot varje reform som skulle innebära ökat inflytande för de många, och in i det sista stretade den dåvarande högerhövdingen emot. I dag kämpar högerkrafterna emot den demokratiska reform som skall ge de anställda inflytande över sina egna arbetsplatser. Herr Bohmans släktskap med Trygger är ställt utom allt tvivel. I debatten om den kommunala rösträtten yttrade Trygger: "Den allmänna rösträtten skulle överflytta det kommunala inflytandet till jordbruksarbetare och annat mera löst folk." I debatten om de anställdas inflytande finns det, herr talman, enligt min uppfattning onekligen paralleller.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Centerns principiella ställningstagande till medinflytande för de anställda har andra talare tidigare utförligt redogjort för. Jag skall därför bara uppehålla mig vid några punkter i det omfattande utskotts-
betänkandet.

Inledningsvis vill jag något beröra vårt krav på utredning i vad avser den negativa föreningsrätten. Arbetsrättskommittén behandlade dessa frågor men kom till den slutsatsen att man inte borde föreslå någon lagreglering av dem. Vid den granskning som lagrådet har gjort har lagrådet förordat en fortsatt utredning. Det är här fråga om komplicerade ställningstaganden, där avvägningar måste göras mellan olika intressen, men det torde vara angeläget att denna utredning görs, så att man kan komma till klarhet i dessa principiellt viktiga frågor, som berör föreningsrättsskyddet för arbetssökande, organisationsklausuler m. m.

Utskottsmajoriteten har ansett det lämpligt att den nya arbetsrättsliga utredningen får ta del av de spörsmål som har aktualiserats i motionen. Även socialdemokraterna tycks ha varit inne på tanken att en utredning är önskvärd, eftersom de i reservationen 3 har sagt att föreningsrättsskyddet för arbetssökande inte bör utredas i detta sammanhang.

Nästa punkt som jag kommer att beröra är informationsavsnittet. Rätten till information för de anställda är naturligtvis ett betydelsefullt komplement till förhandlingsrätten och måste betraktas som oerhört väsentlig för de anställda. Utskottet har understrukit att principen bör vara att det skall råda fullständig öppenhet när det gäller arbetstagares insyn i hur företaget utvecklas i olika avseenden. För att man skall kunna uppnå ett gott samarbete i företaget är detta naturligtvis en viktig förutsättning. Principen bör, som jag sade tidigare, vara full öppenhet. Men detta hindrar inte att man i vissa speciella fall bör begränsa informationsskyldigheten. Dessa fall har vi omnämnt i vår partimotion. För det första gäller det frågor som avser rent privata förhållanden för ägaren av företaget, för det andra gäller det vissa situationer där jävsaspekten gör sig gällande och för det tredje slutligen gäller det frågan om utvecklingsarbete av mera hemlig natur.

När det gäller gränsdragningen mellan vad som är privat ekonomi och vad som tillhör företagets ekonomi hälsar vi från centern med tillfredsställelse de klara uttalanden som utskottet har gjort. Man har i betänkandet slagit fast att det som avser rent personliga förhållanden skall ligga utanför ägarens informationsskyldighet. Gränsdragningen är naturligtvis svårast att göra i mindre företag, där företagets och ägarens ekonomiska förhållanden är starkt ihopkopplade med varandra. Detta förhållande går inte att komma ifrån. För företag som drivs i aktiebolagsform är situationen annorlunda, eftersom det i dessa företag finns en klar skiljelinje. Vi vill i detta sammanhang understryka det angelägna i att den sittande utredningen, som bl. a. skall pröva frågan om det finns skäl för införande av en särskild bolagsform för mindre företag, arbetar snabbt. För egen del är jag av den bestämda uppfattningen att det är

nödvändigt att en ny bolagsform kommer till stånd som komplement till de nuvarande bolagsformerna. En sådan bolagsform skulle alltså innebära att gränsdragningsproblemen blir mindre även i de allra minsta företagen.

C'entern har i olika sammanhang slagit vakt om den personliga integriteten. Det gör vi i det här fallet också, och det kommer vi att göra även i framtiden på de områden där det blir aktuellt.

De övriga områden som vi omnämmt i motionen är också sådana som måste hanteras med försiktighet när det gäller informationsskyldighet i vissa skeden. Konkurrensförhållanden o. d. kommer här in i bilden som mycket betydelsefulla. Vi har ställt oss bakom det mycket starka motivuttalande som utskottet har gjort på dessa punkter, och vi anser därmed att våra synpunkter i partimotionen har blivit tillgodosedda. En uppräknings i lagtext, som vi har föreslagit i motionen, kunde ha inneburit en bindning av rättsutvecklingen på ett icke önskvärt sätt. Att vi sedan trots den starka motivskrivningen ansett det nödvändigt för oss att avge en reservation beror på att utskottsmajoriteten inte har velat ställa sig bakom vår slutsats vid behandlingen av motionerna.

På ytterligare en punkt som berör informationsavsnittet råder det delade meningar. Vi har ansett att det i speciella fall kan finnas anledning att begränsa informationsskyldigheten till en mindre krets än vad lagen förutsätter. Vi har här utgått ifrån att sådana överenskommelser kan träffas mellan parterna, och därför har vi inte ansett det vara nödvändigt att föreslå någon lagändring. Självklart måste det vara fråga om ytterst speciella fall för att det skall vara nödvändigt att göra en sådan här begränsning av mottagandekretsen.

Herr Nilsson i Kalmar uppehöll sig vid detta i sitt anförande för några minuter sedan. Jag vill understryka att det i vissa speciella fall kan finnas anledning att ha denna möjlighet till begränsning men att det då skall ankomma på parterna på arbetsmarknaden att träffa en sådan överenskommelse.

I vår partimotion har vi också tagit upp frågan om borgenskraften såvitt avser personliga förhållanden och ansett att den också bör ligga utanför informationsskyldigheten. Utskottet delar på den punkten vår uppfattning. Det konstateras att det inte finns några motsättningar mellan departementschefens uppfattning och de synpunkter som vi har framfört i vår motion. Det innebär med andra ord att förmögenhetsförhållanden som inte är hänförliga till rörelsens verksamhet faller utanför lagens tillämpningsområde. Vi anser det betydelsefullt att utskottet i sitt betänkande klart har slagit fast denna angelägna gränsdragnings.

Tolkningsföreträdet är en fråga som diskuterats livligt i den allmänna debatten om den nya arbetsrätten. Riksdagen har i andra sammanhang på senare år givit arbetstagarorganisationerna tolkningsföreträdet i vissa frågor. I det praktiska livet har detta slagit väl ut, och då finns det enligt min uppfattning ingen anledning att nu ta någon annan ställning, utan vi bör fortsätta på den inslagna linjen. Jag godtar med andra ord den

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

konstruktion som departementschefen har föreslagit. I sammanhanget är det viktigt att betona att det är den fackliga organisationen som måste ställa sig bakom arbetstagarens ställningstagande för att man skall ha tolkningsföreträdet. Kunnigheten att tolka avtal måste nämligen bedömas som lika stor om den fackliga organisationen har den som om arbetsgivaren skulle ha den. Arbetsgivaren har också enligt lagförslaget rätt att tolka avtalet, om synnerliga skäl föreligger eller om arbetstagarparts mening är oriktig och parten har insett eller bort inse det. Även detta är värt att notera i sammanhanget.

Herr talman! Låt mig så få beröra frågan om utformningen av vissa skadeståndsregler. Under årens lopp har det varit en styrka för svensk arbetsmarknad att antalet vilda strejker har varit av ringa omfattning, om än antalet har ökat något under de senaste åren. Det är naturligtvis många orsaker som ligger bakom att anställda deltar i vilda strejker. Det kan bero på utdragna löneförhandlingar, missuppfattningar av olika slag, arbetsmiljöförhållanden m. m. Arbetsrättskommittén föreslog att om en vild strejk bryter ut, så skall det vara de lokala parternas omedelbara skyldighet att ta upp överläggningar för att försöka klarlägga och undanröja orsaken till konflikten. Givetvis skall det ske inom kollektivavtalets ram, eftersom ju båda parter är bundna av detta avtal. Någon sådan överläggningsskyldighet föreligger som bekant inte i dag. Departementschefen har ställt sig bakom detta förslag. En sådan här uppläggning anser vi vara riktig, och den kommer säkerligen att leda till att många vilda strejker snabbt upphör – eller inte sprider sig vidare – i och med det ansvar som lagts på de lokala parterna.

Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom den slutsats som arbetsrättskommitténs majoritet drog, nämligen att den nuvarande s. k. 200-kronorsregeln skulle upphävas. Bakom majoriteten i utredningen stod samtliga ledamöter utom företrädarna för LO och TCO, som ansåg att regeln skulle vara kvar men att man i exceptionella fall skulle kunna utdöma högre skadestånd. Centerpartiet har ställt sig bakom utredningens slutsats, baserad på de förändringar som kommer till stånd bl. a. då det gäller skyldigheten till snabba lokala överläggningar. Det finns också anledning att påminna om den passus i 60 § som säger att vid bedömning av jämningsreglerna skall särskild hänsyn tas till vad som förekommit vid överläggningar av detta slag. Tanken bakom den här skrivningen är, som jag ser det, helt klar, nämligen att skadestånd icke skall kunna utdömas om arbetstagarna snabbt återgår till arbetet. Detta är helt riktigt, enligt min uppfattning. Utskottet har mycket kraftigt understrukit att skadeståndsbeloppen inte generellt skall höjas utan att de även i framtiden skall ligga på en måttlig nivå. Vi menar att det bör ankomma på arbetsdomstolen att göra helhetsbedömningen innan man tar ställning till skadeståndets storlek.

Med tanke på den debatt som dragits i gång under de senaste veckorna angående möjligheten till avskedande vid deltagande i olovliga konflikter, finns det anledning att understryka vad utskottet har sagt på s. 50 i be-

tänkandet, nämligen: "Uppsägning eller avskedande avses endast vara tillåtna i vissa kvalificerade undantagsfall."

I det här avsnittet av utskottsbetänkandet behandlas också centerns partimotion, där vi förklarar att man i ett inledningsskede bör visa en viss återhållsamhet med skadestånd vid brott mot lagens nya förhandlingsregler. Självfallet får detta inte leda till att lagens intentioner och anda sätts ur spel. Omfattningen av medbestämmandelagen och de kollektivavtal som kommer att tecknas blir stor, och detta innebär ett betydande utbildnings- och informationsbehov.

Problemen med att klara den nya lagen är naturligtvis störst för småföretagarna, eftersom de i rätt så stor utsträckning inte har tillgång till administrativ personal, utan det blir de själva som noggrant måste sätta sig in i alla nya paragrafer och vilka konsekvenser som uppstår om man inte uppfyller dessa intentioner.

Utskottet har ställt sig bakom det synsättet och bl. a. uttalat att reglerna i många fall är allmänt hållna och att det därför kan vara svårt att tillämpa dem innan vägledande praxis har utformats. Socialdemokraterna har inte anslutit sig till denna uppfattning utan endast hänvisat till jämningsregeln i 60 §. Vi menar att ett riksdagsuttalande på den här punkten är väl befogat, men sedan ankommer det självfallet på arbetsdomstolen att utforma det hela vid tillämpningen av skadestandsreglerna.

Under den här punkten finns ytterligare en fråga där utskottsledamöterna har kommit till olika ställningstaganden. Det gäller ändring av 58 §. Vi menar att det riktiga måste vara att även i lagtext fastslå den självklara utgångspunkten att parterna skall bedömas efter samma grunder vid utmätande av skadestånd. Detta är synpunkter som också lagrådet har framfört men som inte har vunnit gehör hos departementschefen.

Socialdemokraterna i utskottet har i sin reservation sagt att den av oss föreslagna ändringen saknar praktisk betydelse med tanke på jämningsregeln i 60 § och att ändringen endast är av formellt slag. Men varför har man då från socialdemokratiskt håll inte gått med på denna ändring? Vår uppfattning är att man i en sådan här fråga bör vidta en lagändring, så att det klart framgår att det är likhet inför lagen.

Med dessa synpunkter vill jag yrka bifall till reservationerna 4, 19, 21, 23 och 55 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Att lyssna till herr Nilsson i Kalmar i dag har varit som att lyssna till en röst ur det förgångna – kanske rent av från kosackvalet.

Herr Nilsson i Kalmar sade bl. a. att moderata samlingspartiet håller fast vid sin linje och inte vill ge någonting till löntagarna – moderata samlingspartiet tar betalt för att framföra sina synpunkter. Det tycker jag är ett oförskämt uttalande med tanke på hur väl företagarna i dagens läge försöker ta hand om sina anställda, både inom de små och stora företagen. Det är dessutom förvånansvärt och väl rent av skamlöst att en representant för ett parti som i går röstade bort den lag som förbjuder

parti att ta emot utländska pengar yttar sig på detta vis. Men det kanske är så att man gör sådana här djupdykningar och använder sådana här ord, när man saknar argument. Vad är detta för påståenden, som ju saknar all grund, herr Nilsson i Kalmar? Herr Bohman kommer givetvis själv att svara på det som var riktat till honom, och han gör det säkert mycket bättre än jag kan göra. Men jag ber att få returnera frågan till herr Nilsson. Jag övergår nu till att tala om vad som i dag, den 2 juni 1976, egentligen skall behandlas, nämligen medbestämmandelagen.

Låt mig då säga, herr talman, att detta blir mitt sista egentliga anförande här i riksdagen. I detta inlägg – liksom i mitt allra första anförande i riksdagen för ca 18 år sedan – skall jag då be att få ta upp en del frågor som rör de mindre och medelstora företagen. Första gången jag talade i riksdagen, alltså i det gamla riksdagshuset, gällde anförandet yrkesutbildningen m. m. i de mindre företagen. Mycket har visserligen sedan dess hänt på utbildningens område, men jag måste tyvärr konstatera att satsningarna och utvecklingen där inte har varit tillfredsställande. Och den utredning som riksdagen faktiskt beslutat om rörande översyn av lärlings- och praktikutbildning m. m. i de mindre företagen är mig veterligt ännu inte tillsatt.

I detta anförande skall jag framhålla en del synpunkter på det föreliggande lagförslaget om medbestämmanderätt, i första hand sett ur de mindre företagens synvinkel. Innan jag går in på det vill jag emellertid gärna uttala ett tack till herr talmannen och samtliga riksdagsledamöter för vänlighet och gott kamratskap samt till de anställda i riksdagen för god service under de många intressanta riksdagsår som jag har fått vara med om. Till det tacket vill jag också foga förhoppningen att kommande riksdagar inser värdet och betydelsen av de mindre och medelstora företagen och medverkar till att – som industriministern i sitt interpellationssvar i fredags lovade – regeringens näringspolitik i betydande utsträckning kommer att inriktas på att i framtiden främja utvecklingen av de mindre och medelstora företagen. Jag hoppas att det löfte som industriministern gav kommer att hållas, oavsett vilken regering som då sitter. Det är nämligen hög tid att ge företagarna, och framför allt de ungdomar som vill satsa på företagsamhet, tillbaka tron på framtiden.

Nu till det egentliga ärendet. Låt mig då först erinra om värdet av ett fritt, konkurrenskraftigt, expanderande och lönsamt näringsliv. Det är förutsättningen för god sysselsättning, framåtskridande och välbstånd. Det svenska näringslivet har byggts upp av små företag, och de mindre och medelstora företagen utgör f. n. en av hörnstenarna i det svenska näringslivet. Bara inom sektorn hantverk, industri, handel och service har enligt senaste företagsräkning över 700 000 personer sysselsättning i företag med mindre än 50 anställda. Det motsvarar 50 % av de sysselsatta inom dessa sektorer.

Samhällsekonomin utveckling och sysselsättningen är således i stor utsträckning beroende av de mindre företagen. Från regionalpolitisk synpunkt spelar de en betydelsefull roll. Sist men inte minst viktigt att

peka på är deras betydelse för den svenska storindustrin. I ett uttalande från ett av Gävleborgs läns största företag – jag fick det till årsmötet med länets hantverks- och industriföretagare i Ljusdal den 22 maj – heter det bl. a.:

”Det skulle innebära en mycket stor nackdel om koncernen inom sin egen organisation även skulle ha att utföra den servicetillverkning och de tjänster, som de små och medelstora företagen i dag svarar för. Dessa företag och deras hundratals anställda utgör genom sin specialisering en utomordentligt viktig komplettering av verksamheten vid ett storföretag som vårt. — Vi finner det vara ett vitalt intresse för vår industri och vårt samhälle att de små och medelstora företagen får fortleva och bedriva sin verksamhet under så gynnsamma förhållanden att de även i framtiden kan svara för sin viktiga roll i samhället och i samverkan med de stora företagen.”

Mot denna bakgrund synes det mig i hög grad angeläget att de lagar som riksdagen antar är så skrivna och utformade att de utan alltför stora svårigheter kan tolkas av företagare utan juridisk utbildning och inte verkar utvecklings- eller sysselsättningshämmande eller förorsakar större problem för de mindre och medelstora företagen än för övriga företag på den svenska arbetsmarknaden. Så har nämligen, enligt min mening, varit fallet med flera av de många lagar och bestämmelser som vi under senare år fått, t. ex. när det gäller löneskatt, yrkesutbildning, praktikanställning, ledighet för utbildning och principerna för statliga lån. Jag hoppas att justering av en del av dessa kommer att ske under kommande riksdagar.

Det nu föreliggande förslaget till lag om medbestämmanderätt i arbetslivet är likaledes storföretagsanpassat och mycket svårt att tillämpa i de mindre företagen. Det är gjort för företag med en administrativ apparat, inkluderande sakkunskap även när det gäller lagfrågor. Det är en komplicerad och delvis motstridig lag som här läggs fram.

Under de mer än 40 år som jag varit företagare och sysslat med småföretagsfrågor kan jag inte påminna mig någon period då det varit så mycken oro ute bland företagarna som det f. n. är över nyligen beslutade lagar och över dem som riksdagen i dag sannolikt kommer att anta. Man känner sig inte kapabel, man har inte tid, man har inte ork att sätta sig in i alla juridiska bestämmelser som här föreligger.

En näringslagstiftnings första rättesnöre bör vara att den skall underlätta för företagen att producera någonting, prestera någonting, anställa folk och över huvud taget finna sig till rätta inom den ram som samhället anger. På den punkten har den här lagen åtskilliga skönhetsfläckar. En del av dessa har påtalats i moderata samlingspartiets partimotion och i enskilda moderata motioner. Det har följts upp i reservationer av herr Oskarson och mig, ibland även stödda av representanter för övriga borgerliga partier. Bifall till dessa reservationer kan ta bort en del av skönhetsfläckarna.

Lagen präglas också av misstänksamhet mot företagarna och kan på-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

verka intresset för enskild företagsamhet i framtiden. Som exempel kan nämnas påföljdssystemets ensidiga inriktning. I lagen talas det om kännbara eller mycket kännbara skadestånd, då en arbetsgivare av olika skäl missar en eller annan formell föreskrift. Gör däremot arbetstagaren sig skyldig till uppsåtligt brott mot avtal blir påföljden obetydlig. En lagstiftning som så ensidigt riktar sig mot ena parten strider mot principerna om jämlikhet och rättvisa inför lagen. Lagrådet har också kraftigt understrukit den synpunkten.

Bland de mindre företagen hade många väntat sig att man, som i Väst-Tyskland, skulle ha undantagit de mindre företagen med upp till ett visst antal anställda. I Västtyskland är t. ex. gränsen satt till 100 anställda.

I moderata samlingspartiets partimotion föreslås undantag från lagen för företag med mindre än tio anställda. Under alla förhållanden anser vi att i samtliga företag förhandlingar skall föras med och information lämnas till inom företaget anställd facklig förtroendeman, såsom klubbordförande eller, om dylik ej finns, till en av fackföreningen utsedd, inom företaget anställd kontaktman.

Enligt 11-13 §§ i propositionen skall informationsskyldighet och förhandlingar fullgöras direkt med organisationerna, vilket kommer att medföra att fackliga ombudsmän som ej är anställda i företaget blir förhandlare. Som herr Oskarson tidigare påtalat blir det alltså i många företag inte de anställda i företaget som får möjlighet till information resp. förhandlingar. 90 % av samtliga företag saknar nämligen fackklubb.

Vi anser att ett företag under alla förhållanden skall ha rätt att förhandla med sina medarbetare. Det är ju demokratin på arbetsplatsen som lagstiftningen gäller, eller hur herr statsråd? Och demokrati på arbetsplatsen innebär ett bra samspel mellan medarbetarna i ett företag och företagsledaren. Det kan inte heller rimligen förväntas att cirkulerande fackliga ombudsmän skall ha de kunskaper om och den lojalitet mot företaget som personer anställda i detsamma i regel har. Erfarenheten från mångårig verksamhet, åtminstone när det gäller mindre företag, är ju den att det i regel är ett mycket gott samarbete och förhållande mellan företagsledaren eller företagaren och de anställda. Det kan inte heller vara önskvärt att fackliga organisationers tjänstemän skall motta informationer från flera inbördes konkurrerande företag, kanske inom samma bransch. Systemet kan också leda till att förhandlingar tar betydligt längre tid än vad som borde vara nödvändigt.

I det föreliggande förslaget har utöver arbetsrättskommitténs förslag tillkommit möjligheten att träffa kollektivavtal angående verksamheten i övrigt. Enligt lagrådsremissen anses härmed företagsledningsfrågor ingå, t. ex. försäljning, reklam, produktavyttring, leverans, order, lagerhållning, ekonomiska frågor, finansiering, budget och investeringar.

Enligt moderata samlingspartiets uppfattning måste det enda riktiga vara att den unga person som satsar sitt sparkapital för att få i gång ett litet företag skall ha möjlighet att bestämma över i varje fall de ekonomiska frågorna. Vi kan inte acceptera att personer som ej påtar sig

ekonomiskt ansvar skall påverka besluten i de nämnda frågorna. Det skulle ytterligare, såvitt jag förstår, medverka till den redan nu konstaterade nedgången i nyetableringarna och skapa tveksamhet inom företagen beträffande nyanställningar och investeringar.

Herr talman! Jag skall spara på tiden och i korthet yrka bifall till ett antal reservationer.

Jag ber att få yrka bifall till

1. reservationen nr 4, i vilken anses att förhandlingar och information skall ske med i företaget anställd. Därigenom tillförsäkras de anställda även på de mindre arbetsplatserna ett inflytande som är i paritet med det som finns på de större arbetsplatserna;

2. reservationen nr 5, under förutsättning att reservationen nr 4 faller. I reservationen nr 5 föreslår vi att företag med färre än tio anställda undantas från lagen.

I händelse av att reservationen nr 4 avslås anser vi att den här lösningen, även om den har vissa principiella svagheter, är att föredra, då det inte visat sig möjligt att få till stånd andra regler som möjliggör att de mindre företagen på ett smidigt sätt kan fullgöra sin informations- och förhandlingsskyldighet gentemot de anställda direkt, vilket förvisso i praktiken skett i långliga tider utan särskilda lagar och bestämmelser;

3. reservationen nr 25, under förutsättning av bifall till reservationerna 5 och 24;

4. reservationen nr 27, i vilken föreslås vissa angelägna regler om tystnadsplikt;

5. reservationen nr 31, som innebär att företagsledningsfrågor undan-
dras från lagen;

6. reservationen nr 35, i vilken anses att eftersom den fackliga ve-
torätten över huvud taget inte utretts och remissbehandlats detta f. n.
ej skall föranleda något beslut utan utgå ur lagförslaget.

7. I vad gäller socialdemokraternas och vpk:s reservationer 44–47 hän-
visar jag till vad jag redan tidigare anfört om likhet inför lagen. Jag
yrkar avslag på dessa och bifall till utskottets hemställan i berörda delar.

En del andra reservationer har herr Oskarson redan talat om, och jag
ber att få instämma i hans anförande liksom i hans repliker. Fru af Ugglas
kommer senare att beröra ytterligare några reservationer. Jag ber att få
yrka bifall till samtliga reservationer som undertecknats av representanter
för moderata samlingspartiet.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, betona att vi i moderata sam-
lingspartiet inte, som ofta framförts i den allmänna debatten, yrkar avslag
på förslaget om de anställdas medbestämmanderätt i företagen. Vi strävar
att arbeta för en samhällsutveckling som tillgodoser de enskilda män-
niskornas önskemål och behov. I centrum står samhällsmedborgarnas
krav på frihet, trygghet och välfärd för sig och de sina, oavsett om de
är företagare eller anställda.

Med våra motioner och våra reservationer har vi velat undanröja en
del skönhetsfläckar i lagen och göra den anpassningsbar även för mindre

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

och medelstora företag till gagn för oss alla och, herr statsråd, inte minst till gagn för de anställda i dessa företag.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordgren tyckte inte om mitt anförande. Det var något av kosackvalet över det, sade han. Det var väl jag som gav honom idén när jag återgav synsätt från hans egen partiledare.

Herr Nordgren avslutade med att säga att moderata samlingspartiet inte yrkat avslag på förslaget om anställdas medbestämmanderätt. Nej, men det är bra nära. Man har naturligtvis inte gjort det generellt, men på ett otal viktiga punkter begär man förändringar som skulle innebära att vi blev kvar i det gamla och att löntagarna inte skulle få något reellt inflytande.

Jag har räknat efter, och på inte mindre än 24 punkter vill moderaterna ändra förslaget. Därtill är man med på åtta punkter i majoritetsskrivningen mot propositionen. Tillsammans är det på 32 punkter man vill ändra förslaget.

Ändå skulle det inte förvåna mig om man får höra att det är moderata samlingspartiet som genomfört reformen. Det är inte alls på det sättet. Granskar man dessa reservationer ser man att de skulle föra in på en sådan linje att vi inte fick någon förändring alls.

Nog är det väl så, herr Nordgren, att ni tar emot pengar av Svenska arbetsgivareföreningens medlemmar? Om jag inte minns fel har er andre vice partiordförande sagt att ni gärna tar emot pengar om någon kommer upp och lämnar dem till er. Då kan det nog vara företag med bland dessa givare också. Därför försöker ni otvivelaktigt motarbeta propositionens förslag så långt att det skulle bli i det närmaste meningslöst.

Herr Fransson från centerpartiet var ganska timid i sitt inlägg. Han kan de här frågorna mycket väl, det har jag sagt tidigare, och är därför utomordentligt försiktig i motsats till herr Nilsson i Tvärålund som är litet mer vårdslös. Men nog är det väl märkligt att man i tidningarna skall få läsa om er gruppmiddag där ni beskriver fackföreningsrörelsen som något slags maktgalet – jag vet inte vad. Jag tycker att det är en underlig inställning till fackföreningsrörelsen med tanke på att ni ju ger sken av att vilja stödja den och främja dess intressen.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Enligt den överenskommelse som har träffats skulle vi mig veterligt inte få replik förrän efter den pågående debattomgången, så det förvånar mig att herr Nilsson i Kalmar fick det. Men jag förstår att herr Nilsson var angelägen att fortast möjligt få säga någonting.

Herr Nilsson påtalade att vi hade 24 reservationer och redovisade avvikande meningar på 32 punkter. Ja, det är alldeles riktigt att man kan räkna på det viset, men här rör det sig ju om ett stort antal följdreservationer som tillkommit av tekniska skäl.

Vidare sade herr Nilsson att vi får betalt eller tar betalt av Svenska

arbetsgivareföreningen – så föll orden. Det förhåller sig absolut inte på det sättet. Lika väl som LO:s medlemmar betalar sina medlemsavgifter så betalar företagare i regel avgift till en företagarorganisation, men bidrag som ges därutöver är fullkomligt frivilliga, oavsett vem som är mot- tagaren.

F. ö. vill ju LO på sikt överta företagen helt och hållet, i varje fall enligt det förslag som herr Meidner har presenterat och som LO:s ord- förande har uttalat sig för.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare har under senare år genomgått betydande förändringar när det gäller möj- ligheterna för arbetstagare att få ett större inflytande på sin arbetsplats. Det har varit en naturlig utveckling i riktning mot ökad demokratisering. Arbetsgivaren har funnit att en vidgad medverkan i företagets arbete från de anställdas sida kunnat ge positiva bidrag. Därför kan man märka alltmer ökade kontakter och samråd i arbetslivet. Arbetstagarnas plats i styrelser, företagsnämnder och olika projektgrupper för planering utgör exempel på en utveckling som vuxit fram. Vi kan bara konstatera att arbetslivet genomgått en reformering som redan i sig själv gör det na- turligt att gå vidare i fråga om arbetslivets demokratisering.

Inom folkpartiet har vi sedan länge drivit frågan om ökad insyn och medbestämmanderätt för de anställda, och därmed har vi velat främja en utveckling av arbetsdemokratin.

För oss är det inte, som herr Nilsson i Kalmar påstod, en omvändelse under galgen. Tvärtom har vi, som också utskottets ordförande herr Eriks- son i Arvika påpekade, inom folkpartiet länge drivit frågorna om en ökad arbetsdemokrati. Herr Nilsson antydde dessutom försåtligt att folk- partiet skulle företräda arbetsgivarnas intressen och få betalt för detta. Jag vill bestämt tillbakavisa ett sådant påstående. Jag tror inte att någon, allra minst löntagarna, är betjänt av att vi för debatten på den nivån i denna mycket viktiga fråga. Vi ser det som en riktig utveckling att en ökad arbetsdemokrati måste leda till vidgad insyn, inflytande och medbestämmande på skilda nivåer i företag men också i allmän för- valtning.

Att detta skall befrämja ett gott samarbete mellan företag och anställda bör inte vara blott en from förhoppning. För att ge oss ett stärkt och expansivt näringsliv är detta tvärtom något av en förutsättning.

Jag tror att om man skall kunna trygga sysselsättningen för framtiden är en förutsättning härför ett väl utvecklat näringsliv.

Den reform vi nu skall besluta om på arbetsrättens område är i en del avseenden ett accepterande av redan existerande utveckling. Men den kommer i sin utvidgade form att få betydande verkningar.

Det kommer att kräva en stor vilja till anpassning och klok hand- läggning för att genomföra densamma så att den inte får en hämmande effekt och leder till ökad byråkratisering av nödvändiga beslutsprocesser

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

i de frågor som rör företagens verksamhet och utveckling.

Ett vidgat medbestämmanderätt för de anställda leder naturligt fram till ett ökat ansvar för de beslut man medverkar i – vare sig det gäller i form av förhandlingar före eller ett direkt deltagande i beslutsprocessen.

Det står också klart för en modern och progressiv företagare att man bör utnyttja den erfarenhet och de kunskaper som en arbetstagare har och som kan ge ett viktigt bidrag till ett företags utveckling.

Ett fortsatt reformarbete på arbetsdemokratins område aktualiserar också en fråga som berörs i det här betänkandet, nämligen om denna lags anpassning till andra lagar, bl. a. aktiebolagslagen. Det är därför angeläget att man gör en översyn av denna liksom att man tar upp frågan om en ny förvaltningsform för mindre och medelstora företag.

Utskottet har även uppmärksammat den osäkerhet som kan råda i fråga om möjligheterna att förena denna lag med associationsrättslig lagstiftning. Utskottet framhåller att det är angeläget att den osäkra situationen klaras ut.

Man förutsätter därför att det utredningsarbete härom som aviseras bedrivs så skyndsamt att de ändringar i annan lagstiftning som kan visa sig nödvändiga kan genomföras innan medbestämmandelagen träder i kraft. Detta har också utskottet sagt i sin skrivning, och jag tror att det är betydelsefullt att få en belysning av dessa frågor, och jag vill instämma i utskottets bedömning.

Jag är en aning förvånad över att de socialdemokratiska ledamöterna inte varit intresserade av att snabbt undanröja den rättsliga oklarhet som ändå kan finnas på den här punkten.

En lag av den här karaktären och omfattningen är av genomgripande betydelse för parterna på arbetsmarknaden. Detta gäller i hög grad den enskilda sektorn men det är också viktigt för den offentliga, som också omfattas av denna lag men där beslutsprocesserna är något annorlunda.

Lagens genomförande kommer inte att ske utan att det uppstår problem som måste lösas. Det framgår redan av behandlingen av det här digra betänkandet i inrikesutskottet, där uppfattningarna i flera frågor skilt sig från varandra.

Låt mig här betona att vi från folkpartiets sida ser positivt på de förändringar i arbetsrätten som föreslås i denna lag om medbestämmande, och enligt vår uppfattning bör, som jag sagt tidigare, en arbetsrättslagstiftning tillförsäkra alla anställda en medbestämmanderätt.

Men jag tror att man måste ha med i bedömningen den inverkan och de förändrade förhållanden och förpliktelser det medför för företagen och den enskilde företagaren.

Lagen innebär en omfattande förhandlings- och informationsskyldighet för alla företag.

Den förstärkta förhandlingsrätten föreslås få formen av en primär förhandlingsskyldighet för arbetsgivaren, och denna förhandlingsskyldighet skall i första hand utövas gentemot lokal arbetstagarorganisation.

Detta synes kunna fungera på ett riktigt sätt i företag som är av sådan

storleksordning att där finns en lokal organisation, t. ex. i form av en fackklubb. Man har där en förhandlingsapparat, som möjliggör snabba kontakter i de frågor som bör bli föremål för förhandling.

Att här uppfylla lagens bestämmelser bör alltså inte medföra några problem. Men i de mindre företagen, och särskilt i de små med ett fåtal anställda, blir det genast fråga om att finna former för ett förhandlings- och informationsmönster som kan fungera på ett riktigt sätt.

Förhandlingsskyldigheten skall i första hand fullgöras mot lokal arbetstagarorganisation. Men det är naturligt att man i de företag där sådan inte finns ställer frågan: Hur skall det lösas här? Vem skall vi primärt förhandla med?

Är det lämpligt att göra undantag för dessa företag? Eller är det behov av andra bestämmelser i lagen?

Att man är tveksam i denna fråga behöver inte betyda att man vill motsätta sig lagen som sådan, utan frågan är hur man skall finna en lösning som kan fungera med smidighet.

Vi har från folkpartiets sida sökt bedöma denna fråga mot bakgrund av vår allmänna positiva inställning och önskan att finna en praktisk lösning av dessa problem. Därför har vi föreslagit att i stället för en lagändring, som ändå inte skulle lösa problemen för alla företag, försöka få till stånd en skrivning i motiven till lagen som ålägger parterna att lösa frågan om förhandlings- och informationsskyldighetens fullgörande på ett smidigt sätt i de små och medelstora företagen.

Vi ser det som en framgång för vår syn i denna fråga att dessa synpunkter blivit tillgodosedda i utskottets skrivning, som jag ber att få citera några avsnitt ur:

”Enligt utskottets uppfattning bör denna fråga lösas genom att parterna på arbetsmarknaden träffar överenskommelse om lämpliga former för förhandlingar. En lagreglering kan ge en lösning som passar kanske flertalet fall, men den kan knappast täcka de mångskiftande behov som kan finnas ute på arbetsplatserna. Utskottet utgår från att organisationerna på såväl arbetsgivar- som arbetstagsidan kommer att anpassa sin interna organisation och sitt sätt att arbeta till de nya krav som lagstiftningen för med sig.

Enligt utskottets uppfattning bör det vara ett gemensamt intresse för arbetsmarknadens parter att se till att kontaktvägar och förhandlings-system anordnas på ett ändamålsenligt sätt så att de enskilda arbetstagarna på arbetsplatserna får inflytande och insyn i frågor som direkt angår dem.

Jag citerar vidare ur utskottets skrivning: ”Om det bedöms lämpligt kan genom kollektivavtal förhandlingsskyldighet kompletteras med skyldighet att överlägga med arbetstagarna direkt i vissa frågor på mindre arbetsplatser.”

Efter de linjer som utskottet sålunda har formulerat i sitt betänkande tror jag det skall finnas möjligheter att lösa många av de problem som har ventilerats här i den tidigare debatten och som rör de mindre och medelstora företagen och företag och arbetsplatser där man inte har någon

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

lokal arbetstagarorganisation.

Jag bedömer det som nödvändigt att finna praktiska former för denna kontaktverksamhet för de mindre företagen. Dessa drivs många gånger i informella former, och det är nödvändigt att de inte kommer in i en förhandlingsprocess som skapar krångel, byråkrati och hinder i verksamheten.

Jag ser därför motivskrivningen i utskottets betänkande som den lämpligaste vägen att åstadkomma de lösningar för de mindre arbetsplatserna som vi eftersträvar.

Jag skulle sedan vilja säga något om informationsskyldigheten. Lagen ger vittgående rätt till information och ålägger arbetsgivaren en skyldighet till information om verksamhetens allmänna utveckling produktionsmässigt och ekonomiskt liksom i fråga om riktlinjer för personalpolitiken. Det gäller även rätten att få tillgång till bokföringshandlingar och granska räkenskaper och andra handlingar som berör arbetsgivarens verksamhet.

En så vittgående informationsskyldighet har självfallet skapat viss oro för att denna skall kunna medföra skada för företagaren. Det är särskilt fallet i fråga om de mindre företagen och sådana företag där ägarens personliga ekonomi är kopplad till företaget.

Enligt lagförslaget är informationsplikten begränsad till uppgifter som arbetstagaren behöver. Hur det skall tolkas kan bli föremål för olika bedömning. Därför är det nödvändigt att slå fast, som också utskottet gör, att informationsskyldigheten inte gäller bl. a. privata förhållanden, utvecklings- och forskningsarbete av synnerligen hemlig natur samt uppgifter i samband med anbudsgivning i konkurrens med andra företag. Det är angeläget att risk för skada inte uppstår om en uppgift lämnas ut.

Dessa frågor har väckts i flera motioner och återspeglar något av den oro som vi måste konstatera att många företagare känner. I folkpartiets partimotion har vi yrkat att informationsskyldigheten ej skall behöva fullgöras, om den kan bedömas medföra påtaglig risk för skada.

Nu är utskottet inte berett att förorda någon allmän regel utan besvarar denna motion och andra med en skrivning som jag tidigare delvis återgivit och som borde föranleda försiktighet vid informationen.

I reservationen 23 från folkpartiet och centern har vi betonat följande:

”Undantagen bör enligt utskottets uppfattning inte vara alltför begränsade med hänsyn till de stora värden som kan stå på spel.”

Vi har med den här skrivningen velat betona att informationsskyldigheten får handhas på sådant sätt att risk för skada inte uppkommer men att för arbetstagaren erforderliga uppgifter därmed inte får begränsas. Jag tror att det skall finnas en möjlighet att lösa också den frågan.

Andra delar av det föreliggande betänkandet kommer herr Ekinge att behandla senare i denna debatt.

Det har tidigare sagts i debatten att det råder betydande enighet kring de stora principerna i det lagförslag som vi nu har på riksdagens bord. Jag vill gärna instämma i den bedömningen. Det kommer att ha betydelse

för den fortsatta utvecklingen när det gäller arbetsdemokrati, medbestämmanderätt och arbetstagarnas möjligheter att själva påverka sin situation inom de företag och de områden där de har anställning.

Herr talman! Med vad jag framfört vill jag yrka bifall till den reservation där folkpartiet förekommer och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Det förslag vi nu behandlar kommer från en utredning som blev tillsatt efter beslut i riksdagen 1971. När det beslutet fattades av riksdagen hade vi i många år haft arbetsfred på vår arbetsmarknad, som blev definitivt bruten i och med 1969 års gruvstrejk och den strejkvåg som följde därefter.

Dåvarande LO-ordförande Arne Geijer var första namn på den motion som föranledde beslutet i riksdagen och sedan utredningen. Jag erinrar mig att Arne Geijer sade i riksdagen, när vi skulle fatta det här beslutet, att de dåvarande samarbetsavtalen, som instiftats i Saltsjöbadsandan på 1930-talet, var otidsenliga och att vi måste skaffa 1970-talets Saltsjöbadsavtal. Jag kan gratulera förre LO-ordföranden till att ha fått ett förslag enligt sina intentioner. Det kan jag belägga med två citat ur betänkandet, som visar att han har fått fullständigt rätt. De återfinns på s. 23. I det första heter det: "Reformen ger nya utgångspunkter för ett samarbete på arbetsplatserna som bör vara till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället." I det andra står det: "Det är sålunda viktigt att parterna på arbetsmarknaden fyller de ramar för inflytande som nu dras upp med ett innehåll som är förenligt med effektivitet och smidighet i beslutsfattandet hos företag och myndigheter." Jag kan i denna debatt passa på att gratulera socialdemokratin till det sällskap den fått av tre borgerliga partier vad gäller principerna i det förslag som nu behandlas.

Men vad vi kan slå fast är att förslaget till medbestämmanderätt öppnar vägen för nya samarbetsavtal, att äganderätten till produktionsmedlen finns kvar hos arbetsköparna och därmed också § 32-makten. Ägandet ger ju makt. Därför håller vi inom vpk fortfarande fram parollen: Kamp mot SAF:s § 32.

Sedan mitten av 1960-talet har kapitalismens kris fördjupats allt snabbare. Klassmotsättningarna har skärpts. Rationaliseringstakten ökar i hela arbetslivet. Omflyttningarna inom företagen blir allt snabbare liksom nedläggning, sammanslagning och förflyttning av företag. Makt och ägande koncentreras till allt färre finansgrupper.

Arbetsmiljön försämrats genom bl. a. gifter och kemikalier. En fortgående stegring av arbetstakten slår ut allt fler i allt lägre åldrar ur arbetslivet. Förtidspensioneringar och sjukskrivningar, som har sin grund i arbetslivets förhållanden, slår nya rekord. Trots bättre utbildning får allt fler monotona, tråkiga och stressande jobb inom hela arbetslivet. Monopolens pris- och hyresutplundring urholkar reallönerna och hotar lönarbetarnas standard.

Denna utveckling beror inte, som man gör gällande från borgerligt

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

håll, på den tekniska utvecklingen, utan den beror på att teknik och arbetsorganisation utformas för att tillfredsställa kapitalets krav på högsta möjligt profit.

Sedan hamn- och gruvstrejkerna 1969–1970 har den spontana arbetsplatskampen hela tiden ökat i styrka. Arbetarna har allt oftare fått tillgripa strejkvapnet för att sätta oresonliga arbetsköpare på plats. Kampen har gällt bättre arbetsmiljö, nya löneformer och högre löner, i kamp mot de centrala avtalen som ofta slutits över medlemmarnas huvuden.

De två senaste årens stegrade arbetsplatskamp och strejker har, som Valter Korpi har påpekat i sin artikelserie i LO-tidningen nr 7–9 i år, främst gällt ekonomisk försvarskamp som resultat av den allt snabbare inflationen.

Det är med utgångspunkt i denna utveckling av arbetsmarknaden som man skall bedöma regeringens förslag till medbestämmanderätt.

De framsteg som finns i propositionen – jag vill betona att det finns sådana där – är den utvidgade skyldigheten för arbetsköparna att förhandla, informationsskyldigheten, en utvidgning av tolkningsföreträdet samt vetorätten i vissa entreprenadfrågor.

Men med detta stannar också framgångarna i förslaget, och i stället uppträder en mängd negativa inslag: skärpningarna i fredsplikten, arbetsdomstolens stärkta ställning, sammankopplingen mellan löneförhandlingar och medbestämmanderättsavtal och förhållningen av viktiga kampkrav i form av vetorätt för lönarbetarna.

Regeringen har inför den sociala utvecklingen på våra arbetsplatser haft två vägar att gå för att möta den berättigade oro som finns på arbetsmarknaden. Den första är att i lagen stödja lönarbetarnas kamp för bättre arbetsvillkor. Den andra är att skärpa nuvarande lagstiftning – och det har skett – så att den spontana arbetsplatskampen mot de sociala villkoren försvåras.

Regeringen har tyvärr valt den senare vägen. Via samarbetsavtal skall arbetslivets frågor lösas, och de som opponerar sig emot den kapitalistiska utvecklingen som blir en följd av samarbetsavtalen skall straffas, avskedas och svartlistas.

Regeringens slagnummer i den här lagen är dess § 32. Men vad innebär den i själva verket? Jag citerade i början ur betänkandet att huvudmålet för medbestämmanderättslagen skulle vara samarbete. Hur är det samarbetet ute på arbetsplatserna? Och hur skall det utvecklas?

Arbetsmarknadsministern sade här tidigare i dag att vad det gäller är att arbetarna skall få befogenheter och ansvar. Men de radikala kraven från arbetsplatserna om makt för lönarbetarna och de fackliga organisationerna för att påverka arbetets ledning och fördelning, arbetsmiljön och personalpolitikens utformning, rationaliseringsverksamheten m. m. har ju samtidigt oroat arbetsköparna. Därför har SAF utarbetat nya metoder för arbetets ledning, metoder anpassade till den teknologiska utvecklingen med en allt större och starkare datastyrning av produktions- och arbetsprocesserna i företag och myndigheter. Metoderna är avsedda

Onsdagen den
2 juni 1976*Arbetsrättsreform
m. m.*

att ge företagsledningarna och myndigheterna möjligheter att leda arbetet på ett effektivare sätt och verksamheten på ett nytt sätt utan att det sker någon maktförskjutning till förmån för de anställda. Ledande principer i arbetsköparnas nya strategi är ju delegering av beslutanderätten till en lägre nivå i företagen och myndigheterna. Inom givna ekonomiska ramar, produktionsmål och produktionsnormer skall de anställda utan maktbefogenheter vara med och ta ansvar för att rationalisera och effektivisera verksamheten. Samtidigt förstärks de centrala staberna i företag och myndigheter med en mer kvalificerad elit av experter på samarbete, ideologisk påverkan och andra nya styrsystem för att öka effektiviteten.

Svenska arbetsgivareföreningen har i sin skrift Nya arbetsformer dragit den generella teoretiska slutsatsen av försöksverksamheten med företagsanpassade samarbetsformer i 500 företag. Slutsatserna är att i morgondagens industrier produktion och administration närmar sig varandra och smälter ihop i nya "produktverkstäder", som man säger. Gemensamma nya prestationslönesystem utformas för arbetare och tjänstemän. Produktionsbasen bör vara produktionsgrupper eller s. k. självstyrande grupper. Arbetsledaren skall utan ordergivning och med gruppträning i samarbete vara företagsledningens förlängda arm på ett nytt sätt för att skapa så effektiva produktionslag som möjligt. Samarbetsorgan som är alltför orationella och dyrbara då de tar alltför mycket dyrbar tid i anspråk avvecklas och ersätts successivt med samarbete på alla nivåer i företags arbets- och linjeorganisation.

De här nya ledningsprinciperna går igen överallt: i privata företag, i statens industrier, i de affärsdrivande verken och i kommuner och lands-ting. Mycket utpräglat framträder här statens affärsdrivande verk Posten, Tele och SJ. Försöksverksamheten bedrivs med beslutande partssammansatta verksnämnder på regional och lokal nivå och inom givna ekonomiska ramar. Med resultat- och effektivitetsansvar inför den centrala myndigheten får de anställda vara med om att fatta beslut utan att ha någon makt att hindra sådana beslut som är negativa för de anställda. Detta har naturligtvis ingenting med företagsdemokrati att göra.

Mot denna utveckling och dessa nya ledningsmetoder, som arbetas fram i samarbete med den fackliga toppledningen, har den fackliga ledningen ingen självständig strategi. Eller har de någon sådan? Svaret är att det har den inte. I stället för att kräva den grundläggande säkerhet och andra rättigheter som underlättar den fackliga kampen inriktar den sig på medbestämmanderätt på alla nivåer i företag och myndigheter eller på ett inflytandesystem inbyggt i företagets och myndigheternas linjeorganisation.

Jag tror att Åke Olsson i Aftonbladet i början på det här året träffade rätt när han i sin artikel – eftersom jag har citerat honom i kammaren tidigare skall jag göra det ännu en gång – undrade vad meningen med reformerna inom arbetslivet är. Han skrev:

"Är då de nya reformerna inom arbetslivet en anpassning till den tek-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

nologiska omvandlingen? Det vill säga: har maskin- och datastyrningen på arbetsplatserna gått så långt att arbetsgivarna överlåter det dagliga ansvaret över produktionen till de anställda?

Processerna är så oerhört komplicerade att de inte går att rubba om man inte har den ekonomiska makten. Alltså, säger arbetsgivarna till sina anställda, ta hela rubbet upp till en viss nivå, men ta då också ansvaret och problemen. Själva klipper vi kupongerna och bestämmer vad som ska produceras och hur det ska produceras.

Den nya arbetsrätten innebär visserligen att i princip allt ska vara förhandlingsbart, men när man kommer till den yttersta punkten – t. ex. om företaget ska läggas ner och vad som ska produceras – är arbetsgivaren fortfarande suverän.

Den som står och tillverkar skit kommer att få tillverka skit även i fortsättningen. Men nu är det han själv och i synnerhet hans egen fackförening som blir ansvarig för att skiten kommer ur maskinerna i den takt som arbetsgivarna bestämmer.”

Det finns flera exempel på avtal som har denna huvudinriktning. Jag vill här bara nämna avtalet om företagshälsovården.

Detta är tydligen den innebörd och de realiteter man får räkna med i de samarbetsavtal som kommer som en följd av regeringens förslag till medbestämmanderätt.

Vårt parti anser att denna samarbetspolitik måste kastas över bord om man verkligen vill förbättra arbetsförhållandena. Vi har i vår partimotion klart visat vad som borde vara utgångspunkterna för en facklig kamp för att förbättra arbetsvillkor och för att bryta kapitalägarnas makt över produktionsmedlen. Där slår vi också fast följande:

Verklig ekonomisk demokrati och företagsdemokrati förutsätter planhushållning och socialism. Varje diskussion om arbetarmakt och arbetarstyrda företag som inte har sin utgångspunkt i att man skall avskaffa det kapitalistiska ägandet leder till illusioner och till att lönarbetarna och fackföreningarna knyts hårdare till de kapitalistiska företagen.

Man kan inte skilja på frågan om kampen om makten i företagen och om makten i samhället, dvs. över statsapparaten och produktionsmedlen.

Vi måste också komma ihåg att kapitalismen är ett system för maximering av profiten. Det företag som inte ger ägarna tillräcklig profit läggs ned. Det stora kapitalet äter upp det lilla. Avgörande beslut, som gäller hundratusentals anställda, fattas i koncernledning, ofta med säte utomlands. Ingenting av detta ändras genom medläggande, medbestämmande, medansvar och genom att fackföreningarna tar ett huvudansvar för rationaliserings- och personalpolitik.

Den s. k. offentliga sektorn och de statliga företagen är också en del av den kapitalistiska ekonomin. Utvecklingstendenser som alltid främst kännetecknat de privatägda företagen med ökad press på de anställda och ökad utslagning ger sig alltmer till känna också i den allmänägda sektorn. De statliga affärsverken drivs allt hårdare efter lönsamhetsprin-

cipen. Kommunernas och landstingens allt trängre ekonomiska ramar leder till att man söker binda upp de fackliga organisationerna för en rationaliserings- och personalpolitik där samma effektivitets- och lönsamhetsprinciper tillämpas som i de privata företagen.

Avgörande för om samhället är socialistiskt eller kapitalistiskt är ägandet av produktionsmedlen och vilken klass som behärskar statsapparaten.

Vi säger också att socialismen bara kan nås på klasskampens väg och aldrig genom samverkan mellan kapital och arbete.

Det är utifrån dessa utgångspunkter som vi från vpk har lagt fram ett helhetsalternativ till regeringens förslag om medbestämmanderätt. Vi anser att det behövs grundläggande demokratiska rättigheter på arbetsplatserna som ett stöd för arbetarklassens kamp. När utskottets talesman herr Nilsson i Kalmar säger att vi med vårt förslag vill genomföra socialismen så visar det hur litet en socialdemokrat har satt sig in i själva frågan hur man uppnår socialism. Våra krav är ett stöd i kampen för ett socialistiskt samhälle – på vägen mot ett sådant.

Vi utgår ifrån den ursprungliga fackliga rörelsens mål att vara arbetsköparnas motpart och inte samarbetspartner. Det som kan ge någon som helst makt för arbetarna och deras fackliga organisationer under kapitalismen är inte samarbete med kapitalisterna utan att fackföreningarna verkar som kamporganisationer och att de har demokratiska rättigheter som stöder den kampen och inte lagar som förhindrar den.

Det är därför viktigt att en lag verkligen uttalar vad den skall syfta till. Regeringens förslag ger ju en mängd illusioner om att man skall lösa arbetsplatsens problem. Men lagen säger inte vad man skall lösa utan uttalar fromma förhoppningar. Vi menar att en lag måste ha bestämda och klara mål. Därför vill vi ha en tilläggsparagraf till 32 § som skall sikta mot och förverkliga den målsättningen.

Karl Hallgren har tidigare redovisat våra sociala mål, och jag skall inte närmare gå in på dem. För att kunna förverkliga de sociala målen menar vi att det måste finnas en ovillkorlig primär förhandlingsskyldighet för arbetsköparna i alla frågor och att strejkåtgärder kan vidtas när förhandlingarna inte ger det resultat som arbetarna tycker att de skall ge.

Jag vill återigen hänvisa till Valter Korpi, som i LO-tidningen kartlagt strejkbilden i Sverige och andra länder. Han dementerar alla de påståenden om strejkernas orsaker och verkningar som kapitalisterna, de borgerliga partierna och tyvärr även regeringen och fackliga ledningar sprider – att strejkerna skulle ha sitt ursprung i okynne. Som min partiordförande Lars Werner sade i går på Sergels torg uppstår strejkerna ur de objektiva motsättningarna mellan kapital och arbete. Detta kan man inte lagstifta bort, lika litet som klassolidariteten mellan arbetarna.

Arbetarna strejkar inte av okynne. Det är arbetsköparna som provocerar fram strejkerna. Om någon mindre grupp skulle missbruka strejkvapnet och utnämna sig till ledare för arbetarklassen, så korrigerar arbetarna det själva. Detta måste också vara fackföreningsrörelsens uppfattning. Strejkförbudet slår främst mot fackföreningarnas möjligheter att utveckla

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

en självständig kamp.

Genom att arbetsköparna i kraft av ägandet kan genomföra förändringar – och den vägen öppnas främst genom regeringens 11 § – kommer kapitalintressena att genomdriva sin linje, sin utveckling av arbetslivet. Det kan alltså inte medbestämmanderätten förhindra. Vi anser att förhandlingsrätten och möjligheten till strejk inte är tillräckligt om man verkligen vill stödja arbetarna i deras kamp. Därför beklagar vi att regeringen har skjutit vetorätsfrågorna på framtiden. Det måste vara ett tecken på att regeringen gör en kompromiss – eller inte vill göra någonting. Att man inte lägger fram förslag om en vetorätt i dag beror såvitt jag förstår på att den skulle gå stick i stäv med det samarbete som man förordar.

Vi anser alltså att vetorätten behövs som ett stöd i kampen. Man skall ha vetorätt i avgörande frågor som berör arbetarnas förhållanden. Det gäller personalfrågorna, frågor vid uppsägning och omflyttning av anställda, investeringsfrågorna, frågor vid försäljning, förflyttning och nedläggning av företag, vid anlitande av entreprenörer och konsulter i alla fall, vid rationaliseringar, produktionsuppläggningar, analys och mätmetoder samt vid bestämmande av löneform.

Dessa rättigheter skulle vara av största betydelse för att fackföreningsrörelsen skulle kunna förändra arbetsvillkoren. Men detta ingrepp i arbetsköparnas makt vill tyvärr inte regeringen vara med om. Det skulle verkligen vara fråga om demokrati på arbetsplatsen – som vi helt är i avsaknad av i dag.

Regeringens förslag innehåller många tveksamheter, och jag tycker inte att de under dagens debatt har blivit särskilt mycket utredda. Därför skulle jag vilja ställa några frågor till berörda statsråd eller utskottsrepresentanter.

Om jag förstått medbestämmanderättslagen rätt, så finns där bara en diffus målsättning i fråga om vad som skall uppnås med denna medbestämmanderättslag. Man överlåter det egentligen till förhandlingar och samarbetsavtal. Men man säger också att lagen skall ge nya sociala dimensioner. Då skulle jag vilja fråga direkt: Hur kommer de problem som man har på arbetsplatserna att lösas? Det måste ju finnas någon mening bakom. När kan vi räkna med att stressen och sjukskrivningarna radikalt minskas? När kommer de monotona och ensidiga arbetsuppgifterna att minska? När kommer de arbetshandikappade att få en annan och starkare ställning i produktionen? När kommer de förtidspensionerades skara att minska?

Jag ställer dessa frågor därför att jag tycker det är mycket väsentligt att kunna tala om på vilket sätt man skall förverkliga det hela. Hitillsvarande förhandlingar och system har verkligen inte haft inriktningen att lösa de här problemen fastän man kunde ha löst flera av dem redan tidigare.

En annan fråga gäller förhandlingsrätten. Den utvidgas ju till fler områden än tidigare, och det tycker jag är bra. Men beträffande den primära

Onsdagen den
2 juni 1976*Arbetsrättsreform*
m. m.

förhandlingsskyldigheten finns det i 11 § stadgat att föreligger synnerliga skäl för uppskov med beslut får arbetsgivaren fatta och verkställa beslutet innan han fullgjort sin förhandlingsskyldighet enligt första stycket. Jag frågar mig: Varför detta undantag? Varför denna arbetsköparhänsyn?

I remissgrupperna som behandlade arbetsrättskommitténs förslag fanns det ett starkt gensvar för en lokal strejkrätt sådan som vpk nu förelår. Det träffas ett avtal under bestämda förutsättningar, men på grund av arbetsköparnas makt ändras dessa förutsättningar i de flesta fall under avtalsperiodens gång. När ett avtal ingås stadgar man fredsplikt, och den primära förhandlingsskyldigheten gäller då under fredsplikt. Detta innebär i realiteten att arbetsköparnas § 32 blir avgörande – deras makt, deras ägande kommer att bestämma under avtalsperioden.

Arbetsmarknadsministern redovisade att det är arbetsköparna som orsakar de flesta strejkerna. Jag frågar mig: Varför har det då inte kommit något förslag att den lokala fackföreningen skall kunna ta till stridsåtgärder?

I det sammanhanget vill jag också ta upp frågan om lockouten. Här gör man ett uttalande i förslaget att arbetsköparna skall kunna bli befriade från fredsplikt i ett visst bestämt skede. Om det hade funnits någon lyhördhet för de stämningar som finns på arbetsplatserna hade man väl skrivit ett mycket långt avsnitt om att den lokala fackföreningen skulle kunna göra avsteg från denna fredsplikt, skulle kunna bli befriad från den och skulle kunna sätta in hela sin styrka.

Här har tidigare talats om att vid en olovlig strejk som pågår under lång tid kan man avskedas, att den som driver en strejk i syfte att störa den ordinarie fackliga verksamheten på arbetsplatsen kan avskedas och att arbetsköparna kan befrias från fredsplikten och använda lockoutvapnet. Då frågar man sig: Varför har dessa skärpningar gjorts? De har ju inte diskuterats under remissbehandlingen.

Jag vill bolla frågan vidare. Jag såg inte på Rapport i går, men jag lyssnade på Morgonekot i dag, där LO:s andre ordförande tillfrågades om varför de här sakerna finns i förslaget när de inte diskuterats under remissbehandlingen. Han svarade: Den frågan skall inte ställas till mig – den skall ställas till arbetsmarknadsministern eller till regeringen. Och den fråga som ställs och egentligen skulle ha ett svar är: Varför har de här punkterna om en skärpning kommit in i förslaget?

Det finns en fråga till som är oerhört väsentlig och som det varit diskussion om – t. o. m. TCO har yttrat sig om den: Varför sammankopplas löneförhandlingarna och medbestämmanderättsförhandlingarna till ett och samma tillfälle? Vid förhandlingar om så omfattande ting måste det ju bli ett givande och tagande i stor skala, och i den omgången är frågan om inte arbetsköparna i kraft av sin makt har stora fördelar. Varför görs då denna sammankoppling av förhandlingarna?

En annan sida av lagen är den offentliga sektorn. Jag har tidigare skildrat hur man där i likhet med vad fallet är i den privata sektorn drabbas av rationaliserings- och effektivitetsjakten. Därför vill jag ställa

en fråga till statsrådet eller till den utskottsledamot som kan svara på den, om den inte är för tidigt framställd: Är det verkligen vettigt att utestänga en miljon arbetare från möjligheten att påverka sina arbetsvillkor? Vi kan ju ta två exempel. Sjukvårdspersonalen skall följa de politiska besluten och fullgöra sina uppgifter att ta hand om sjuka människor. Det är helt riktigt. Men när det är fråga om hur många som skall vara anställda – i realiteten alltså vilken arbetstakt man skall ha – och arbetsmiljöns utformning, borde inte de anställda då när det gäller deras egna anställningsförhållanden kunna förhandla direkt med den högsta myndigheten?

Eller låt oss ta postpersonalens problem. Det är ju en fråga som vi har behandlat tidigare här i kammaren. Där tvingas personalen rätta sig efter ramar som myndigheter och förtroendevalda har dragit upp. Där har man ingen möjlighet att direkt förhandla och strida för sin arbetsmiljö, hur många som skall vara anställda osv. Det är ju oerhört viktiga ting i dagens arbetsliv.

Vi har i vår motion framfört en mängd av de grundläggande krav som kom fram under remissarbetet. Därför har vi i reservationerna 6, 12 och 14 tagit upp frågan om den primära förhandlingsskyldigheten utan undantag. I reservationen 28 har vi också föreslagit borttagande av den sekretess som nu kan åläggas arbetarrepresentanter. Vi föreslår även att avtal skall kunna tecknas, som har demokratiska rättigheter som stöd. Det kravet återfinns i reservationen 32, där vi avvisar SAF:s § 32 och regeringens lagförslag, samma paragraf. Reservationen 32 anger också den målsättning som bör föreligga för en lag i de arbetandes intresse.

Kraven på facklig vetorätt på områden där arbetarna har speciella skäl att skydda sig mot arbetsköparnas åtgärder återfinns i reservationen 36. De omdiskuterade antistrejkbestämmelserna och de skärpningar som där har tillkommit i regeringens förslag avvisas i reservationerna 37, 41 och 49. Det innebär också krav på främst en lokal strejkrätt. Reservationen 54 slutligen underkänner lagförslaget om offentlig anställning och lagens begränsningar när det gäller möjligheterna för de offentliganställda att kämpa för sina arbetsvillkor.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till vpk-reservationerna, utom reservationen 49. Dessutom vill jag framställa det särskilda yrkande som har delats ut på ledamöternas bänkar. Jag yrkar alltså där "att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:654 yrkande 1 a och 1975/76:1861 som sin mening ger regeringen till känna att den arbetsrättsliga lagstiftningen fortfarande är präglad av klassintressen, vilket bl. a. framgår av att samhället alltjämt accepterar föråldrade arbetsköparmetoder som åsiktsregistrering och svartlistning av arbetare, vilka missförhållanden måste undanröjas genom

1. att åsiktsregistrering och svartlistning förbjuds i lag och lagens efterföljd garanteras genom obligatorisk arbetsförmedling,

2. att uppsägning eller avsked – till skillnad mot regeringens uppfattning – ej skall få vidtas mot deltagare i olovlig arbetskonflikt, sålunda

ej heller om strejk stör den ordinarie fackliga verksamheten,

3. att arbetsköparna ej skall ges större möjligheter än nu att möta olovlig strid med motåtgärder.”

Detta är ett andrahandsyrkande. Om vårt förslag om att få strejkrätten införd faller – som det nu ser ut att göra, vi har ju fyra partier emot oss i utskottet – så utgör detta yrkande vårt förslag.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är valår i år. För de olika partierna, i varje fall de borgerliga, gäller det då att framstå som så löntagarvänliga som möjligt.

Samtliga partier framställer det som om det var de som hade möjliggjort den här reformen; det är på dem det beror att den har kommit till stånd. Till vissa delar är de också med på den – det är alldeles riktigt. Men på flera vitala punkter går de emot den. Som jag förut sade har moderata samlingspartiet gått emot propositionen på inte mindre än 32 punkter. Ändå säger herr Nordgren att moderata samlingspartiet är intresserat av att reformen genomförs. Men på det sättet tar man ju bort flera viktiga avsnitt, som är vitala för oss inom fackföreningsrörelsen. Det kan vi inte godkänna. Centern har gått emot förslaget på 13 punkter, folkpartiet på 9, och vpk har en hel mängd reservationer.

Herr Nordgren nämnde nyss att fackföreningsrörelsen ger socialdemokraterna pengar. Ja, det gör vi. Och vi står för det och talar om det öppet. När ni i moderata samlingspartiet tar emot pengar av arbetsgivarna – observera, inte Arbetsgivareföreningen utan arbetsgivarna – så gör ni det självfallet för att tillvarata deras intressen, liksom vi väntar oss att socialdemokraterna skall tillvarata fackföreningsrörelsens intressen. Det är av den anledningen vi har kollektivanslutning och samarbete.

Menar herr Nordgren att ni vill genomföra den här reformen när er partiledare uttalat att demokratin är i fara i och med att reformen genomförs? Har ni varit med om att genomföra reformen, när ni går emot den på 32 punkter och gör sådana uttalanden? Jag vill påstå att ni inte har det.

På samma sätt skulle man kunna ta upp punkter som centern motsatt sig. Herr Fagerlund hävdade att centerns förslag när det gäller 14 § inte stämmer med förslaget i övrigt. På det svarade herr Nilsson i Tvärålund: Vi har testat den här paragrafen på småföretagarna. De begriper den, och det är huvudsaken. – Huvudsaken är alltså att arbetsgivarna begriper den. Men om löntagarna begriper den eller ej – det är inte så noga. I varje fall sade inte herr Nilsson i Tvärålund det.

När det gäller vpk får jag återkomma.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Inledningsvis vill jag för herr Nilsson i Kalmar påpeka att arbetsrättskommitténs majoritet i mycket stor utsträckning också består av de socialdemokratiska riksdagsledamöterna i utredningen, eftersom de endast på ett par punkter avgav reservationer.

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Herr Nilsson angrep tidigare vår reservation nr 23 angående rätten till information. När det är stora värden som kan stå på spel är det som föreslås i den reservationen och i det tillägg vi har gjort en lämplig avvägning för både ägare och anställda, menar vi. Det är någonting som parterna har förutsättningar att träffa överenskommelse om.

Att påstå att vårt ställningstagande när det gäller arbetsrättsreformen skulle leda till samma resultat som det gamla företagsnämndsavtalet är väl i alla fall, herr Nilsson i Kalmar, att ge en vrångbild av de reservationer som centerns ledamöter i inrikesutskottet står bakom.

För herr Nilsson i Kalmar är "Centerns lilla gröna" ett kärt ämne. I den skriften har vi bl. a. uttalat – och det står vi självfallet för – att det inte finns några delade meningar mellan arbetsgivare och anställd när det gäller att nå ett gott produktionsresultat. Detta är, och det är vår bestämda uppfattning, till gagn för både anställd och ägare. Jag hade hoppats att herr Nilsson i Kalmar skulle dela denna uppfattning, men det tycks han inte göra med tanke på det uttalande han gjorde.

Att det föreligger ett partsförhållande vid fördelning av produktionsresultat är en självklarhet, och det har vi också framhållit i skriften Centern på arbetsplatsen.

Herr Nilsson i Kalmar citerade också vad herr Nilsson i Tvärålund sade om de kontakter som vi inom centerrörelsen har haft med småföretagarna och de anställda i de små företagen. Nu råkade tyvärr herr Nilsson i Kalmar säga att vi endast har haft kontakt med småföretagarna, men så var inte fallet, och så uttalade sig inte heller herr Nilsson i Tvärålund.

Slutligen, herr talman, vill jag bara konstatera att enligt gjorda undersökningar röstade i det förra valet var sjätte LO-medlem på centerpartiet. Detta är bevis nog på att den politik vi bedriver engagerar allt flera löneanställda.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är övertygad om att herr Bohman kommer att svara för sig senare, men får jag, herr Nilsson i Kalmar, konstatera i samma angelägenhet att under de 16 år som jag har tillhört riksdagen har steg för steg dock tagits, inte direkt mot demokratin, men väl för att socialisera samhället. Det är det som vi moderater inte kan acceptera. De stegen har försvårat för företagsamheten på många olika punkter.

En av konsekvenserna av herr Nilssons resonemang när det gäller att ta emot betalning är att socialdemokraterna tar betalt av LO för att framsöka LO:s uppfattning. Det är ju bra att få klart besked på den punkten i fråga om socialdemokraternas politiska insatser. Vad moderata samlingspartiet beträffar är det ett självständigt parti som, även om det får bidrag, inte tar emot dem för att framsöka några bestämda meningar hos vederbörande givare. Moderata samlingspartiet för den politik som partiet bestämmer och står bakom. Skulle det från givarens sida ställas krav på partiet, är det självklart att partiet skulle tacka nej till en sådan gåva.

Statsrådet Bengtsson sade att arbetsgivaren skall förhandla först och besluta sedan, och i många fall gör man naturligtvis på det sättet, och ofta går det riktigt bra. Men det finns fall där det kanske inte alls går. Ett enkelt exempel är naturligtvis ett fartyg där man inte riktigt kommer överens, när man fått ett telegram om att gå till en annan destinationsort. Då är det litet svårt att förstå hur problemet skall lösas, om man tänker på herr Fagerlunds uttalande att medbestämmandelagen skall styra alla andra lagar. Vad händer då? Skall man då ut på Stilla oceanen hämta en ombudsman från t. ex. Göteborg för att förhandla med? Det finns saker som är helt omöjliga.

Ett annat exempel. Jag träffade en företagare för en tid sedan. Han hade ett litet företag men han hade arbetat även utomlands, ibland i Norge och ibland på andra ställen. Så fick han helt hastigt ett telegram från Saudiarabien. Vederbörande frågade om han kunde komma dit och göra installationer och ta några gubbar med sig, men vederbörande förfrågare ville ha besked inom tre timmar. Det fanns ingen fackklubb på platsen. Skulle han då inte få förhandla med sina egna om någon ville följa med eller ej? Finge han inte det skulle det ju vara att medverka till att den affären skulle gå honom, och antagligen också landet, förbi.

Herr JONSSON i Mora (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar vill ge sken av att de borgerliga partierna i väsentliga avseenden skulle vara emot den här lagen. Jag ber att få påpeka, vilket sagts tidigare från olika håll, att i de stora principerna är vi överens. Det har säkert framgått av vad vi från folkpartiets sida har sagt, att vi länge har drivit frågan om en vidgad arbetsdemokrati. Därför tror jag att det är litet felaktigt när herr Nilsson i Kalmar säger att folkpartiet gått emot förslaget på tio punkter. Vi har strängt taget bara en reservation. De övriga punkterna är utskottets majoritetsskrivningar, och i vissa frågor har vi majoritetsskrivning tillsammans med socialdemokraterna i utskottet.

Vi har sett det så, att även i den mest perfekta lagstiftning kan det behövas vissa kompletteringar, och det kan uppstå smärre avvikelser och göras förtydliganden. Det har väl kommit fram under behandlingen i utskottet. Men i fråga om själva grundtanken har det inte, som vi ser det från folkpartiets sida, rått några delade meningar.

Låt mig än en gång betona att folkpartiet länge har drivit frågan om arbetsdemokrati och ett vidgande av möjligheterna för de anställda att delta i beslutsprocessen på företagen. Det är alltså inte – jag får återkomma till vad jag sade tidigare – från folkpartiets sida fråga om någon omvändelse under galgen, som herr Nilsson i Kalmar uttryckte det tidigare, utan det är en grundtanke vi länge drivit i den här frågan, nämligen att medverka till ökad arbetsdemokrati.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar lyckades disponera sina tre minuter så att han inte kunde svara på någon av mina frågor. Jag vet inte om

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

det var en prioritering av vad han tyckte var viktigast, men jag skulle tro att det, före lagens ikraftträdande, måste vara viktigt för socialdemokratin att man talar om vad man egentligen vill med den, varför man inskränkt förhandlingsrätten och varför man gjort på detta sätt med fredsplikten och strejkrätten. Jag vill också konstatera att det finns en väldig skillnad mellan herr Nilssons i Kalmar och arbetsmarknadsministerns sätt att diskutera i dag. De borgerliga deltagarna i replikskiftet vill på allt sätt tona ner motsättningarna – det gäller också arbetsmarknadsministern, som säger att det råder en stor enighet i de viktiga, grundläggande frågorna – men herr Nilsson i Kalmar försöker skapa en konstlad motsättning. Jag har tidigare gratulerat socialdemokratin till sällskapet i den här frågan.

Herr Nilsson i Kalmar tog i sitt inledningsanförande upp frågan om vår reservation för att ta bort fredsplikten. Han glömde helt bort det historiska faktum att före kollektivavtalets tillkomst, 1928, var det de fackliga organisationerna som säkrade avtalets innebörd. Då hade man som sagt ingen fredsplikt, utan då respekterades det avtal som tecknats. Ändrades förutsättningarna för ingångna avtal fick man ta upp nya förhandlingar, vare sig man hade strejkrätt eller ej. Vad som förhindrar kampen i dag är att arbetarnas villkor på arbetsplatsen varje dag förändras, och de kan inte på ett riktigt och bra sätt hävda sina intressen. Det säger också de fackliga företrädarna som gång efter annan får tala om: Vi kan inte göra mer för dagen, vi har inte möjlighet att sätta några stridsåtgärder mot arbetsköparnas makt.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte oartighet som gjorde att jag inte svarade på inlägget av herr Hagberg i Borlänge utan det var helt enkelt bristande tid. Med anledning av vad som anförts från vpk-håll kan jag väl upprepa ungefär vad jag sagt tidigare, nämligen att vi på facklig sida inte är betjänta av oinskränkt strejkrätt eller att fredsplikten avskaffas. Vi anser att har ett avtal slutits, då skall man också hålla det, annars skulle vi få anarki på arbetsplatserna. I övrigt vill jag hänvisa till arbetsmarknadsministerns anförande, som var mycket uttömmande vad beträffar vpk:s reservationer på olika punkter.

Sedan vill jag fortfarande vidhålla att centerpartiet lever i dag inte upp till de fina deklarationerna i "Centerns lilla gröna". Varför vill man göra inskränkningar som drabbar löntagarna och gynnar företagen? Varför vill man inskränka på förhandlings- och informationsrätten för löntagarna? Varför tror man inte på löntagarna när det står stora värden på spel? Och varför vill man inte ge de offentliganställda möjligheter att förhandla om sina angelägenheter? Det här är ju att misstro löntagarna, medan man i "Centerns lilla gröna" talar om samarbete.

Herr Nordgren sade att socialdemokraterna tar betalt av Landsorganisationen för att tillvarata dess intressen. Det är alldeles felaktigt. Fackföreningsrörelsen stöder socialdemokraterna därför att vi har den upp-

fattningen att de företräder våra intressen bättre än något annat politiskt parti, och vi ställer också krav på det socialdemokratiska partiet. Men är det någon här i kammaren som tror att moderata samlingspartiet tar emot pengar av arbetsgivarna för att motarbeta dem? Jag gör det faktiskt inte, herr Nordgren. Jag tror att ni får pengarna för att ni skall hävda arbetsgivarnas intressen.

Till herr Jonsson i Mora vill jag säga att folkpartiet visserligen inte står bakom så många reservationer, men på åtta punkter i betänkandet har ni varit med om samskrivningar som försatt oss socialdemokrater i minoritet, och det är punkter som är mycket vitala för oss inom fackföreningsrörelsen.

Till sist vill jag yrka avslag på det yrkande som herr Hagberg i Borlänge har framställt under debatten.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar argumenterar på ett sätt som verkligen är avslöjande för vart socialdemokraterna vill komma. Mellan den fredsplikt som man nu skärper och full strejkrätt finns ingenting. Jag trodde att socialdemokraterna, om de ville se den sociala verkligheten, skulle gå kanske inte så långt som vi har föreslagit men i alla fall en bit på vägen. Någon sådan strävan finns dock inte, utan man skärper fredsplikten i stället.

Att förvägra arbetstagarna lokal strejkrätt är verkligen, som herr Nilsson uttrycker det, att misstro de fackliga organisationernas medlemmar. Herr Nilsson tror inte att de skulle kunna handha strejkvapnet på ett riktigt sätt, vilket jag däremot tror att de skulle kunna. Det är ju förbudet i dagens lagstiftning mot lokala strejker som skapar de olagliga strejkerna. Vi kan inte lagstifta bort den sociala verklighet som strejkerna kommer ur. Jag har inte fått svar på frågan vad lagen syftar till, och det gör mig ganska fundersam. Hur skall man med den här lagstiftningen kunna komma till rätta med sådana saker som förtidspensioneringen och den ökade stressen?

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi går inte emot facket, herr Nilsson i Kalmar. Jag har själv varit företagare under åtskilliga år, över 40. Jag övertog ett företag, där från början de anställda i en del av företaget var fackanslutna, medan man i den andra delen inte hade någon fackförening på den tiden. Det var helt naturligt bekvämt och tacksamt att förhandla med facket. Men de andra måste ju också få sina önskemål och intressen i fråga om miljö m. m. tillgodosedda. Därför var jag tvingad att förhandla med två olika parter. Denna olägenhet är nu borta på en del håll, men det finns fortfarande små företag där facket inte är representerat, i varje fall inte på orten, och där anser jag att man måste finna någon form för medbestämmande även för dessa anställda. De anställda i små företag är ju inte sämre medarbetare än i stora företag. De bör ha samma möjligheter

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

att själva påverka företaget och företagsledaren utan att det skall behöva ske genom någon annan person utanför företaget.

Sedan, herr talman, undrade arbetsmarknadsministern hur det kommer sig att vi moderater inte vill godta medbestämmanderätt i företagsledningsfrågor. Jag berörde det något i mitt första anförande. Det är förenat med problem att starta nya företag, men det finns ändå ambitiösa ungdomar som kanske gärna vill försöka starta något. Om de skaffar sig ett litet sparkapital och startar ett företag, är det helt naturligt att de åtminstone vill bestämma över den delen av företaget. Skulle man inte ta hänsyn till detta i denna lagstiftning är det risk att intresset för nystartande bli ännu mindre, och en sådan utveckling vill vi väl inte ha.

Vi moderater har här försökt peka på en del skönhetsfläckar. Vi har ingenting emot medbestämmanderättslagen där den är fördelaktig för båda parter. Som företagare är man beroende av de anställda och av att de blir tillgodosedda, men å andra sidan är det väsentligt för både de anställda och företaget självt att företaget kan utvecklas. Det är vår målsättning i moderata samlingspartiet.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Centerns ställningstagande innebär inte på något sätt att vi skulle misstro löntagarna och deras sätt att utföra fackligt arbete, utan det som vi har föreslagit är en komplettering till den lagtext som finns. Detta skulle ge garanti för att alla anställda även på de mindre arbetsplatserna kan få möjlighet att, om det inte finns fackklubb eller facklig förtroendeman, överlägga med arbetsgivaren. Sedan är det självklart att man, om man anser det riktigt och angeläget från löntagarnas sida, skall kunna föra frågan vidare till både lokal och central förhandling.

Som lagstiftare har vi här i riksdagen anledning se till att en sådan garanti blir fastlagd.

Jag är övertygad om att det i mycket stor utsträckning genom kollektivavtal kommer att träffas överenskommelser med denna innebörd, men i avvaktan på att kollektivavtal blir tecknat på detta område gäller ju lagreglernas bestämmelser.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Min uppgift är att kommentera reservationerna fr. o. m. nr 43 och framåt.

När det gäller vänsterpartiet kommunisternas reservationer hänvisar jag, i likhet med föregående talare från socialdemokraterna, till vad utskottet har skrivit, nämligen att vpk:s krav och ställningstaganden över huvud taget inte är förenliga med vårt lands ekonomiska system. Eftersom det här lagförslaget är baserat på det faktum att det skall tillämpas i vårt samhälle, finns det inte anledning att gå in på de olika reser-

vationerna från vpk. Jag vill ändock med hänsyn till herr Hagbergs i Borlänge rätt långa anförande här för en stund sedan säga att jag tror att jag kan finna förklaringen till vpk:s litenhet. Den beskrivning vpk gör av det svenska samhället känner arbetarna definitivt inte igen! Herr Hagberg gjorde en beskrivning av det här förslaget till lag om medbestämmanderätt som visade att kommunisterna egentligen vill göra skärpningar i stället för att ge löntagarna möjligheter att stärka sin ställning på arbetsplatserna. – Det skulle naturligtvis vara mycket bra om vpk slutade att angripa både det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen. Det innebär alldeles tillräckligt mycket problem – utan att behöva bemöta denna kritik – att arbeta för en fortsatt demokratisering av arbetslivet.

Reservationen 44 är socialdemokratisk. Jag yrkar helt enkelt bifall till den reservationen, vars text behandlar 58 och 54 §§.

Även reservationen 46 är socialdemokratisk. Den behandlar tillämpningen av skadestandsreglerna. Där kräver majoriteten att rättspraxis rörande skadeståndsskyldighet skall utbildas med måttfullhet under beaktande av den nya lagstiftningen. Det här är inte den första lagen på arbetslivets område som beslutas, och när det gäller rättspraxis är det naturligt att arbetsdomstolen tolkar lagen i lagstiftarnas mening. Naturligtvis kan jämningsregeln i 60 § komma in vid bedömande av frågor om överträdelse av lagstiftningen.

Jag yrkar bifall även till reservationen 46.

En av de frågor som varit föremål för stor uppmärksamhet, kanske den största, är den som behandlas i reservationen 50, nämligen 200-kronorsregeln. De borgerliga föreslår att man skall ta bort maximeringen till 200 kr. per anställd vid överträdelse av avtal. Vi anser på socialdemokratiskt håll att det inte finns anledning att ändra på den tidigare lagstiftningen när det gäller enskild skadeståndsskyldighet. Hela lagförslaget om medbestämmande bygger på att de anställda genom det ökade medbestämmandet också skall ha möjlighet att påverka sin arbetsplats på ett helt annat sätt än tidigare. Dessutom finns i lagförslaget den regeln inbyggd som säger: Uppstår en icke avtalsenlig konflikt är parterna skyldiga att överlägga om orsakerna till konflikten. Detta är en mycket viktig regel. Tidigare var förhållandena sådana att det, när en vild strejk utbröt, gällde att krypa ned i skyttegravarna och inte komma i samtal förrän återgång till arbetet hade skett – vilket också förlängde konflikterna. Skulle det, trots de nya möjligheter lagstiftningen ger, bli en konflikt, blir naturligtvis inte läget på arbetsplatsen bättre av att man höjer skadeståndet. Det riktiga är att se till att man får arbetsplatser som tar bort konfliktsituationerna, inte att skrämman med ett högt skadestånd. Jag tror nämligen inte, till skillnad från framträdande centerpartister, att det skall svida i skinnet på de arbetstagare som har varit indragna i en icke avtalsenlig konflikt. Vi börde ha kommit ifrån den synen på arbetslivet och acceptera människors rätt till en arbetsmiljö och en arbetssituation som tar bort konflikter av detta slag.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 50.

Jag har därmed att gå över till reservationen 55 om regler i lag på det avtalsbara området på offentligsidan. Denna reservation från centern och moderaterna är något märklig – så till vida att där den inte är motsägelsefull är den faktiskt rätt obegriplig. Eftersom jag har suttit i utskottet och haft möjlighet att följa diskussionen vet jag att det man här vill åstadkomma är ett klart avtalsförbud. Reservationen utmynnar i ett yrkande om att 1 kap. 2 a § skall få en utformning som lyder:

”I verksamhet som omfattas av denna lag får avtal ej träffas om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet.”

Sedan kommer ett stycke som gör att hela resonemanget blir oklart. Det heter där:

”Oavsett vad som sägs i första stycket tillämpas föreskrifterna i 11–13 §§ lagen – om medbestämmande i arbetslivet på anställningsförhållanden som omfattas av denna lag.” Vad detta innebär är att överläggningsrätten skall finnas men att överläggningar icke får utmynna i ett avtal. Det är med andra ord exakt vad som tillämpas i dag. Det finns överläggningsrätt, men det är också ett klart avtalsförbud.

Det är något märkligt att moderaterna och centern kommit fram till denna slutsats – eller också är det inte speciellt märkligt. Man måste ändå konstatera att moderaterna och centern tror att LO, TCO, och SACO/SR, socialdemokraterna och även folkpartiet skulle komma på idén att urholka den politiska demokratin.

Förhållandet är ju det att de fackliga organisationerna klart och entydigt har uttalat sig för att man helt skall respektera den politiska demokratin. Som kammaren vet har också lagen kompletterats med ett avtal, och det avtalet är en klar garanti mot maktmissbruk. Folkpartiet och moderaterna försöker att hårt begränsa förhandlingsmöjligheterna för de offentligt anställda. Det har också förekommit skarpa reaktioner från det hållet. Bl. a. har representanter för TCO reagerat mycket häftigt mot försöket att bibehålla det s. k. avtalsförbudet och att det enbart skall finnas kvar en överläggningsrätt.

Jag yrkar avslag på reservationen 55.

När det gäller reservationen 56 om ledigkungsörande av statliga tjänster vill jag peka på att vi helt nyligen haft en debatt här i kammaren mellan statsrådet Feldt och Staffan Burenstam Linder om detta. Det faststogs med eftertryck av statsrådet Feldt att någon anledning till kritik mot eller förändring av det nuvarande förfarandet inte fanns. Vad som är litet märkligt med denna reservation är att den kom till efter den debatten. När man läser motionen och även reservationen får man i tankarna det bevingade yttrandet att det vore intressant, om det vore sant. Men vad man närmast har en känsla av är att ett fullföljande av moderaternas buskresonemang vore något av en officiell ryktesspridning.

Jag yrkar herr talman, avslag på den moderata reservationen 56.

Vad beträffar reservationen 57, också den från moderaterna, med krav på ett statligt personalpolitiskt program finns det inte mer att säga än

vad som står i utskottets betänkande. Något konfunderad blir man när man ser att reservanterna har svårt att förstå att arbetet med det personalpolitiska programmet helt har avstannat. Det bör väl ändå vara rätt naturligt att så har skett, med hänsyn till att en helt ny situation har uppstått i och med de förhandlingsmöjligheter som den nya lagen ger. Jag är övertygad om att de anställdas organisationer klarar detta utan inblandning från riksdagen. Jag yrkar avslag på reservationen 57.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 59, angående politisk verksamhet på arbetsplatserna. Den behöver inte närmare motiveras. Den skrivning som de tre borgerliga partierna står för är orimlig med hänsyn till att allting annat i denna lagstiftning baseras på kollektivavtal. Då bör naturligtvis också fackföreningarna och arbetsgivarna vara oförhindrade att även här komma överens om hur det skall fungera. Det är en underlig form av demokrati om enbart de i riksdagen eller i kommunala församlingar verkande partierna skall ha möjlighet att komma ut på arbetsplatserna. Därmed har man ingalunda givit alla partier samma möjlighet. Den enda rimliga vägen är att parterna på resp. arbetsplatser får ta ställning till dessa frågor.

Det har förekommit en lång debatt i olika sammanhang om formerna för förhandlingar ute på de små arbetsplatserna i de fall där man saknar fackklubb eller facklig organisation. Centern och moderaterna har här en något märklig argumentation. De vill definitivt göra intrång i den fackliga verksamheten och i de fackliga organisationernas sätt att driva sitt arbete. Frågan är väl om man inte i och med detta helt måste definiera om begreppet förhandling. Skall man förhandla måste man ju också ha regler för hur en förhandling skall gå till, hur protokoll skall upprättas och annat, men hur skall detta gå till om man skall plocka ut någon från en arbetsplats och säga: Nu skall vi sätta i gång och förhandla, därför att här finns det ingen facklig organisation? Om två parter ingår ett avtal är det nödvändigt att parterna också bevakar och följer upp avtalet, och därför måste det finnas representativitet för dem som skall förhandla.

Herr Nilsson i Tvärålund klagade över att herr Fagerlund hade sagt att herr Nilsson var fackligt okunnig. Jag vill nog hålla med herr Fagerlund om att så måste vara fallet. Litet förvånande är också att herr Fransson har varit med på det här, eftersom han ändå har ett fackligt förflutet och bör kunna sätta sig in i vilka problem som skulle uppstå.

Till sist, herr talman, några funderingar i samband med riksdagsbehandlingen av medbestämmandelagen!

Det är få lagstiftningsfrågor som följts med sådant intresse från olika håll som denna medbestämmandelag. Det är naturligtvis positivt att så är fallet, men när det gäller synen på medbestämmandefrågorna kan man urskilja två helt olika linjer. Man skulle kunna beteckna de linjerna som synen från företagarehåll och synen från arbetstagarhåll.

För arbetstagararna är det ett mycket gammalt krav att få medbestämmanderätt på arbetsplatsen och att § 32 i Arbetsgivareföreningens stadgar

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

skall utmönstras. Personligen är jag övertygad om att när vi kommit dithän att lagen börjat tillämpas, dels i sig, dels i form av avtal, kommer arbetslivet att bli bättre – bättre så till vida att demokratin då gör sitt genombrott på våra arbetsplatser. Men jag tror inte för ett ögonblick att det här är slutet på reformeringen av arbetslivet, utan detta är bara en början. Vi kommer att fullfölja lagstiftningen, som reellt ger de anställda en helt annan roll än tidigare ute på arbetsplatserna.

Den andra linjen kan man kalla arbetsgivarlinjen. Den som har följt arbetsgivarpressen och även övrig press under rätt lång tid har klart för sig att vissa företagare hyser farhågor. Uttryck som: Medbestämmandelagen innebär socialisering, rösta ner den! Blås till strid! Saltsjöbadsandan håller inte längre! och andra uttalanden av företagare har cirkulerat i pressen och är väl kända.

Tidningen Företagaren hade i sitt nummer i förra veckan en artikel under rubriken Lottning på flera punkter i medbestämmandelagen. Jag citerar ur den artikeln:

”Den 2 juni blir det riksdagsdebatt om förslaget till lagen om medbestämmande i arbetslivet. Debatten torde sluta med att det blir lottning om några avsnitt i lagtexten. Total borgerlig samstämmighet kan nämligen utläsas ur några motioner som lämnats i anslutning till lagförslaget vars utskottsbehandling började i slutet av april. Bl. a. kan noteras att SFR:s medlemmar” – alltså Sveriges Företagares Riksförbunds medlemmar – ”i riksdagen ur samtliga tre borgerliga partier enats om erinringar mot den föreslagna lagtexten bl. a. i fråga om förhandlingsskyldigheten, informationsskyldigheten och fackliga organisationers vetorätt när det gäller att anlita entreprenörer.”

Upplysningen från Sveriges Företagares Riksförbunds tidning Företagaren är naturligtvis intressant, men jag vill säga att jag icke för ett ögonblick tror någonting annat än att de borgerliga partierna har haft uppdraget från företagarhåll att på de punkter där det har varit möjligt urholka lagen till nackdel för de anställda och deras organisationer och därmed till fördel för företagen. Det skulle också vara intressant att få reda på vilka av SFR:s medlemmar det rör sig om som har varit med i den här hanteringen. Det är nämligen inte första gången som SFR talar om sin riksdagsgrupp. Enligt uppgift från SFR skulle det finnas 44 ledamöter i riksdagen ifrån de tre borgerliga partierna som organisationen kallar för sin grupp.

När det gäller ställningstagandet i den här frågan lika väl som i alla andra löntagarfrågor är det helt naturligt att socialdemokratin ger sitt stöd åt löntagarna – helt enkelt därför att socialdemokratins och löntagarnas intressen är desamma. Om det skulle bli lottförluster här i dag kommer vi naturligtvis att från socialdemokratiskt håll vid första bästa tillfälle se till att förändra lagstiftningen i den riktning som propositionen innebär.

Propositionen är ett samlat uttryck för socialdemokratins och löntagarnas intressen. Detta har vi fått belägg för inte minst vid de träffar

som vi haft med löntagarorganisationer i utskottet under behandlingen av propositionen.

Det bör noteras att de tre borgerliga partierna inte i något fall där de avgivit reservationer eller skrivit sig samman i utskottsbetänkandet för fram de anställdas frågor och intressen utan försöker urholka förslaget, vilket med andra ord innebär försämringar för arbetstagarna.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag skall först och främst uppehålla mig vid lagen om offentlig anställning men också komma in på vissa andra frågor.

Den föreslagna lagen om offentlig anställning behandlar mycket viktiga frågor. Man kan tyvärr konstatera att den inte har förberetts på samma grundliga sätt som medbestämmandelagen i övrigt. Den har inte varit föremål för utredning och inte heller för remissbehandling på samma sätt. Lagen har inte lagrådsgranskats, och det faktum att den inte varit föremål för sådan granskning – att det alltså inte funnits någon förhandsversion för utskottets ledamöter att ta del av – har också inneburit att utskottet haft mindre tid att tränga in i denna lagstiftning än i lagstiftningen om medbestämmande.

Detta är naturligtvis mycket allvarligt, och det skulle kanske funnits fog för ett krav på att uppskjuta behandlingen av den här lagen för att få en mer grundlig bearbetning. Men vi har bedömt det som angeläget att inte skjuta upp ikraftträdandet av hela detta lagstiftningskomplex. Vi har också ansett det nödvändigt att lagregleringen för den offentliga sektorn kommer samtidigt som lagregleringen för den privata sektorn. Därför har vi sett oss nödsakade att medverka till att denna lag nu förs fram till beslut trots att det kan riktas allvarlig kritik mot departementet för dess mycket snabba handläggning av detta viktiga lagstiftningskomplex – för viktigt är det utan tvivel.

Det är självklart ett nödvändigt krav att de som arbetar inom den offentliga sektorn – en mycket stor del av hela arbetskraften – så långt möjligt får samma möjligheter till inflytande som de som arbetar inom den privata sektorn. Det är viktigt ur allmän företagsdemokratisk synpunkt att rättigheterna för de anställda är så likvärdiga som möjligt oavsett om det gäller offentlig eller privat verksamhet. Det gäller naturligtvis dessutom, i den offentliga sektorn lika väl som i den privata, att ökat löntagarinflytande tillför beslutsprocessen mängder med nyttiga informationer och nyttigt kunnande. Företagsdemokrati – var den än förekommer – kan helt enkelt leda till att det fattas bättre beslut.

Men när man hanterar företagsdemokratin på den offentliga sektorn, är det helt klart att man stöter på speciella problem av en art som man inte möter på den privata sektorn. Här måste vi göra avvägningar mellan å ena sidan de anställdas rätt och önskemål att ha inflytande över sina egna arbetsförhållanden och arbetsvillkor och å andra sidan den stora allmänhetens rätt att öva inflytande, via den demokratiska processen, på den offentliga verksamheten. Det är också i denna fråga debatten

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

är som hetast när det gäller lagen om offentlig anställning.

Jan-Ivan Nilsson har redan i sitt första anförande tagit upp frågan om gränsdragningen mellan å ena sidan de anställdas medbestämmanderätt och å andra sidan den politiska demokratin. Jag skall gå in litet vidare på detta problemområde.

Den debatt som förs om detta är egentligen mycket egendomlig. Alla – i stort sett utan undantag – betygar sitt vaktslående om den politiska demokratin. Alla försäkrar att man inte på något sätt vill träda den politiska demokratin för när. Propositionen uttalar att det skulle strida mot vår vedertagna demokratiska ordning att låta de offentligt anställda genom kollektivavtal få ett annat, mera omedelbart inflytande än medborgarna i övrigt över beslut som bestämmer myndigheternas verksamhet i fråga om mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Utskottsmajoriteten instämmer, såvitt jag kan förstå, i denna bedömning. Fackliga organisationer har också instämt i den bedömningen. Egentligen borde det alltså inte finnas någonting att diskutera på detta område; enigheten förefaller ju total. Men när det gäller att föra in denna självklara princip i lagtexten, då vill man av någon anledning inte vara med längre. Det är detta som är det märkliga. Vad är det som hindrar att föra in en princip, om vilken det tydligen råder så stor och bred enighet bland alla berörda parter, i en lagtext?

Om vi går till inrikesutskottets betänkande för att få besked om vad man har att invända mot detta förslag, så blir vi inte särskilt upplysta. Där säger man på s. 59 att "ett bifall till den föreslagna lagändringen skulle medföra att de anställdas förhandlingsrätt beskärs radikalt i förhållande till regeringens förslag". Vad är nu detta? Det förslag som vi har fört fram i reservationen innebär inte någon som helst begränsning av förhandlingsrätten. Vad som står i den lagparagraf som vi vill foga till lagen om offentlig anställning är följande:

"I verksamhet som omfattas av denna lag får avtal ej träffas om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet.

Oavsett vad som sägs i första stycket tillämpas föreskrifterna i 11–13 §§ lagen – – – om medbestämmande i arbetslivet på anställningsförhållanden som omfattas av denna lag."

Vår reservation innebär alltså ingen som helst inskränkning i möjligheten till förhandlingar. Ändå säger utskottsmajoriteten att denna paragraf skulle radikalt beskära de anställdas förhandlingsrätt i förhållande till regeringens förslag. Detta saknar all grund i verkligheten. Vad vi tar upp är rätten att sluta avtal, och vad vi föreslår i lagtexten är exakt samma sak som statsrådet uttalar i propositionen, dvs. att man inte skall få träffa avtal som bestämmer verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Vad menar egentligen utskottets majoritet? Det skulle vara mycket intressant att få ett klarläggande av vad man egentligen avser.

Om utskottets majoritet anser att det skall bli möjligt att träffa avtal som bestämmer verksamhetens mål, inriktning och kvalitet – till skillnad från vad statsrådet anser – tycker jag att man skall säga det rent ut.

Om man däremot anser att det inte skall gå att träffa avtal som bestämmer verksamhetens mål, inriktning och kvalitet, då tycker jag att man skall förklara varför man i så fall inte vill föra in den gränsen i lagen. Jag tycker att ett klarläggande från utskottets sida härvidlag är något av ett hederlighetskrav. Det vore rejält, för att tala med utskottets värderade ordförande.

Trots den breda enighet som uppenbarligen råder när det gäller gränsdragningen i och för sig mellan den politiska demokratin och det avtalsbara området, så är det helt klart att delade meningar kan uppstå mellan parterna om var gränsen kan gå i det enskilda praktiska fallet. Alla är också eniga om att sådana här tvister kan komma att uppstå. Då uppkommer svårigheterna, eftersom majoriteten inte vill ha en lagregel på området.

Hur skall man slita denna typ av tvister? När man normalt tvistar om ett avtal får man ju gripa till stridsåtgärder ifall det inte går att komma överens. Men i utskottets betänkande på s. 56 står följande: "Som föredraganden hävdar skulle det vara stötande om stridsåtgärder tillgreps för att påverka eller förändra gränserna för de folkvalda organens beslutssuveränitet."

Stridsåtgärder är alltså inte något särskilt lämpligt förfaringssätt i detta fall när man skall klara av gränsdragningen mellan demokrati och avtalsrätt. Därför har det träffats ett preliminärt huvudavtal om en speciell rådgivande nämnd som skall yttra sig i sådana här frågor och om möjligt klarlägga var gränsen skall gå i de praktiska fallen.

Det är bra att den här nämnden finns. Vi har ingenting att invända mot den, även om det fortfarande finns en del oklarheter omkring nämnden. En sådan oklarhet är vilken politisk sammansättning nämnden skall få. Det enda vi vet är att en majoritet av nämndens ledamöter – sju stycken – skall vara riksdagsledamöter, utsedda av regeringen. Men det vore värdefullt ifall statsrådet Feldt kunde redovisa om det kommer att bli en parlamentarisk sammansättning eller om det enbart blir företrädare för regeringspartiet som skall ingå – under förutsättning att statsrådet Feldt har inflytande över den frågan också i framtiden.

Men nämnden är bara rådgivande. Det finns ingenting som tvingar parterna att rätta sig efter vad nämnden tycker. Det kan ju hända att nämnden är oenig, och i så fall kan det mycket väl tänkas att parterna inte accepterar nämndens utslag. Vad händer då? Jo, så här står det i utskottsbetänkandet: "Till följd av att nämndens utslag inte är bindande blir en konflikt som i övrigt är laglig inte olovlig av den anledningen att den står i strid med nämndens rekommendation."

Detta innebär att i sista hand är det med strejkens hjälp, genom en arbetsmarknadskonflikt, som gränserna för den politiska demokratin skall kunna fastställas. Det enda alternativet när det gäller att slita en sådan här tvist om gränsen för den politiska demokratin är att det stiftas särskild lag i riksdagen.

Jag tror att man lugnt kan konstatera att det här är en ganska miss-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

lyckad konstruktion. Det slutliga avgörandet i en så vital fråga som gränsen för den politiska demokratin i landet skulle fällas antingen genom en arbetskonflikt eller också genom att riksdagen måste stifta en särskild lag i varje enskilt fall. Om vårt förslag genomförs och den här gränsdragningen, med en definition som alla tycks vara eniga om, slås fast i lagen, så öppnas också möjligheten att slita sådana här tvister på samma sätt som man alltid sliter tvister om politiska demokratifrågor i det här landet, nämligen genom en rättslig prövning. Vi har i vårt land en väl etablerad tradition att i lag lägga fast formerna för hur vårt samhälle och vår demokrati skall fungera. Varför går man från denna uråldriga svenska tradition i detta sammanhang?

En annan fråga som behandlas i utskottets betänkande och som jag här något vill beröra är den om politisk verksamhet ute på arbetsplatserna. Det råder full enighet om att arbetsplatserna måste öppnas för politisk verksamhet och debatt. Men där tycks enigheten upphöra. Utskottsmajoriteten har slagit fast att det är viktigt att den politiska debatten på arbetsplatserna blir allsidig och att alla politiska partier av någon omfattning och betydelse skall ha möjlighet att delta i den debatten. Mot detta har socialdemokraterna emellertid reserverat sig. De vill inte vara med om ett sådant uttalande. Och inte heller vill de säga, att om detta inte löses på annat sätt, så kan man vara beredd att tillgripa lag. Jag tycker det är olustigt att socialdemokraterna har skrivit den reservationen.

Jag vill inte här i riksdagen uttala någon misstanke om att socialdemokraterna vill ha monopolställning ute på arbetsplatserna. Men nog vore det klädsamt om de, med hänsyn till den starka ställning socialdemokraterna har ute på arbetsplatserna, hade markerat sin vilja att garantera övriga partier rätt att också delta i den politiska debatten där. Det är ingen risk att socialdemokraternas intresse kommer att trädas för när. Och just därför borde det socialdemokratiska partiet varit det första att ställa garantier för att också andra partier får möjlighet att delta i den politiska debatten på arbetsplatserna. Men det vill alltså inte socialdemokraterna. Där har man reserverat sig. Och det är som sagt en mycket olustig socialdemokratisk reservation.

Herr Ulander gjorde sig sedan till tolk för en känsla, som jag tror finns på många håll inom socialdemokratin. Det är uppenbarligen så på många håll inom socialdemokratin, att man gärna skulle ha sett att det blivit en stor strid om medbestämmandemöjligheterna på arbetsplatserna. Det hade kunnat bli någonting att bygga upp en valrörelse på. Men om man haft den tron, så måste det ha berott på att man mycket dåligt har följt de krav som sedan lång tid förts fram från bl. a. centern om ökat inflytande för de anställda på arbetsplatserna. Men när det nu har visat sig att det har blivit en ganska bred uppslutning kring det kravet – vilket jag själv finner helt naturligt – så tycker jag att socialdemokraterna borde ha noterat detta med tillfredsställelse. Men det har man inte gjort. I stället försöker man nu – jag vill säga med statsrådet Bengtsson som klädsamt undantag – att blåsa upp en motsättning i denna fråga som

inte existerar i verkligheten. Men med sådana konstlade motsättningar, som flera socialdemokratiska företrädare för utskottet här försökt blåsa upp, skadar man bara den sak man anser sig företräda.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till de reservationer där centern är med, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag skall här bara beröra ett par frågor i utskottets betänkande.

Bland de olösta frågor som kvarstår runt den nya arbetsrätt som riksdagen skall fatta beslut om i dag märks arbetsrättens bristande överensstämmelse med aktiebolagslagen. Den rätt att sluta kollektivavtal om medbestämmande i fråga om företagets mål och inriktning och s. k. företagsledande frågor som öppnas i 32 § låter sig inte utan vidare förenas med den ordning för ansvar och beslutsfattande som slås fast i den av riksdagen år 1975 antagna aktiebolagslagen.

Lagrådet har uppmärksammat detta förhållande i ett utförligt resonemang. Lagrådet finner det anmärkningsvärt att förhållandet mellan kollektivavtal rörande företagsledning och den associationsrättsliga författningsregleringen blivit ofullständigt belyst. Lagrådet menar också att den rättsliga konstruktionen av aktiebolag ger anledning till tvivel, huruvida direkta beslutsbefogenheter för arbetstagarrepresentanter låter sig förenas med aktiebolagslagen.

Detta viktiga faktum – att arbetsrätten bryter mot en lagfäst samstämmighet mellan befogenhet att fatta beslut och skyldighet att ta ansvar i företaget, utan att presentera en ny lösning för hur beslut och ansvar skall kunna kopplas samman – är en orsak till att moderata samlingspartiet menar att företagsledande frågor inte bör vara avtalsbara enligt 32 §.

Kanske är det på sin plats att här tillfoga att vi moderater inte är emot medbestämmande för de anställda i företagsledningsfrågor. Vi tycker att det är mycket värdefullt att de anställda sitter med i företagens styrelser. Men åter till kollisionen med aktiebolagslagen!

Socialdemokraternas reservation nr 2 är anmärkningsvärd i detta sammanhang. Den antyder ett nytt sätt att stifta lag i Sverige. Innehållet i en av riksdagen beslutad lag kan ändras utan lagändring i denna lag. En smidigare väg är tydligen att stifta en ny lag, som visserligen handlar om något annat men som tillåts omtolka en tidigare stiftad lag.

Låt mig citera följande mening i reservationen: "Aktiebolagslagen och annan associationsrättslig lagstiftning måste tolkas och tillämpas i ljuset av värderingar som ligger till grund för medbestämmandelagen." Nu har utskottets vice ordförande, herr Fagerlund, gjort ett ännu mer fantastiskt uttalande. Han har frågat: Är ni beredda att stödja uppfattningen att medbestämmandelagen skall styra andra lagar?

Nej, herr Fagerlund. Medbestämmandelagen är ingen grundlag och har inte heller högre dignitet än vår grundlag. Jag skulle vilja citera

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

några skrifter ur juridiska källskrifter för de socialdemokratiska reservanterna.

"Med förarbeten menas de utredningar och förslag till lagtext jämte motiveringar därtill, som legat till grund för det beslut varigenom stadgandet antagits." ---

"--- varje ingripande av lagstiftaren bör registreras i lagtexten. Detta torde i allmänhet gälla även om avsikten endast är att ändra ett tidigare motivuttalande; i så fall erfordras en upphängningspunkt för det ändrade motivuttalandet."

Och ett annat citat: "Det kan däremot inte vara riktigt att söka nå samma resultat genom att departementschefen eller riksdagsutskottet i samband med en annan lagstiftningsfråga gör uttalanden till förmån för den önskade tolkningen."

Låt mig i min tur fråga socialdemokraterna: Innebär reservation 2 att en ny socialdemokratisk lagstiftningspraxis blivit etablerad? I så fall bör svenska folket få veta detta. Skall en lag kunna omtolkas utan att riksdagen beslutar om ändringar i densamma? Vad blir i så fall kvar av rättssäkerheten för den enskilde?

En med detta spörsmål närbesläktad fråga är innehållet i 2 § i den nya arbetsrätten. Denna paragraf undantar vissa verksamheter – kooperativ, facklig, politisk, ideell, m. fl. – från lagens tillämpningsområde, såvitt avser verksamhetens mål och inriktning. Innebörden av denna paragraf är bl. a. att när Kooperationen köper ett enskilt företag, mister löntagarna i det företaget sin möjlighet att förhandla om verksamhetens mål och inriktning. Den fråga jag nu skulle vilja ställa till departementschefen är följande: Är 2 § också tillämplig på statliga företag? Departementschefen säger på s. 527 i propositionen att 2 § täcker privaträttsligt organiserade företag som har särskilda av stat och kommun bestämda uppgifter. Gäller denna formulering alla statliga företag eller endast vissa eller inga alls? Frågan har sitt intresse, då en utvidgning av den statliga företagsamheten är ett led i socialdemokratisk näringspolitik. Med Kooperationen undantagen, med allmännyttiga bostadsföretag undantagna, med statliga företag eventuellt undantagna får 2 § en allt vidsträcktare tillämpning.

Herr talman! Staten är tyvärr ingen mönsterarbetsgivare. Det framgår med all önskvärd tydlighet av inlägg och artiklar som då och då dyker upp i dagspressen. Nu senast är det förbundsordföranden i Apotekstjänstemannaförbundet som gått till angrepp på Apoteksbolaget för dess oförmåga att ens sammankalla den grupp som skall utarbeta ett personalpolitiskt program. Borde det inte vara en självklarhet att statsförvaltningen hade ett personalpolitiskt program? Vi menar att det bör finnas skilda program för olika statliga arbetsplatser, men att samtidigt ett övergripande personalpolitiskt program bör utarbetas. Ett arbete pågår sedan ett par år tillbaka, men det går trögt.

I reservationen 57 yrkar vi på att regeringen tar erforderliga initiativ med syfte att påskynda arbetet på ett personalpolitiskt program för hela

statsförvaltningen. Att det behövs ett sådant framgick också bl. a. av propositionen "Kvinnor i statlig tjänst". Många av de åtgärder som där föreslogs och som riksdagen beslöt om för en tid sedan borde redan ha ingått som åtgärds punkter i ett modernt personalprogram. Också i fråga om tjänsteställningar präglas den statliga personalpolitiken av gammalmodiga rutiner. Ett stort antal högre tjänster på avdelnings- och byråchefsnivå utannonseras över huvud taget inte. Detta är otillfredsställande, såväl från statens synpunkt – samhällsnyttan och myndigheternas effektivitet främjas självfallet om urvalet till högre tjänster inom statsförvaltningen sker på ett så stort underlag som möjligt – som från den allmänhets synpunkt som kan tänkas vilja söka sig till statsförvaltningen. Ett öppet ansökningsförfarande främjar också tilltron till statstjänstemäns effektivitet och oväld. Frågan har varit på remiss och både SACO/SR och statens personalnämnd förordar ett öppnare rekryteringsförfarande. Självfallet kan inte alla tjänster utannonseras. Undantagna måste vara exempelvis de tjänster som är intimt förknippade med den politiska maktutövningen. Det är däremot ett rimligt krav att en öppen redovisning sker av vilka tjänster som är att betrakta som politiska. Under de senaste veckorna har vi fått en debatt om den s. k. politiseringen av statsförvaltningen. I denna debatt har såväl SACO/SR som Dagens Nyheter framfört kravet på en öppen varudeklaration av de politiska tjänsterna. Från moderat håll beklagar vi att vi inte fått bättre stöd i utskottet för våra förslag i denna fråga. I reservationen 56 föreslås att regeringen utreder de i motionen av fru Kristensson och mig aktualiserade frågorna om förfarandet vid tillsättning av statliga tjänster och snarast förelägger riksdagen förslag härom.

I en motion av herrar af Ugglas och Torwald har frågan om minoritetsorganisationernas möjligheter att hävda sig inom ramen för den nya arbetsrätten tagits upp. Som representanterna för moderata samlingspartiet har påpekat i särskilt yttrande är problemen på detta område komplicerade och kräver känsliga avvägningar. Vi förutsätter emellertid att den nya arbetsrättsliga utredningen får möjligheter att överväga frågan och därvid pröva de förslag som förs fram i motionen.

Central i debatten har varit den nya arbetsrättsens akilleshäla: det faktum att den nya arbetsrätten är illa anpassad till verkligheten i de mindre företagen. Skiljelinjerna mellan partierna är klara. Socialdemokraterna tycks mena att de mindre företagen behöver hållas efter – det gäller att "skydda" de anställda i de mindre företagen – medan vi på borgerligt håll vill slå vakt om den naturliga arbetsgemenskap som finns på de flesta mindre arbetsplatser. Vi vill ge de anställda i de mindre företagen en lagstadgad rätt att direkt få diskutera olika frågor i företaget med arbetsgivaren. Detta är, herr Ulander, att i allra högsta grad slå vakt om löntagarnas intressen.

Ingen har ännu nämnt den attitydundersökning bland ungdom i åldern 16 till 24 år som Industriförbundet och SAF låtit utföra. Den är intressant just i detta sammanhang. 85 % av dagens ungdom föredrar den lilla

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

arbetsplatsen med få anställda. Bara 9 % väljer den stora arbetsplatsen. Bland redan förvärvsarbetande ungdom som arbetar i företag med mindre än 25 anställda vill hela 9 % fortsätta att jobba inom små enheter. Bland dem som arbetar inom stora företag vill inte fler än 19 % fortsätta.

Säger inte dessa siffror även er socialdemokrater någonting? Varför väljer ungdomen de små arbetsplatserna? Är det inte just därför att det redan i dag, utan den nya arbetsrätten, på dessa företag finns en arbetsgemenskap, en möjlighet till medinflytande och ett meningsfullt jobb.

Den nya arbetsrättens stora betydelse har betonats av många talare här i dag. Den största demokratiseringsreformen sedan rösträtten, har det också hetat på socialdemokratiskt håll. Ändå är det så att innehållet i den nya arbetsrätten inte bestäms av oss i denna kammare utan av de många människorna ute i arbetslivet, såväl anställda som arbetsgivare. Det är ingen lätt uppgift vi anförtror dem. Lagen är oklar på många punkter. Brytningen mellan aktiebolagslag och den nya arbetsrätten är inte utklarad. Så icke heller förhandlingsordningen i de mindre företagen, ifall riksdagen inte bifaller reservation 4 naturligtvis. Inte heller har gränsdragningen gentemot den politiska demokratin fått en entydig lösning.

Det bästa som kan hända är att den nya arbetsrätten skyndar på den process som redan är på gång, nämligen att den enskilde får mera att säga till om på sitt jobb, att arbetsgemenskapen ökar på våra arbetsplatser, att fackföreningsrörelsen får en stimulans att decentralisera sin verksamhet så att facket ökad inflytande blir ett vidgat inflytande för de många. Det sämsta som kan hända är att den nya arbetsrätten leder till byråkratisering och facklig centralstyrning.

Den nya arbetsrätten lägger ett stort ansvar på facket. Låt oss hoppas att svensk fackföreningsrörelse har förmågan att svara upp mot ansvaret. Tyvärr präglas LO:s inlägg i samhällsdebatten i dag i oroväckande grad av doktrin och hätskhet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 56 och 57 samt avslag på reservationen 2.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Nordgren (m).

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Att det är en stor och viktig reform vi i dag beslutar om tycks vi i alla fall vara överens om. Statsminister Palme har i något sammanhang, som också antydde av fru af Ugglas, gått så långt att han jämfört reformen med rösträttsreformen. Men det är nu en överdrift. Innan rösträtten genomfördes i vårt land hade den stora majoriteten av människorna ingen möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Åtskilligt av den rätt som de anställda nu får genom den nya medbestämmandelagen har man i realiteten redan förhandlat sig till. Visst kommer förhandlingarna mellan parterna på arbetsmarknaden att få vissa nya in-

slag i och med införandet av den här lagen, men det är ändå en avgörande skillnad mot rösträttsreformen. Jag säger det inte för att förringa den reform vi nu skall genomföra, men jag tror att det finns anledning att en aning stilla de förväntningar resp. den oro som kan finnas bland anställda och företagare.

Jag skall, herr talman, i mitt anförande beröra den del av förslaget som gäller de offentligt anställda. Men först känner jag behov av att med några ord klargöra varför vi från folkpartiets sida i allt väsentligt accepterat den lagtext som ingår i regeringens proposition. För det första kan enbart lagtext aldrig beskriva faktiska förhållanden. Detta gäller i högsta grad en lagstiftning med den ramkaraktär som medbestämmandelagen har – och av naturliga skäl måste ha. För det andra måste en lag ha en generell avfattning och gälla hela grupper av fall. Det ligger ju i själva begreppet. Alltför detaljerade lagregler åldras hastigt i ett dynamiskt samhälle. Slutligen är lagtexten resultatet av ett flerårigt omsorgsfullt arbete – genom utredningen, remissbehandlingen, lagrådsprövningen och departementsbearbetningen. Att tro att man sedan under den korta tid som står till förfogande under riksdagsarbetet skall kunna komma fram till en ny lagtext på väsentliga avsnitt, som inte för med sig problem och svårigheter vid tillämpningen, är en övertro.

Det är enligt min mening den fällan som moderaterna och centerpartisterna fallit i när de försökt göra nya lagtexter, exempelvis om förhandlingsreglerna enligt 14 §. I centerns och moderaternas förslag till lagtext tycks man de facto vilja föra in en tredje förhandlingsnivå genom att ålägga arbetsgivarna överläggningskyldighet i de fall det inte utsetts ombud på arbetsplatsen. Från denna nivå finns emellertid ingen klar förbindelse med de övriga. De anställda som accepterar denna överläggningsrätt kan sedan inte gå vidare till centrala förhandlingar. Som jag ser det, är det även osäkert om de får begära hjälp ens av sin egen organisation.

Så över till den offentliga sektorn. Som inrikesutskottets ordförande herr Eriksson i Arvika framhöll i morse vid inledningen av debatten, har kampen för ökat medbestämmande ofta framställts som kampen mot § 32. Det är nu ingen heltäckande beskrivning, framhöll herr Eriksson. Det har också varit en kamp mot de offentliga arbetsgivarnas ”§ 32”, dvs. 3 § i statstjänstemannalagen och 2 § i kommunaltjänstemannalagen. I folkpartiets program och motioner har vi därför talat om att alla dessa paragrafer som hindrar ett verkligt medbestämmande från de anställdas sida måste bort.

Vi har varit tämligen ensamma om det. Att regeringen inte velat tala så högt om statens ”§ 32” kan väl i och för sig vara förståeligt – man representerar ju arbetsgivarsidan. Men från övriga oppositionspartier har det också varit ganska tyst. Regeringen har inte velat sätta strålkastaren på statens egen ”§ 32”. Och nu vet vi att från centern och moderaternas sida vill man behålla § 32 på den offentliga sidan. För ett avtalsförbud i lagen om offentlig anställning innebär just att man vill att föräldrade

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

former för arbetsgivarens rätt att leda och fördela arbetet skall leva kvar.

Vi är överens om att det är en känslig och svår uppgift att dra en gräns mellan den politiska demokratin och arbetsdemokratin inom den offentliga sektorn. Vi är överens om att väljarnas utslag i val inte kan urholkas genom att samhällsutvecklingen överläts åt anställda inom den offentliga förvaltningen. Vi är däremot tyvärr inte överens om hur man rent praktiskt går till väga för att göra boskillnad mellan den politiska demokratin och arbetsdemokratin.

Från folkpartiets sida har vi efter ingående diskussion funnit att det klara uttalande om den politiska demokratis gränser som görs i propositionen och nu i utskottsbetänkandet är en fullgod och dessutom praktiskt hanterlig gränsdragning mellan politisk demokrati och arbetsdemokrati. Det görs klart att av politiska instanser fattade beslut om myndigheters verksamhet i fråga om mål, inriktning, omfattning och kvalitet inte kan bli föremål för förhandling. Många av de frågor om hur arbetet skall utföras kan de anställda däremot förhandla om. Det innebär på många punkter större möjligheter för de anställda att påverka sin egen arbetssituation än man f. n. har. För ärligt talat har arbetsdemokratin inom den offentliga sektorn släpat efter. Staten, kommunerna och landstingen har i många avseenden varit en hårdare arbetsgivare än många enskilda företagare.

Nu säger emellertid centern och moderaterna i sin reservation att beslut om en verksamhets mål, inriktning, omfattning och kvalitet ändå kan bli en förhandlingsfråga. Men samtidigt säger man att de fackliga organisationernas vilja att lämna den politiska demokratin utan inskränkning inte behöver ifrågasättas. Då måste jag fråga: Vilka är det då som ni misstänker vill inskränka den politiska demokratin? Det måste väl vara arbetsgivarna, dvs. företrädare för stat, landsting och kommuner. Riksdagsmän, landstingsmän och kommunalpolitiker som tillhör den egna meningsriktningen slipper, antar jag, att träffas av denna misstanke. Återstår alltså företrädare för folkpartiet och socialdemokraterna. Låt mig säga att jag inte finner det riktigt trovärdigt att misstänka dessa båda partiers företrädare för att vilja inskränka den politiska demokratin. Är det någon som på allvar tror att de båda partier som tillsammans en gång genomförde den politiska demokratin i vårt land i hård kamp mot konservativa krafter skulle vilja urholka den reformen?

Problemet med konfliktpunkten mellan politisk demokrati och arbetsdemokrati är att den inte låter sig klart och entydigt definieras. Den måste ges skärpa och pregnans i varje enskilt fall som kommer upp till behandling. I det definitionsarbetet tillhandahåller riksdagsmajoriteten ett gott hjälpmedel. Att försöka skriva in allt detta i lag om avtalsförbud låter sig emellertid knappast göra. Inte ens om vi lämnade med en hel katalog med exempel på vad som avses med mål, inriktning, omfattning och kvalitet skulle vi vara säkra på att ha förutsett alla fall som politiska företrädare kan ställas inför. Jag tror att de exempel som nu lämnas i förarbetena kommer att räcka. Efter hand kommer de att ge upphov

till prejudicerande utslag som gör att förhandlingsverksamheten löper smidigt.

Om tvist ändå uppkommer måste det vara de folkvalda som avgör var gränsen för demokratin går. Det kan inte vara en uppgift för domstolsväsendet att bestämma gränsen för den politiska demokratin. Konstruktionen med en särskild nämnd i vilken riksdagsmän har majoritet är därför en långt bättre lösning. Det är dock ytterst riksdagen som avgör målen, inriktningen och kvaliteten när det gäller samhällsarbetet. Det är därför mycket tillfredsställande att socialdemokraterna gått med på vårt förslag att låta riksdagen följa upp det arbete som kommer att bedrivas av den särskilda nämnden.

Herr talman! På en viktig punkt beklagar vi från folkpartiets sida att vi inte nått enighet i utskottet. Det gäller vårt krav på föreningsskydd för arbetssökande. Detta liberala krav har vi arbetat för mycket länge, och jag vill försäkra att vi kommer att fortsätta med det. Nu säger utskottets majoritet att den är införstådd med att frågorna om föreningsrättsskyddets utsträckning är komplicerade, men man säger vidare att då den nya arbetsrättsliga utredningen skall få i uppgift att undersöka vissa föreningsrättsliga spörsmål kan det vara lämpligt att utredningen även får överväga frågan om föreningsrätt för arbetssökande. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har inte kunnat ansluta sig ens till detta som jag tycker rimliga krav på fortsatt utredning av denna fråga. Jag beklagar detta. Det måste tydligen bli lottning här i dag om det. Det är ett onödigt stelbent uppträdande från socialdemokraterna, som ändå vill vara med och främja reformer på arbetslivets olika områden.

Vi skall ändå som vi hoppas innan dagen är slut lägga en ny grundsten i uppbyggandet av arbetsrätten. Det är nu länge sedan de första grundstenarna lades. Inledningen under 1920-talet gjordes av en liberal regering. Vi har från liberalt håll under de gångna åren gått i täten för utvecklingen av demokratin på såväl arbetslivets som många andra områden. Jag vill i det sammanhanget nämna som ett exempel den kamp som nu framlidne Sven Wedén förde under 1960-talet för att få representation för de anställda i bolagens styrelser. Detta kan stå som ett mycket bra exempel även i dag. Genom att vi bara har en enda reservation bland de sextio som finns i betänkandet är det uppenbart att vi står bakom betänkandet och helhjärtat kommer att fortsätta arbetet för ett mänskligare samhälle – även på arbetslivets område. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 23 och i övrigt till utskottets hemställan.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! De arbetsrättsliga förhållandena på arbetsplatsen är helt naturligt föremål för samma uppmärksamhet bland löntagarna oavsett om de är anställda inom de privata företagen eller den s. k. offentliga sektorn. Därför var de offentliganställdas intresse för utredningen om medbestämmanderätten lika stort som de privatanställdas, och man deltog i samma omfattning i remissbehandlingen. De offentliganställda var

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

inte heller beredda att acceptera några begränsningar i de fackliga rättigheterna eller att dra några gränser för de anställdas inflytande över sin egen arbetssituation. Ett uttryck för detta är det förhållandet att inte mindre än omkring 240 motioner till Statsanställdas förbunds senaste kongress handlade om demokratin på arbetsplatsen. Av dessa berörde 145 motioner just frågorna om 3 § i statstjänstemannalagen, lokal förhandlingsrätt och tolkningsföreträdet. I motionerna yrkades bl. a. att § 32-principen avskaffas, att förhandlingsrätten utvidgas till att omfatta praktiskt taget alla frågor, att arbetsköparnas tolkningsföreträde slopas, att primär förhandlingsskyldighet införs och att möjlighet till lokala stridsåtgärder under avtalsperiod genomförs. Ett trettiootal motioner krävde kort och gott att 3 § i sin helhet skulle slopas.

Under hösten 1973 kom regeringen med förslag som innebar vissa framsteg jämfört med tidigare förhållanden. Det avtalsbara området blev något större, och det gav möjlighet till förhandlingar om t. ex. tjänstgöringslistor och turlistor, vissa frågor om facklig förtroendemans ställning hos myndighet och rätt till ledighet för studier, barntillsyn etc. Dock anfördes vid behandlingen av förslaget att det var helt otillräckligt, inte minst mot bakgrunden av den stigande opinion som krävt att 3 § i statstjänstemannalagen helt skulle slopas.

Samma intresse visade de anställda inom kommuner och landsting vid remissbehandlingen av frågan. På en av Kommunalarbetareförbundet anordnad konferens för sammanfattning av ärendet var temat Demokrati på arbetsplatsen. Det stod också där helt klart att de kommunalanställda inte kommer att stillatigande acceptera inskränkningar i förhandlingsrätten. Utvecklingstendenserna inom arbetslivet mot ständigt ökad effektivisering av verksamheten, ökad arbetshets och utslagning är desamma för de offentligt anställda som för de privatanställda. De kapitalistiska lagarna gör sig gällande även på den offentliga sektorn.

En större del av de offentliganställda tillhör LO och TCO. De är lågavlönade och har ofta dåliga arbetsförhållanden. Det är mot den bakgrunden viktigt att fackföreningarna har rätt och frihet att förhandla i olika frågor. Propositionen har väckt ett berättigat missnöje bland de offentliganställda. Visserligen har förhandlingsrätten utvidgats, men regeringen gör en viktig skillnad jämfört med de privatanställda. Avtal kan inte träffas i frågor som faller under myndighets beslut, då detta skulle inkräkta på den politiska demokratin.

Vad är då myndighets beslut? Statsrådet Feldt har redovisat regeringens uppfattning om var gränsen för arbetsdemokratin går. Det skulle enligt honom vara att kränka den politiska demokratin om avtal träffades om den offentliga verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Kommunalarbetareförbundets ordförande har emellertid redovisat en annan uppfattning i frågan. Enligt honom är det naturligt att kommunen oinskränkt skall besluta exempelvis om lokalisering och byggande av en barnstuga eller om hur många platser en sådan skall ha. Men det kan inte anses vara ett intrång, om den fackliga organisationen vill för-

handla om personaltäteten eller den utbildningsstandard som bör förekomma i barnstugan, eftersom frågan är att betrakta som en organisations- och arbetsmiljöfråga för de anställda.

Det är svårt att veta vilken innebörd man skall lägga i begreppet kvalitet på myndighets verksamhet, och det gäller särskilt bemanningsfrågorna. På vissa områden – t. ex. barnomsorgen, sjukvården och undervisningen – finns inga andra mått på verksamhetens kvalitet än just personaltäteten. Om man inte i dessa fall kan tänka sig att personaltäteten skall fastställas genom förhandlingar, då är konflikten med myndighets beslut där. Tydligt vill man fortsätta det otillbörliga utnyttjandet av exempelvis sjukvårdspersonal som aldrig kan hålla ett normalt arbetstempo, därför att de inte kan lämna patienterna i sticket. De arbetar tills de stupar, blir sjukskrivna eller slutar, vilket kan konstateras genom omsättningen på personal. Det är nödvändigt med en förhandlingsrätt som ger ett avgörande inflytande på dessa frågor.

En annan fråga som Kommunalarbetareförbundets ordförande tog upp var inflytandet på entreprenadbeslut. Han ansåg det naturligt att om en kommun beslutar lägga ut ett jobb på entreprenad så skulle detta inte få ske utan att de anställda hörs. Detta bör ligga helt inom inflytandets ram. Här blir det också kollision med frågan om myndighets beslut, men vi anser att beslut som på ett eller annat sätt berör de anställda måste vara förhandlingsbara. Om exempelvis en skolstyrelse lägger ut skolmåltidsverksamheten på entreprenad drabbas kommunens egen personal. Kanske blir de arbetslösa. Kanske erbjuds de anställning hos entreprenören, ofta på väsentligt sämre villkor än vad de kommunala avtalen ger. Det finns många exempel på liknande entreprenader, inte minst på stadsområdet, och också exempel på att kommuner genom att hota med utlämnande av arbete på entreprenad kunnat utöva utpressning och styra löneutvecklingen för stora grupper inom den offentliga sektorn. Kommuner kan inte få ha en oinskränkt rätt att fatta beslut utan hänsyn till konsekvenserna för de anställda.

Kommunalarbetarna är i dag inte underkastade de begränsningar som finns i kommunaltjänstemannalagen och vi vill inte ha en särlagstiftning, som skall omfatta hela den offentliga sektorn. En lag om demokratiska rättigheter på arbetsplatserna bör enligt vpk:s mening slå fast bl. a. obegränsad förhandlingsrätt och strejkrätt också för de offentligt anställda. De ca 1 miljon löneplansanställda som finns i stat, kommun och landsting skall inte ha någon inskränkning i sina rättigheter därför att deras arbetsförhållanden faller under myndighets i stället för under en företagslednings beslut. När fackförening så påfordrar skall den ha rätt att förhandla direkt med regeringen, landstingens förvaltningsutskott och kommunstyrelserna om ramarna för den ekonomiska verksamheten och, om så behövs, understryka sina krav med stridsåtgärder. Vänsterpartiet kommunisterna har såväl i motionen som i reservationen understrukit att de offentliganställda bör ha samma rättigheter på arbetsplatserna som vpk kräver för anställda på andra sektorer av arbetsmarknaden.

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Så några ord om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen. Vänsterpartiet kommunisterna har i upprepade motioner tagit upp och ställt förslag till hävandet av de brister som man konstaterat finns i den s. k. förtroendemannalagen. En svaghet i lagen är dess begränsningar av en förtroendemans verksamhet. Inte minst den lag som kommer att antas i dag kräver att fackföreningarna mer suveränt själva får avgöra vilken tid som erfordras för förberedelser och förhandlingsarbete. Detta kräver en avgörande ändring av förtroendemannalagen. Andra brister är att bedömningen av vad som är facklig verksamhet är mycket snäv och utesluter den politiska delen. Socialdemokraterna, som i andra sammanhang ofta talar om sambandet mellan partiet och fackföreningsrörelsen, tycks här delvis ha fallit undan för den borgerliga propagandan och vill inte ta steget fullt ut.

På arbetsplatserna växer i dag opinionen för en utvidgning av de förtroendevaldas möjligheter att tillvarata medlemmarnas totala intressen. Medlemmarnas arbetssituation påverkas i allt större utsträckning av politiska beslut och det är orimligt att avskilja den politiska biten från facklig verksamhet. Det passiverar och hämmar den fackliga verksamheten i övrigt. Förtroendemannalagen bör därför utvidgas till att gälla även den politiska verksamhet som fackföreningarna kan bedriva, detta för att arbetstagarna skall komma på jämställd fot med motparten, som har obegränsade möjligheter att på arbetstid agera politiskt.

Det råder stor enighet i frågan – statsrådet instämmer med arbetsrättskommittén i uppfattningen att arbetsplatserna bör vara öppna för politisk verksamhet och tillägger att det är av väsentlig betydelse att det politiska meningsutbytet och information i samhällsfrågor kan på lämpliga vägar beredas insteg även på arbetsplatserna. Utskottet intygar också sin enighet i denna fråga men ansluter sig till propositionens bedömning att lagstiftningsvägen är svårframkomlig när det gäller att säkerställa möjligheterna till politisk verksamhet på arbetsplatser och avslår därför motionen. De borgerliga i utskottet vill fortsätta att förbehålla företagsledningen rätten till politisk verksamhet. Vänsterpartiet kommunisterna anser tvärtom att det borde vara lättare att utvidga den fackliga demokratin än att med snäva gränser tvingas till ständig bevakning av att överträdelser inte förekommer.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga reservationer där herr Hallgrens namn återfinns samt till det av herr Hagberg i Borlänge under överläggningen framställda yrkandet.

Herr ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Granstedt kom in på diskussionen om de offentliganställdas möjligheter att få del av den här demokratiseringen. Han riktade allvarlig kritik mot departementet, mot den bristande snabbheten när det gällde att få fram propositionen etc. Dessutom gick han in på vad centern – och förhoppningsvis också moderaterna – menar med sin reservation. Jag kan erkänna – det kan naturligtvis vara på mig det an-

kommer – att jag inte blev mycket klokare av det. Han säger: Visst skulle man få förhandla, det är helt klart, men man skulle inte få teckna avtal. Jag har den uppfattningen, herr talman, att om man inte får teckna ett avtal finns det föga anledning att fördärva tiden med att förhandla.

Nu har också herr Ekinge gått igenom argumenten på ett bra sätt. Jag delar helt hans uppfattning. Det enda när det gäller centerns uppfattning som jag kan få fram av herr Granstedts resonemang är den genuina rädslan för de fackliga organisationerna. Man tror helt enkelt inte på de fackliga organisationerna. Denna uppfattning kom också fram i den andra biten av herr Granstedts anförande som gällde den politiska debatten på arbetsplatserna. Herr Granstedt säger att det är olustigt att socialdemokraterna har uppfattningen att det är de fackliga organisationerna som tillsammans med sin motpart skall avgöra de olika frågorna. Samma uppfattning framskymtar där: Så fort de fackliga organisationerna finns med i bilden är det farligt; det är någonting man inte vill vara med om.

Vår inställning när det gäller den politiska debatten och verksamheten på arbetsplatserna är klar och ensidig. Dessa frågor måste skötas av folk inne på arbetsplatserna eller av dem som har möjlighet att avtala om någonting. Jag begriper inte att man kan ha någon annan inställning. Men jag förstår till fullo att centern har den uppfattningen att när de fackliga organisationerna får möjlighet att klara ut dessa saker, då är det farligt.

Jag skall bemöta fru af Ugglas i nästa replik.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den uppgjorda debattordningen gör att replikerna inte kommer i den följd de borde komma. Herr Ulander, som tillhör ett annat block i den debattindelning vi har gjort, kunde inte hålla inne ett angrepp mot vad jag sade i ett tidigare block. Jag får återkomma till samma sak igen: När han inte kan läsa motionen innantill och tydligen är helt oförmögen att förstå dess innehåll kan jag inte komma till annan slutsats än att den ideologiska skolningen hos arbetarnas företrädare är beklämmande dålig. Jag har tidigare sagt här i kammaren att vårt förslag när det gäller lagstiftningen om medbestämmande är att arbetarna skall kunna föra kamp för att komma till ett nytt samhälle. Det är vår inställning till lagen.

Sedan säger herr Ulander att ett genomförande av våra förslag när det gäller medbestämmanderätten skulle göra förhållandena sämre än tidigare. Ni tycker det, men vi anser att ert förslag snedvrider den fackliga kampen, det stärker den inte. Den fackliga organisationen bör vara obunden och fri att ta ställning i olika frågor och inte vara inlemmad i företagens verksamhet. Det tycker vi är en grundläggande fråga.

Man angriper oss för långtgående förslag. Men socialdemokratin har verkligen långtgående förslag när det gäller fredsplikten – samtidigt som man talar om att försöka lösa problemen på arbetsplatserna. Jag har ställt

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

frågan till herr Ulanders partikamrater i dag: Hur skall man lösa de sociala problem som är grunden till konflikterna? Jag har inte fått svar från någon företrädare för dessa på frågan, vilka sociala konfliktorsaker man skall ta bort och hur de skall tas bort – utan man hänvisar till avtal.

Jag tycker verkligen att det är beklämmande att inte få ett klart svar på frågan vad lagen skall syfta till. När en utskottsföreträdare då trampar in i debatten och tycker att våra förslag tillhör ett annat samhällssystem, samtidigt som han säger sig tillhöra arbetarklassen, vill jag verkligen protestera.

Vidare säger herr Ulander att våra förslag inte är bekanta på arbetsplatserna. Jag vill bara peka på att de flesta nog tycker att rationaliseringstakten är alltför kraftig. LO har själv sagt att gifter och kemikalier är mycket vanliga på arbetsplatserna. Stressen, sjukskrivningarna, förtidspensioneringarna och de monotona arbetena är realiteter. Vi har beskrivit arbetsplatserna som de är, och jag tror att arbetarna känner igen de förhållandena.

Herr GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Till att börja med kom ju både herr Ulander och herr Ekinge återigen in på debatten om förhandlingar och överläggningar på de minsta arbetsplatserna. Deras inlägg visar att det ligger något i talesättet att det finns människor som hör men ändå inte hör.

Denna fråga har redovisats ganska grundligt. Jag kan bara för det första konstatera att vårt förslag inte innebär något intrång i facketts rättigheter och möjligheter. För det andra var naturligtvis herr Ekinge felorienterad när han påstod att vårt förslag inte skulle ge de anställda möjligheter att gå vidare. Den rätten är klart utsagd i reservationen. Det är dessutom en självklarhet – vilket herr Ekinge tvekade inför – att de anställda här som annars alltid har möjlighet att anlita facketts hjälp i lokala överläggningar.

När det sedan gäller de offentligt anställda måste jag säga att den logik som herrar Ulander och Ekinge företräder i debatten är mycket säregen. Först beskriver man vårt förslag till lagreglering, som förhindrar avtal när det gäller myndighets mål, inriktning och kvalitet, såsom – för att referera herr Ekinge – innebärande att man bibehåller § 32 på arbetsmarknaden och låter föråldrade former leva kvar. Herr Ulander säger att det, om man inte får sluta avtal på detta område, inte finns någon anledning att förhandla. I nästa andetag säger i varje fall herr Ulander att när det gäller mål och inriktning av den offentliga verksamheten skall avtal inte få slutas. Vad är det egentligen man menar?

Det råder en total förvirring. Jag skulle vilja få klarlagt av herrar Ulander och Ekinge: Anser ni att man skall få sluta avtal om offentlig verksamhets mål, inriktning och kvalitet eller anser ni det inte? Och om ni anser att sådana avtal inte skall få slutas, varför vågar ni inte föra in en föreskrift härom i lag? Här finns verkligen behov av klarläggande av var ni egentligen står.

Det är inte någon rädsla för facket som gör att vi vill ha detta klart utsagt i lagen, lika litet som vi är rädda för Sveriges riksdag när vi reglerar vad riksdagen skall få besluta om eller för regeringen när vi reglerar dess beslutanderätt. Det är bara en väl etablerad tradition här i landet att gränserna för den politiska demokratin skall fastslås i lag.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Granstedt har redan bemött herrar Ekinge och Ulander i sak, men eftersom herr Ekinge tog upp frågan får jag ta detta tillfälle i akt att uttrycka mitt beklagande över att folkpartiet inte anslutit sig till reservationen 54. Vi kunde ha fått lottning i en för de mindre och medelstora företagen viktig fråga. 90 % av Sveriges företag saknar fackklubb. Skall de anställda och företagarna i dessa verksamheter få resonera med varandra eller måste företagaren vända sig till en utanförstående ombudsman i en storavdelning?

Vad handlar det om? Jo, t. ex. om frågan: Får en köpman installera nya kassaapparater i sin butik och diskutera den frågan med sina anställda, eller måste han ringa en storavdelnings ombudsman och fråga om lov? Får en bonde som skall byta traktor samråda med sina medhjälpare på gården, eller skall han jaga ombudsmannen i nästa socken? Motivtext är naturligtvis bra, men vad är motivtext i fråga om innehållet i framtida kollektivavtal annat än fromma förhoppningar?

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag är förhandlande ombudsman på det offentliga området kunde jag inte undgå att känna något av den isande kyla mot ombudsmän och andra företrädare för fackliga organisationer som i varje fall fru af Ugglas anförande andades. Det kändes på något sätt beklämmande, det måste jag säga.

Det är värdefullt att herr Granstedt *nu* försöker klargöra vad han hittills inte har lyckats klargöra, nämligen vad centern menar med sin reservation. Men där står det ju ändå: "— — — är arbetsgivaren om arbetstagaren godkänner detta inte skyldig att fullfölja förhandlingsskyldigheten — — —." Det måste ju tolkas på precis det sätt som vi har gjort; någon annan mening ligger det ju inte i texten — och gör det det, kunde ni ju ha skrivit så att man hade förstått det.

Svårigheten är, som jag sade från början, att i lagparagrafer skriva in en stadga som sedan skall kunna användas generellt i arbetet. Det går inte, och det är uppenbart att herr Granstedts svårigheter är lika stora som våra när det gäller att tolka centerns lagtext — det har vi ju märkt.

När det sedan gäller den andra frågan, om att ha kvar förbudet mot avtal, undrar herr Granstedt vad det är som hindrar att man tar in det i lagen. Jag kan svara att vi för vår del inte vill vara med om att ha kvar lagförbud av det här slaget på det offentliga området.

Det kanske är för mycket begärt att herr Granstedt — som den ungdom

han är – skall ha en sådan överblick över arbetsfältet som, om han hade haft den, kanske hade gjort en del av hans frågor onödiga. Men vi som har sysslat med de här frågorna är medvetna om svårigheten att göra en katalog som täcker allt som kan inrymmas i lagparagrafen. Vi vet att man har försökt göra en sådan katalog men har till sist insett att det inte gick, och då har man funnit den lösning som jag själv också helt har anslutit mig till, nämligen att träffa avtal där man låter en särskild nämnd behandla frågorna. Dessutom skall i den nämnden ingå en majoritet av riksdagsmän. Att låta domstol avgöra sådana frågor är ingen bra väg, herr Granstedt! Att ha lagbundenheten kvar och bara säga: "Överlägga får ni göra, men inte förhandla", det är en felaktig väg.

Herr ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag får väl ägna mig åt fru af Ugglas i den här replikomgången.

Fru af Ugglas sade att hon inte tycker om reservationen 2, som behandlar sambandet mellan medbestämmandelagen och associationsrättslig lagstiftning. Diskussionen har nu pågått i ett antal timmar, och den här frågan har, om jag inte missminner mig, redan tagits upp tre gånger. Jag kan inte hjälpa om inte fru af Ugglas tycker om vår uppfattning i sakfrågan. Vår uppfattning framgår f. ö. av reservationen 2. Jag hoppas att hon läser den en gång till och då förstår den och därigenom också accepterar den.

Fru af Ugglas kom också in på den numera i den här debatten gamla frågan om rätten att förhandla. Jag kan i likhet med herr Ekinge säga att när fru af Ugglas och andra moderater kommer in på denna diskussion så frapperas man inte av några slående kunskaper om hur det går till bland fackliga organisationer. Att moderaterna säger att de skall hjälpa de små arbetsplatsernas anställda till inflytande är lappri. Det inflytandet får de anställda naturligtvis inte annat än genom sina fackliga organisationer. Det har vi försökt säga några gånger i dag. Och vi kan självfallet fortsätta tålmodigt med det – vi har kanske anledning att sprida kunskaper om detta.

Jag kommer såvitt jag förstår att bli hårt angripen av herr Hagberg i Borlänge för att jag inte har tagit upp hans påståenden till debatt. Men problemet är, som kammaren förstår, att debattreglerna inte är helt tillfredsställande när det gäller att gå igenom frågor på ett riktigt sätt. Jag vill bara säga till herr Hagberg att vad jag syftade till med mitt förra inlägg var en uppmaning att arbeta positivt i stället för negativt i dessa frågor.

Herr GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! I 14 § klargörs det att arbetsgivaren inte är skyldig att fullfölja förhandlingsskyldigheten om arbetstagarna godkänner att han inte gör det. Hur herr Ekinge kan få en sådan skrivning till att man inte har möjlighet att gå vidare går över min horisont.

Jag ställde redan i mitt inledningsanförande en rak fråga till herr Ekinge och herr Ulander, och den löd: Anser ni att man skall få sluta avtal som bestämmer myndighets verksamhet när det gäller mål, inriktning och kvalitet? Det är alltså det vi vill reglera i lagen. Om ni anser detta vill jag bara konstatera att i varje fall statsrådet Feldt menar att en sådan möjlighet strider mot etablerad demokratisk tradition. Om ni inte anser detta måste ni förklara varför ni inte vill klargöra det i lagen.

Herr Ekinge säger: Vi vill inte vara med om att ha kvar ett lagförbud. Men jag antar att ni godtar förbudet i praktiken. Är det alltså så att det går bra bara det inte står i lagen? I så fall tycker jag att den inställning som folkpartisterna och socialdemokraterna här företräder innebär rent hyckleri. Om man vill göra ett sådant undantag ifrån avtalsmöjligheterna bör man också ha raka linjer och skriva in det undantaget i lagstiftningen. Det tycker jag att den politiska ärligheten fordrar.

Jag hoppas att i varje fall herr Ekinge kan klargöra sin inställning. Herr Ulander har ju förbrukat sina möjligheter till replik utan att ge något klarläggande. Kanske herr Feldt kan komma med ett klarläggande på socialdemokraternas vägnar om hur man verkligen ser på den här nyckelfrågan. Det är ju precis den som vårt förslag till lagändring gäller.

Herr Ulander fastslog att socialdemokraterna tycker att det är i sin ordning att politisk verksamhet på arbetsplatserna regleras genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden. Det tycker vi också. Och utskottsmajoriteten har inte sagt någonting annat. Vi har klart uttalat att det är viktigt att se till att också de politiska minoriteterna blir företrädade så att det blir en allsidig debatt på arbetsplatserna. Mot detta har socialdemokraterna reserverat sig, och det tycker jag är utomordentligt olustigt.

Det är helt riktigt att förhandla om detta på arbetsplatserna, och jag tror säkert att man kan komma överens. Men det är olustigt att socialdemokraterna inte vill vara med om ett uttalande om vikten av en allsidig debatt.

Fru af UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Ekinge känner kyla, så är det naturligtvis beklagligt, i all synnerhet i sommarmånaden juni. Men vi moderater tycker det är betydligt värre om de anställda på de mindre arbetsplatserna känner att den här arbetsrätten lämnar dem ute i kylan.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Två företrädare för utskottets socialdemokratiska del har angripit vpk för att ställa förslag som skulle stå utanför samhället. När jag förklarar för dem att det är förslag till vägen till ett annat samhälle, kommer kritiken för att vi skulle vara negativa. Det gäller ju den debatt som har förts i arbetarrörelsen i många år om vägen till ett annat samhälle, men den vill inte socialdemokratin föra.

Resultatet av debatten i dag – från arbetsmarknadsministern och även

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

från de borgerliga representanterna – är att man är överens i denna fråga i grundläggande avsnitt. Då framstår den kritik som jag här framför som berättigad utifrån den kamp som den fackliga rörelsen har fört i många herrans år mot borgerliga idéer. För det är väl inte så, herr Ulander, att det är borgerligheten som har förändrat sig i riktning mot socialdemokratien? Efter vad jag kan förstå är det socialdemokratien som har gått i riktning mot en borgerlig politik. Det är därför vi angriper det här förslaget.

När det gäller en av grundvalarna för vårt ställningstagande kan man kanske dra parallellen till Italien. En företrädare för metallarbetarna i Italien säger att delat ansvar, som företagen erbjuder, kan man inte ta. Att dela ansvaret i ett företag betyder samarbete i toppen och att man skall vara med i styrelsen. Man kan då inte hålla isär parterna, som har oförenliga intressen, utan alla frågor måste skötas under konflikt. Då säger företagarna där att arbetarna vill ha makt utan ansvar. Men de italienska arbetarna svarar: Vi vill inte ha något falskt ansvar. Så länge arbetarklassen inte har makten är ansvaret falskt. Jag tycker det skulle vara en lärdom även för den svenska socialdemokratien – att inse att man inte kan samarbeta med kapitalintressena utan att ha den egentliga makten.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om fru af Ugglas hade fortsatt att läsa litet mera ur läroboken Juridikens källmaterial, så hade hon funnit att där även står att rättsregler innehåller något mer än bara lagtext, att till rättsreglerna hör lagtext, förarbeten, prejudikat, sedvänja osv.

Med detta vill jag bara klart ha sagt ut att vi har valt att genom motivskrivning gå en säkrare väg. Genom att socialdemokraterna och vi kommit på samma linje har vi fått garanti för att vi får reformen genomförd på ett sätt som vi vet är till gagn både för de mindre företagen och för de anställda vid dessa företag.

Jag skall försöka att för tredje gången svara på herr Granstedts fråga. Ibland är det omöjligt att svara på frågor – man får dem bara tillbaka. Det går inte att bara säga att vi vill ta undan mål, inriktning och kvalitet och sätta in i lagtext att det är förbjudet att träffa avtal om detta. Skulle man göra det så måste man, som jag sade, samtidigt klara ut vad som är mål, inriktning, kvalitet etc. Dessutom måste man ha klart för sig hur man löser konflikterna när de uppstår. Herr Granstedts recept är då att de skall lösas av arbetsdomstolen eller något liknande organ. Vi har sagt att detta är frågor som hör till politikens område, och därför är det riktigare att välja vägen att låta den särskilda nämnden behandla dessa frågor.

Man kan inte gå ifrån problemen på det enkla sätt som herr Granstedt här försöker göra. Herr Granstedt måste sätta sig in i problemkomplexen litet mera. Då kommer han säkert fram till att den föreslagna vägen helt enkelt bara innebär ett status quo, dvs. att man alltför vill resa

hinder för de offentliganställda att utöva något verkligt inflytande över sin egen situation.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Granstedt och Ulander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Kravet på inflytande över arbetsförhållandena har självfallet samma tyngd för alla anställda. Det har varit den självklara utgångspunkten för regeringens arbete med lagen om medbestämmande i arbetslivet. Lagen skall gälla alla – även de anställda inom stat och kommun.

Men samtidigt kan man konstatera att det finns avgörande skillnader mellan privat och offentlig verksamhet. Det skulle strida mot vedertagen demokratisk ordning att låta de offentligt anställda genom kollektivavtal få större inflytande över beslut som bestämmer myndigheternas verksamhet i fråga om mål, inriktning och kvalitet än medborgarna i övrigt.

Den lösning som regeringen i samförstånd med löntagarnas organisationer nu föreslår för att förena denna princip med löntagarnas rätt till inflytande innebär att parterna i fortsättningen får bedöma frågan huruvida avtal skall slutas eller inte mot bakgrund av principen att den politiska demokratin inte får kränkas. Utgångspunkten för dessa bedömningar skall vara att det yttersta ansvaret för de beslut som rör verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet ligger på de politiska organen. Det huvudavtal för den offentliga sektorn som träffats och där parterna enats om att eftersträva fredliga förhandlingar och att undvika stridsåtgärder när avtal anses kränka den politiska demokratin bygger också på denna uppfattning.

1965 års förhandlingsrättsreform för de offentligt anställda byggde på förtroende för organisationernas vilja och förmåga att under ansvar utöva sin maktställning. Detta system har nu prövats i mer än tio år. Den ordning för medbestämmande inom den offentliga sektorn som regeringen föreslår skall ses som ett fortsatt förtroende men också som ett ökat ansvar för löntagarna och deras organisationer inom den offentliga sektorn.

Regeringens förslag innebär att vi får en enhetlig lösning för hela arbetsmarknaden. Samtidigt ger det folkets valda representanter, i såväl riksdag som landsting och kommuner, det direkta inflytandet över hur den ofrånkomliga gränsdragningen av området för de anställdas medbestämmande skall göras.

Om vi hade valt en lösning som byggde på avtalsförbud, dvs. där man i lag förbjuder avtal på vissa angivna områden, hade vi blivit bundna i förväg av en stel lagstiftning. Men all erfarenhet visar att denna lagstiftning aldrig kan bli så klar och så precis att den ändå inte gör oss beroende av domstols tolkning av var gränserna går för den politiska

demokratin. Just från demokratiska synpunkter måste det vara fel att dessa gränser dras av en domstol. Så viktiga frågor måste avgöras av de parlamentariska, folkvalda organen. Det är innebörden av den lösning på gränsdragningsfrågan som regeringen har föreslagit riksdagen.

Det är också en väsentlig fördel att arbetsrättsreformen i sin helhet kan genomföras med fullt stöd från de stora löntagarorganisationerna, speciellt eftersom det gäller en reform som vi kallar löntagarnas egen reform.

Lagen om medbestämmande innebär bara att vi skapat förutsättningarna för ett inflytande för de anställda. Vad som återstår är det hårda, tidskrävande men föga glamorösa vardagsarbetet. När det gäller den statliga sektorn har regeringen i propositionen sagt att den positiva syn regeringen har på ett ökat inflytande för de anställda över frågor som berör dem också bör präglade statens agerande som arbetsgivare.

Jag skall i det följande ange några riktlinjer som vi vill tillämpa för demokratiseringen av arbetslivet inom den statliga sektorn.

Löntagarinflytandet utgår enligt vår mening från fundamentala mänskliga behov, såsom att ha inflytande i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna arbetssituationen, att uppleva arbetet som meningsfullt och i harmoni med de egna resurserna. Brister i människors möjligheter att påverka sin situation på arbetsplatsen, ensidiga arbetskrav och dålig social kontakt i jobbet bidrar till låg arbetsglädje. Detta motiv för löntagarinflytande har självfallet samma tyngd för alla anställda.

Det finns också ett starkt samhällsintresse av att tillvarata de värden som ligger i inflytande för de anställda.

Först och främst är det angeläget att värderingar om demokrati, samverkan och solidaritet – som den offentliga verksamheten i mycket är ett uttryck för – får möjlighet att genomsyra förvaltningens sätt att fungera. Vi tror nämligen att en organisation som mer bygger på samverkan och samarbete mellan likställda och mindre på en auktoritär beslutsordning har större förutsättningar att fungera mjukare, mänskligare och bättre gentemot dem som förvaltningen har att tjäna, dvs. medborgarna. Jag tror att vi här har ett mycket viktigt motiv för den reform vi i dag skall fatta beslut om. Under den här vårens förövning till valrörelsen har den offentliga verksamheten utsatts för ett osedvanligt häftigt angrepp från borgerligt håll. Byråkrati, maktkoncentration och pampvälde har blivit slagord som valsar runt i borgerliga politikernas anföranden och i den som vanligt följsamma borgerliga pressen.

Vi tycker att den här upphetsade retoriken innehåller en myckenhet av grova överdrifter och ovederhäftiga angrepp mot en tjänstemannakår som i fråga om oväld, rättrådighet och arbetsinsatser inte har många motsvarigheter i andra länder. Men vi anser också att vi kan och bör komma längre mot en mer demokratisk och mänskligare förvaltning.

Vi socialdemokrater vill att denna reform skall omfatta också den offentliga verksamheten, därför att den kommer att innebära en demokratisering och decentralisering av makt och beslutanderätt. Vi tror att

det är bra att de människor som skall genomföra våra beslut i den här riksdagen får större möjligheter att påverka de miljöer, förhållanden och institutioner där människorna, medborgarna, möter byråkratin.

Två av de partier som med liv och lust deltagit i anti-byråkratikampanjen säger nu nej till medbestämmande för de offentligt anställda. Visserligen har man sökt dölja sina avsikter i en mycket säregen och oklar reservation, nr 55, med välvilliga uttalanden om sin positiva inställning till ett vidgat personalinflytande inom den offentliga sektorn. Men skalar vi bort retoriken och ser till de yrkanden som ställs, så finner vi att de båda partiernas ställningstaganden helt enkelt innebär att man vill behålla det nuvarande avtalsförbudet, som inrikesutskottet också har konstaterat.

Nu uppträdde herr Granstedt här i debatten på centerpartiets vägnar och ville göra gällande att vad hans parti och moderaterna i själva verket står för är exakt vad jag har skrivit i propositionen. Men låt mig då först tala om för herr Granstedt vad som står i propositionen – vilket herr Granstedt borde ha kunnat förvissa sig om själv. Där sägs det att i princip är alla de frågor vi här talat om – målen, inriktningen, omfattningen och kvaliteten – en angelägenhet för de politiska organen. Men vi säger också att det kan finnas fall där en påverkan genom förhandlingar och avtal på en verksamhets kvalitet är av ringa betydelse i förhållande till arbetstagarorganisationens intresse av att kunna påverka de anställdas arbetsförhållanden. I sådana fall kan det vara skäligt att godta en avtalsreglering även från den politiska demokratis synpunkt.

Jämför nu detta, herr Granstedt, med vad ni har skrivit i centerpartimotionen:

”Enligt vår mening måste klart slås fast att även om arbetstagarna på goda grunder vill ha medbestämmande i en fråga, måste deras intresse alltid stå tillbaka, om man kommer i konflikt med den politiska beslutsordningen. Det är otänkbart att genom medbestämmandeavtal ge arbetstagarna direkt inflytande i frågor som ytterst påverkar t. ex. behovet att beskatta medborgarna.”

Ja, herr Granstedt, vad återstår av medbestämmande när man så kategoriskt fäller bilan över de anställdas inflytande? Vilken fråga är det som inte ytterst handlar om att beskatta medborgarna? Om man skulle ta centern på allvar i denna fråga, vilket jag egentligen vägrar att göra, skulle man säga att centern vill ta ifrån de statsanställda och kommunalanställda deras rätt att förhandla om sina löner. Löneavtalen om något har väl konsekvenser för kommunens och statens ekonomi och påverkar därmed behovet av att beskatta medborgarna. Men jag betraktar inte centerns motion som ett seriöst inlägg i debatten.

Det är av intresse att studera den märkliga reservationen 55 också i ett annat avseende. När det gäller rätten till förhandlingar före beslut enligt 11–13 §§ medbestämmandelagen vill man ha en bestämmelse som enligt reservationen skall tolkas så, att primär förhandlingsskyldighet för offentliga arbetsgivare inte skall gälla någon fråga som offentligt organ

enligt lag har att besluta om. Så står det i reservationen. Eftersom praktiskt taget alla viktigare beslut av offentliga organ har sin grund i lagstiftning, har moderaterna och centern därmed befriat de offentliga arbetsgivarna från skyldigheten att förhandla före beslut – och berövat de anställda en väsentlig del av det inflytande som andra löntagare får.

Det är möjligt att hela denna reservation är en olyckshändelse. Men som den är skriven berövar den de offentliganställda praktiskt taget allt vad vi har avsett att åstadkomma med den här reformen. Den kommer också att röna det öde vid beslutet som den förtjänar – den kommer att fällas.

Moderaternas uppträdande i den här frågan tycker jag är konsekvent. Högermännens gamla motvilja mot fackföreningsrörelsen ger knappast något utrymme för löntagarinflytande via fackliga organisationer och kollektivavtal. Måne är det också så, fru af Ugglas, att de anställda får gärna ha makt – men då måste det vara fråga om direktörer, generaler och generaldirektörer, domare och andra från den gamla fina ämbetsmannavärlden. Men att sjukvårdsbiträden, brevbärare och vanliga poliser skall kunna skaffa sig inflytande i kollektiva former är kanske helt främmande för det slaget av tänkande.

Samtidigt avslöjar moderaterna hur tomhänta de står i sin anti-byråkratikampanj. Man har inga andra lösningar än skattesänkningar och sämre resurser för den allmänna sektorn.

Centerns agerande är däremot något av en gåta. Det parti som vill identifiera sig med begreppet decentralisering och som säger sig bekämpa alla slag av maktkoncentration kan alltså inte nu vara med om att decentralisera makt och beslutanderätt inom den offentliga förvaltningen. I stället vill man bevara nuvarande beslutsformer och koncentration av makt till dagens beslutsfattare, även när det gäller för de anställdas självbestämmande och människovärde så viktiga frågor som arbetsmiljö och arbetslivets villkor.

Jag vet inte vad som fått centerpartiet att gå på nejsägarlinjen. Är det arbetsgivarcentern som vunnit över löntagarcentern enligt samma naturlag som gett skogsägarcentern och markägarcentern så många segrar över miljöcentern när vi har behandlat frågor om hushållning med vår natur och miljö här i riksdagen?

Eller är det den nya generationen av centerpartistiska kommunalpolitiker som fått smaka maktens sötma i ett antal olyckliga kommuner och som nu inte för liv och pina vill släppa ifrån sig någon del av den makten? I varje fall börjar det finnas upplysande exempel på hur centerns kommunalpolitiker sätter redan existerande avtal åt sidan och struntar i elementära krav på anständighet i arbetsgivaruppträdande.

Ett sådant exempel är centerns agerande i Huddinge kommun, där man gång på gång brutit mot företagsnämndsavtalet och fattat för de anställda mycket genomgripande beslut utan någon som helst information och samråd. Svenska kommunalarbetsförbundets styrelse har i ett uttalande helt enkelt kontaterat att Huddinge kommuns borgerliga

majoritet, ledd av centerpartiet, "på ett anmärkningsvärt sätt markerat sin oförmåga till normalt samarbete på arbetsplatsen".

Herr talman! Jag tycker att centerns löntagarprofil nu är avgjort skamfilad. Det skulle vara intressant att veta hur man inom centerns riksdagsgrupp egentligen känner sig i dag, när man slår följe med högern mot kraven på ökat löntagarinflytande. Var finns alla förkämparna för decentralisering, var finns alla motståndarna till maktkoncentration?

Det finns också andra värden att ta till vara i den här reformen. Det är sålunda rimligt att anta att ett ökat löntagarinflytande har positiva verkningar för effektiviteten i arbetet. Vi har ofta talat om en begåvningsreserv som vi måste ta till vara genom att brädda och demokratisera utbildningen. På samma sätt har vi en reserv av kunskande, initiativkraft, uppslagsrikedom och erfarenhet som bör kunna mobiliseras på våra arbetsplatser. Att hushålla med resurserna innebär också att ta till vara möjligheterna hos de människor som arbetar i den offentliga verksamheten.

Om man skall få en aktiv medverkan från de anställdas sida i ett system för inflytande, är två förutsättningar ganska självklara: frågorna måste upplevas som näraliggande och viktiga, och den anställda måste uppleva att han eller hon själv genom sin aktivitet påverkar besluten. Därför krävs det att inflytandet sprids och att så många människor som möjligt engageras. Inflytandet får inte vara en fråga bara för en proffskader av någon sorts "medbestämmare". Det här ställer naturligtvis krav på formerna för inflytandet. Men det påverkar också förvaltningens organisation. Bl. a. måste vi eftersträva en delegering och en decentralisering av myndigheternas inre arbete. En spridning av inflytandet är nödvändig också för att de anställdas kunskaper och erfarenhet från det dagliga arbetet skall tillföras beslutsprocessen.

Vi måste alltså förena det kollektiva arbetstagarinflytandet över mera övergripande och gemensamma frågor med ett inflytande enskilt eller i mindre grupper över de vardagliga arbetsvillkoren. Lyckas vi inte med det, finns risken att de arbetsrättsliga reformerna kan komma att framstå som pappersreformer utan reell innebörd för de många människorna i arbetslivet.

I propositionen har vi skrivit fast principen om att medbestämmandet främst formas genom förhandlingar mellan arbetsgivare och de fackliga organisationerna. Jag tror att man nu börjar skönja så pass positiva resultat från en del av den försöksverksamhet som bedrivits av delegationen för förvaltningsdemokrati, den s. k. DEFF, att det bör kunna anvisas en väg för de anställdas medbestämmande som kan passa på många arbetsplatser. Man har där utvecklat det representativa inflytandet i beslutsorganen långt – bl. a. i form av kollektiv arbetsledning.

Jag säger också i propositionen att om erfarenheterna av försöksverksamheten blir positiva, bör man överväga att minska arbetsgiversidans representation i vissa beslutsorgan, så att personalsidan kommer i majoritet, där det är förenligt med grundlagen och den politiska demokratin

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

krav.

Det här har redan skett när det gäller de organ som skall handha företagshälsovården ute i landet.

Regeringen har också gett tillstånd till inrättandet av partssammansatta grupper vid tre kliniker på karolinska sjukhuset, s. k. kliniknämnder, och det kan vara värt att säga några ord om det. Till de här nämnderna utser de fackliga organisationerna tre representanter, och dessutom ingår klinikchefen, dvs. en rejäl majoritet för personalföreträdarna. Nämnderna skall fatta beslut om bl. a. utrustning och lokaler, ändringar i arbets-
scheman, instruktioner, utfärdande av riktlinjer och rutiner för tjänstgöringsbetyg, vikariatsförordnanden, handledning och introduktion. Det är i stort sett alla de beslut som krävs för att en sådan här arbetsplats skall bli trivsamt och effektivt, utan att man inkräktar på de medicinska avgörandena. Jag tror dessutom att det här betyder en bättre vård av patienterna.

Det finns också utrymme för annat slags nytänkande vid arbetets ledning och fördelning. Det har nämnts en ökning av varje anställds självbestämmande i fråga om t. ex. val av arbetsmetod, arbetsredskap och arbetsdagens utformning genom s. k. flexitid.

Man har också gjort intressanta försök med s. k. avdelningsråd där de anställda turas om att sköta de samordnande och planerande uppgifterna och där man har ett starkt personalinflytande bl. a. vid chefs-
tillsättningar. Jag betraktar allt detta som intressanta uppslag för nya sätt att leda och fördela arbetet, som vi närmare behöver pröva ut under den tid som kommer. Någon enhetlig lösning på arbetsorganisationsfrågorna för hela statsförvaltningen bör vi nog inte söka uppnå. Vad vi i första hand kan göra är att som underlag för det fortsatta arbetet få fram flera och så väl prövade alternativ som möjligt.

Jag har angett några av huvudlinjerna i den politik regeringen vill föra för att ge arbetsrättsreformen ett rejält och meningsfullt innehåll för de statligt anställda. Sammanfattningsvis är vår uppfattning att demokratiseringen av den här delen av arbetsmarknaden skall ske på två sätt, både genom stärkt ställning för de anställda och genom förändringar i själva arbetsorganisationen.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga några ord till herr Ekinge – även andra representanter från folkpartiet får känna sig träffade. Folkpartiet har slutit upp bakom den socialdemokratiska linjen när det gäller de offentligt anställdas rätt till medbestämmande på sina arbetsplatser. När 1970-talets politiska historia en gång skall skrivas, kommer det ställningstagandet utan tvivel att räknas folkpartiet till godo som ett bidrag till demokratins utveckling i vårt land på samma sätt som den liberala rörelsen i början av det här seklet skrev in sig i vår politiska historia då den allmänna rösträtten genomfördes.

Men det är en sak som dagens folkpartister bör begrunda. Liksom den gången kan den här reformen genomföras bara därför att den drivits fram av socialdemokratin. Ni kan i dag framstå som arbetslivets refor-

matorer. Men hade ni 1973 kunnat bilda regering med moderaterna och centern, som ni ville göra, så hade det inte funnits någon proposition om medbestämmande att behandla i riksdagen i dag.

Folkpartiet befinner sig alltså i den märkliga situationen att sakna gehör för sina demokratiseringsidéer i den politiska gruppering där man säger sig ha sin ideologiska hemvist. Det bör stämma till eftertanke, ägnad att dämpa de mer extatiska beskrivningarna av folkpartiets insatser för demokratiseringen av vårt arbetsliv. De insatserna kommer i varje fall folkpartiet inte att göra i en borgerlig regering. Tvärtom är förutsättningen liksom hittills att löntagarna via socialdemokratin har regeringsmakten.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det torde inte vara obekant för någon hur personalsituationen ser ut exempelvis inom vårdområdet. Om så är fallet vill jag till läsning rekommendera Stockholms läns landstings informationstidning för anställda och förtroendevalda, nr 2 1976. Där ställer man frågan om personalomsättningen är ett bra mått på arbetsmiljön. Och det är en berättigad fråga.

På begäran av företagsnämnden har personalomsättningen vid S:t Eriks sjukhus studerats under 1974, och det visade sig att personalomsättningen var 75 %. 75 % av de anställda byts ut. Planeringskontoret har studerat förhållandena i landstinget under april 1975. Då fanns 60 000 anställda i landstinget. Av dem hade 23 000 börjat under den senaste tolv månadersperioden. Nettoökningen under samma tid var bara 1 000 personer. Drygt hälften av dem som arbetat mindre än ett år var vårdbiträden och ekonomipersonal.

Om man utgår ifrån att det under de tre första månaderna anställdes ca 5 440 personer och att antalet anställda är störst under andra tider av året, t. ex. under sommaren och kring julen, skulle en grov uppskattning av antalet nyanställda under året bli ca 25 000. Antalet som slutar uppskattas till ungefär lika många som antalet med kortare anställningstid än ett år, ca 23 000. Enligt denna uppskattning skulle alltså ca 50 000 landstingsanställda avgå eller nyanställas under ett år. Den siffran bör sedan ställas i relation till antalet anställda som i april 1975 var ca 60 000.

Det finns siffror som visar att antalet sjukanmälningstillfällen ökar kraftigt. Om man tar 1972 som utgångsår, finner man en ökning till 1973 med 13–14 % och till 1974 med lika mycket, totalt 27 å 28 % på två år. Då måste man ju ställa frågan: Borde inte förvaltningsstyrelsen här sätta sig ner med personalrepresentanter och förhandla för att få till stånd en ändring i personalsituationen? Men då krävs det ett annat personalinflytande över personaltäteten, som är den stora boven i frågan om personalomsättningen. Jag tror att det också skulle innebära stora besparingar om man kunde minska personalomsättningen.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Arbetsrättskommittén ansåg att man borde skapa samma villkor för de offentligt anställda som för anställda i näringslivet, så långt

detta är möjligt inom de ramar som gäller för den offentliga sektorn. På den punkten var kommitténs ledamöter ense. Även jag ställde mig bakom denna uppfattning, och jag kan inte förstå att det kan stämplas som motvilja mot fackföreningsrörelsen. Det är fel att påstå något sådant, herr statsråd.

I en nyligen utkommen bok analyserar Jörgen Westerståhl tillsammans med sina medhjälpare frågor kring den politiska demokratin liksom vad organisationernas program och kongressbeslut på området innebär. Bl. a. ställs frågan: Vilka kommunala styrelser och nämnder har en klar politisk uppgift? Enligt t. ex. SAMKO – TCO:s kommitté för samarbetsfrågor på arbetsplatsen – är det endast kommunstyrelse och förvaltningsutskott som intar ställningen som politiska organ. Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Feldt, en fråga som jag har ställt många gånger tidigare men inte fått något svar på, och något besked lämnas inte heller i propositionen: Anser statsrådet att det bör finnas en sådan gräns när det gäller de kommunala styrelserna och nämnderna, och var går i så fall den gränsen?

Vidare har SAMKO klart uttalat att bemanningsfrågor alltid skall omfattas av personalföreträdarnas beslutanderätt. Det är ett fullt legitimt intresse och ett fullt legitimt krav från organisationernas sida, som ju arbetar för sina medlemmar. Men vi lagstiftare måste, efter vad jag förstår, noggrant granska förslagen och slå vakt om samtliga medborgares intresse i den mening som de ger uttryck för i val. Här finns helt naturligt motstående intressen.

Låt mig till sist ställa ännu en fråga till statsrådet Feldt: Kan statsrådet ange var gränsen går mellan beslutanderätt och medinflytande i fråga om bemanningsplaner och personaltäthet? I propositionen framgår inte någon tydlig gräns. Som vi har sagt tidigare och också framhållit i vår reservation, vill vi på detta område ha en klar avgränsning mellan den politiska beslutande makten och organisationernas medinflytande.

Jag skulle vara tacksam – och många med mig – om statsrådet Feldt kunde ge ett besked på de här två punkterna.

Herr GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterade redan i mitt inledningsanförande att man på en del håll inom socialdemokratin och även här i kammaren – med ett hedrande undantag av statsrådet Bengtsson – försöker blåsa upp detta till en stor valfråga genom att påstå att det finns stora motsättningar. Statsrådet Feldt hör absolut till dem som försöker blåsa upp motsättningarna med en argumentation som är litet egendomlig.

Först säger statsrådet Feldt att vi vill ta alla inflytandemöjligheter ifrån de offentliganställda. Det han hakar upp sig på är 2 a §, där vi föreslagit lydelsen:

”I verksamhet som omfattas av denna lag får avtal ej träffas om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet.”

Dessa ord har upprepats många gånger. Jag har själv citerat herr Feldt

när han säger precis samma sak, fast han inte skriver in det i lagtexten.

Herr Feldt anser tydligen att ett sådant undantag medför att man tar ifrån de anställda på den offentliga sektorn alla inflytandemöjligheter. Jag vill därför fråga om herr Feldt står fast vid vad han har sagt i propositionen, nämligen att det skulle stöta mot vedertagen demokratisk ordning om sådana avtal träffas. Eller har han ändrat uppfattning på den här punkten? Även från herr Feldt behövs det tydligen ett klarläggande.

Enligt vår uppfattning finns det mycket stora möjligheter att inom ramen för de här övergripande principerna träffa avtal som berör arbetsförhållandena, arbetsmiljö osv. Det har vi också klargjort. Vi är alltså fullt beredda att decentralisera beslutsfattandet. Herr Feldt citerar vår reservation där vi säger att primär förhandlingsskyldighet m. m. "bör därför gälla alla frågor som inte genom grundlag, kommunallag eller annan lag tillkommer offentligt organ att besluta om". Detta tycker herr Feldt är en mycket allvarlig begränsning. Samtidigt säger statsrådet Feldt själv att avtal givetvis inte får träffas mot vad som stadgas i rege- ringsform, kommunallagar eller annan tvingande lag, dvs. samma sak som vi säger.

De här stora skillnaderna som statsrådet försöker måla upp mellan vårt ställningstagande och statsrådets eget existerar inte i verkligheten. Vad som är skillnaden är att de begränsningar, som alla är medvetna om är nödvändiga, vill vi klart skriva in i lagen. Däremot vill inte vare sig socialdemokrater eller folkpartister göra det.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Feldt vill ifrågasätta var folkpartiet står ideologiskt. Låt mig bara kort konstatera att folkpartiet har sitt ideologiska hemvist inom den sociala liberalismen och ingen annanstans.

När det gäller historieskrivningen kan jag väl få säga: Tack för erkännandet av våra insatser då seklet var ungt.

Jag överlämnar med största förtroende till historikerna både 1960-talet och 1970-talet. Den risken kan dock finnas att det kommer att visa sig att socialdemokraterna under 1950- och 1960-talet var mindre intresserade än vi av att ge de offentliganställda en vidgad förhandlingsrätt.

Vi har från folkpartiets sida oupphörligt fört fram det kravet. Nu har vi gemensamt kunnat genomföra det, för socialdemokraternas del i mycket hög grad beroende på det tryck som de utsatts för från både LO:s och TCO:s medlemmar. Därför kan vi överlämna åt historikerna att beskriva 1960- och 1970-talets arbetsrättsliga utveckling. Även den historieskrivningen kommer, säkerligen liksom 1910- och 1920-talets att utfalla till vår fördel.

Låt mig också med några ord få ta upp den fråga som så pass ofta återkommer när vi diskuterar byråkratin och problemen i samband med den. Då säger man: Nu angriper ni tjänstemännen. Men det är ju tvärtom. Det är ju tjänstemännen som lider under den ständigt ökande byråkratin.

Det är inte dem vi angriper. Vi vill tvärtom slå vakt om tjänstemännen och deras möjligheter att verka. Och därför måste vi motverka maktkoncentration och ökad byråkrati.

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Jag skall börja med att svara på herr Oskarsons båda frågor.

Den första var helt onödig att ta upp i denna debatt, därför att frågan om personalrepresentanter i kommunala styrelser och nämnder påverkas över huvud taget inte av det beslut som riksdagen skall fatta i dag. Medbestämmandelagen har ingenting att göra med den frågan. Herr Oskarson bör alltså fördjupa sig i direktiv och det pågående arbetet i utredningen om kommunal demokrati. Det är där dessa förvisso mycket svåra frågor behandlas. Vi får se vilken lösning man kan få på dem.

Herr Oskarson vill ha en klar gräns när det gäller medbestämmandeavtal som rör bemanningsplaner och personaltätthet. Herr Oskarson säger att moderaterna har dragit den gränsen. Ja, förvisso – genom att helt utesluta varje form av avtal när det gäller bemanningsplaner och personaltätthet. Det är just det som vi har kritiserat moderaterna och centern för.

Jag försökte genom att läsa upp propositionens text säga något om hur vi sett på dessa frågor. Men jag kanske skall säga några ord till.

I många arbetsmiljöer är det ju antalet människor som skall utföra en viss arbetsuppgift som är den avgörande faktorn för själva miljön i arbetet, för förslitningen. Inom exempelvis sjukvården är det naturligtvis antalet patienter per vårdare som bestämmer hur många gånger man skall lyfta, hur mycket man skall bära, hur mycket man skall slita sin kropp varje dag. Det är arbetsmiljön. Vi menar att för de anställda i sådana arbetsmiljöer vore det orimligt att säga att det kan aldrig bli tal om att ni skall ha något inflytande över er arbetsmiljö. Vi är beredda att medge sådant inflytande på andra områden, men här kan vi inte göra det, därför att det gäller antalet människor som skall sättas in.

Vi menar – tydligen har också folkpartiet insett detta – att här får vi vara beredda att göra en avvägning mellan olika intressen. Det ena är de anställdas intresse av inflytande över sina egna arbetsvillkor och över sin egen arbetsmiljö. Det andra är den politiska demokratis intresse.

Har det aldrig inträffat i den politiska historien att man har gjort en avvägning mellan olika intressen? Har vi inte gått i land med detta? Har vi inte tvärtom berömt oss av att Sverige är ett land där man har uppnått sådana avvägningar för att lösa konflikter mellan olika mål?

Detta är precis vad det handlar om. Märkvärdigare är det inte. Och vi kommer att hamna i den situationen många gånger i framtiden också. Vi har redan klarat många sådana här intresseavvägningar i förhandlingssammanhang.

Vad jag spårar hos centern och moderaterna är en ganska envis inställning, nämligen att här skall de anställda inte komma in, för här

skall vi politiker bestämma. Det var det som jag angrep och som jag menade innebar att beröva de offentliganställda en ganska rimlig möjlighet, som vi är beredda att ge andra anställda – att kunna påverka sin egen arbetsmiljö. Jag vet inte hur många i centerns och moderaternas riksdagsgrupper som har erfarenheter av arbetsmiljöer, där bemanningsfrågor och personaltäthet är det helt avgörande. Men tala med människor som arbetar ute i sådana miljöer, och ni skall begripa litet mer än vad ni tycks göra nu.

Jag kommer sedan till herr Granstedt, herr talman. Man brukar säga: Att diskutera med vissa personer är som att slå huvudet mot en vägg eller hålla vatten på en gås. Herr Granstedt är på något vis en kombination av vägg och gås – hur nu ett sådant djur ser ut. Alla har under ett par timmar av den här debatten hållit på att förklara för herr Granstedt skillnaden mellan att i lag förbjuda avtal över hela det offentliga området och att deklarerar principer; vi är beredda att stå för dessa principer, men vi är också beredda att göra jämkningar där vi finner att väsentliga arbetstagarintressen står på spel. Det är en gapande skillnad mellan den inställning centern och moderaterna har och den som folkpartiet och socialdemokraterna har.

Det är också en helt avgörande skillnad mellan om en domstol skall avgöra den politiska demokratis gränser och om en parlamentariskt sammansatt nämnd skall göra det. Jag tycker, som jag sade, att ur demokratiska synpunkter är det senare att föredra.

Sedan blandade herr Granstedt på ett ganska äventyrligt sätt ihop rätten att förhandla enligt 11–13 §§ och rätten att förhandla om medbestämmandeavtal. Det är två helt skilda ting. Det är en självklarhet att vi säger att avtal om medbestämmande inte kan ta över lag. Det är en helt annan sak att vi skall kunna ha förhandlingar före beslut som inte leder till avtal enligt 11–13 §§ – även om dessa beslut vilar på lagar. Sortera ut de begreppen, så skall herr Granstedt finna hur det ligger till.

Jag hoppas att det är mest en olyckshändelse att reservationen fått den utformning den har, men innebörden av den är att förhandlingsrätten för de offentliganställda före beslut skulle – om centerpartiet och moderaterna får råda – bli ytterligare begränsad och i stort sett inte gälla någon viktigare fråga.

Herr talman! Jag vet inte om herr Ekinge och jag behöver byta så många fler ord. Jag begriper väl att folkpartiet vill ha sitt ideologiska hemvist i socialliberalismen. Det är bara att konstatera att det tydligen inte har någon som helst ideologisk betydelse med vilka folkpartiet reglerar. Det är att se väl pragmatiskt på politiken, tycker jag, att förvisa ideologin till den garderob där den sociala liberalismen vistas, eftersom den inte kan leva något särskilt aktivt liv för sig. Den är beroende av stöd och hjälp från andra partier och ideologier för att över huvud taget kunna fungera.

Jag har egentligen samma kommentar när herr Ekinge vill tala om hur fantastiskt det är att folkpartiet i så många år har visat stort intresse

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

för förhandlingsrätten på den offentliga sektorn. Jag har inte ifrågasatt att ni har varit intresserade. Jag har bara konstaterat att om ni skall genomföra någonting på det här området är socialdemokratin en nödvändig och ofrånkomlig faktor i sammanhanget. Ensamma lär ni inte kunna uträtta någonting alls.

Herr GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall avstå från att ge mig in på några zoologiska diskussioner med statsrådet Feldt. Jag har hela tiden begärt ett klarläggande av vad statsrådet egentligen menar med det uttalande om mål, inriktning osv. som jag har citerat. Jag har begärt klarläggande av var andra partier egentligen står i den här frågan.

Vad jag har kunnat få från statsrådet nu är långt ifrån ett klarläggande. Det är därför jag tvingas ta upp frågan igen. Statsrådets senaste uttalande måste tolkas på det sättet att om det verkligen kniper är man beredd att gå med på avtal som berör de här områdena – trots att detta, enligt statsrådets egen uppfattning, skulle strida mot vedertagna demokratiska principer.

När vi har formulerat vårt förslag till lagparagraf – som angrips så fruktansvärt hårt och beskrivs som reaktionärt – har vi utgått från det som statsrådet anger som en förutsättning för att de vedertagna demokratiska principerna skall hålla i det här landet. Det är med anledning av den här motsägelsen i socialdemokraternas argumentation som vi velat få ett klarläggande.

LO har sagt att demokratin inte får vara förhandlingsbar. Jag har efter statsrådet Feldts senaste uttalande en stark känsla av att han eventuellt är beredd att låta demokratin bli förhandlingsbar. Det vore i så fall allvarligt. Behovet av ett klarläggande uttalande från regeringen i detta avseende tycker jag är mycket starkt.

Vidare vill jag kraftigt understryka, liksom vi har gjort mycket tydligt i reservationen, att vi anser det mycket viktigt att det blir möjligt för de offentliganställda att förhandla och också att träffa avtal om arbetsförhållanden, arbetsmiljö osv. Vi säger också att sådana förhandlingar kan komma att beröra t. ex. bemanningsplaner, som herr Feldt talar om. De begränsningar vi angivit gäller bara i den mån man kommer i konflikt med den politiska demokratin. Också det framgår mycket tydligt av vår reservation.

Jag vidhåller att det är en mycket stor reform som vi nu genomför och att den beslutas i en mycket bred politisk enighet. Därför är det mycket beklagligt att man på så många håll inom socialdemokratin försöker skapa motsättningar omkring denna för hela vår demokrati och för hela vårt arbetsliv vitala reform, motsättningar som inte existerar i sinnevärlden.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill citera vad Kommunalarbetareförbundets ordförande uttalat enligt ett referat från konferensen om demokratin på ar-

betsplatsen. Han säger där:

”Kommunalarbetarna är inte underkastade de begränsningar som finns i kommunaltjänstemannalagen i dag. Vi har förhandlingsrätt och rätt till därav betingade stridsåtgärder. Vår förhandlingsrätt kommer att begränsas genom en särslagstiftning som täcker hela den kommunala arbetsmarknaden.”

Han säger vidare: ”— — — vi kommer med alla till buds stående medel att motsätta oss ett sådant övergrepp! Kommunalarbetarna hyser ingen önskan att bli tjänstemän. Vi vill inte ha några begränsningar i våra i dag gällande fackliga fri- och rättigheter!”

Jag vill också påpeka att det finns en annan risk med samordningen av förhandlingar om inflytande- och lönefrågor. En sådan samordning kan leda till en kohandel, där löneutvecklingen ställs i motsats till demokratiifrågorna. Det kan exempelvis innebära att myndigheten för en billig penning kan köpa sig fri från en arbetsmiljöfråga eller tvärtom genom avtal om visst inflytande negativt kan påverka lönesättningen. Här måste därför ges rätt till individuella förhandlingar i varje särskilt fall, om så behövs med stridsrätten som påtryckningsmedel.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet menade att det skulle vara onödigt att ta upp min fråga och hänvisade till utredningen om kommunal demokrati. Ja, det är statsrådets bedömning att frågan var onödig, inte min. Nu behandlar vi medbestämmandelagen, och det är i anslutning till den jag ställer frågan. Jag tycker att det skulle vara av stort intresse om statsrådet kunde klarlägga att alla politiskt proportionellt valda nämnder och styrelser inom landsting och kommuner är att betrakta som representativa demokratiska organ. Kan herr statsrådet ge ett upplysande svar på den frågan, har vi ändå fått en viss klarhet.

Vidare hänvisade herr statsrådet till erfarenhet från kommunal- och landstingsarbete, och det är inte utan att jag har sysslat några år med sådan verksamhet. Det är väl ingen nyhet att de anställdas synpunkter kommer in i det arbetet och att man diskuterar problem i detta med de anställda. Det har vi gjort sedan lång tid tillbaka. Men det är inte det frågan gäller utan den politiska demokratis suveränitet, och det är på den punkten som vi är betänksamma mot lagförslaget.

Herr talman! Jag dristar mig att ställa en fråga till, även om den av statsrådet skulle få betyget onödig, och den gäller förhandlingsrätten. För den finns det, såvitt jag kunnat utläsa, inte någon gräns, men det måste ju gå en gräns någonstans. Det skulle vara intressant att höra om statsrådet har några synpunkter på detta.

Låt mig ta som exempel att organisationerna tar upp en förhandling om hur många ledamöter det skall vara i riksdagen. — Nu hoppas jag att inte det här tas som någon stämpling mot organisationerna, men de har f. ö. full rättighet att ta upp förhandlingar. Och även om detta alltså uteslutande är en teoretisk fråga vill jag ändå ställa den för att

kunna få ett svar. – Riksdagen å sin sida kan naturligtvis säga nej; vi förhandlar ju inte på det området. Vem är det då som skall fälla utslaget? Finns det någon domstol i bakgrunden som kan göra det, eller vilken instans skall göra detta?

Om det finns någon gräns för förhandlingsrätten skulle jag och många med mig vara intresserade av att få höra om statsrådet kan ge något besked på den här punkten.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kände ett starkt behov av att få säga ut att folkpartiet har sitt ideologiska hemvist i den sociala liberalismen och ingen annanstans.

Då säger statsrådet Feldt: Det måste i alla fall till socialdemokrater för att demokratisera arbetslivet! Men det är ju ett faktum att herr Feldt själv sitter i en minoritetsregering. Utan stöd skulle regeringen alltså inte kunna få igenom den reform som vi nu snart skall besluta om.

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Helt kort ett svar på herr Oskarsons fråga om representativiteten i kommunala nämnder och styrelser: Svaret är ja; de är representativa. Jag förstår visserligen fortfarande inte vad detta har med den fråga som vi nu behandlar, nämligen medbestämmandelagen, att göra, men nu har jag svarat herr Oskarson i alla fall.

När det gäller gränsdragningen ägnar vi i propositionen rätt stort utrymme åt att försöka beskriva hur vi anser att frågor som gäller målen, inriktningen, omfattningen och kvaliteten är politiska frågor, framför allt i alla de sammanhang där det är klart definierat genom de politiska besluten vad dessa mål och denna inriktning, omfattning och kvalitet är.

Men det är på ett område som problemet uppstår, och det är när man bara kan definiera kvaliteten genom personaltätheten, genom bemanningsplaner. Då uppstår denna konflikt, som vi har pekat på. Vi har alldeles klart sagt att där viktiga arbetsmiljöfrågor kommer in måste det vara möjligt att göra avvägningar mellan de två intressen det här gäller. Jag kan inte få in i mitt huvud att det skall vara så svårt för moderater och centerpartister att förstå att det är så vi och folkpartiet ser på detta.

Sedan står herr Granstedt upp i sin bänk och kräver klarhet på klarhet, alltmedan mörkret faller allt tätare över centerpartiets position. Nu senast gjorde han en ny manöver genom att säga att det i själva verket är klarlagt i reservationen att centern kan tänka sig avtal om bemanningsplaner. Känner inte herr Granstedt ens till sitt eget partis reservation? Det man där talar om är rätten att förhandla före beslut, men det sägs ingenting om avtal i det avsnitt som gäller bemanningsplaner. Däremot står i centerpartiets motion 2430, med herr Fälldin som första namn, följande mening: "Beslut om bemanningsplaner, personaltäthet och liknande måste därför reservationslöst ankomma på det politiska beslutsområdet." Jag kanske borde ha läst upp den meningen i mitt inled-

ningsanförande också, herr talman, så hade herr Granstedt sluppit att göra en halkning på det politiska planet.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Granstedt och Oskarson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! I går läste jag i en tidskrift om en arbetsplats i Sverige som för länge sedan döptes till "dödskvaren". Där bryter man kvarts och behandlar kvarts. Där har arbetarna i decennier slitit ont och andats in det farliga stendamm.

Nu är den gamle ägaren avliden. Efterträdaren sitter i utlandet. Via ett bolag sköter han försäljningen.

Produktionen fortsätter. Men arbetsförhållandena utsätts för hård kritik.

Enligt tidskriften förekommer inte skyddsronder. Påstötningar om åtgärder leder inte till resultat. I en fabriksavdelning hade en nyköpt maskin stått oinstallerad i flera månader, medan man fortsatte att köra med den gamla, farliga maskinen. När man fått besked om att ett arbetsmoment från skyddssynpunkt måste upphöra fortsatte företaget med inhyrd arbetskraft.

Några mil därifrån finns en annan fabrik som framställer liknande produkter. Där är det mesta automatiserat. En stor del av produktionen är helt inkapslad och styrs från ett centralt kontrollrum. De flesta anställda sysslar med övervaknings- och underhållsarbete. Där finns också miljöproblem. Men företagsledning och anställda arbetar tillsammans för att komma till rätta med de problemen.

Jag har nämnt dessa exempel för att understryka att villkoren för människor kan vara mycket olika i dagens Sverige. Jag har nämnt dem också för att understryka att kraven på en förnyelse av arbetslivet har växt fram från verkstadsgolvet, från arbetarnas och tjänstemännens upplevelser i sin egen sociala verklighet.

Budskapet om enskilda människors upplevelser av sin vardag på arbetsplatserna bröt fram med ökad styrka under 1960-talet. De sammanställdes i digra rapporter och undersökningar från de fackliga organisationerna. De belystes av vetenskapsmän och experter som i kalla fakta visade vad olyckorna, förgiftningen, nedslitningen och stressen betydde.

Man började runt om i Europa tala om en industrisamhällets kris. Ungdomen började vända sig bort från de hårda industrijobben – med risk för permitteringar, med risk för skador och olyckor, med risk för sjunkande förtjänster redan i 40-årsåldern, med upplevelser av sociala klyftor på arbetsplatsen och ett gammaldags ordersystem. Det fanns de som började önska bort fabrikerna och industrierna och maskinerna och uttryckte längtan efter gröna ängar och gammaldags idyller. De glömde lätt att de därmed också önskade bort grundvalen för vår välfärd.

Den grundläggande politiska uppgiften under dessa år har som jag ser det varit att värna industrisamhället – inte genom att skygga undan för problemen utan genom att offensivt gripa sig an med bristerna, ta till vara industrisamhällets positiva möjligheter, förbättra, förnya och bryta nya vägar mot framtiden.

Det förutsatte på väsentliga områden ett nytänkande i det politiska arbetet.

För det första måste vi vidga det traditionella välfärdsbegreppet.

Vi har i skolan förberett ungdomar för produktionen. Vi har med vägar, bostäder, sjukvård och mycket annat skapat en bas för produktionen. Vi har sökt ta hand om dem som lämnat produktionen eller slagits ut från den – därför att de blivit gamla, sjuka eller arbetslösa, drabbats av olycksfall eller blivit utslitna. Vi har genom kortare arbetstid skapat fritid från produktionen och med kulturpolitik, miljöpolitik och mycket annat sökt ge livet utanför produktionen ett rikare innehåll.

Nu stod vi inför uppgiften att låta våra välfärds mål i större utsträckning prägla även livet i produktionen. De sociala mål som vi betraktar som självklara för samhällsutvecklingen måste vinna insteg även innanför fabriksporten, innanför arbetsplatsens dörr. Ty produktionen handlar icke endast om i och för sig ytterst väsentliga ting som teknik, marknadsanpassning, lönsamhet och annat. Den handlar också och framför allt om människor, deras sociala villkor och relationer till varandra, deras ensamhet och gemenskap.

Att vidga det traditionella välfärdsbegreppet till att omfatta också villkoren i produktionen var sålunda det första steget i en strategi för att förnya industrisamhället.

För det andra gällde det att i denna uppgift ta fasta på den aktivitet och det intresse som visades från arbetarna och tjänstemännen och deras organisationer. Det gällde att söka frigöra den väldiga kraft som fanns hos arbetarna och tjänstemännen ute i det svenska arbetslivet, till ett positivt ansvar och en positiv medverkan i arbetslivets förnyelse.

Detta medansvar fick inte vara beroende av om de skaffat sig en kapitalandel. De skall ha rätt till ökat bestämmande i sin egenskap av löntagare, arbetare och tjänstemän därför att de satsar sitt arbete, sitt produktiva liv, i produktionens förkovran och samhällets uppbyggnad.

Detta betyder att man ånyo som medel för att förändra den sociala verkligheten använde demokratin, människornas engagemang och ansvar. Jag tror det var den gamle medeltidsfilosofen Marsilius av Padova som för att ge ord åt en demokratisk tanke präglade uttrycket: "Det är krigaren som vet bäst var skon klämmer." Det var således inte bara principiellt riktigt utan också mest ändamålsenligt att de människor som bäst känner problemen och bristerna på våra arbetsplatser också skulle gå i främsta ledet när det gäller att rätta till dem.

Detta var det andra steget i en strategi för arbetslivets och industrisamhällets förnyelse. Så begynte reformarbetet, och det är förmodligen det viktigaste som har hänt i Sverige under 1970-talet.

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Reformerna har hela tiden vuxit fram i ett utomordentligt nära samspel med arbetarnas och tjänstemännens företrädare. Kritik mot detta nära samarbete har stundom framförts från borgerligt håll. Det har jag svårt att förstå. Det är ju deras arbetsplatser, deras arbetsvillkor, deras möjligheter att hävda sin mening som skall förnyas. Då är det ju självklart att en ansvarig regering måste upprätthålla en nära kontakt med dem som är omedelbart berörda, lyssna på deras synpunkter, ta hänsyn till deras önskemål. Det blir naturligtvis lättare med den gemenskap och identitet med de breda löntagarintressena som regeringen otvivelaktigt har känt.

Det fanns ytterligare ett skäl till ett nära samspel. Det har varit nödvändigt att stifta lagar. Men vi har sökt undvika att i lagen i detalj reglera förhållandena på våra arbetsplatser. Det har i stället gällt att med lagens hjälp öppna nya möjligheter och nya samarbetsformer i arbetslivet, och att undvika byråkratisk stelhet och bereda vägen för smidig följsamhet till förhållandena på olika arbetsplatser. Dessa ambitioner har gjort det särskilt viktigt med en nära samverkan med löntagarnas organisationer.

Låt mig i några korta punkter sammanfatta det reformarbete som hittills genomförts i Sveriges riksdag.

1. Den 1 juni 1971 beslutade riksdagen om anställningsskydd för vissa arbetstagare.

2. Samma dag tog riksdagen lagen om vissa åtgärder för att främja sysselsättningen av äldre arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden. Det var de s. k. äldrelagarna.

3. Den 14 december 1972 beslutade riksdagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

4. Den 25 april 1973 beslutade riksdagen om lag om hälso- och miljöfarliga varor.

5. Den 14 november 1973 beslutade riksdagen om ändring i arbetarskyddslagen.

6. Den 11 december 1973 beslutade riksdagen om lag om anställningsskydd m. m.

7. Den 12 december samma år beslutade riksdagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

8. Den 30 maj 1974 beslutade riksdagen om rättegång i arbetstvister.

9. Samma dag beslutade riksdagen om facklig förtroendemens ställning på arbetsplatsen m. m.

10. Den 31 maj 1974 beslutade riksdagen om lag om avsättning till arbetsmiljöfond.

11. Den 13 december 1974 beslutade riksdagen om lag om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning.

12. Den 28 maj 1975 beslutade riksdagen om ändring i lagen om facklig förtroendemens ställning på arbetsplatsen.

13. Den 1 juni 1976 beslutade riksdagen om lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar m. m.

Detta är givetvis inte hela bilden – listan över riksdagsbeslut skulle ha kunnat göras längre. Därtill kommer alla de avtal om arbetstagar-konsulter, företagshälsovård m. m. som träffats mellan parterna på arbetsmarknaden och framför allt naturligtvis det intensiva arbete som pågår ute på fältet för att omsätta lagarna i verkligheten, i anpassnings-grupper, i skyddsarbetet, i företagshälsovården, i den fackliga utbildning-en.

Herr talman! Jag är övertygad om att vi är på rätt väg. Låt mig uttrycka det så här.

Människor skall inte behöva gå till sitt arbete i en känsla av fruktan. Alltför många har gjort det och gör det fortfarande.

En orsak kan vara risken för att bli uppsagd, mista jobbet. Den fruktan ökar med levnadsåren. När man blir litet äldre är det svårare att ställa om sig, att börja någonting nytt. Men det visade sig att det just var de äldre som i nedgångstider drabbades främst av uppsägningar och per-mitteringar och att det var just dessa som hade svårast att få nytt fotfäste i arbetslivet.

Därför är trygghetslagarna så viktiga. När man går till jobbet vet man att man har lagen på sin sida. Man vet att man har facket och kamraterna på sin sida. Under konjunktur nedgången nu är det säkert 10 000-tals människor som räddats från arbetslöshet tack vare trygghetslagarna. De har sluppit fruktan, de har vunnit trygghet.

En annan orsak till att människor går med fruktan till jobbet är riskerna och gifterna i arbetsmiljön. Hur stark denna oro är framgår med skärpa av de enkäter som gjorts bland arbetstagarna. 250 000 av LO:s medlemmar är oroade av lösningsmedel, 150 000 av gaser av olika slag, 375 000 är plågade och oroade av damm, buller, drag. Jag kunde fortsätta länge med uppräknningen.

Därför är vi mitt uppe i en väldig offensiv för en förbättrad arbetsmiljö. Den innefattar skärpta lagar och bestämmelser, fler yrkesinspektörer och en förstärkning av arbetarskyddsstyrelsen – allt detta som stundom brukar avfärdas som byråkrati. Men den innefattar framför allt en förstärkning av arbetarnas och tjänstemännens möjligheter att själva bestämma över sin miljö. De har rätt till insyn, de har rätt att få del av företagens fram-tidsplaner ur miljösynpunkt. skyddsombuden har rätt att avbryta arbetet om de anser att det föreligger allvarliga risker för liv och hälsa bland arbetskamraterna.

Makt åt pampar, säger en del. Men de 80 000 skyddsombuden i landet är inga pampar. De är människor med kamraternas förtroende och med ansvar att värna miljön.

På Fabriksarbetareförbundets kongress nyligen berättade förbundsord-föranden att skyddsombuden inom Fabriks arbetsområde redan vid 600 tillfällen tagit upp frågan om att avbryta arbetet, om icke rättelse skedde för en förbättring av miljön. I intet av dessa fall behövde produktionen avbrytas, ty felen rättades till.

Denna enkla siffreruppgift speglar en djupgående förändring i det sven-

ska samhället. Arbetarna och tjänstemännen har fått någonting att säga till om på ett oerhört väsentligt område. Detta bestämmande används i ett demokratiskt vardagsarbete till att förändra den sociala verkligheten. Människor skall inte behöva känna fruktan när de går till jobbet. De skall kunna känna trygghet. Och då måste arbetsmiljön bli bättre.

I dag behandlar vi den nya lagen om medbestämmande. Den gamla § 32 skall försvinna till historien. Arbetare och tjänstemän skall få vara med och bestämma i företagen, i den offentliga förvaltningen, i stat, kommun och landsting. Det är en historisk dag.

Den strävan till förnyelse och demokratisering av arbetslivet som satt sin prägel på 1970-talets reformarbete innebär sammantaget den största spridning av makt och inflytande som ägt rum i vårt land sedan den allmänna rösträtten genomfördes. Dess drivkraft är synen på arbetets betydelse i människornas liv, uppfattningen att arbetet ger rätt till bestämmande i produktionen, övertygelsen att människor kan ta ansvar för framtiden. Under hela industrisamhällets framväxt har den synen gällt att det är ägandet till kapital som ger rätt och förmåga att bestämma i företagen. Som en konsekvens härav uppfattades den enskilda människan lätt som en opersonlig produktionsfaktor. Detta skall förändras. I stället framträder hon som en skapande och särpräglad individ med vilja och förmåga att ta ansvar och att samverka med andra.

En ny lag är inte en slutpunkt. Det är en begynnelse. Nu börjar det mödosamma arbetet att föra ut de nya lagarna i arbetslivet. De anställdas medbestämmande kommer att gradvis växa fram. Genom förhandlingar och avtal bestäms takten och omfattningen av demokratiseringen. Men färdriktningen ligger fast. Den öppnar vägen mot bestämmande, ansvar och gemenskap.

Reformprogrammet har kunnat genomföras med en bred uppslutning i riksdagen. Angrepp har kommit från olika håll och från helt olika utgångspunkter.

Olika kommunistgrupper i landet går nu i spetsen för en attack mot förslaget till ny arbetsrätt. Temat är som vanligt att detta är bara "klass-samarbetspolitik", och man skrämmar med att här kan varje arbetare som råkar delta i en strejk avskedas, lockoutas, kastas på gatan.

Detta har Ingemund Bengtsson redan bemött.

Intressant är att det är på det sättet man från kommunisthåll har bemött varje reform vi gjort inom arbetslivet. När vi tog förslaget om styrelserepresentation för de anställda gick vpk emot. Det här var bara en skenhistoria, sade man, och talade om en förödmjukande utmaning mot löntagarna. Nu sitter hundratals, snart tusentals, fackliga företrädare i företagsstyrelser. De nedvärderar inte betydelsen av detta: Styrelserepresentationen är förvisso inte allena saliggörande. Som isolerad åtgärd vore den meningslös. Men den är en värdefull del i en rad insatser för ökat löntagarinflytande.

När vi tog lagen om anställningstrygghet talade vpk åter om "ett raffinerat sätt att vidareutveckla klassarbetet". Och man sade hotfullt att

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

detta är "en lag för otrygghet" och att strejkande arbetare skulle råka illa ut med stöd av denna lag. Sedan dess har vi genomlevt en svår internationell lågkonjunktur, den värsta sedan 1930-talet. Under denna tid har lagen om anställningstrygghet haft en oerhörd betydelse för hundratusentals löntagare.

När vi tog lagen om förstärkt ställning för skyddsombuden möttes vi av en liknande agitation från kommunisthåll. Runt om i landet sade man att denna lag skulle klavbinda skyddsombuden. Om ett skyddsombud aktivt sökte verka för sina kamraters säkerhet och hälsa skulle arbetsgivaren med stöd av lagen kunna gripa in och näpsa honom, sade man. Det blev inte så. Den nya lagen har för tiotusentals skyddsombud blivit ett värdefullt instrument som de inte vill vara utan.

Nu kommer åter samma agitation. Om några år kommer det säkert att vara omöjligt för kommunisterna att säga vad de nu säger. Ty löntagarna kommer att finna att lagen står på deras sida. Det är ett ytterligt egendomligt förhållande, att kommunistgrupper söker framställa varje betydelsefull arbetslivsreform som ett svek mot löntagarna. Men ert förtroende bland löntagarna för den agitationen blir för varje gång allt mindre och förtroendet för reformismen som arbetsmetod för var gång allt större.

Från den borgerliga sidan kommer angreppen främst från centern och moderaterna. De har i en rad reservationer tillsammans eller var för sig föreslagit betydande inskränkningar i förslaget att avskaffa § 32 och ersätta den med en ny lag om medbestämmande.

Mina regeringskolleger Ingemund Bengtsson och Kjell-Olof Feldt och vårt partis utskottsföreträdare har redan ingående behandlat dessa frågor. Låt mig bara erinra om att moderaterna och centern kräver att de anställda hos stat och kommun skall klart särbehandlas när det gäller demokratiseringen. Man kräver ett avtalsförbud för de offentligt anställda när det gäller myndigheters verksamhet.

I de mindre företagen begär man sämre regler för löntagarna. Moderaterna vill i själva verket bevara § 32-systemet för företag med färre än tio anställda. Centern vill försvåra facketts medverkan vid företag som saknar fackklubb eller utsett fackligt ombud.

Moderaterna vill att arbetsgivarna skall ha tolkningsföreträdare också när det gäller medbestämmandefrågor. De vill bevara § 32 när det gäller företagets ledning och planering. De vill beröva de anställda det fulla stödet av sin fackliga organisation genom rätten till centrala förhandlingar.

Informationsskyldigheten skall begränsas och tystnadsplikten utvidgas enligt alla de borgerliga partierna.

Gemensamt för alla dessa förslag är att de skulle innebära en sämre reform från arbetarnas och tjänstemännens synpunkt. Detta motstånd speglar ett mönster som gällt för hela det reformarbete som skett på arbetslivets område. Varje gång vi beslutat om en reform har någon eller några av de borgerliga partierna gått emot och krävt förändringar som inneburit försämringar för löntagarna. De har aldrig krävt ändringar i

våra förslag som stärkt arbetarnas och tjänstemännens ställning.

För moderaternas del speglar detta naturligtvis deras intresseförankring hos kapitalägare och arbetsgivare och deras ideologiska försvar för kapitalismen som system. Moderaterna hävdar ju på fullt allvar att en makt-förskjutning i detta system innebär risker för demokratis livskraft. Ibland får man intrycket att löntagarnas och deras organisationers vilja att ta ett vidgat ansvar i företag och samhälle från moderat utgångspunkt närmast betraktas som en farlig utveckling. Och när herr Bohman talar om metallarbetaren som skulle sova dåligt om natten, så speglar det en gammaldags och egendomlig syn på människors förmåga att ta ansvar. Moderaterna talar ju ofta om att individen bör ha mer att säga till om och få större ansvar. Det gäller tydligen inte alla individer, utan bara somliga.

Det som kommit att få centern att på viktiga punkter närma sig moderaterna är troligen en oförståelse inför löntagarnas syn på arbetslivet och en misstro mot de fackliga organisationerna. Än en gång besannas vad Arne Geijer sade 1972: De känner inte arbetsgivarna från samma sida av förhandlingsbordet som vi.

Herr Bohmans syn på metallarbetaren som skulle sova dåligt om nätterna, om han finge något att säga till om när det gäller sitt företags utveckling och planering, fullföljs f. ö. i en moderat reservation. Av omtanke om arbetarnas nattsömn vill man tydligen på denna punkt ha kvar § 32-systemet.

Framför allt har man riktat in sig på de små företagen. Man säger att samma regler inte kan gälla för de små företagen. Där kan inte löntagarna ställa samma krav på inflytande och medbestämmande. I bakgrunden ljuder en del företagarkampanjers avståndstagande från medbestämmande för de anställda och trygghetslagarna. Uppenbarligen vill man gå till mötes den uppfattning som i en särbehandling av småföretagen ser omedelbara fördelar för dessa. Att gå den synen till mötes tror vi vore olyckligt för småföretagens positiva utveckling i framtiden, ty det vore ju att systematiskt göra småföretagen till sämre arbetsplatser för löntagarna. Den som arbetade i ett större företag skulle ha rätt till inflytande över arbetsmiljön, rätt till information om utvecklingen i företaget, trygghet i anställningen, osv. Men den som arbetar i ett litet företag finge finna sig i mindre inflytande och sämre miljö, otryggare anställning och ingen insyn i hur det gick för företaget.

En sådan uppdelning av arbetsmarknaden är inte bara oacceptabel från löntagarsynpunkt. Enligt min mening skulle den också skada de mindre företagens utvecklingskraft.

Jag vill erinra om den misstro varmed många företrädare för industrin till en början mötte vårt program för arbetslivets förnyelse. Det är inte mer än sex år sedan jag stod i snålblåsten på Arosmässan och framförde de här synpunkterna om nödvändigheten att vinna ungdomen genom ett positivt program för arbetslivets förnyelse, men det framställde man som ett hot mot näringslivets konkurrenskraft och effektivitet. Man be-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

skyllde oss för att skrämma folk från att gå till industrin, när vi tog upp löntagarnas kritik av sina arbetsplatser.

I dag kan vi konstatera att dessa dystra förutsägelser har kommit på skam. Industrin har över lag gått in för att positivt och konstruktivt satsa på bättre förhållanden för de anställda, och jag vill uttrycka min stora glädje över detta och min uppskattning för de insatser som gjorts på många håll inom näringslivet. Jag tror att de allra flesta i dag ser dessa ansträngningar som nödvändiga för framstegen och effektiviteten inom industrin.

På samma sätt tror jag att det kommer att gå när man väl fått ut den här reformen till våra tusentals småföretag. Man kommer att uppleva en ökad styrka och slagkraft, när de anställda blir delaktiga och tar ansvar. Jag är för min del övertygad om att småföretagen kommer att kunna utveckla ytterligare konkurrenskraft när de anställda får mer att säga till om.

Folkpartiet intar i viktiga avseenden en ställning som positivt avviker från de borgerliga partiernas i övrigt. Den borgerliga splittring som förelegat i denna fråga har varit till gagn för arbetarna och tjänstemännen. Folkpartiet har i stort sett stött reformförslaget. Det är bra, och det hedrar detta parti. Det finns emellertid två omständigheter som jag inte kan underlåta att anföra.

Folkpartiet har en benägenhet att stundom vilja framställa sig som den egentliga initiativtagaren till arbetslivets demokratisering i ett något utpräglat behov av självhävelse. Bakgrunden är framför allt på 1960-talet framförda tankar om styrelserepresentation för de anställda.

Svagheten med dessa förslag var att de framstod som isolerade punktinsatser och inte som ett uttryck för en sammanhållen syn på hur den ekonomiska demokratin borde förverkligas över ett brett fält. Löntagarna själva var på sin tid ytterst kallsinniga inför folkpartiets propåer. Jag förstår dem. Ty de insåg att en styrelserepresentation som en isolerad företeelse var till föga nytta för löntagarna. Demokratiseringen måste sättas in på alla nivåer i företaget någorlunda samtidigt och framför allt gälla frågor som ligger de anställda nära i det dagliga arbetet. Därför ville de utforma en sammanhållen strategi för demokratiseringsarbetet.

För socialdemokratin har detta varit en principfråga. En demokratisering kan inte tryckas på utifrån och uppifrån. Den måste växa fram naturligt och bäras upp av de anställda själva. Vi har tillsammans med löntagarorganisationerna för arbetare och tjänstemän resonerat oss fram till ett samlat program för arbetslivets demokratisering och sociala förnyelse. Och sedan genomför vi det. Det är skillnad mellan att tala *till* löntagarna och att tala *med* dem.

Den andra svagheten är att folkpartiet, samtidigt som man haft oss näraliggande uppfattningar i dessa frågor, ständigt uttryckt sin ideologiska och politiska samhörighet med de andra borgerliga partierna. Man har ständigt talat om maktskifte och en borgerlig regering. Men tillsammans med dessa båda borgerliga partier hade ju detta demokrati-

seringsarbete icke kunnat genomföras på det här sättet. Hade det blivit en borgerlig regering 1970 eller 1973 hade detta väldiga reformverk inte kunnat genomföras. Det framgår alldeles klart av redovisade attityder och ståndpunkter.

Så denna dag, då folkpartiet i och för sig med rätta vill och kan vara med och ta åt sig äran av konstruktiva reformer, bör folkpartiet också tända en rökelse av tacksamhet och lycka över det faktum att vi i Sverige sluppit en borgerlig regering.

Och denna situation kvarstår. Ty reformarbetet skall ju fullföljas, och folkpartiet kommer säkert även i framtiden att tvingas välja sida i dessa viktiga frågor om arbetslivets demokratisering.

Hur detta val utfaller vet inte jag. Men jag vet att den sociala liberalismen är en ömtålig planta som trivs bäst i hägnet av en stark socialdemokrati.

Jag har redan sagt att ett beslut i riksdagen icke är en slutpunkt utan en begynnelse. Nu skall arbetsrätten och de andra reformerna föras ut i verkligheten. Det blir ett långt och mödosamt arbete. Jag har någon gång förut berättat om de revolutionära generalerna från Portugal som träffade en ombudsman i LO och frågade honom hur lång tid det skulle ta innan alla de nya reformerna var fullt ut genomförda på landets arbetsplatser. "Det kommer att ta några decennier", svarade ombudsmannen i Landsorganisationen. Revolutionärerna häpnade. Ty för dem var en vecka en lång tid.

Detta är samtidigt vår stolthet, arbetarrörelsens stolthet. Hela detta reformverk kan betecknas som något av en reformismens höga visa. Vi tror inte på plötsliga, drastiska förändringar. Vi tror däremot på förändringen steg för steg, på det tålmodiga vardagsarbetet, på möjligheten att engagera 10 000-tals människor i arbetet på att omdana en trög verklighet.

Detta arbetssätt utesluter på intet sätt idéer och förhoppningar inför framtiden. Visioner, som man stundom brukar säga. Tvärtom. Just därför att de långsiktiga visionerna är djärva måste tålmodet vara stort, den praktiska erfarenheten väga tungt, den jordnära kontakten med människornas verklighet vara vägledande.

Detta är svensk socialdemokrati. Ofta känner jag en förundran över de vrågbilder av socialdemokratin som sprids i bladen och från en del talarstolar. Stundom skildras vi närmast som en samling maktgalna extremister. Det är bilder, icke sällan färgade av en illvilja och en bitterhet, som bjärt står i kontrast mot våra traditioner av förnuftigt samtal och konstruktiva lösningar. Det är som om man icke ett ögonblick synes kunna besinna eller förstå den väsentliga drivkraften för vår strävan. Det väsentliga för den demokratiska socialismen är att skapa möjlighet till medbestämmande för vanliga arbetare och tjänstemän på de svenska arbetsplatserna, så att de kan förbättra sin arbetssituation och få större möjlighet att själva gestalta sina liv och sin framtid.

Herr talman! Vi befinner oss i begynnelsen av en social omdaning

Nr 145

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

och demokratisering av det svenska arbetslivet. Detta arbetsliv skall producera varor och tjänster, utnyttja teknikens framsteg, lägga grunden till goda levnadsvillkor och materiellt välstånd. Allt detta är mycket viktigt. Men det är ett arbetsliv som också skall rymma trygghet, gemenskap och glädje.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 4 Anmälades och bordlades

Propositioner

1975/76:187 om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m.

1975/76:217 om sänkning av den statliga inkomstkatten, m. m.

§ 5 Anmälades och bordlades

Motion

1975/76:2565 av herr Carlström

med anledning av propositionen 1975/76:215 med förslag till lag om vattenförbund, m. m.

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 18.02.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert